

VICTOR HUGO

OAMENII MĂRII

EDITURA ION CREANGĂ

Desenul copertei şi ilustraţiile de
ROMEO VOINESCU

Traducere prescurtată după :
LES TRAVAILLEURS DE LA MER
PAR
VICTOR HUGO
Paris
Nelson Editeurs
1930

Victor Hugo

OAMENII MĂRII

Editura Ion Creangă
București, 1989

Închin această carte insulei ospitalităţii şi libertăţii, acestui colţ din bătrînul pămînt normand, unde trăieşte un mic popor de nobili oameni ai mării — asprei şi blîndei stînci Guernesey, astăzi azilul meu, şi poate şi mormîntul.

V. H.

ISBN 973-25-0118-9

ARHIPELAGUL MÎNECII

Cataclismele de demult

Atlanticul macină coastele Franței. Presiunea curentului polar ne schilodește țărmul dinspre apus. Meterezele noastre împotriva mării sînt mînate de la Saint Valéry-sur-Somme la Ingouville, blocuri uriașe de stîncă se prăvălesc, valurile rostogolesc nori albi de bolovăniș, porturile ni se înnămolesc de atîta nisip și pietriș, la gurile fluviilor ni se închide calea. Zilnic se desprinde cîte un crîmpei din pămîntul Normandiei și dispare sub valuri. Această uluitoare acțiune de măcinare, azi încetinită, a fost cîndva înfiorătoare. Numai pintenul uriaș al peninsulei Finistère a fost în stare s-o frîneze. De puterea curentului polar și de violența acțiunii lui de surpare îți poți da seama după scobitura pe care a produs-o între Cherbourg și Brest. Formarea în acest chip a Golfului Mînecii în dauna pămîntului francez s-a petrecut înaintea erei istorice. Se cunoaște totuși data ultimei violențe hotărîtoare a oceanului asupra coastei franceze. În anul 700, șaizeci de ani înaintea urcării pe tron a lui Carol cel Mare, o furtună violentă a desprins Jersey-ul de Franța.

Asemenea Jersey-ului, se pot vedea azi și creștetele altor crîmpeie de uscat înghițite mai demult de apele oceanului. Aceste creștete care se înalță din apă sînt azi insule. Este ceea ce se cheamă arhipelagul normand.

Viețuiește acolo un harnic furnicar omenesc.

Acțiunii mării, care a pricinuit prăpădul, i-a urmat acțiunea omului, care a făurit un popor.

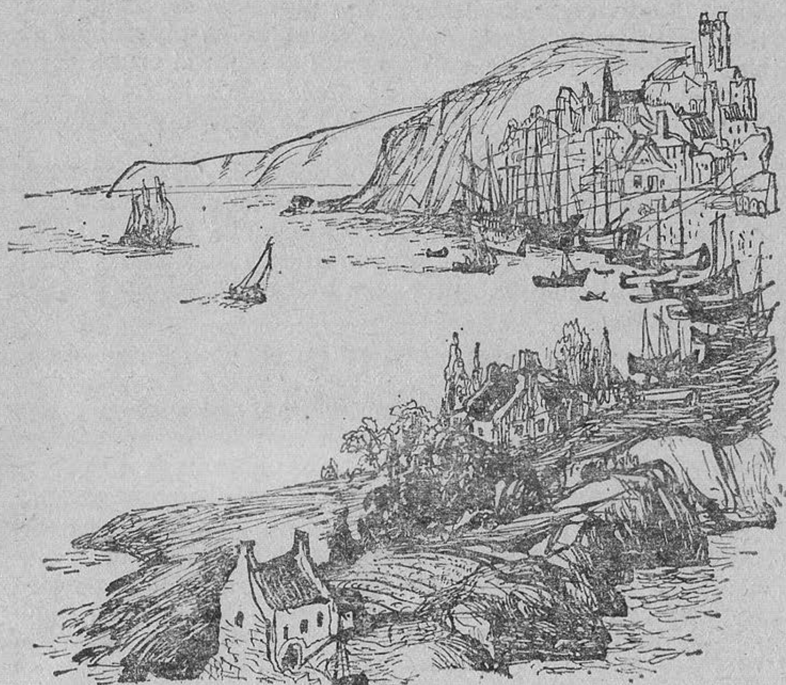
Guernesey

Granit la miazăzi, nisip la miazănoapte ; ici stînci abrupte, colo dune. Un povîrniș de pajiști, cu unduiri de coline și reliefuri stîncoase ; drept ciucuri acestui covor

verde, învrîstat de cute, spuma oceanului ; de-a lungul coastei, baterii la nivelul solului ; din loc în loc, turnuri cu deschizături pentru ochit ; cît e plaja de lungă se vede jos un parapet masiv, întretăiat de creneluri şi de scări, pe care-l năpădeşte nisipul şi pe care-l atacă valul, unicul asediator de temut ; nişte mori cu aripile smulse de furtună ; cîteva, la Valle, la Ville-au-Roi, la Saint-Pierre-Port şi la Torteval se mai învîrt încă ; pe coastă, mici golfuri de ancorat ; pe dune, turme, şi lîngă ele, fugind de colo-colo şi adulmecînd, cîinele ciobanului şi cîinele văcarului ; căruţele uşoare ale negustorilor de la oraş gonesc pe drumurile desfundate ; multe case negre, unse cu smoală pe partea dinspre apus, spre a fi ferite de ploaie ; cocoşi, găini, bălegar ; pretutindeni ziduri ciclopice ; minunate erau cele din vechiul port — din păcate azi distruse — cu blocurile lor informe, cu stîlpii lor puternici şi lanţurile lor grele ; ferme împrejmuite de arbori uriaşi ; ţarini cu garduri de zid gros de piatră, înalte pînă la brîu, ce desenează pe cîmpii o ciudată tablă de şah ; ici şi colo cîte un meterez în jurul unui teren năpădit de scaieţi, colibe de granit, bordeie întărite ca nişte cazemate, cabane ce pot sfida ghiuleaua ; uneori, în locul cel mai sălbatic, dai de o clădire nouă, nu prea mare, cu clopot deasupra ; e o şcoală ; două-trei pîraie prin fundul livezilor ; ulmi şi stejari ; un crin făcut anume parcă pentru Guernesey — *Guernesey lily* — pe care nu-l întîlneşti decît aici ; cînd vine vremea muncilor de vară, vezi pluguri cu cîte opt cai ; în faţa caselor, clăi mari de fîn, înălţate pe blocuri de piatră aşezate-n cerc ; tufişuri de măcieşi plini de ghimpi ; pe alocuri, printre livezi şi grădini de zarzavat — grădini lucrate în vechiul stil francez, cu tise tăiate geometric, cu garduri vii de merişor tuns, cu vase baroce ; flori rare cresc prin curţile ţăranilor, rododendroni printre cartofi ; pretutindeni, pe iarbă, covoare de varec [1], de culoarea urechiuşei ; în zare, zece clopotniţe gotice ; aproape tot atîtea flori iarna ca şi vara. Acesta-i Guernesey-ul.

---

[1] Varec — plantă marină din familia algelor ; creşte pe stînci şi este aruncată de mare pe coaste ; serveşte la îngrăşatul pămîntului.

Guernesey (urmare)

Pămîntul, amestecat pînă la saturație cu pulbere de stîncă, e viguros ; nămolul și algele marine, care servesc de îngrășămînt, adaugă sare granitului, de unde rezultă o fertilitate nemaiîntîlnită ; seva face minuni ; magnolii, mirt, dafini, oleandri, hortensii albastre ; fucsiile sînt peste măsură de mari ; găsești bolți de verbină cu floarea bătută ; ziduri întregi de mușcate ; portocali și lămîi crescînd sub cerul liber ; de struguri nici pomeneală, căci ei nu se coc decît în sere ; aceștia, însă, sînt minunați ; cameliile au înălțimea arborilor ; prin grădini întîlnești flori de aloes mai înalte decît casa.

Atrăgător pe această parte a țărmului, Guernesey este înfricoșător pe cealaltă. Coasta apuseană, devastată, e veșnic bîntuită de vînturile dinspre larg. Numai bri-

zanți [1], vijelii, mici golfuri de adăpost, bărci peticite, pîrloage, lande, cocioabe, uneori cîte un cătun sărăcăcios, și, tremurînd parcă, cirezi de vite slabe, iarbă pipernicită și sărată, și sărăcie lucie, sub aspectul ei cel mai crunt.

Dacă sapi nisipul depus de apele mării în micul golf Vason, găsești acolo arbori. Există în locul acela, sub un misterios strat de nisip, o pădure întreagă.

Pescarii, tratați cu asprime de această coastă apuseană bîntuită de vînturi, au devenit piloți îndemînatici. Marea ce scaldă insulele Mînecii nu se aseamănă cu nici o altă mare. În golful Cancale, din apropierea acestora, e locul unde nivelul fluxului atinge cea mai mare înălțime de pe întregul glob.

Primejdiile mării

...Coasta apuseană a Guernesey-ului e plină de locuri primejdioase. Valurile au crestat-o cu multă măiestrie. Uneori, oceanul te pune aici în fața unor situații neașteptate, de care trebuie să te ferești. Iată, de pildă, unul din capriciile cele mai obișnuite ale rozei vînturilor din insulele Mînecii : furtuna se dezlănțuie de la sud-est ; apoi se așterne liniștea, o liniște deplină ; răsufli ușurat ; asta ține uneori o oră ; și deodată, uraganul, care dispăruse spre sud-est, se ivește dinspre nord-vest ; îl aveai la început în spate, acum îl ai în față ; e vijelia răsturnată. Dacă nu ești un pilot încercat și un vechi lup de mare, și dacă, profitînd de răstimpul de liniște, n-ai fost destul de prevăzător să faci o manevră în sens contrar în timp ce vîntul își schimbă direcția, totul s-a sfîrșit, nava se sfărîmă în bucăți și se scufundă.

Aproape niciodată nu-i liniște în partea aceasta a oceanului.

Stîncile

În arhipelagul Mînecii coasta e în cea mai mare parte sălbatică. Interiorul acestor insule e plin de farmec, țărmurile sînt însă aride și mohorîte. Marea Mînecii fiind

[1] Brizanți — stînci submarine.

o Mediterană în miniatură, valurile ei sînt scurte și violente, iar undele — un plescăit. Din această cauză, falezele par ciocănite în chip ciudat, iar coasta prezintă săpături adînci.

Cine trece de-a lungul acestor țărmuri vede perindîndu-i-se în fața ochilor un șir întreg de imagini amăgitoare. În fiecare clipă stînca încearcă să te înșele. Nimic mai straniu decît aceste miraje. Iată gigantice broaște de piatră, ieșite fără îndoială din apă ca să respire ; călugărițe uriașe zoresc grăbite, cu capul aplecat spre orizont ; iar prin cutele împietrite ale vălului lor vezi trecînd parcă suflul vîntului ; regi cu coroane din lavă vulcanică stau gînditori pe tronuri masive de pe care se prelinge spuma mării ; fel de fel de ființe pitite în stîncă își scot brațele în afară ; li se văd degetele răsfirate ale mîinilor. Toate acestea nu sînt însă decît stînci lipsite de formă. Apropie-te, și nu mai rămîne nimic. Sînt fenomene caracteristice stîncilor. Iată aici o fortăreață, acolo un templu străvechi ; dincolo o grămadă de ruine și de ziduri surpate, imaginea jalnică a unui oraș pustiu. Dar nu există nici templu, nici oraș, nici fortăreață ; e numai faleza. Pe măsură ce te apropii sau te îndepărtezi, te abați din drum sau faci vreun ocol, țărmul ia forme mereu noi ; nu există caleidoscop care să se descompună mai repede ; imaginile se destramă și renasc iarăși ; perspectiva se va ține de năzbîtii. Blocul acesta e un trepied, apoi se preface în leu, și mai tîrziu într-un înger, care-și întinde aripile ; pe urmă, ia forma unui om care șade și citește o carte. Nimic nu-și schimbă forma mai iute decît norii, cu excepția stîncilor.

Saint-Pierre-Port

Casele de lemn sculptat din care a fost construit odinioară Saint-Pierre-Port, capitala Guernesey-ului, au fost aduse din Saint-Malo. O frumoasă casă de piatră din secolul al XVI-lea se mai poate vedea și astăzi pe Strada Mare.

Portul Saint-Pierre este un port liber. Orașul e construit în etaje pe un șir întreg de văi și de coline, care

înconjoară într-o neorînduială pitorească vechiul port, ca și cînd ar fi fost strînse laolaltă de mîna unui uriaș. Rîpele țin loc de străzi. Iar scările înlătură ocolurile. Pe străzile în pante foarte abrupte galopează în sus și în jos minunații cai anglo-normanzi.

În piața mare, vînzătoarele, așezate pe caldarîm, sub cerul liber, expuse ploilor torențiale din timpul iernii ; în schimb, la cîțiva pași numai, se poate vedea statuia de bronz a unui prinț. La Jersey cad pe an 330 milimetri cubi de apă, iar la Guernesey 289. Vînzătorii de pește sînt mai favorizați decît zarzavagiii ; piața de pește, o imensă hală acoperită, are mese de marmură pe care se expune, cum nu se poate mai frumos, peștele, care la Guernesey se pescuiește de multe ori în cantități uimitoare.

Nu există nici o bibliotecă publică. Există o societate tehnică și literară. De asemenea un colegiu. Se construiesc biserici cu duiumul.

Există aici și un Palat de Justiție. Judecătorii, îmbrăcați în violet, își expun părerile cu voce tare. În secolul trecut, măcelarii nu puteau vinde nici măcar o jumătate de kilogram de carne de vacă sau de berbec mai înainte ca autoritățile să nu-și fi luat partea leului.

Există și un teatru. Pe o stradă pustie, o portiță prizărită dînd într-un coridor constituie intrarea. Interiorul se aseamănă, din punct de vedere arhitectonic, cu o șură de fîn.

Pe colina de la nord, la Castle Carey (mai corect Carey Castle), se află o prețioasă colecție de tablouri, cea mai mare parte spaniole. Dac-ar fi publică, ar constitui un muzeu.

În Saint-Pierre-Port sînt tot atîția arbori cîte acoperișuri, mai multe cuiburi decît case, și zgomotul pe care-l fac păsările e mai mare decît cel al trăsurilor.

Treci o rîpă, străbați Mill-street, intri într-un fel de gang strîmt între două case înalte, urci un drum cu scări, îngust și nesfîrșit, care cotește cînd la dreapta, cînd la stînga, și ale cărui trepte se clatină, și iată-te dintr-o dată într-un oraș beduin ; dărîmături, gropi săpate de apa ploilor, ulicioare desfundate, ziduri cu crestele arse, case năruite, odăi pustii, fără ferestre și fără uși, în care iarba crește în voie, grinzi aruncate de-a curmezișul stră-

zilor, ruine baricadînd trecerea, ici-colo cîte o şandrama locuită, băieţaşi goi, femei palide.

Ici-colo, femei care umblă din poartă-n poartă, ca să vîndă tot felul de mărunţişuri cumpărate în bazare sau în pieţe. Aceste revînzătoare, foarte sărace, cîştigă cu mare greutate cîteva centime pe zi. Iată observaţia uneia din ele : „Mare minune c-am putut pune deoparte săptămîna asta treizeci şi cinci de centime".

În luna mai încep să sosească iahturile, rada portului e înţesată de vase de plăcere ; cele mai multe sînt cu pînze, unele însă merg cu aburi. Sînt iahturi a căror întreţinere se ridică la o sută de mii de franci pe lună.

Localnicii sînt sănătoşi, chipeşi şi cumsecade. Inchisoarea oraşului e mai mult goală.

Meşterii marangozi [1] din Guernesey sînt renumiţi ; bazinul de carenaj [2] e totdeauna plin cu vase în reparaţie. Vasele sînt trase pe uscat în sunetul flautului. Cîntăreţul, spun meşterii marangozi, face mai multă treabă decît un lucrător.

Oraşul e străbătut în toate direcţiile de un soi de căruţe cu două roţi, încărcate cu butoiaşe de bere şi cu saci cu cărbuni de pămînt.

Istorie, legendă, religie

Jersey a cunoscut împilarea a doi jefuitori : Cezar [3] şi Rollon [4]. Înaintea lui Rollon, duce al normanzilor, a domnit peste arhipelag Salomon, regele bretonilor. Din

---

[1] Marangoz — dulgher specializat în prelucrarea lemnăriei pentru vase sau ambarcaţii de lemn.

[2] Bazine de carenaj — bazine în care este curăţată carena unei nave de depunerile vegetale sau animale, şi unde este totodată vopsită.

[3] Cezar (Iuliu) — consul şi dictator roman. Unul dintre marii conducători de oşti din antichitate, cuceritorul galilor, legislator şi istoric (101—44 î.e.n.).

[4] Rollon — Căpetenia corsarilor normanzi. Obţine de la Carol cel Simplu o parte din regatul franc de apus, care ia numele de Normandia. Primul duce al Normandiei. Moare în 931.

această cauză la Jersey se resimte o puternică influență normandă, iar la Guernesey o puternică influență bretonă ; natura ținuturilor oglindește istoria lor ; la Jersey sînt mai multe pășuni, iar la Guernesey mai multe stînci ; Jersey e mai verde, Guernesey mai sălbatic.

Arhipelagul are biserici din belșug. E un amănunt asupra căruia merită să te oprești ; pretutindeni temple. Cucernicia catolicilor e depășită ; pe un petic de pămînt din Jersey sau din Guernesey se găsesc mult mai multe capele decît pe oricare suprafață de pămînt de aceeași mărime din Spania sau din Italia. Metodiști propriu-ziși, metodiști primitivi, metodiști uniți, metodiști independenți, baptiști, presbiterieni, milenariști, quakeri [1], evangheliști, frați din Plymouth, nesectari etc. ; adăugați biserica episcopală anglicană, adăugați biserica romano-catolică. Se găsește la Jersey pînă și o capelă mormonă [2].

Cuvîntul Voltaire e aici, după cum se pare, sinonim cu una din multiplele porecle ale diavolului. Cînd e vorba de Voltaire, toate sectele religioase fac front comun. Mormonul e de aceeași părere cu anglicanul, acordul se stabilește pe terenul dușmăniei și toate sectele se unesc prin ură. Anatema aruncată asupra lui Voltaire constituie punctul de întîlnire al tuturor variantelor protestantismului. Trebuie subliniat că în timp ce catolicismul nu-l poate doar suferi pe Voltaire, protestantismul resimte față de el oroare. Geneva supralicitează Roma. Există și un crescendo al blestemului. Calas [3], Sirven [4],

---

[1] Quaker — membru al unei secte religioase răspîndite mai ales în Anglia și Statele Unite.

[2] Mormon — membru al unei secte religioase din S.U.A., întemeiată în 1827.

[3] Calas (Jean) — Protestant din orașul Toulouse, victimă a fanatismului religios. Condamnat la moarte de parlamentul din Toulouse sub învinuirea mincinoasă de a-și fi ucis fiul spre a-l împiedica să treacă la catolicism, a fost tras pe roată și cadavrul său ars pe rug la 9 martie 1762. Voltaire a desfășurat o activitate uriașă pentru a face să triumfe adevărul. Mobilizînd opinia publică, din Franța și din Europa, Voltaire reușește să obțină reabilitarea lui Calas.

[4] Sirven — Inginer hotarnic din orașul Castres (Franța), de religie protestantă. E învinuit și el, ca și Calas, de a-și fi ucis fiica din motive religioase. Cunoscînd soarta tragică a lui Calas, Sirven fuge în Elveția. Timp de cinci ani Voltaire luptă spre a dovedi

atîtea pagini strălucitoare îndreptate împotriva persecuţiilor la care au fost supuşi protestanţii sînt date uitării. Voltaire a negat dogma. Acest lucru e de ajuns. E drept că el a apărat pe protestanţi, dar a păcătuit împotriva protestantismului. Protestanţii îl urmăresc cu o ingratitudine ortodoxă. O persoană care trebuia să vorbească în public la Saint-Hélier în legătură cu o colectă a fost prevenită că dacă va pomeni numele lui Voltaire în cuvîntare, cheta nu va da nici un rezultat. Atîta timp cît trecutul va mai avea putere să-şi spună cuvîntul, Voltaire va fi ostracizat. Ascultaţi-l ; nu a avut nici geniu, nici talent, nici spirit. La bătrîneţe a fost insultat, iar după moarte — proscris. El este veşnic „discutat". În aceasta constă gloria lui. E oare posibil să se vorbească despre Voltaire fără patimă şi cu nepărtinire ? Cînd un om domină un secol şi întruchipează ideea de progres, el nu mai dă naştere la critici, ci la ură.

Bătrînele sălaşuri şi vechii sfinţi

Cicladele descriu un cerc ; arhipelagul Mînecii, un triunghi. Cînd te uiţi pe hartă la insulele Mînecii — căci harta îţi redă imaginea a ceea ce ai vedea dacă ai privi de sus — vezi o porţiune triunghiulară de mare care se desprinde dintre aceste trei puncte extreme ; Aurigny, care reprezintă vîrful nordic al triunghiului, Guernesey, vîrful apusean, şi Jersey, cel de la sud. Fiecare dintre aceste trei insule-mamă este înconjurată de ceea ce am putea numi puişorii : insuliţele Aurigny are Bur-Hou, Ortach şi Casquets ; Guernesey are Herm, Jet-Hou şi Li-Hou.

Pe vremuri, în timpurile preistorice, insulele Mînecii erau sălbatice. Primii locuitori ai insulelor au aparţinut probabil acelei rase primitive al cărei tip se mai întîlneşte şi azi la Moulin-Guignon. Trăiau jumătate din an hrănindu-se cu peşte şi scoici, iar cealaltă jumătate prădînd vasele naufragiate. Pirateria de-a lungul ţărmurilor arhipelagului constituie pentru ei un mijloc de existenţă. Nu

---

nevinovăţia lui, reuşind să obţină pînă în cele din urmă o hotărîre de anulare a sentinţei de condamnare la moarte a lui Sirven.

cunoșteau decît două anotimpuri : *anotimpul pescuitului* și *anotimpul naufragiilor* ; asemenea locuitorilor din Groenlanda, care numesc vara *vînătoarea renilor*, și iarna — *vînătoarea focelor*. Toate aceste insule, mai tîrziu normande, erau numai scaieți, mărăciniș, vizuini de sălbăticiuni și sălaș de tîlhari. Un vechi cronicar, originar din aceste insule, se exprimă cu energie : *capcane și cuiburi de pirați*. Romanii le cotropiră, dar prezența lor nu influență prea mult moravurile locuitorilor ; răstigneau, pirații, dar celebrau *Furinalele*, adică sărbătoarea pungașilor. Această zi se mai sărbătorește și azi în unele din satele noastre la 25 iulie, iar în orașele noastre în tot cursul anului.

Insulele Casquets sînt foarte primejdioase ; pe coasta lor se produc multe naufragii. Cu două sute de ani în urmă, englezii își făcuseră o ocupație din scoaterea la suprafață a tunurilor scufundate în acele locuri. Unul din aceste tunuri, acoperit de stridii și de midii, se găsește în muzeul din Valognes.

Alte particularități

Locuitorii de pe-o insulă trăiesc în relații de mare prietenie cu cei de pe celelalte ; dar se și iau în rîs unii pe alții, însă fără răutate. Aurigny, care depinde din punct de vedere administrativ de Guernesey, se înfurie cîteodată, și-ar dori ca șeful puterii judecătorești să-și mute reședința pe teritoriul ei și în felul acesta Guernesey să-i devină satelit. La care Guernesey răspunde, fără mînie, prin următoarea glumă populară :

„Păzea, Pierre, păzea André,
Că te-altoiește Guernesey".

Insularii aceștia, formînd o adevărată familie a mării, sînt uneori amărîți, dar niciodată ursuzi.

Aurigny, dealtfel, își are și ea importanța ei relativă.

Pentru cei din Casquets, Aurigny e însăși Londra. Fiica păzitorului de far Houguer, născută la Casquets, a făcut pe cînd avea douăzeci de ani o călătorie la Aurigny. Fu atît de buimăcită de zgomotul de acolo, încît

ceru să plece numaidecît înapoi, la stîncile ei. Nu văzuse niciodată pînă atunci un bou. Zărind un cal, exclamă: „Ce cîine mare!"

...„*Întotdeauna cu cei doi pe cele zece*", spune o străveche zicătoare din partea locului. Şi ce vrea să spună? Că niciodată, dacă ţi-ai luat vreun om cu ziua sau vreo femeie de serviciu, cei doi ochi ai tăi nu trebuie să slăbească o clipă cele zece degete ale lor. Sfat de stăpîn cărpănos, vechea neîncredere care dă pe faţă vechea lenevie. Diderot povesteşte că, pe cînd era în Olanda, vrînd să înlocuiască un geam spart de la o fereastră, văzu venind cinci lucrători: unul aducea geamul cel nou, altul chitul, unul găleata cu apă, unul mistria şi un altul buretele. În două zile, şi lucrînd toţi cinci, au pus geamul la loc.

Acestea sînt, trebuie s-o spunem, străvechile lîncezeli gotice, rezultat al iobăgiei, după cum nepăsarea creolă e un rezultat al sclaviei, ambele fiind vicii comune tuturor popoarelor şi care, în zilele noastre, în contact cu progresul, dispar de pretutindeni: de pe insulele Mînecii, ca şi din alte părţi, şi poate de aici mai repede ca de oriunde. În aceste harnice comunităţi insulare, sîrguinţa care face parte din îndeplinirea conştiincioasă a îndatoririlor devine din ce în ce mai mult legea muncii.

Particularităţi (urmare)

Insulele Mînecii nu au deocamdată decît două statui: una la Guernesey a „prinţului-consort", cealaltă la Jersey, numită „Regele de Aur"; i se spune aşa, neştiindu-se pe cine reprezintă şi nici pe cine vrea să imortalizeze. Se află în centrul pieţei mari din Saint-Hélier. O statuie, fie ea şi anonimă, e totuşi o statuie şi asta măguleşte amorul propriu al populaţiei, căci a fost fără îndoială ridicată în cinstea cuiva. Nimic nu răsare mai anevoie din pămînt ca o statuie, dar în acelaşi timp nimic nu se înalţă cu mai mare repeziciune. Cînd nu poţi avea un stejar, te mulţumeşti şi cu o ciupercă. Shakespeare îşi aşteaptă şi astăzi statuia în Anglia, Beccaria şi-o aş-

teaptă mereu pe-a sa în Italia, dar se pare că domnul Dupin şi-o avea pe-a lui în Franţa.

Jersey are un „Munte al Spînzuraţilor", ceea ce lipseşte la Guernesey. Cu şaizeci de ani în urmă a fost spînzurat la Jersey un om pentru că a luat dintr-un sertar şaizeci de centime ; e adevărat că în aceeaşi epocă a fost spînzurat în Anglia un copil de treisprezece ani pentru că furase nişte prăjituri, iar în Franţa a fost ghilotinat Lesurques, un nevinovat. Farmecul pedepsei cu moartea !

La Guernesey mai stăruie încă pedeapsa bătăii cu biciul ; la Jersey acuzatul e aruncat într-o cuşcă de fier. Lumea îşi bate joc de relicvele sfinţilor, dar venerează cizmele lui Carol al II-lea [1]. Ele sînt păstrate cu sfinţenie în castelul de la Saint-Quen.

...Clima, o primăvară veşnică. Există şi iarnă, şi vară, fără îndoială ; dar cu măsură ; niciodată arşiţa Senegalului, dar nici gerurile Siberiei. Insulele Mînecii sînt pentru Anglia ceea ce insulele Hyères sînt pentru Franţa. Bolnavii de piept de pe insula Albionului vin aici să-şi îngrijească sănătatea.

Homo edax [2]

Marea clădeşte şi dărîmă ; iar omul ajută mării, nu însă pentru a construi, ci pentru a distruge.

Nici o unealtă a timpului nu lucrează atît de intens ca tîrnăcopul omului. Omul e un adevărat rozător. Sub mîinile lui totul se schimbă şi totul se transformă fie în bine, fie în rău. Omul, această fiinţă cu o existenţă atît de scurtă, această vieţuitoare care se apropie cu fiecare zi ce trece de mormînt, întreprinde acţiuni care sfidează infinitul. Tuturor acţiunilor şi reacţiunilor naturii, elementelor care tind să comunice cu alte elemente, fenomenelor lumii înconjurătoare, vastei circulaţii a forţelor din adîncul lucrurilor, omul le opune blocada sa. Şi el, la rîndul lui, le spune : *„Pe aici nu se trece"*. El are in-

[1] Carol al II-lea Stuart.

[2] Homo edax — omul lacom ; aci cu sens de : doritor de a transforma natura, de a progresa.

teresele sale și universul trebuie să țină seama de ele. Nu are el, dealtfel, un univers al lui ? Și înțelege să dispună de el după bunul său plac.

Totul tinde să îngrădească pe om, dar nimic nu-l poate opri. Limitelor el răspunde prin salturi. Imposibilul e o frontieră care bate veșnic în retragere în fața lui.

O formațiune geologică, care are la bază nămolul din timpul potopului și în vîrf zăpada veșnică, e pentru om un zid ca oricare altul : îl străpunge și trece mai departe. El taie istmuri, forează vulcanii, crestează stîncile de pe malul mării, sapă galerii subterane, sfărîmă promontorii. Odinioară, toată munca asta gigantică o făcea pentru Xerxes[1] ; azi, mai puțin naiv, o face pentru el însuși. Această scădere a prostiei se numește progres. Omul lucrează pentru casa lui, și casa lui e întreg pămîntul, el schimbă ordinea lucrurilor, le mută, le înlătură, dărîmă, scormonește, răscolește, sapă, scobește, sparge, pulverizează, desființează ici, dărîmă dincolo și clădește din nou cu cea ce a mai rămas din dărîmături. Nimic nu-l face să șovăie, nici o masă, nici un bloc, nici o piedică, nici rezistența materiei, nici maiestatea naturii. Cu tîrnăcopul în mînă, omul pornește să ia cu asalt nemărginirea. Viitorul va asista poate la dărîmarea Alpilor. Globule, nu te împotrivi strădaniilor furnicii tale !

Cîțiva visători, unii dintre ei iluștri, au visat să readucă pe pămînt primăvara veșnică. Anotimpurile excesive, vara și iarna, sînt rezultatul prea marii înclinări a axei pămîntului pe planul elipticei. Pentru a suprima anotimpurile, ar fi suficient să se îndrepte această axă. Nimic mai simplu. Înfigeți în pol un par care să pătrundă pînă în centrul globului, legați de el un lanț, găsiți undeva în afara suprafeței pămîntului un loc din care să puteți trage, procurați-vă zece miliarde de atelaje cu cîte zece miliarde de cai fiecare, dați bici cailor, axa se va îndrepta și veți realiza astfel primăvara veșnică. După cum vedeți, nu-i mare scofală !

Dar să căutăm în altă parte paradisul. Primăvara e un lucru minunat : libertatea și dreptatea sînt, însă, cu

---

[1] Xerxes — Fiul lui Darius, I, regele perșilor (485—465 î.e.n.) După ce a supus Egiptul care se răsculase, a invadat Atica. A fost învins de greci în lupta de la Salamina.

mult mai prețioase. Paradisul ține de lumea spirituală, nu de cea materială.

Ca să fim liberi și drepți, nu depinde decît de noi. Seninătatea e de natură interioară. Iar primăvara veșnică se află în noi înșine.

Bunătatea poporului din arhipelag

Cine a vizitat arhipelagul normand îl iubește ; cine a trăit acolo îl prețuiște.

Pe aceste insule trăiește un popor nobil, puțin numeros, dar mare prin calitățile sale sufletești. Sufletul lui este sufletul mării. Oamenii de pe insulele Mînecii aparțin unei rase deosebite. Ei se consideră oarecum superiori „țării celei mari"[1] și-i privesc de sus pe englezi, care sînt înclinați cîteodată să disprețuiască „cele trei sau patru ghivece de flori din heleșteul acela". Cele două insule : Jersey și Guernesey nu rămîn datoare : *„Noi sîntem normanzi* — spun locuitorii lor — *și noi am fost acei care-am cucerit Anglia"*. Poți surîde, desigur, dar poți și admira.

...Insula Guernesey este supusă unei vaste acțiuni de dărîmare. Granitul de aici e bun, cine mai dorește ? Întregul șir de stînci de pe malul mării a fost scos la licitație. Locuitorii vînd insula cu de-amănuntul. Ciudata stîncă numită „Stînca Diavolului" a fost vîndută de curînd, ca un obiect de ocazie, pentru cîteva lire sterline și, după ce imensa carieră de la Ville-Baudue va fi secătuită, va veni rîndul alteia.

Piatra de aici e căutată în întreaga Anglie. Numai pentru digul care se construiește de-a lungul Tamisei vor trebui două sute de mii de tone de piatră. Persoanele devotate monarhiei, care țin la trăinicia statuilor regale, au regretat foarte mult că piedestalul statuii de bronz a regelui Albert e din granit de Chessering și nu din minunatul granit de Guernesey. Dar, în sfîrșit, aceasta e situația : țărmurile Guernesey-ului cad sub loviturile tîrnăcoapelor. În numai patru ani, în Saint-Pierre-Port

[1] Marea Britanie.

a dispărut un munte, chiar de sub ferestrele locuitorilor din la Falue.

Dar lucrurile acestea se petrec în America, la fel ca şi în Europa. În momentul de faţă, Valparaiso e pe punctul de-a vinde la mezat jupuitorilor de stînci străvechile şi minunatele sale coline, care-au dat oraşului numele de *Valea Paradisului.*

Vechii locuitori din Guernesey nu mai recunosc insula. Şi ar fi ispitiţi veşnic să spună : *„Ni s-a schimbat locul natal"*. Adăugaţi la aceasta faptul că locuitorii din Guernesey, care vorbeau odinioară franţuzeşte, vorbesc azi englezeşte ; încă o dărîmare.

Pînă în jurul anului 1805, insula Guernesey era tăiată în două. Un fluviu care se vărsa în mare o străbătea de la un capăt la celălalt, de la lanţul răsăritean la lanţul apusean al munţilor Crevel. Acest braţ al mării înainta pînă în dreptul stîncilor Fruquiers şi al celor două Sauts-Roquiers ; el forma mici golfuri care pătrundeau adînc în uscat, unul întinzîndu-se pînă la Salterns ; acest braţ al mării era cunoscut sub numele de Braye du Valle. Saint-Sampson în secolul trecut era un loc pentru ancorat, situat de cele două părţi ale unei străzi a oceanului. Stradă îngustă şi întortocheată. Tot aşa după cum olandezii au secat lacul Harlem, transformîndu-l într-o cîmpie, destul de urîtă dealtfel, cei din Guernesey au astupat braţul Braye du Valle, transformat astăzi în păşune. Din strada de odinioară ei au făcut o fundătură ; această fundătură este portul Saint-Sampson.

Ori de cîte ori se prezintă prilejul, pescarii aceştia săraci se dovedesc a fi oameni cu adevărat excepţionali ; cînd au fost lansate liste de subscripţii pentru victimele inundaţiilor de la Lyon şi pentru înfometaţii de la Manchester, Jersey şi Guernesey au contribuit cu mult mai mult decît Anglia şi Franţa la un loc, păstrîndu-se, bineînţeles, proporţiile [1].

Locuitorii acestor insule au păstrat din vechea lor viaţă de contrabandişti o atracţie puternică pentru tot ce e riscant şi primejdios. Ei se răspîndesc peste tot locul. Roiesc. Arhipelagul normand colonizează astăzi, aşa cum

[1] Iată, de pildă, luînd numai cazul Guernesey-ului, proporţia sumelor subscrise pentru ajutorarea victimelor inundaţiilor din Franţa din anul 1856 ; Franţa a contribuit cu treizeci de centime de cap de locuitor, iar Guernesey cu treizeci şi opt de centime. n.a.

coloniza odinioară arhipelagul grecesc. E una din gloriile lui. Întîlneşti locuitori originari din Guernesey şi Jersey pînă în Australia, California şi Ceylon. În America de Nord există un New-Jersey şi un New-Guernesey, acesta din urmă în statul Ohio. Aceşti anglo-normanzi, deşi ţinuţi puţin în loc din cauza atîtor secte religioase, au totuşi o înclinaţie nestăvilită pentru progres. Întîlneşti la ei toate superstiţiile, dar şi judecata cea mai sănătoasă. Oare Franţa n-a cunoscut şi ea tîlhăria la drumul mare? Şi în Anglia n-a existat oare canibalismul? Să fim modeşti şi să ne gîndim la strămoşii noştri tatuaţi!

Jersey, Guernesey, Aurigny, străvechi cuiburi de hoţi sînt astăzi ateliere. Iar în locul stîncilor ameninţătoare, acum sînt porturi.

Ce minunată diferenţă între navigaţia actuală, de-a lungul coastelor, sau a rîurilor, cinstită, frăţească, şi vechea corabie de piraţi, diformă, avînd drept deviză: *Homo homini monstrum* [1]. Barierele de altădată s-au prefăcut în punţi. Obstacolul de ieri îţi sare astăzi în ajutor. Piratul de odinioară a devenit acum pilot. Şi e mai întreprinzător şi mai îndrăzneţ ca niciodată. Astăzi nu se mai pomeneşte decît cu bunăvoinţă despre vechea piraterie din arhipelagul normand. În faţa tuturor acestor pînze, încîntătoare şi luminoase, triumfal călăuzite de lanternă şi de far printre adevărate labirinte de talazuri şi de stînci submarine, te gîndeşti cu mulţumirea adîncă pe care ţi-o dă înfăptuirea progresului, la acei bătrîni marinari mîndri, de odinioară, navigînd pe furiş în şalupe fără busolă, pe valurile negre, palid luminate din loc în loc, din promontoriu în promontoriu, de străvechile focuri cu flăcări tremurînde, pe care le agitau cu violenţă în cuştile de fier în care ardeau năprasnicele vînturi ale oceanului.

---

[1] Homo homini monstrum — omul este monstru pentru alt om.

Partea întîi

★

SIEUR CLUBIN

Cartea întîi

CUM SE CREEAZĂ O REPUTAȚIE PROASTĂ

Un cuvînt scris pe o pagină albă

Crăciunul din 182... a fost la Guernesey de pomină. Ninsese în ziua aceea. În insulele Mînecii o iarnă geroasă e o iarnă de neuitat, iar zăpada constituie un adevărat eveniment.

În dimineața acelei zile de Crăciun, șoseaua care merge de-a lungul mării de la Saint-Pierre-Port la Valle era în întregime albită. Ninsese de pe la miezul nopții pînă-n zori. Către ora nouă, puțin după răsăritul soarelui, cum pentru anglicani nu era încă ora cînd trebuiau să se ducă la biserica din Saint-Sampson, și nici pentru wesleyeni [1] momentul s-o pornească spre capela Eldad, drumul era aproape pustiu. Pe crîmpeiul de șosea care desparte prima turlă de a doua nu se zăreau decît trei trecători : un copil, un bărbat și o femeie. Mergînd la o oarecare distanță unul de altul, era limpede că acești trecători nu aveau nici în clin, nici în mînecă unul cu altul. Copilul, în vîrstă de vreo opt ani, se oprise și privea curios zăpada. Bărbatul venea la o distanță de vreo sută de pași în urma femeii. Mergea, ca și aceasta, spre Saint-Sampson. Bărbatul, tînăr încă, părea muncitor sau marinar. Era îmbrăcat cu hainele lui de lucru : o bluză cafenie de postav gros și pantaloni cu jambiere gudronate, ceea ce dădea a înțelege că, deși era zi de sărbătoare, el n-avea de gînd să meargă la nici una din biserici. Bocancii lui greoi, din piele netăbăcită, cu tălpile bătute în ținte mari, lăsau pe zăpadă o urmă mult mai asemănătoare cu lacătul unei închisori decît cu piciorul unui om. Cît privește femeia, ea era, fără urmă de îndoială, îmbrăcată pentru biserică : avea o pelerină largă, de mătase neagră, vătuită, sub care purta cu multă cochetărie o rochie de poplin de Irlanda, cu benzi albe și roz, și, dacă n-ar fi avut ciorapi roșii, ai fi putut-o lua drept

[1] Wesleyeni — membrii unei secte religioase anglicane, foarte rigidă, fondată în secolul al XVIII-lea de către John Wesley.

pariziană. Mergea plină de vioiciune, cu paşi sprinteni şi uşori, şi după mersul ei, încă neîmpovărat de greutăţile vieţii, ghiceai o fată tînără. Avea în mişcări acea graţie trecătoare, caracteristică celei mai gingaşe dintre vîrste — adolescenţa — răsăritul şi apusul laolaltă, începutul feminităţii şi sfîrşitul copilăriei. Bărbatul n-o băgase încă de seamă.

Deodată, în dreptul unui pîlc de stejari verzi de la capătul unei grădini, la locul numit „Casele scunde", fata îşi întoarse brusc capul şi această mişcare îl făcu pe tînăr s-o privească. Se opri, păru că-l examinează o clipă, apoi se plecă, şi omul avu impresia că scrie ceva cu degetul pe zăpadă. După aceea se ridică, porni mai departe, iuţindu-şi paşii, întoarse din nou capul, de data asta rîzînd, şi dispăru în stînga drumului, pe poteca cu garduri de nuiele care duce la castelul din Lierre. Cînd se întoarse pentru a doua oară, bărbatul o recunoscu pe Déruchette, o încîntătoare fată din partea locului.

Nu simţi defel nevoia să se grăbească, şi cîteva clipe mai tîrziu ajunse în dreptul pîlcului de stejari de la capătul grădinii. Nici nu se mai gîndea la fata care dispăruse pe potecă, şi de bună seamă că dacă în momentul acela vreun porc de mare ar fi sărit în mare sau vreun prihor ar fi ţîşnit din tufişuri, omul şi-ar fi continuat drumul cu ochii ţintă la prihor sau la porcul de mare. Din întîmplare, însă, el mergea cu ochi plecaţi şi privirea îi căzu fără voie pe locul unde se oprise tînăra fată. Rămăseseră acolo urmele a două picioruşe, iar alături putu citi cuvîntul acesta scris de ea pe zăpadă : Gilliatt. Era numele lui.

Îl chema Gilliatt.

Rămase pironit locului multă vreme, privind numele acesta, urma picioruşelor, zăpada, apoi îşi continuă drumul îngîndurat.

Capătul drumului

Gilliatt locuia în parohia Saint-Sampson. Şi nu prea era iubit prin partea locului. Existau destule motive pentru aceasta.

În primul rînd, locuia într-o casă „bîntuită de stafii". Se întîmplă uneori ca la Jersey sau la Guernesey, la ţară

sau chiar în oraş, trecînd pe o uliţă pustie sau pe o stradă forfotind de lume, să dai de o casă cu intrarea baricadată ; bălăriile astupă uşa ; ferestrele de la parter sînt acoperite cu scînduri, bătute în cuie, groaznice la vedere ; ferestrele de la etaje sînt închise şi deschise totodată, cercevelele sînt zăvorîte, dar toate ochiurile sînt sparte. Dacă în jurul casei e vreo curte, iarba crescută în voie o acoperă în întregime, iar zidul împrejmuitor se năruie ; dacă se află şi vreo grădină, e invadată de urzici, mărăcini şi cucută, şi poţi zări acolo tot soiul de insecte neobişnuite ; coşurile casei sînt crăpate, acoperişul se prăbuşeşte ; ceea ce se vede în interiorul camerelor e o ruină ; lemnul e putred, iar piatra, acoperită cu mucegai. Tapetul de pe pereţi se scorojeşte. Dar poţi studia în voie vechile modele de tapete, grifonii din timpul imperiului, draperiile în formă de semilună şi coloanele trunchieate din vremea lui Ludovic al XVI-lea. Păienjenişul e des şi plin de muşte, semn că nimic nu vine să tulbure liniştea deplină a păianjenilor. Cîteodată zăreşti pe o poliţă un vas spart. Asta e o casă „bîntuită de stafii". Din cînd în cînd, diavolul vine noaptea pe-acolo.

O casă, ca şi un om, poate să moară. E de ajuns numai să se abată asupra ei cine ştie ce superstiţie. Atunci e îngrozitor. Asemenea case moarte nu sînt deloc rare în insulele Mînecii.

Ţăranii, ca şi locuitorii de pe litoral, n-au pic de linişte din pricina diavolului. Populaţia din regiunea Mînecii — din arhipelagul englez şi de pe coasta franceză — posedă date foarte precise în privinţa lui. Diavolul are emisarii săi care împînzesc tot pămîntul. Şi e absolut sigur că Belfegor e ambasadorul Iadului în Franţa, Hufgin în Italia, Belial în Turcia, Thamuz în Spania, Martinet în Elveţia, iar Mammon în Anglia. Satan e un împărat ca oricare altul. Împăratul Satan. Locuinţa lui e foare bine pusă la punct ; Dagon e mare pitar ; Succor Bénoth e căpetenia eunucilor : Asmodeu, bancherul jocurilor de noroc ; Kobal, director al teatrului, şi Verdelet mare maestru de ceremonii ; Nybbas e măscărici, Wierus, mare învăţat, bun strigolog şi demonograf erudit, îl numeşte pe Nybbas „marele maestru al parodiei".

Bătrînii din partea locului povestesc — aceste lucruri însă s-au petrecut tare de mult — că populaţia catolică din arhipelagul normand a fost pe vremuri, deşi împo-

triva voinței ei, în legături încă și mai strînse cu necuratul, decît populația hughenotă. De ce ? Nu știm. E sigur însă că diavolul a pricinuit odinioară multe necazuri acestei minorități. Prinsese mare drag de catolici și obișnuia să-i viziteze chiar, ceea ce ar da să se înțeleagă că diavolul e mai curînd catolic decît protestant.

Casa în care locuia Gilliatt fusese bîntuită pe vremuri de stafii, dar acuma nu mai era. Ceea ce dădea și mai mult de bănuit. Toată lumea știe că atunci cînd un vrăjitor se mută într-o casă blestemată, diavolul socoate că această casă este locuită de cine trebuie și-i face vrăjitorului favoarea de a nu mai da pe acolo, afară doar de cazul cînd e chemat anume, cum e chemat medicul.

Această casă era cunoscută sub numele de „Casa de la capătul drumului". Era așezată la marginea unei fîșii de pămînt, sau mai bine-zis, de stîncă, ce forma un mic loc aparte de ancorat în Golful Houmet-Paradis. În acele locuri apa e adîncă. Casa era singuratică, așezată la margine de tot, aproape în afara insulei, și avînd împrejur doar atît pămînt cît trebuie pentru o grădiniță. Fluxul inunda cîteodată grădinița. Între portul Saint-Sampson și micul Golf Houmet-Paradis se găsește un deal mărișor, pe care se înalță acel bloc de turnuri și de iederă numit castelul din Valle sau al Arhanghelului, așa că din Saint-Sampson nu se putea vedea „Casa de la capătul drumului".

Nu există nimic mai obișnuit la Guernesey decît un vrăjitor. El își practică meseria în mai multe parohii, și faptul că ne aflăm în veacul al XIX-lea nu-i tulbură defel Și au îndeletniciri cu adevărat criminale. Fierb aur. Culeg ierburi la miezul nopții. Deoache vitele oamenilor. Iar lumea le cere sfaturi ; ei cer să li se aducă în sticle „udul bolnavilor" și-i auzi șoptind : *„Cît de trist e udul"*. Unul din ei a descoperit într-o zi — era în martie 1856 — șapte diavoli în udul unui bolnav. Vrăjitorii sînt temători și-n același timp de temut. Unul a vrăjit de curînd un brutar „împreună cu cuptorul său". Un altul e atît de ticălos, încît lipește și sigilează cu cea mai mare grijă plicuri „în care nu se află nimic". Un al treilea merge pînă acolo încît ține în casă, pe un raft, trei sticle etichetate, purtînd inscripția „B". Aceste fapte monstruoase sînt pe deplin dovedite Unii vrăjitori sînt binevoitori, și

în schimbul a două sau trei guinee [1] îți iau boala cu mîna. Pentru asta se zvîrcolesc în patul lor, urlînd cît îi ține gura. Și în timp ce ei se sucesc și se răsucesc, spui deodată: „Uite, mi-a trecut!" Alții te vindecă de toate bolile, legîndu-ți o batistă în jurul corpului. Leacul e atît de simplu, încît te minunezi că nimeni nu s-a gîndit la el pînă azi. În secolul trecut, curtea regală din Guernesey îi punea pe rug și-i ardea de vii. În zilele noastre îi condamnă doar la opt săptămîni închisoare, patru săptămîni de pîine și apă și patru săptămîni de regim celular, alternînd unul cu celălalt. *Amant alterna catenae* [2].

Ultima condamnare la ardere pe rug a avut loc la Guernesey în 1747. Orașul folosise pentru acest lucru una din piețele sale, răscrucea de la Bordage. Între 1565 și 1700 locul acesta a fost martor la arderea a unsprezece vrăjitori. Îndeobște, vinovații recunoșteau toate învinuirile ce li se aduceau. Și erau ajutați să mărturisească prin torturi. Răscrucea de la Bordage a adus și alte servicii societății și religiei. Acolo au fost arși și eretici. Sub domnia Mariei Tudor au fost arse acolo, împreună cu alți hughenoți, o mamă și cele două fiice ale ei; mama se numea Perrotine Massy. Una din fiice era însărcinată. Și născu în jurul rugului. Cronica spune: „Pîntecele ei plesni". Din pîntecul acesta ieși un copil viu; nou-născutul se rostogoli în afara focului nimicitor; un oarecare Housse îl ridică. Judecătorul Hélier Gosselin, bun catolic, porunci să fie aruncat din nou în foc.

„Pentru soția ta, cînd te vei însura"

Să ne întoarcem la Gilliatt.

Oamenii din partea locului povesteau că o femeie, care avea cu ea un copilaș, venise spre sfîrșitul revoluției să se stabilească la Guernesey. Era englezoaică, afară doar dacă n-a fost franțuzoaică. Copilul purta un nume oarecare, pe care felul de a pronunța al locuitorilor din Guer-

[1] Guinee — monedă engleză, valorează 21 șilingi.

[2] Amant alterna catenae — lanțurilor le plac schimbările (în limba latină în text).

nesey și ortografia țărănească îl transformară în Gilliatt. Trăia singură cu acest copil care, după unii, îi era nepot de frate sau de soră, după alții fiu, după alții nepot de fiu sau de fiică, iar după alții nu-i era nici un fel de rudă. Avea ceva bani, atîția doar cît să nu moară de foame. Cumpărase un petic de pămînt pentru pășune la Sergentée și un loc de arătură la Roque-Crespel, în apropiere de Rocquaine. „Casa de la capătul drumului" era, în acea vreme, bîntuită de stafii. De mai bine de treizeci de ani rămăsese nelocuită. Se năruia pe zi ce trecea. Grădina, pe care marea o vizita cam prea des, nu mai producea nimic. În afara zgomotelor din timpul nopții și a luminilor, îndeosebi de înspăimîntător la această casă era faptul că dacă lăsai acolo seara pe vatră un ghem de lînă, andrele și o farfurie cu supă, găseai a doua zi dimineața farfuria goală, supa mîncată și gata împletite o pereche de mănuși femeiești. Cocioaba era de vînzare, împreună cu demonul din ea, pentru cîteva lire sterline. Femeia o cumpără, ispitită bineînțeles de diavol. Sau de prețul așa de scăzut.

Ea nu se mulțumi numai să cumpere casa, ci se și mută în ea împreună cu copilul ; și din acel moment casa își redobîndi liniștea. „*Casa asta a dobîndit ce dorea*", spuseră oamenii din partea locului. Vraja încetă. Nu se mai auziră strigăte în faptul zilei. Nu mai apărură alte lumini decît aceea a lumînării de seu pe care o aprindea femeia în fiecare seară. Lumînarea unei vrăjitoare nu se deosebește cu nimic de făclia unui diavol. Această explicație fu pe placul tuturor.

Femeia știa să tragă foloase pe de urma celor cîteva prăjini de pămînt pe care le cumpărase. Avea și o vacă bună cu laptele gras. Cultiva fasole albă, bostani și cartofi *Golden Drops*. Vindea, așa cum se obișnuiește, „păstîrnacul cu mia, ceapa cu suta și bobul cu cîntarul". Nu se ducea niciodată la tîrg, ci își vindea recolta în piața de zarzavat de la Saint-Sampson, prin intermediul lui Guilbert Falliot. Condica lui Falliot arată că odată vînduse pentru ea pînă la douăsprezece banițe de cartofi timpurii, așa-ziși „de trei luni".

Casa fusese reparată ici și colo ; atît doar cît să poată locui cineva în ea. În cameră, de plouat nu ploua decît pe vreme de mare vijelie. Casa avea un parter și un pod. Parterul era împărțit în trei încăperi, două pentru dormit

și una pentru mîncat. In pod te urcai pe o scară. Femeia gătea și își învăța copilul să citească. Nu se ducea niciodată la biserică, cea ce îi făcu pe localnici să declare, după o matură chibzuință, că e franțuzoaică. A nu te duce „la nici o slujbă" este un lucru grav.

Într-un cuvînt, erau niște oameni de care nu merita să te ocupi.

După toate probabilitățile, femeie era franțuzoaică.

După cîtva timp, femeia îmbătrîni, copilul crescu. Trăiau singuri, iar lumea îi ocolea. N-aveau nevoie de ajutorul nimănui. Lupoaica și puiul de lup se ling unul pe altul. Era și aceasta una din formulele pe care le născocise la adresa lor bunăvoința celor din jur. Copilul deveni adolescent, adolescentul se făcu bărbat și atunci, așa cum se întîmplă întotdeauna, bătrînele tipare ale vieții trebuind să dispară, mama muri. Ea îi lăsă moștenire pășunile de la Sergentée, peticul de arătură de la Roque-Crespel, „Casa de la capătul drumului" și, pe lîngă acestea, după cum sună inventarul oficial, „o sută de guinee de aur puse la ciorap". Casa era destul de bine mobilată: două cufere de stejar, două paturi, șase scaune și o masă, împreună cu toate cele necesare unei gospodării. Pe o poliță se aflau cîteva cărți, iar într-un ungher un cufăr, a cărui înfățișare n-avea nimic misterios, și care fu deschis pentru întocmirea inventarului. Cufărul era din piele roșcată, cu arabescuri din cuie de aramă și stele de cositor, și conținea un trusou de fată nou-nouț, din care nu lipsea nimic, croit din pînză fină de Dunkerque, cămăși și fuste, mai multe bucăți întregi de mătase pentru rochii și o hîrtie pe care citi aceste cuvinte, scrise de mîna moartei: *„Pentru soția ta, cînd te vei însura"*.

Moartea femeii fu o grea lovitură pentru cel rămas în viață. Pînă atunci fusese sfios, acum deveni de-a dreptul sălbatic. În jurul lui se făcu un adevărat pustiu. Nu mai era vorba de singurătate, ci de un gol imens. Atîta timp cît simți pe cineva alături de tine, viața e suportabilă. Singur, ți se pare că n-ai s-o mai duci multă vreme. Și nu mai faci nici o sforțare. Aceasta e prima formă a deznădejdii. Mai tîrziu înțelegi că datoria nu e decît un șir de consimțăminte. Privești viața, privești în față moartea și consimți la toate. Dar acest lucru te face să sîngerezi.

Gilliat fiind tînăr, rana i se cicatriză. La vîrsta asta, țesuturile inimii se refac. Tristețea lui, care se risipea treptat-treptat, se contopi cu natura din jur, se prefăcu într-un fel de vrajă care-l atrase spre lucruri, îndepărtîndu-l de oameni, și-i contopi din ce în ce mai mult sufletul cu singurătatea.

Dușmănie

Gilliatt, am mai spus-o, nu era iubit în parohie. Nimic mai firesc decît această aversiune. Motive se întîlneau cu duiumul. Mai întîi, după cum am arătat, casa în care locuia, apoi, originea lui. Cine era această femeie ? Și ce legătură avea ea cu el ? Localnicilor, îndeobște, nu le place ca străinii să fie învăluiți în mister. Era apoi îmbrăcămintea lui, întocmai ca a unui lucrător, deși, fără să fie bogat, avea cu ce trăi chiar fără să muncească. Apoi, grădina, pe care reușea s-o cultive și de unde strîngea recolta de cartofi, în ciuda uraganelor din timpul echinocțiului. Apoi cărțile acelea groase pe care le ținea pe poliță și din care citea.

Și încă multe alte motive.

Cine-l silea să trăiască singur cuc ? „Casa de la capătul drumului" era un fel de lazaret ; Gilliatt era ținut în carantină ; de aceea nimic mai firesc decît să se minuneze oamenii de sihăstria lui și să-l scoată tot pe el vinovat pentru singurătatea la care ei înșiși îl condamnaseră.

Nu se ducea niciodată la biserică. Ieșea deseori noaptea din casă. Vorbea cu vrăjitorii. Fusese văzut într-o bună zi stînd în iarbă, cu un aer mirat. Se ducea des la dolmenul [1] de la Ancresse și la pietrele vrăjite, risipite ici-colo pe cîmpie. Unii spuneau că sînt siguri că l-au văzut salutînd politicos Piatra care Cîntă. Cumpăra toate păsările care i se aduceau și-apoi le dădea drumul. Era cît se poate de cuviincios cu orășenii pe care-i întîlnea pe străzile din Saint-Sampson, dar făcea bucuros un ocol

---

[1] Dolmen — monument preistoric, format dintr-o lespede mare de piatră așezată pe altele verticale. Astfel de monumente se găsesc în diferite părți ale Europei și chiar în Africa.

pentru a nu fi obligat să treacă pe acolo. Mergea adesea la pescuit și se întorcea totdeauna cu pește. Își lucra grădina duminica. Avea un cimpoi, pe care-l cumpărase de la niște soldați scoțieni în trecere prin Guernesey, și cînta din el la căderea nopții, pe stîncile de pe malul mării. Făcea gesturi largi ca semănătorii. Ce nu i se poate întîmpla, oare, unui ținut în care trăiește un om ca acesta ?

Cît despre cărțile pe care i le lăsase răposata și din care tot citea nu prevesteau nimic bun. Reverendul Jaquemin Hérode, pastorul din Saint-Sampson, intrînd în casă cu prilejul înmormîntării femeii, citise pe cotorul acestor cărți următoarele titluri : „*Dicționarul horticultorului, Candide* de Voltaire, *Sfaturi pentru popor cu privire la sănătate* de Tissot". Un nobil francez emigrat, care se retrăsese la Saint-Sampson, spusese : *Trebuie să fie acel Tissot care a purtat în băț capul prințesei de Lamballe*".

Pastorul observase pe una din aceste cărți următorul titlu, cu adevărat suspect și amenințător : *De Rhubarbaro.*

Să recunoaștem totuși că lucrarea, fiind scrisă în limba latină, după cum arată și titlul, era indoielnic ca Gilliatt, care nu cunoștea această limbă, s-o fi putut citi.

Dar tocmai cărțile pe care omul nu le poate citi sînt cele care îl acuză mai mult. Inchiziția din Spania s-a pronunțat asupra acestei chestiuni, înlăturînd orice îndoială în această privință.

De altfel, cartea cu pricina nu era alta decît tratatul doctorului Tilingius „*Despre revent*" [1], publicată în Germania în 1679.

Existau bănuieli că Gilliatt ar face farmece, filtre și „fierturi". N-avea el oare fiole ?

Și-apoi, de ce ieșea să se plimbe seara, cîteodată chiar pînă la miezul nopții, pe stîncile de pe țărm ? Desigur, pentru a sta de vorbă cu duhurile rele care rătăcesc noaptea pe malul mării, învăluite în fum.

Odată el ajutase chiar vrăjitoarei din Torteval să-și scoată căruța care se împotmolise în noroi. Era vorba de o bătrînă numită Moutonne Gahy.

Cu prilejul unui recensămînt care se făcuse pe insulă, întrebat asupra meseriei sale, el răspunsese : „*Pescar*

---

[1] Revent — plantă a cărei rădăcină se întrebuințează în medicină.

atunci cînd se găsește pește". Puneți-vă în locul acelor oameni ; v-ar plăcea, oare, un asemenea răspuns ?

Sărăcia ca și bogăția sînt relative. Gilliatt avea pămînt și o casă și, în comparație cu acei care n-aveau nimic, nu era sărac. Într-o zi, pentru a-l pune la încercare și poate și pentru a-l îmbia, căci există femei care s-ar căsători și cu diavolul dacă ar fi bogat, o fată îi spusese lui Gilliatt : „Cînd ai să te însori, oare ?" El răspunsese : *Îmi voi lua nevastă atunci cînd își va lua bărbat Piatra care Cîntă*".

Această Piatră care Cîntă e un bolovan uriaș înfipt într-o grădină de lîngă proprietatea d-lui Lemézurier de Fry. E o piatră care trebuie supravegheată îndeaproape. Nimeni nu i-a dat încă de rost. Auzi cîntînd lîngă ea un cocoș pe care nu-l vezi ; fapt nemaipomenit de supărător. Și apoi, e lucru știut că ea a fost adusă aici de duhurile rele, numite „sargusete".

Noaptea cînd tună, dacă vezi zburînd în văpaia norilor și în unduirea aerului niște făpturi, poți fi sigur că sînt „sargusete". O femeie care locuiește la Grand-Mielles le cunoaște bine. Într-o seară, pe cînd se găseau mai multe „sargusete" la o răscruce, această femeie strigă unui căruțaș, care nu știa pe ce drum să apuce : „Întreabă-le pe ele care-i drumul : sînt duhuri binevoitoare și foarte politicoase cînd stau de vorbă cu oamenii". Nu mai încape nici o îndoială că femeia e o vrăjitoare.

Dreptul și învățatul rege Jacques I [1] punea să fie fierte de vii femeile de soiul acesta, gusta apoi fiertura și, după gustul pe care-l avea, spunea : „A fost vrăjitoare", sau „N-a fost vrăjitoare".

Este regretabil că regii de azi nu mai au daruri de felul acesta, care te făceau să pricepi utilitatea monarhiei.

Existau motive serioase ca Gilliatt să fie luat drept vrăjitor. În timpul unei furtuni, pe la miezul nopții, fiind singur într-o barcă pe mare în dreptul locului numit Somnoroasa, fu auzit cum întreba :

— E loc de trecere ?

O voce îi răspunse de pe înălțimea unei stînci :

— Este. Curaj !

Cu cine vorbea el oare, dacă nu cu cineva care-i răspundea ? După părerea noastră, acest lucru constituie o dovadă neîndoielnică.

---

[1] Jacques I — rege al Angliei între anii 1603—1625, cunoscut pentru autoritarismul său religios.

Intr-o altă noapte furtunoasă, atît de întunecoasă că nu vedeai nimic în fața ochilor, foarte aproape de stînca Cattau, care nu-i decît un dublu șirag de bolovani, unde vin vinerea să danseze vrăjitorii, caprele și duhurile rele, a fost recunoscută în mod aproape sigur vocea lui Gilliatt în următoarea conversație înspăimîntătoare :

— Cum îi merge lui Vésin Brovard ? (Era un zidar care căzuse de pe acoperiș.)

— Se vindecă.

— Ptiu, drace ! Și-a căzut de la o înălțime mai mare ca stîlpul ăsta uriaș. Ce minune c-a scăpat fără să-și frîngă gîtul !

— A fost vreme frumoasă la strînsul ierbii de mare, săptămîna trecută ?

— Mai frumoasă ca azi.

— Cu siguranță că nu va mai fi pic de pește în piață.

— Vîntul suflă prea tare.

— Nu vor reuși să întindă năvoadele.

— Ce face mătușa Caterina ?

— Minunat !

„Mătușa Caterina" era, fără îndoială, o „sargusetă".

După cît se pare, Gilliatt făcea farmece în timpul nopții. Cel puțin așa bănuia lumea.

Era uneori văzut turnînd apă pe jos, dintr-un urcior pe care îl avea. Dar e lucru știut că apa pe care-o împrăștii pe jos ia chipul diavolilor.

Pe șoseaua care duce la Saint-Sampson, în fața turnului de pază nr. 1, se găsesc trei pietre așezate în formă de scară. Pe platforma lor, azi goală se găsea odinioară o cruce ; afară doar dacă nu fusese vreo spînzurătoare. Aceste pietre sînt foarte primejdioase.

Oameni de-o cinste fără cusur și persoane demne de toată încrederea susțineau că l-au văzut pe Gilliatt în apropierea acestor pietre stînd de vorbă cu o broască rîioasă. Dar la Guernesey nu există broaște rîioase ; la Guernesey sînt numai năpîrci, iar broaște rîioase sînt numai la Jersey. Această broască rîioasă trebuie să fi venit înot de la Jersey, ca să stea de vorbă cu Gilliatt. Convorbirea era prietenească.

Aceste lucruri au fost pe deplin stabilite ; și dovada stă în faptul că cele trei pietre se mai găsesc și astăzi acolo. Iar cei care s-ar mai îndoi de acest lucru n-au decît să meargă să le vadă ; și, mai mult chiar, la mică depăr-

tare de ele e o casă în colţul căreia se vede următoarea firmă : *Negustor de vite tăiate şi vii, de frînghii vechi, fier, oase şi tutun de mestecat ; plăteşte, şi serveşte imediat.*

Ar trebui ca cineva să fie de rea credinţă ca să nege prezenţa acestor pietre şi existenţa acestei case, şi toate astea erau în dauna lui Gilliatt.

Numai necunoscătorii nu ştiu că regele auxcrinierilor reprezintă primejdia cea mai mare a apelor Mînecii. Nici o vieţuitoare a mării nu e mai de temut ca el. Cine-l zăreşte va naufragia cu siguranţă între un sfînt Mihail şi următorul. E micuţ de tot, fiind pitic, şi e surd, fiind rege. El ştie numele tuturor celor care şi-au găsit moartea pe mare, şi locul precis în care zac. Cunoaşte în cele mai mici amănunte cimitirul din fundul oceanului. Un cap ţuguiat, cu fălci puternice, un corp îndesat, un pîntece vîscos şi lăbărţat, ţeasta numai noduri, picioare scurte, braţe lungi, în locul labelor înotătoare, în locul mîinilor — gheare, o faţă lătăreaţă şi verde, iată cum arată acest rege. Ghearele îi sînt unite printr-o pieliţă, iar înotătoarele au unghii. Închipuiţi-vă un peşte care e în acelaşi timp o fantomă şi care are figura unui om. Ca să-i vină de hac cineva, trebuie să-l vrăjească sau să-l pescuiască. Pînă una alta însă, e înspăimîntător. Nimic nu e mai neliniştitor decît să-l zăreşti. Distingi deasupra talazurilor şi în plină hulă, dincolo de negurile dese, un contur care e o făptură ; o frunte joasă, un nas cîrn, urechi turtite, o gură enormă din care lipsesc dinţii, un rînjet verde-albastru, sprîncene drăceşti şi ochii mari, şugubeţi. E roşu cînd fulgerul e gălbui şi vînăt cînd fulgerul e roşu-aprins. Are o barbă aspră şi ondulată, tăiată pătrat, pe care o desfăşoară pe-o membrană în formă de pelerină, împodobită cu paisprezece scoici, şapte în faţă şi şapte în spate. Acei care se pricep la scoici spun că sînt nemaipomenite. Regele auxcrinierilor nu poate fi văzut decît pe timp de furtună. El e măscăriciul lugubru al vijeliilor. Forma lui prinde consistenţă doar în negură, în uragane şi pe vreme de ploaie. Are un buric hidos. O carapace de solzi îi acoperă coastele ca într-o vestă. El se ridică în picioare deasupra valurilor care ţîşnesc sub presiunea curenţilor şi se răsucesc ca talaşul sub rindeaua tîmplarului. Stă cu tot corpul deasupra spumei şi, dacă zăreşte cumva la orizont vapoare în primejdie, dansează

în umbră, cu fața luminată de strălucirea unui vag surîs, cu o înfățișare de nebun, îngrozitoare. Teribilă întîlnire! Pe vremea cînd Gilliatt era în centrul preocupărilor celor din Saint-Sampson, persoanele care-l văzuseră în ultima vreme pe regele auxcrinierilor declarau că pelerina acestuia nu mai avea decît treisprezece scoici. Treisprezece; asta îl făcea și mai primejdios. Dar ce se întîmplase cu a paisprezecea? O dăruise el oare cuiva? Și cui anume? Nimeni nu putea răspunde la asemenea întrebări și lumea se mulțumea să facă tot felul de presupuneri. Un fapt era însă sigur. Și anume că domnul Lupin-Mabier, de fel din Godaines, om cu greutate, proprietar taxat la optzeci de pogoane, era gata să jure cu mîna pe cruce că văzuse într-o zi în mîinile lui Gilliatt o scoică foarte ciudată.

Nu arareori se puteau auzi convorbiri de felul acesta între doi țărani:

— Nu-i așa, vecine, că am un bou frumos?

— Cam umflat, vecine.

— Hm, da. Se pare că ai dreptate.

— Are mai mult seu decît carne.

— Ptiu, drace!

— Nu l-o fi deocheat oare Gilliatt?

Gilliatt se oprea uneori la marginea ogoarelor lîngă plugari sau la marginea grădinilor lîngă grădinari și se întîmpla să le arunce vorbe misterioase:

— Cînd mușcatul-dracului înflorește, seceră secara de toamnă.

(Paranteză: mușcatul-dracului e totuna cu sipica.)

— Frasinul înfrunzește, semn că nu va mai fi îngheț.

— Solstițiul de vară, scaietele în floare.

— Dacă nu plouă în iunie, grîul va prinde rugină. Teme-te de mătură.

— Cînd leagă cireșul sălbatic, ferește-te de lună plină.

— Dacă vremea e în a șasea zi a lunii la fel cu cea din ziua a patra sau din ziua a cincea, ea va continua tot așa luna întreagă, în prima situație în nouă cazuri din douăsprezece, și în a doua în unsprezece cazuri din douăsprezece.

— Nu-ți slăbi din ochi vecinii cu care ești în proces. Ferește-te de glumele răutăcioase. Dacă dai porcului lapte fierbinte, moare. Dacă freci dinții unei vaci cu soc, ea nu mai poate mînca.

— Pietroşelul se împerechează, atenţie la friguri.
— Dacă ies broaştele, seamănă pepeni.
— Popivnicul iepuresc de înfloreşte, seamănă orz.
— Teiul de înfloreşte, coseşte-ţi iarba.
— Ulmul cu frunzele late de înfloreşte, deschide serele.
— Tutunul de înfloreşte, acoperă serele.

Şi, lucru nemaipomenit, dacă-i urmai sfaturile, mergeau toate strună.

Într-o noapte de iunie, în timp ce cînta din cimpoi între dune, înspre Demie de Fontenelle, pescuitul scrumbiilor dădu greş.

Într-o seară, în timpul refluxului, o căruţă încărcată cu iarbă de mare se răsturnă pe prundul din faţa „Casei de la capătul drumului". Îi fu pesemne frică că va fi dat în judecată, căci îşi dădu multă osteneală, ajutînd la ridicarea căruţei, pe care apoi o încărcă din nou el însuşi.

Aflînd că fetiţa unor vecini are păduchi, Gilliatt merse la Saint-Pierre-Port, de unde se înapoie cu o alifie şi unse cu ea copila ; Gilliatt o scăpă astfel de păduchi, ceea ce dovedeşte că el fusese acela care-o umpluse.

Toată lumea ştie că există farmece pentru a umple pe cineva de păduchi.

Lumea spunea că Gilliatt obişnuieşte să se uite în fîntîni, ceea ce e lucru primejdios atunci cînd ai ochi care deoache ; fapt sigur este că într-o zi la Arculons, în apropiere de Saint-Pierre-Port, apa unei fîntîni se umplu dintr-o dată de mîl. Femeia căreia îi aparţinea puţul îi spuse lui Gilliatt : „Ia te uită, mă rog, la apa asta". Şi îi întinse un pahar plin. Gilliatt mărturisi : „E drept — spuse el — apa e tulbure". Femeia, neîncrezătoare, îi spuse : „Atunci, limpezeşte-o !" Gilliatt îi puse tot felul de întrebări : „Dacă are staul, dacă staulul are canal de scurgere, dacă şanţul canalului de scurgere nu trece cumva pe lîngă puţ; femeia răspunse că da. Gilliatt intră în staul, trebălui un timp la canalul de scurgere, schimbă direcţia şanţului, şi apa din puţ deveni din nou limpede. Lumea comentă faptul în fel şi chip. Apa unui puţ nu poate fi rea de băut şi-apoi dintr-o dată să devină bună, aşa, fără nici un motiv ; oamenii fură de părere că n-a fost lucru curat, şi într-adevăr e greu de presupus ca Gilliatt să nu fi fermecat puţul.

La țară e obiceiul să se culeagă tot soiul de informații despre o persoană, se adună apoi toate dovezile la un loc, iar totalitatea lor formează ceea ce se numește renumele unui om.

Într-o zi, Gilliatt fu surprins pe cînd îi curgea sînge din nas. Lucru destul de grav. Proprietarul unei bărci, care călătorise mult și care făcuse aproape înconjurul pămîntului, afirmă că la tunguși tuturor vrăjitorilor le curge sînge din nas. Cînd vezi un om căruia îi sîngerează nasul, știi bine cu cine ai de-a face. Totuși, s-au găsit și oameni cu bun simț care-au observat că ceea ce-i caracterizează pe vrăjitorii din Tungusia poate să nu-i caracterizeze în aceeași măsură pe cei din Guernesey.

În preajma unui sfînt Mihail fu văzut oprindu-se într-o pășune situată în mijlocul cînepiștilor de la Huriaux, la marginea șoselei principale de la Videclins. Fluieră, și în clipa următoare se ivi un corb, și îndată după asta o coțofană. Faptul a fost confirmat de un om cu vază, ajuns mai tîrziu consilier în consiliul celor doisprezece, căruia i-a fost încredințată sarcina de a întocmi evidența bunurilor regale.

La Hamel, în circumscripția Epine, existau cîteva bătrîne care spuneau că sînt absolut sigure că au auzit într-o dimineață, în faptul zilei, niște rîndunele chemîndu-l pe Gilliatt.

Adăugați la toate acestea că nu era nici om bun.

Într-o zi, un biet om bătea un măgar. Măgarul nu se urnea din loc. Stăpînul îl izbi de cîteva ori cu saboții în pîntece, pînă ce măgarul căzu la pămînt. Gilliatt alergă repede să ridice măgarul, dar măgarul murise. Gilliatt îl pălmui atunci pe sărmanul om.

Într-o altă zi, văzînd un băiat dîndu-se jos dintr-un copac cu niște pui de pescăruși, abia ieșiți din găoace și complet golași, Gilliatt luă puișorii din mîna băiatului și împinse răutatea pînă acolo, încît îi pusese înapoi în cuib.

Niște trecători îl mustrară pentru asta, dar el se mulțumi să le arate perechea de pescăruși, care zburau țipînd în jurul copacului și care se reîntorceau la cuib. Avea o adevărată slăbiciune pentru păsări. Acesta e semnul după care pot fi recunoscuți îndeobște vrăjitorii.

Cea mai mare plăcere a copiilor e să dibuiască cuiburile pescărușilor și ale lăstunilor din stîncile de pe malul mării.

Ei se întorc cu mari cantități de ouă albastre, galbene și verzi, din care fac tot felul de ornamente în formă de rozetă pe peretele din fața vetrei. Dar cum stîncile de pe malul mării sînt foarte abrupte, uneori piciorul le alunecă, ei cad și-și găsesc astfel moartea. Nimic nu-i mai frumos ca paravanele acelea împodobite cu cojile de ouă ale păsărilor de mare ! Gilliatt nu știa ce să mai născocească pentru a face rău. Punîndu-și viața în primejdie, el se cățără pe povîrnișurile stîncilor de pe țărm și atîrnă maldăre de fîn peste care puse pălării vechi și tot felul de momîi, în scopul de a împiedica păsările să-și mai facă acolo cuibul, și în felul acesta și pe copii de a se cățăra în căutarea lor.

Iată pentru ce oamenii din partea locului îl urau aproape pe Gilliatt. L-ar fi urît chiar și pentru mai puține motive.

Alte trăsături de-ale lui Gilliatt, care dădeau de bănuit

Opinia publică nu era încă prea bine lămurită asupra lui Gilliatt. Îndeobște, era luat drept „marcou", adică om „însemnat". Unii însă mergeau pînă acolo încît îl socoteau chiar „cambion". „Cambionul" este copilul zămislit de o femeie cu diavolul.

Cînd o femeie are de la același bărbat șapte băieți în șir, al șaptelea este „marcou". Cu condiția ca seria băieților să nu fie întreruptă de nașterea unei fete. Un „marcou" are o floare de crin întipărită pe corp, ceea ce-i dă puterea de a vindeca scrofuloza, tot așa de bine cum o vindecau și regii Franței.

Astfel de oameni există la Jersey, la Aurigny și la Guernesey. Asta probabil din cauza drepturilor pe care Franța le are asupra ducatului Normandiei. Altfel la ce bun floarea de crin ?

Pe insulele Mînecii există de asemenea și scrofuloși, ceea ce face ca acești „marcou" să fie necesari.

Într-o zi, pe cînd Gilliatt se scălda în mare, cîtorva persoane care erau de față li s-a părut că-i văd floarea de crin. Punîndu-i-se unele întrebări cu privire la aceasta, a în-

ceput, drept răspuns, să rîdă cu hohote. Căci rîdea și el uneori, ca toți oamenii. Dar de-atunci n-a mai fost văzut scăldîndu-se ; obișnuia să se îmbăieze numai în locuri primejdioase și singuratice. Probabil în timpul nopții, la lumina lunii ; lucru, trebuie să recunoaștem, bătător la ochi.

Acei care se încăpățînau să-l ia drept „cambion", adică pui de iazmă, se înșelau fără îndoială. Căci ar fi trebuit să știe că numai în Germania există „cambioni". Dar la Valle și la Saint-Sampson lumea era, acum cincizeci de ani, cu totul neștiutoare.

A considera pe cineva din Guernesey drept pui de iazmă, e, fără îndoială, prea de tot.

Oamenii îi cereau sfaturi, tocmai pentru că prezența lui îi tulbura. Țăranii veneau la el plini de teamă să i se plîngă de bolile lor. Această teamă cuprinde în ea o doză de încredere ; la țară, cu cît medicul este mai deocheat, cu atît leacul e mai eficace. Gilliatt avea rețetele lui proprii, pe care le moștenise de la femeia care murise ; le dădea tuturor celor care i le cereau și nu lua niciodată vreun ban. Vindeca sugelul cu cataplasme de buruieni ; conținutul uneia din fiolele sale tăia fierbințeala ; chimistul din Saint-Sampson, pe care noi în franța l-am numi farmacist, era de părere că trebuie să fie o fiertură de chinină. Chiar și cei mai puțini binevoitori trebuiau să recunoască că Gilliatt era un diavol destul de cumsecade cu bolnavii atunci cînd era vorba de leacurile lui obișnuite ; dar cînd făcea cineva apel la calitatea lui de „marcou", nici nu voia să audă ; dacă vreun scrofulos îi cerea să-i atingă floarea de crin, Gilliatt, drept răspuns, îi închidea ușa în nas ; el refuza cu încăpățînare să facă minuni, ceea ce e absolut ridicol cînd ești vrăjitor. N-ai decît să nu fi, dar dacă ești, atunci fă-ți meseria cum trebuie.

Erau totuși cîteva excepții în ceea ce privea dușmănia generală. Sieur Landoys, din Clos-Landès, era ajutor de grefier al parohiei Saint-Pierre-Port, însărcinat cu întocmirea actelor și cu paza registrului de nașteri, căsătorii și decese. Acest grefier Landoys se fălea că se trage din visiernicul Bretaniei, Pierre Landais, spînzurat în 1485. Într-o zi, pe cînd se scălda în mare, sieur Landoys se îndepărtă prea mult de țărm și fu cît pe-aci să se înece. Gillatt se aruncă în mare, fu și el pe punctul de a se îneca, dar reuși să-l salveze pe Landoys. Din ziua aceea, Landoys nu mai

vorbi nimic pe socoteala lui Gilliatt. Iar celor care se arătau miraţi de purtarea sa, le răspundea : *„De ce aş duşmăni un om care nu numai că nu mi-a făcut nici un rău, ci dimpotrivă mi-a făcut un mare bine"*. Ajutorul de grefier ajunse să lege chiar o oarecare prietenie cu Gilliatt. Era un om lipsit de prejudecăţi. Nu credea în vrăjitori, îşi bătea joc de cei care se temeau de strigoi. În ceea ce-l privea, avea o luntre, pescuia cînd avea răgaz, numai de plăcere, şi nu văzuse niciodată nimic extraordinar, afară doar de o femeie în alb care ţopăia deasupra apei la lumina lunii, dar nici chiar de asta nu era tocmai sigur. Moutonne Gahy, vrăjitoarea din Torteval, îi dăduse un săculeţ ca să-l poarte atîrnat la gît, pentru a fi ocrotit de duhurile rele ; el îşi bătea joc de acest săculeţ şi nici nu ştia măcar ce era înăuntru ; îl purta totuşi, fiind parcă mai în siguranţă atunci cînd îşi simţea săculeţul la gît.

Cîţiva oameni mai îndrăzneţi, urmînd pilda lui sieur Landoys, se încumetară să-i găsească lui Gilliatt unele circumstanţe uşurătoare, oarecari calităţi, cum ar fi : cumpătarea lui, faptul că nu bea rachiu şi nici nu fuma, şi unii ajungeau pînă acolo că-l lăudau cam în felul următor : *„Nu bea, nu fumează, nu mestecă şi nu prizează tutun"*. Dar cumpătarea nu constituie o calitate decît dacă e însoţită şi de altele.

Opinia publică îl urmărea pe Gilliatt cu vrăjmăşia ei.

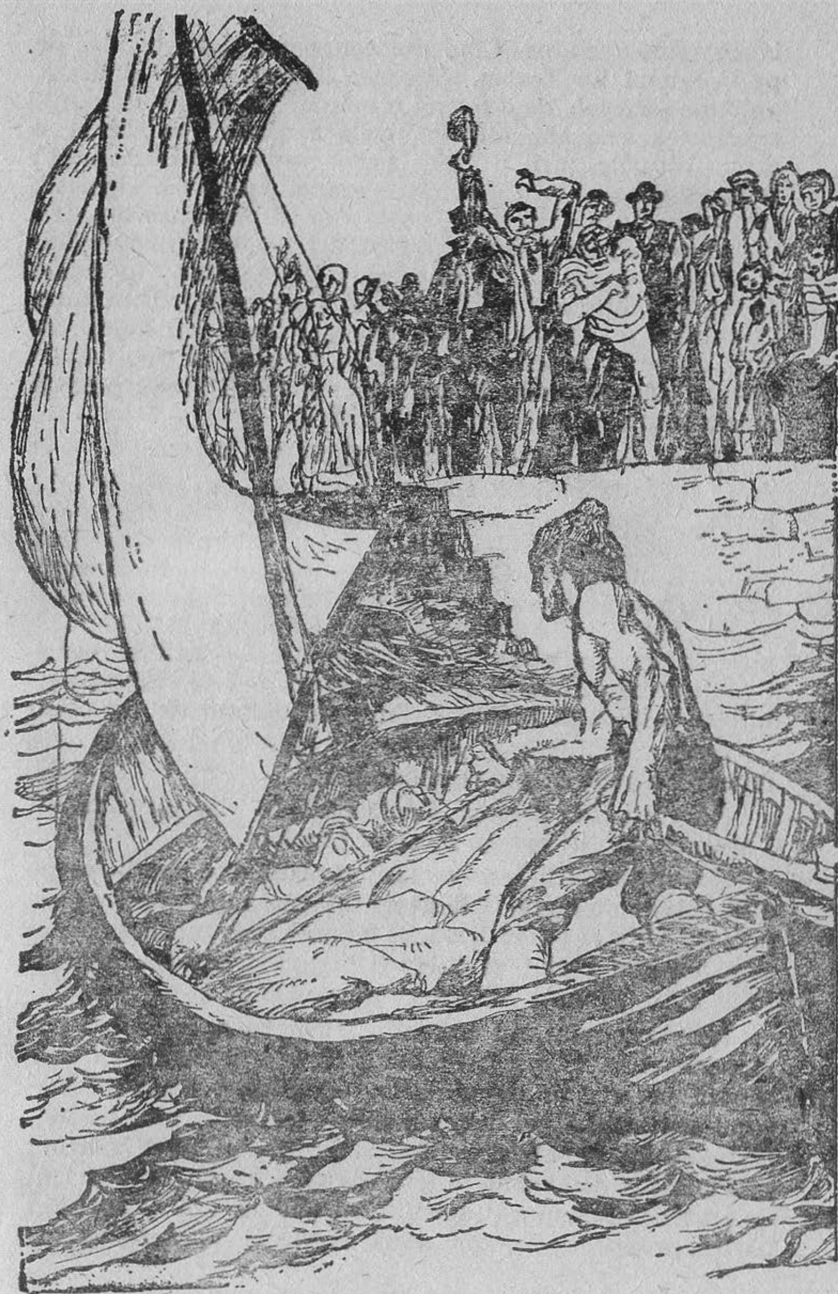
Orice s-ar fi spus însă despre el, în calitate de „marcou", Gilliatt putea aduce numai foloase. Într-un an, în vinerea mare, exact la miezul nopţii, zi şi ceas hărăzite pentru asemenea vindecări, toţi scrofuloşii de pe insulă, plini de plăgi care-ţi inspirau milă, veniră în masă la „Casa de la capătul drumului" — fie din pură inspiraţie, fie în urma unei înţelegeri luate mai dinainte — implorîndu-l pe Gilliatt, cu mîinile împreunate, să-i vindece. El refuză. Acest fapt dădu la iveală toată cruzimea lui.

Burduful

Acesta era Gilliatt.

Fetele îl socoteau urît.

Urît nu era el, dimpotrivă, putem zice că era chiar frumos. Profilul său îţi amintea întrucîtva profilul unui

barbar din vechime. Cînd dormea, semăna cu un dac de pe Columna lui Traian. Urechea îi era mică, delicată, aproape fără lob, de o formă minunată. În mijlocul frunţii avea acea semeaţă cută verticală a omului îndrăzneţ şi dîrz. Colţurile gurii îi erau lăsate, semn al amărăciunii ; fruntea avea o linie nobilă şi senină ; privirea sinceră ; avea ochi buni, deşi puţin voalaţi de clipirea aceea continuă deprinsă de pescari din răsfrîngerea luminii pe valurile mării. Avea un rîs tineresc şi fermecător. Nu exista fildeş mai luminos decît acela al dinţilor lui. Din cauza vîntului şi a soarelui, faţa îi devenise aproape neagră. Nu poţi înfrunta nepedepsit oceanul, furtuna şi nopţile ; la treizeci de ani părea de patruzeci şi cinci. Purta pe faţă masca întunecată a vîntului şi a mării.

Fusese supranumit Gilliatt cel meşter la toate.

O legendă indiană spune : Într-o zi, Brahma întrebă Forţa : „Cine e mai puternic decît tine ? "Ea răspunse : „Iscusinţa". Un proverb chinez zice : „Cîte n-ar face leul, dac-ar fi maimuţă". Gilliatt nu era nici leu, nici maimuţă; dar tot ceea ce făcea el venea atît în sprijinul proverbului chinez, cît şi în al legendei indiene. Deşi avea statura şi puterea unui om obişnuit, el reuşea totuşi — atît de inventivă şi de viguroasă îi era îndemînarea — să ridice greutăţi uriaşe şi să realizeze minuni demne de un atlet.

Avea calităţile unui sportiv ; se folosea tot atît de bine de mîna stîngă, ca şi de cea dreaptă.

Nu vîna, dar pescuia. Cruţa păsările, dar nu şi peştii. Vai de cei muţi ! Era un înotător excelent.

Singurătatea îi face pe unii oameni mai ageri, iar pe alţii îi îndobitoceşte. Gilliatt se înfăţişa sub amîndouă aspectele. Uneori putea fi văzut cu acel „aer mirat", despre care am mai vorbit, şi putea fi luat drept cretin. Alteori, însă, avea privirea adîncă şi pătrunzătoare.

Într-un cuvînt, nu era decît un biet om care abia ştia să scrie şi să citească. Probabil că se afla la limita care separă pe visător de gînditor. Gînditorul voieşte, visătorul consimte. Cînd oamenii simpli trăiesc în singurătate, ei devin, într-o oarecare măsură, complicaţi. Şi se pătrund pe nesimţite de spaimă în faţa necunoscutului. Întunericul de care era înconjurat spiritul lui Gilliatt era alcătuit, în părţi aproape egale, din două elemente obscure, amîn-

două, dar foarte deosebite : în el, neştiinţa, infirmitatea, în afara lui, misterul, imensitatea.

Tot căţărîndu-se mereu pe stînci, suind urcuşuri pieptişe, cutreierînd pe orice vreme insulele arhipelagului, zi şi noapte viaţa în primejdie prin trecătorile cele mai periculoase, el devenise, fără să tragă nici un folos din asta, ci numai pentru propria lui plăcere şi din pură fantezie, un uimitor om al mării.

Era un pilot înnăscut. Adevăratul pilot e acel marinar care navighează pe fundul mării mai mult decît la suprafaţă. Valul e o problemă exterioară, veşnic complicată de configuraţia submarină a locurilor pe unde trece vasul. Văzîndu-l pe Gilliatt cum merge cu vasul lui printre şirurile de stînci din arhipelagul normand, aveai impresia că trebuie să aibă sub ţeastă o hartă a adîncimilor mării. Ştia totul şi înfrunta totul.

Cunoştea balizele [1] mai bine decît cormoranii care veneau să se aşeze pe ele. Deosebirile imperceptibile care există între stîlpii semnalizatori de la Creux, Alligande, Trémies şi Sardrette erau perfect vizibile pentru el şi nu dădea greş nici pe vreme de ceaţă.

Cunoştinţele sale deosebite de marinar ieşiră, cum nu se poate mai bine, la iveală, cu prilejul uneia din acele întreceri marinăreşti, numite regate, care avu loc într-o zi la Guernesey. Întrecerea consta din următoarele : să fii singur într-o ambarcaţiune cu patru pînze, s-o conduci de la Saint-Sampson la insula Herm, la depărtare de-o leghe [2], şi apoi s-o readuci de la Herm la Saint-Sampson. Nu există pescar care să nu poată conduce singur un vas cu patru pînze şi lucrul nu pare să fie prea greu, dar iată ce venea să-l complice : în primul rînd, însăşi ambarcaţiunea, una din acele largi şi masive bărci pîntecoase, aşa cum se construiau pe vremuri la Rotterdam, pe care marinarii din secolul trecut le numeau „burdufuri olandeze". Şi astăzi se mai întîlneşte uneori pe mare acest vechi model olandez burduhănos şi turtit,

---

[1] Baliză — semnal înfipt în fundul apei şi cu un cap vizibil la suprafaţă, pentru a semnaliza prezenţa unui obstacol pentru navigaţie.

[2] O leghe marină este egală cu aproape 3 mile marine. O milă marină are 1 852 metri.

avînd la babord[1] și tribord[2] două aripi care se pleacă după vînt, cînd una, cînd alta, și care înlocuiesc chila[3]. În al doilea rînd, reîntoarcerea de la Herm, reîntoarcere care se complica printr-o grea încărcătură de pietre. Plecai cu corabia goală, dar te întorceai cu ea plină. Premiul întrecerii îl constituia însăși corabia. Ea urma să aparțină învingătorului. „Burduful" servise drept pilotină[4]; pilotul care-o construise și-o condusese timp de douăzeci de ani fusese cel mai robust dintre toți marinarii Mînecii; după moartea lui nu s-a găsit nimeni să poată conduce „burduful", și-atunci s-a luat hotărîrea să fie dat ca premiu învingătorului unei regate. Corabia, deși n-avea punte, avea unele calități care puteau ispiti un marinar. Catargul era situat în partea dinainte a corăbiei, ceea ce mărea forța pînzelor. Și-un alt avantaj, catargul nu stingherea defel încărcătura. Era o construcție solidă, greoaie, dar încăpătoare și care înfrunta cu semeție largul; o adevărată barcă — „cumătră", cum i se spunea. S-au găsit mulți să și-o dispute; întrecerea era grea, dar răsplata ispititoare. Șapte sau opt pescari, cei mai voinici de pe insulă, se prezentară. Ei încercară rînd pe rînd. Dar nici unul nu putu ajunge pînă la Herm. Ultimul care primi lupta era renumit pentru faptul că trecuse vîslind, pe timp de mare furtună, primejdioasa strîmtoare dintre Serk și Brecq-Hou. Lac de sudoare, reveni cu „burduful", spunînd: „Nu se poate!" Atunci Gilliatt se urcă în corabie, apucă mai întîi vîsla cu putere, înșfăcă apoi scota[5] cea mare și-o porni în larg. După aceea, fără a înțepeni scota, ceea ce ar fi constituit o imprudență, și fără a o slăbi, ceea ce îl făcu să fie stăpîn pe vela[6] cea mare, ci lăsînd-o să alunece în voia

[1] Babord — partea din stînga a unei nave (privind de la pupă spre proră).

[2] Tribord — partea din dreapta a unei nave.

[3] Chilă — element principal al osaturii unei nave, dispus la fundul navei, longitudinal, construit din table groase sau dintr-o grindă (la navele mici).

[4] Pilotină — vasul care servește pilotului pentru a ieși înaintea navelor ce trebuiesc pilotate.

[5] Scotă — parîmă menită să întindă colțul de jos al velelor.

[6] Velă — pînză folosită pentru deplasarea unei nave sub acțiunea curenților de aer, alcătuită din mai multe fîșii cusute între ele și legată cu parîma de o vergă (bară fixă sau mobilă).

vîntului de-a lungul inelului, şi fără a deriva, ţinu echea[1] cîrmei cu mîna stîngă. În trei sferturi de oră ajunse la Herm. Trei ore mai tîrziu, deşi între timp se stîrnise dinspre miazăzi un vînt puternic care sufla spre rada de travers, „burduful" condus de Gilliatt îşi făcea intrarea în Saint-Sampson cu încărcătura de pietre. El adăugă încărcăturii, din pură bravadă, micul tun de bronz de la Herm, cu care insularii trag la 5 noiembrie, în semn de bucurie pentru moartea lui Guy Fawkes[2].

Guy Fawkes, în treacăt fie zis, e mort de două sute şaizeci de ani ; bucurie de lungă durată deci.

Gilliatt, încărcat peste măsură şi istovit, deşi avusese în plus în corabie tunul lui Guy Fawkes şi în pînze vîntul de miazăzi, conduse înapoi — am putea spune chiar aduse înapoi — „burduful" la Saint-Sampson.

Văzînd acest lucru, mess Lethierry exclamă : „Iată un marinar curajos !"

Şi-i întinse mîna lui Gilliatt.

Vom mai avea prilejul să vorbim despre mess Lethierry.

Această întîmplare nu dăună cu nimic poreclei sale de „cel isteţ".

Cîteva persoane declarară că faptul nu avea nimic neobişnuit în sine, dat fiind că Gilliatt ascunsese în corabie o creangă de moşmon sălbatic. Dar lucrul nu putu fi dovedit.

Din ziua aceea Gilliatt nu mai folosi alt vas decît „burduful". Pînă şi la pescuit se ducea tot cu barca asta greoaie. El o lega de ţărm în micuţul, dar minunatul loc de ancorare de sub zidul casei sale de la „capătul drumului", pe care îl întrebuinţa numai el. La căderea nopţii îşi arunca năvodul pe umăr, străbătea grădina, trecea zidul de piatră, cobora de pe o stîncă pe alta şi sărea drept în corabie. Şi-apoi în larg.

---

[1] Eche — bara fixată pe axul cîrmei servind la manevra acestuia.

[2] Fawkes (Guy) — ofiţer englez implicat în complotul organizat împotriva regelui Angliei, Jacques I. Prins asupra faptului, a recunoscut vina, dar chiar şi sub tortură a refuzat să-şi denunţe complicii.

Prindea pește mult, dar se șoptea că rămurica de moșmon se afla veșnic în corabie. Nimeni nu văzuse creanga asta, dar toată lumea credea în existența ei.

Peștele de prisos nu-l vindea niciodată, ci-l dăruia.

Săracii îi primeau peștele, dar îi purtau totuși pică din cauza crengii aceleia de moșmon. Sînt lucruri care nu se fac. Nu trebuie să înșeli marea.

Era pescar dar nu era numai atît. Învățase, dintr-o pornire lăuntrică și din dorința de a se distra, încă trei sau patru meserii. Era tîmplar, fierar, rotar, calafagiu și întrucîtva și mecanic. Nimeni nu dregea o roată mai bine ca el. Își fabrica singur toate uneltele de pescuit, după o metodă proprie. Într-un ungher al „casei de la capătul drumului" se afla un mic cuptor pentru topitul fierului și o nicovală și pentru că „burduful" nu avea decît o ancoră, își forjă singur, fără ajutorul nimănui, încă una. Această ancoră era minunată ; inelul prin care trecea cablul avea exact tăria care-i trebuia, și Gilliatt, fără ca să-l fi învățat cineva, găsise dimensiunile exacte pe care trebuie să le aibă traversa, pentru ca ancora să nu se dea peste cap.

Înlocuise cu multă răbdare cuiele bordajului[1] corăbiei cu cuie de lemn, așa încît rugina n-avea cum să mai vatăme vasul.

În felul acesta, el îmbunătățise cu mult navigabilitatea „burdufului". Profitînd de aceasta, pleca din cînd în cînd să petreacă o lună sau două pe vreo mică insulă singuratică, de pildă la Chousey sau Casquets. Lumea spunea : „Poftim ! Iar a plecat Gilliatt !" Dar nu-i părea nimănui rău de el.

Scaunul Gild-Holm-'Ur

Ar fi o muncă zadarnică să cauți astăzi în micul golf Houmet casa lui Gilliatt, grădina lui și micuța radă în care-și adăpostea corabia. „Casa de la capătul drumu-

---

[1] Bordaj — scîndurile sau tăbliile care se prind pe coastele vasului în exterior și interior, formînd corpul navei.

lui" nu mai există. Mica peninsulă, pe care clădită casa, a căzut sub tîrnăcopul dărîmătorilor de stînci și a fost încărcată, căruță cu căruță, pe vasele negustorilor de piatră și de granit. În capitală, s-a transformat în cheiuri, biserici, palate. Toată această creastă stîncoasă ce ieșea din mare a luat de mult drumul Londrei.

Aceste stînci care înaintează în mare, cu crăpăturile lor largi și cu creasta lor dințată, sînt niște adevărate mici lanțuri de munți; văzîndu-le, ai aceeași impresie pe care ar avea-o un uriaș privind lanțul Cordilierilor. În dialectul local li se spune „bănci". Aceste „bănci" au înfățișări variate. Unele se aseamănă cu o coloană vertebrală, fiecare stîncă reprezentînd o vertebră, altele cu un os de pește, iar altele cu un crocodil care se adapă.

La extremitatea „băncii" de la „capătul drumului" se afla o stîncă imensă, pe care pescarii din Houmet o numeau „Cornul fiarei". În timpul fluxului, valurile mării separau stînca de „bancă" și „Cornul" rămînea răzleț. În timpul refluxului ajungeai la ea printr-un istm format din stînci ușor de trecut. Curiozitatea acestei stînci o forma, cînd o priveai venind dinspre larg, un fel de scaun natural, săpat de valuri și lustruit de ploi. Dar acest scaun era înșelător. Erai atras spre el, aproape fără să-ți dai seama, de frumusețea priveliștii; te opreai acolo „de dragul prospectului", cum se spune la Guernesey; era acolo ceva care te țintuia locului; e un adevărat farmec în orizonturile fără sfîrșit. Scaunul te îmbia să te așezi pe el; forma un fel de firidă în fațada abruptă a stîncii; era ușor să te cațeri pînă la această firidă; marea care-o săpase în stîncă tăiase dedesubtul ei un fel de scară alcătuită din pietre late, comod așezate, unele deasupra celorlalte; prăpastia are uneori momeli de felul acesta, te urcai pînă acolo, te așezai în el; te simțeai în largul tău; fundul scaunului era din granit ros și ruginit de spuma mării, drept brațe două scobituri care păreau făcute anume, iar drept spătar zidul înalt și vertical al stîncii, pe care-l admirai pînă sus, deasupra capului, fără să-ți treacă măcar prin gînd ca n-ai fi în stare să sari peste el. Nimic mai ușor decît sa cazi pradă visării stînd în fotoliul acesta; în față ți s-aș-

ternea toată imensitatea mării ; vedeai pînă-n depărtare cum veneau și plecau corăbiile, puteai urmări cu privirea o pînză pînă ce dispărea dincolo de Casquets, sub rotunjimea oceanului ; erai uimit, priveai și iar priveai, încercai o nemaipomenită bucurie, simțeai mîngîierea brizei și a valurilor ; vîntul, cînd nu-i pustiitor, te adoarme. Contemplai marea, ascultai vîntul, te simțeai cuprins de toropeala extazului. Cînd ochii îți sînt plini de prea multă frumusețe și lumină, e o plăcere nespusă să-i închizi. Te trezeai apoi dintr-o dată. Era prea tîrziu. Fluxul crescuse treptat-treptat. Marea împresura stînca din toate părțile.

Erai pierdut.

Cel mai înfricoșător asediu — marea care se umflă.

Fluxul crește la început pe nesimțite, apoi din ce în ce mai repede. Ajuns în dreptul stîncilor, devine furios, spumegă. Nu reușești întotdeauna să te salvezi înot printre brizanți. Foarte buni înotători s-au înecat la „Cornul" de la „capătul drumului".

A aprivi marea din anumite locuri, la anumite ore, e o adevărată otravă. Ca atunci cînd uneori privești o femeie.

Străvechii locuitori ai insulei Guernesey numeau odinioară această firidă săpată în stîncă de valuri „Scaunul Gild-Holm-'Ur" sau „Kidormur". Cuvînt celt (se spune), pe care cei care cunosc limba celtă nu-l înțeleg, iar cei care cunosc franceza îl înțeleg : „Qui-dort-meurt" (Cine-adoarme-moare.) Așa îl traduc țăranii.

Există și la Aurigny un scaun asemănător, căruia i se spune „Scaunul călugărului", atît de bine săpat de valuri și cu o proeminență stîncoasă atît de izbutită, încît s-ar putea spune că marea a avut amabilitatea să-ți pună un scăunel sub picioare.

În timpul fluxului, cînd marea atingea cea mai mare înălțime, scaunul Gild-Holm-'Ur nu se mai zărea defel. Apa îl acoperea în întregime.

Scaunul Gild-Holm'-Ur se găsea în vecinătatea „Casei de la capătul drumului". Gilliatt îl știa și stătea adesea pe el. Venea mereu pe-acolo. Medita ? Nu. Am mai spus-o. El nu se lăsa surprins de flux.

Cartea a doua

MESS LETHIERRY

Viață zbuciumată și conștiință luminată

Mess Lethierry, om cu vază în Saint-Sampson, era un marinar grozav. Navigase mult. Fusese mus[1], matelot la vele, gabier[2], timonier, contramaistru, șef de echipaj, pilot, căpitan. Acum era armator. Nu exista altul care să cunoască la fel de bine marea ca el. Era neînfricat cînd trebuia să salveze pe cineva de la înec. Pe timp de furtună o lua de-a lungul țărmului cercetînd orizontul. Ce se petrece oare acolo departe ? Cineva e în primejdie. Sărea într-o barcă, chema doi-trei oameni îndrăzneți, se lipsea la nevoie și de ei, își alcătuia un echipaj de unul singur, dezlega parîma, punea mîna pe vîsle, se avînta în larg, urca și cobora, și-apoi sălta din nou pe creasta valurilor, devenea una cu uraganul, dădea piept cu primejdia. Îl zăreai astfel de departe în mijlocul vijeliei, stînd în picioare în barcă, cu apa curgînd șiroaie de pe el, prins între fulgere, cu o față de leu care-ar avea coama de spumă. Uneori își petrecea așa ziua întreagă, riscîndu-și viața în mijlocul valurilor, a vînturilor, a grindinei, apropiindu-se de vasele gata să se scufunde, salvînd oamenii, salvînd încărcătura, căutînd parcă pricină furtunii. Seara se întorcea acasă și împletea o pereche de ciorapi.

Dusese viața asta cincizeci de ani, de la zece ani pînă la șaizeci, atîta vreme cît se simțise tînăr. La șaizeci de ani băgă de seamă că nu mai poate ridica cu o singură mînă nicovala din fierăria lui Varclin ; nicovala asta cîntărea o sută douăzeci de kilograme ; și deveni dintr-odată prizonierul reumatismelor. Fu silit să renunțe la mare. Trecu atunci de la vîrsta eroică la vîrsta patriarhală. Și nu mai fu decît un simplu unchiaș.

---

[1] Mus — elev marinar.

[2] Gabier — marinar însărcinat cu manevra velelor și a manevrelor fixe și curente. (Manevre — parîme folosite îndeosebi pentru manevrarea velelor și a vergilor).

Dobîndi în acest timp și reumatismul, și belșugul din casă. Aceste două rezultate ale muncii își țin bucuros tovărășie. În momentul în care devii bogat, îți dai seama că ești și paralizat. Asta e încoronarea vieții.

Și-ți spui : Acum bucură-te !

În insulele de felul Guernesey-ului populația e alcătuită din oameni care și-au petrecut viața făcînd ocolul ogorului lor și din oameni care și-au petrecut viața făcînd ocolul lumii. Sînt cele două feluri de plugari : unii ai pămîntului, ceilalți ai mării. Mess Lethierry făcea parte dintre cei din urmă. Totuși cunoștea și uscatul. Dusese o viață grea, de muncitor. Călătorise pe continent. Fusese cîtva timp marangoz [1] la Rochefort, apoi la Cette. Am pomenit mai înainte de ocolul lumii ; el făcuse ocolul Franței în calitate de meșter în breasla marangozilor. Lucrase și la mașinăriile care scoteau apa salinelor din Franche-Compté. În Franța învățase să citească, să cugete și să vorbească. Făcuse de toate, și din tot ce făcuse se alesese cu o învățătură : cinstea. Fondul firii sale era acel al marinarului. Elementul său era apa. Obișnuia să spună : *„Peștii sînt acasă la mine“*. Într-un cuvînt, întreaga sa existență, cu excepția a doi sau trei ani, fusese dăruită oceanului : *„azvîrlită în apă“*, cum spunea el. Navigase pe mările cele mari, în Atlantic și în Pacific, dar prefera Marea Mînecii. Exclama cu dragoste : *„Dintre toate, asta-i cea cu adevărat sălbatică !“* Acolo se născuse și tot acolo voia să moară. După ce făcuse o dată sau de două ori înconjurul lumii, știind la ce se putea aștepta, se înapoiase la Guernesey, și nu se mai clintise din loc. Singurele lui călătorii, de-atunci încolo, fuseseră la Granville și la Saint-Malo.

Mess Lethierry era din Guernesey, adică normand, adică englez, adică francez. Purta în el această patrie cvadruplă, înconjurată din toate părțile, aproape scufundată în marea lui patrie, oceanul. Toată viața și peste tot locul își păstrase obiceiurile lui de pescar normand.

Aceasta nu-l împiedica însă să deschidă din cînd în cînd cîte o carte veche, să se complacă citind vreun volum

---

[1] Marangoz — dulgher specializat în prelucrarea lemnăriei pentru nave.

care-i cădea la îndemînă, să știe cîteva nume de filozofi și de poeți, și s-o rupă nițeluș în orice limbă.

Aceşti semeți marinari din arhipelagul normand sînt oameni de spirit. Știu aproape cu toții să citească. Poți vedea duminica mici marinari de cîte opt ani șezînd pe cîte un colac de funii, cu o carte în mînă. Dintotdeauna le-a plăcut acestor marinari normanzi să fie batjocoritori și au făcut, așa cum se spune astăzi, jocuri de cuvinte

Unul din ei; îndrăznețul pilot Quéripel, i-a aruncat în față lui Mongomery [1], refugiat la Jersey după nenorocita lovitură de lance dată lui Henric al II-lea, următoarea apostrofă : *„Un cap fără o doagă a spart un cap sec"*.

Marinarii de pe insulele Canalului sînt niște adevărați gali din vechime. Aceste insule, care în prezent se anglizează cu repeziciune, și-au păstrat multă vreme caracterul lor autohton. Țăranul din Serk vorbește limba lui Ludovic al XIV-lea.

Acum patruzeci de ani, marinarii din Jersey și Aurigny vorbeau jargonul clasic al marinarilor. Te-ai fi putut crede atunci în plină viață marinărească din secolul al XVII-lea. Vocabularul marinăresc al strămoșilor noștri, azi aproape complet reînnoit, mai era încă în uz la Guernesey către 1820. Astăzi e o limbă moartă. Argoul mării e cu totul altul în prezent.

Limbajul semnelor nu s-a transformat nici el mai puțin ; cît de departe sînt cele patru flăcări : roșie, albă, albastră și galbenă, ale lui La Bourdonnais [2], de cele optsprezece pavilioane din timpurile noastre care, arborate două cîte două, trei cîte trei și patru cîte patru, oferă nevoilor de a comunica la distanțe mari șaptezeci de mii de combinații, care nu dau greș niciodată și care, ca să spunem așa, prevăd neprevăzutul.

---

[1] Mongomery — căpitan în garda scoțiană din timpul domniei lui Henric al II-lea. Cu prilejul unui turnir (serbare militară cu prilejul căreia se desfășurau lupte călare cu arme ascuțite), îl răni mortal pe rege (1530—1574).

[2] La Bourdonnais (Bertrand-François Méhé) — marinar francez în serviciul „Companiei Indiilor", guvernator, în 1735, în Îles de France și de Bourbon.

Mess Lethierry avea o fire deschisă şi o inimă generoasă. Acea minunată calitate, încrederea, era cusurul lui. Avea un fel al lui de a-şi lua un angajament ; o făcea în mod solemn ; şi spunea : *„Îmi dau cuvîntul de onoare bunului Dumnezeu"*. Şi odată rostite aceste cuvinte, el mergea pînă-n pînzele albe. Credea în bunul Dumnezeu şi în nimic altceva. Se ducea foarte rar la biserică, şi atunci din politeţe. Pe mare era superstiţios.

Cu toate astea, niciodată o furtună nu l-a făcut să dea înapoi, şi aceasta din cauză că nu admitea să fie contrazis Nu tolera acest lucru nici din partea oceanului şi nici din a altcuiva. Voia să fie ascultat ; cu atît mai rău pentru mare, dacă opunea rezistenţă ; nu-i rămînea decît să se resemneze. Mess Lethierry nu se lăsa înduplecat cu una, cu două. Nici valul care se înalţă ameninţător, nici vecinul pus pe hartă nu izbuteau să-l oprească din drum. Ceea ce spunea odată, era bine spus ; ceea ce îşi propunea să facă era ca şi făcut. Nu se pleca nici în faţa unei obiecţii, nici în faţa unei furtuni. Pentru el nu exista nu nici în gura unui om, nici în bubuitul norilor. Trecea peste orice piedică. Nu îngăduia nimănui să-i refuze ceva. De aici îndărătnicia sa în viaţă şi curajul său neclintit pe ocean.

Îşi gătea bucuros ciorba de peşte, cunoscînd bine cantitatea de piper şi de sare, precum şi ierburile trebuincioase, şi se desfăta tot atît de mult cînd o gătea, ca şi atunci cînd o mînca. O fiinţă pe care o flanelă de marinar o transfigurează şi căreia o redingotă îi dă un aer stupid, care, cu părul în vînt, seamănă cu Jean Bart[1], iar cu pălărie tare, cu Jocrisse[2], stîngaci în oraş, ciudat şi de temut pe mare, cu grumaz de hamal, neînjurînd niciodată, înfuriindu-se extrem de rar, cu un glas foarte dulce, care

---

[1] Bart (Jean) — Renumit marinar francez. S-a făcut cunoscut prin strălucitele sale acţiuni din timpul războaielor navale ale Franţei cu Anglia şi Olanda. Curajul, simplicitatea şi modestia sa au rămas proverbiale (1650—1702).

[2] Jocrisse — Personaj din vechile farse franceze, înfăţişînd tipul nerodului prin excelenţă şi al naivului de care toţi îşi bat joc.

devine tunet într-o pîlnie marinărească, un țăran care-a citit Enciclopedia, un guernesiez care a văzut revoluția, un ignorant care știe multe, o fire lipsită de bigotism, dar avînd tot felul de viziuni, crezînd mai mult în Știma apelor, decît în Sfînta Fecioară, posedînd forța lui Polifem [1], voința lui Cristofor Columb, logica unei sfîrleze, ceva dintr-un taur și ceva dintr-un copil, un nas aproape cîrn, fălci puternice, o gură din care nu lipsește nici un dinte, o față numai zbîrcituri, un obraz pe care pare să-l fi bătătorit valurile și peste care roza vînturilor s-a învîrtit timp de patruzeci de ani, un aer de vijelie pe frunte, carnația unei stînci în plină mare, și acum adăugați acestei aspre înfățișări privirea unui om bun, și-l veți avea pe mess Lethierry.

Mess Lethierry avea două pasiuni: Durande și Déruchette.

Cartea a treia

DURANDE ȘI DÉRUCHETTE

Ciripit și fum

O pasăre cu înfățișarea unei fete, ce poate fi mai încîntător? Închipuiți-vă că se află în casa dumneavoastră și că ar fi Déruchette. Fermecătoare făptură! Ai fi ispitit să-i spui: „Bună ziua, domnișoară codobatură!" Nu i se văd aripile, dar i se aude ciripitul. Cîteodată cîntă. Prin ciripit, ea e mai prejos decît omul; prin cîntec e mai presus. Cîntecul ei e plin de mister. Așteptînd viața, aceea care într-o zi va deveni mamă continuă să fie foarte multă vreme copil, fetița stăruie în tînăra fată, și e ca o pitulice. Cînd o vezi, te gîndești: Ce drăguț din partea ei să nu-și ia zborul! Această făptură blîndă, prietenoasă, se familiarizează cu locuința, ramură cu ramură, vreau să spun

[1] Polifem — Fiul lui Neptun. Cel mai cunoscut dintre Ciclopi.

cameră cu cameră, intră, iese, se apropie, se îndepărtează, își netezește penele sau își piaptănă părul, face tot soiul de mici zgomote delicate, îți șoptește la ureche cine știe ce gingășie ce nu se poate exprima prin cuvinte. Pune întrebări, îi răspunzi ; o întrebi, ciripește. Trăncănești cu ea vrute și nevrute. Să flecărești puțin e o adevărată destindere după o discuție serioasă. Această ființă poartă în ea cerul. A răspîndi bucurie, a radia fericire, a fi un izvor de lumină în mijlocul lucrurilor întunecate, a fi ceea ce dă farmec vieții, a fi armonia, grația, drăgălășenia înseamnă a fi de folos celor din jur. Frumusețea îmi provoacă mulțumire prin simplul fapt că e frumoasă. Există ființe care au puterea magică de a fermeca pe toți cei din jurul lor ; cîteodată, nici nu-și dau seama de asta, ceea ce face și mai strălucitoare feeria ; prezența lor luminează, apropierea lor încălzește ; trec pe lîngă tine, ești mulțumit, se opresc, ești fericit, le privești și simți că trăiești ; e aurora întruchipată în om ; nu fac nimic altceva decît să existe, aceasta e de ajuns, îți transformă casa în paradis, întreaga lor ființă răspîndește un farmec nespus ; împărtășesc tuturor celor din jur extazul, fără să-și dea altă osteneală decît de a respira alături de ei.

Déruchette avea o căutătură molatică și agresivă în același timp, dar nu-și dădea seama de asta. Ea nu cunoștea poate înțelesul adînc al cuvîntului dragoste, dar îi plăcea să vadă că oamenii se îndrăgostesc de ea. Și făcea acest lucru fără nici un gînd rău.

Déruchette avea cele mai frumoase mînușițe din lume și piciorușe care i se potriveau de minune : „Patru lăbuțe de muscă“, cum spunea Mess Lethierry. Avea în întreaga-i făptură bunătate și gingășie ; drept familie și avuție, pe Mess Lethierry, unchiul ei ; munca ei consta din plăcerea de a trăi ; talentul — în cîteva cîntece ; drept știință avea frumusețea, drept spirit — candoarea, drept inimă — naivitatea ; avea grațioasa lenevie creolă, amestecată cu nechibzuință și cu vioiciune, veselia cicălitoare a copilăriei, cu o ușoară înclinare spre melancolie ; rochii puțin cam provinciale, elegante, dar nu prea bine croite, pălării împodobite cu flori în orice anotimp, fruntea senină, gîtul mlădios și ispititor, părul castaniu, pielea albă, punctată cu cîțiva pistrui în timpul verii, gura mare

și sanatoasă, iar pe buze — gingașa și primejdioasa lumină a surîsului. Asta era Déruchette.

Uneori, seara, după apusul soarelui, în clipa în care marea și noaptea se contopesc, cînd crepusculul împrumută talazurilor un aspect înspăimîntător, vedeai intrînd în rada portului Saint-Sampson, purtată de mișcarea sinistră a valurilor, ceva ca o masă informă, o siluetă monstruoasă care fluiera și scuipa, o arătare groaznică care horcăia ca o fiară și din care ieșea fum ca dintr-un vulcan, un fel de hidră căreia-i curgeau balele în spuma mării, care tîra după ea o dîră de pîclă, arătare care se năpustea asupra orașului cu o îngrozitoare bătaie a roții și cu o gură din care țîșneau flăcări. Aceasta era *Durande*.

Eterna istorie a utopiei

A fost o nemaipomenită noutate prezența unui vas cu aburi în apele Mînecii în 182... Toată coasta normandă a fost pentru multă vreme înfricoșată. Astăzi, cînd la orizont se încrucișează zece sau douăsprezece vapoare, nimeni nu-și mai întoarce privirea, ele preocupă cel mult un moment vreun cunoscător care deosebește după culoarea fumului vaporul care arde cărbune din Eales, de cel care întrebuințează cărbune din Newcastle. Dacă trec, foarte bine. N-au decît să treacă. Bun venit, de intră în port. Și drum bun, de pleacă.

În primul pătrar al secolului nostru [1], lumea privea cu neliniște aceste invenții, iar mașinăriile și fumul lor erau cu deosebire rău văzute de locuitorii din insulele Mînecii. În acest arhipelag puritan, unde i s-a imputat reginei Angliei că a încălcat preceptele bibliei, deoarece la o naștere a fost adormită cu cloroform, cel dintîi succes al vasului cu aburi a fost acela de-a fi botezat *Vasul Diavolului* (Devil-Boat). Acelor pescari cumsecade de pe atunci, catolici pe vremuri, după aceea calviniști, dar întotdeauna bigoți, acel vapor li s-a părut un infern

[1] Secolul al XIX-lea.

plutitor. Un predicator local dezbătu această problemă: *„Ești îndreptățit oare să pui să lucreze laolaltă apa și focul, pe care Dumnezeu le-a despărțit?* Acest monstru de fier și de foc nu seamănă oare cu Leviatan[1]? Nu înseamnă să refaci în felul acesta, în măsura în care-o poate face omul, haosul? Nu este prima dată cînd progresul e calificat drept o «întoarcerea la haos».

„Idee nesăbuită, eroare grosolană, absurditate", acesta a fost verdictul Academiei de științe consultată de către Napoleon, la începutul acestui secol, cu privire la vasul cu aburi; li se poate trece cu vederea pescarilor din Saint-Sampson dacă în domeniul științei ei nu ating decît nivelul geometrilor din Paris, iar în domeniul religiei nu i se poate cere unei insulițe ca Guernesey să fie mai lumi-

[1] Leviatan — monstru legendar, uriaș, de care se pomenește în biblie. Numele lui a trecut în literatură în sensul de ceva uriaș și monstruos.

nată decît un mare continent ca America. În 1807, cînd cel dintîi vapor al lui Fulton[1], sprijinit de Livingstone, înzestrat cu mașina lui Watt[2], trimisă din Anglia, avînd pe bord, în afară de echipaj, doi călători francezi — André Michaud și încă unul — cînd acest prim vapor cu aburi a întreprins prima sa călătorie de la New York la Albany, s-a nimerit să fie ziua de 17 august. Fapt care a determinat metodismul să ia atitudine, și în toate capelele predicatorii blestemară această mașină, declarînd că numărul șaptesprezece reprezintă totalul celor zece coarne și al celor șapte capete ale fiarei din Apocalips. În America, vasul cu aburi era condamnat în numele Apocalipsului, iar în Europa în numele Genezei. Aceasta era singura deosebire.

Savanții respinseseră ideea vasului cu aburi ca pe un lucru imposibil, preoții la rîndul lor o respingeau ca pe o nelegiuire. Știința condamnase, religia osîndise. Fulton era un fel de Lucifer. Oamenii simpli de pe litoral și cei de la țară încercau același sentiment de împotrivire față de noua invenție din cauza neliniștei pe care le-o provoca noutatea. Față de vapor, punctul de vedere al religiei era următorul : apa și focul sînt despărțite printr-o prăpastie de netrecut. Așa a poruncit Dumnezeu. Nu trebuie să separi ceea ce Dumnezeu a unit ; și nu trebuie să unești ceea ce el a separat. Punctul de vedere al țăranilor era următorul : ăsta e un lucru de care mi-e frică.

Numai un om ca Mess Lethierry putea cuteza în acea epocă îndepărtată să întreprindă o acțiune de felul acesta : punerea în circulație a unui vapor de la Guernesey la Saint-Malo. Numai el, ca liber-cugetător, putea s-o conceapă, și ca marinar curajos s-o realizeze. Francezul care sălășluia în el concepu ideea, iar englezul din el o înfăptui.

În ce împrejurare ? S-o spunem.

---

[1] Fulton (Robert) inventator american. A construit și experimentat o serie de mașini, un submarin și prima navă acționată de un motor cu aburi. (1765—1815)

[2] Watt (James) — inventator englez, constructor al mașinii cu aburi perfecționate (1736—1819)

Rantaine

Cu vreo patruzeci de ani înaintea epocii în care s-au petrecut faptele aci povestite exista la periferia Parisului, aproape de zidul de centură, între „Fosse-aux-Loups" și „la Tombe Issoire", o casă cam deocheată. Era o cocioabă singuratică, servind la nevoie și drept capcană. Acolo locuia, împreună cu soția și copilul său, un soi de burghez-bandit, fost copist la unul din procurorii de la Châtelet, care devenise apoi tîlhar pur și simplu. Compăru mai tîrziu în fața Curții cu Juri. Numele familiei era Rantaine. Copilul creștea în cocioaba asta, laolaltă cu crima. Tatăl și mama, deoarece făcuseră parte din mica-burghezie, îl învățau să citească ; îl instruiau. Mama, palidă, aproape în zdrențe, făcea în chip mecanic „educația copilului, îl învăța să silabisească, și-și întrerupea apoi lecțiile pentru a da o mînă de ajutor soțului în afacerile lui bandiești. În acest timp, cartea de rugăciuni, deschisă la pagina unde fusese lăsată, rămînea pe masă, și copilul, alături, aștepta visător.

Tatăl și mama, prinși pînă la urmă cu mîța-n sac, dispărură în noaptea penală. Copilul dispăru și el.

Lethierry, într-una din călătoriile lui, întîlni un aventurier ca și el, îl scoase din nu se știe ce încurcătură, îl ajută, prinse drag de el, îl luă cu sine, îl aduse la Guernesey, îl găsi priceput la cabotaj [1] și și-l făcu asociat. Era micul Rantaine, care între timp crescuse.

Rantaine, ca și Lethierry, avea grumaz vînjos, umeri lați și puternici, pe care putea căra poveri mari, și șolduri de Hercule-Farnese [2]. Lethierry și Rantaine aveau același mers și același aer de familie ; Rantaine era doar mai înalt. Cine-i vedea din spate, plimbîndu-se prin port, unul lîngă celălalt, spunea : „Iată-i pe cei doi frați". Văzuți din față, lucrurile se schimbau. Tot ceea ce era deschis și luminos la Lethierry, se mohora la Rantaine. Ran-

---

[1] Cabotaj — navigație de-a lungul coastelor, între porturi situate în apropiere unele de altele.

[2] Hercule-Farnese — operă a sculptorului Glicon din Atena (sec. II î.e.n.), în care eroul exprimă idealul de forță, de bărbăție, în concepția grecilor antici.

taine era prudent. El mînuia armele de minune, cînta din armonică, nimerea mucul unei lumînări cu un glonț, de la douăzeci de pași, avea un pumn grozav, recita versuri din *Henriada* și tălmăcea visele. Știa pe dinafară *Mormintele de la Saint-Denis*, de Treneuil. Spunea că fusese prieten cu sultanul din Calicut, „căruia portughezii îi spun zamorinul". Dacă cineva ar fi putut răsfoi carnețelul pe care-l purta la el, ar fi putut găsi, printre alte însemnări, și unele de felul acesteia : „La Lyon, într-o crăpătură din zidul uneia din celulele închisorii Sfîntul Iosif, se găsește ascunsă o pilă". Vorbea cu o încetineală calculată. Spunea că e fiul unui cavaler al Ordinului Sfîntului Ludovic. Lenjeria îi era desperecheată și însemnată cu inițiale diferite. Nimeni nu era mai sensibil ca el la chestiuni de onoare ; se bătea și ucidea.

Forța servind de înveliș șireteniei, acesta era Rantaine.

Frumusețea loviturii sale de pumn, aplicată într-un bîlci pe o *cabeza de moro* [1] cucerise odinioară inima lui Lethierry.

La Guernesey nu se cunoștea nimic din aventurile lui, care erau deocheate de tot. Rantaine văzuse lume și trăise viața din plin. Înconjurase, navigînd, toate continentele. Avusese fel de fel de meserii. Fusese bucătar în Madagascar, crescător de păsări în Sumatra, general în Honolulu, redactor la un ziar religios în insulele Galapagos, poet în Oomrawutte, francmason în Haiti. Se declara de rasă albă, pursînge, și-i ura pe negri ; totuși, cu siguranță că l-ar fi admirat pe Soulouque [2]. Viața îi fusese un lung șir de eclipse ; apărea, dispărea și apărea din nou... Nu termina bine o blestemăție și începea alta.

Era capabil de orice și chiar și de mai rău.

Izbucnea uneori în rîs, dar își încrunta în același timp sprîncenele. Forma gurii dezmințea înțelesul cuvintelor sale. Nările aduceau mai mult cu ale unui animal. Avea la coada ochiului o răscruce de zbîrcituri, în care-și dă-

---

[1] Cabeza de moro — cap de maur.

[2] Soulouque — Negru din Haiti, proclamat împărat al insulei în 1849 sub numele de Faustin I. Și-a creat o faimă tristă prin actele sîngeroase pe care le-a săvîrșit în timpul domniei sale. A fost răsturnat de la putere în 1859.

deau întîlnire tot felul de gînduri ascunse. Secretul înfățișării sale nu putea fi dezlegat decît în acel loc. Laba gîștii se prefăcuse la el într-o adevărată gheară de vultur. Avea un cap țuguiat : lat la tîmple, îngust la vîrf. Urechea sa diformă și acoperită de păr părea că-ți spune : Nu vorbi fiarei care sălăsluiește în vizuina asta.

Într-o bună zi, la Guernesey nu se mai știu nimic de soarta lui Rantaine.

Asociatul lui Lethierry „spălase putina", golind casa asociației.

În această casă se găsea, de bună seamă, și partea lui Rantaine, dar erau, de asemenea, și cincizeci de mii de franci ai lui Lethierry.

Lethierry, în meseria lui de navigator și de marangoz, cîștigase, în decurs de patruzeci de ani de muncă și de cinste, o sută de mii de franci. Rantaine fugi cu jumătate din ei.

Lethierry, deși pe jumătate ruinat, nu deznădăjdui și se gîndi imediat să-și refacă situația. Unui om de inimă îi poți lua avutul, nu însă și curajul. Începuse tocmai să se vorbească despre vapor. Lui Lethierry îi veni ideea să încerce mașina lui Fulton, atît de contestată, și să lege arhipelagul normand de Franța printr-un vas cu aburi. Și riscă totul pentru această idee. Învesti toți banii pe care-i mai avea. Șase luni după fuga lui Rantaine, locuitorii înmărmuriți văzură ieșind din portul Saint-Sampson un vapor din care ieșea fum, care-ți făcea impresia unui incendiu pe mare, primul vas cu aburi care a navigat pe Marea Mînecii.

Acest vapor, căruia ura și disprețul tuturor îi dăruiră porecla de „Galera lui Lethierry", anunță că va face cursa regulată între Guernesey și Saint-Malo.

Cum e și ușor de înțeles, lucrurile au mers la început rău de tot. Toți proprietarii de cutere, care făceau cursa între insula Guernesey și coasta franceză, începură să țipe cît îi ținea gura. Ei se ridicară împotriva acestui atentat contra Sfintei Scripturi și a monopolului lor. Cîteva fețe bisericești tunară și fulgerară. Un oarecare pastor, pe numele Elihu, califică vaporul drept „destrăbălare", iar vasul cu pînze fu decretat ortodox. Fură văzute deslușit coarnele diavolului pe capul boilor pe

care-i transporta și-i debarca vaporul. Aceste proteste se făcură auzite o bună bucată de vreme. Totuși, treptat-treptat, lumea sfîrși prin a-și da seama că vitele ajungeau la destinație mai puțin obosite și că se vindeau pe un preț mai bun, carnea fiind mai fragedă ; că riscurile călătoriei erau mai mici chiar și pentru oameni ; că traversarea Mînecii, mai puțin costisitoare, era și mai sigură, și de mai scurtă durată ; că plecai la oră fixă și că ajungeai la oră fixă ; că peștele, fiind transportat mai repede, era mai proaspăt și că, începînd de la acea dată, cantitatea de pește care prisosea, lucru foarte frecvent la Guernesey, putea fi desfăcută pe piețele franceze ; că untul minunatelor vaci din Guernesey ajungea mai repede la destinație cu *Vaporul Diavolului,* decît cu corăbiile cu pînze cu un singur catarg, și că nu pierdea din calitate, ceea ce făcea ca de la Dinan, de la Saint-Brieuc și de la Rennes să vină mereu alte și alte cereri ; că, în sfîrșit, mulțumită a ceea ce se chema „Galera lui Lethierry", aveai siguranța călătoriei, un itinerar regulat, un du-te-vino ușor și rapid, o intensificare a circulației, o lărgire a debușeurilor, o extindere a comerțului, așa încît lumea trebui să se resemneze cu acest *Vapor al Diavolului,* care încălca preceptele bibliei, dar care îmbogățea insula. Cîteva spirite independente avură chiar curajul să-și dea, într-o oarecare măsură, aprobarea. Sieur Landoys, grefierul, acordă toată considerația sa acestui vapor. Dealtfel, acesta fu un gest obiectiv din partea lui, deoarece nu-l iubea deloc pe Lethierry.

Se alăturară și alții lui sieur Landoys. Încetul cu încetul evenimentul luă proporții ; evenimentele sînt aidoma fluxului mării ; cu trecerea vremii și în fața succesului neîntrerupt și mereu crescînd, precum și a foloaselor de netăgăduit, creșterea bunăstării tuturora fiind fapt constatat, veni o zi în care, cu excepția cîtorva „înțelepți", „Galera lui Lethierry" deveni obiectul de admirație al întregii insule.

Astăzi ar fi mai puțin admirat. Acest vas de acum patruzeci de ani i-ar face să surîdă pe constructorii din zilele noastre. Minunăția aceea era diformă; fenomenul acela era infirm. Ceea ce nu împiedica să fie o capodoperă. Orice embrion al științei se prezintă sub acest dublu aspect : ca făt — un monstru ; ca germen — o minune.

Vaporul-diavol

„Galera lui Lethierry" nu avea catargele ridicate după aşa-numitul punct velic[1], ceea ce nu constituia un cusur, deoarece acest punct reprezintă doar una din legile construcţiei navale ; dealtfel, vasul fiind pus în mişcare cu ajutorul aburului, pînzele treceau pe planul al doilea. Să mai adăugăm apoi că un vapor cu zbaturi[2] e aproape indiferent la felul pînzelor care i se pun. „Galera" era prea scurtă, prea rotundă, prea turtită; era prea lată şi dinainte, şi dinapoi ; curajul constructorului nu mersese pînă acolo încît s-o facă şi uşoară ; „Galera" avea unele din defectele şi unele din calităţile „burdufului".

Avea puţin tangaj[3], dar mult ruliu[4]. Tambuchiurile[5] erau prea înalte. Era cu mult prea lată faţă de lungimea sa. Maşina, masivă, ocupa foarte mult loc şi, pentru ca vasul să poată lua totuşi încărcătură cît mai multă, a trebuit ca bordajul vasului să fie înălţat peste măsură, ceea ce constituia un alt cusur. Fiind scurtă, ar fi trebuit să vireze iute, timpul necesar unei giraţii a vasului fiind în raport direct cu lungimea sa ; dar greutatea îi răpea avantajul pe care i-l dădea scurtimea. Cuplul ei maiestru[6] era prea larg, ceea ce îi încetinea mersul, rezistenţa apei fiind direct proporţională cu cea mai mare secţiune a suprafeţei udate şi cu pătratul vitezei vaporului. Partea dinainte a vasului era verticală, ceea ce n-ar constitui o greşeală în ziua de azi, dar în acea vreme se obişnuia în mod invariabil ca ea să fie înclinată cu 45°. Toate curbele corpului vasului erau bine îmbinate, dar nu erau destul de lungi pentru înclinarea lor şi mai ales pentru paralelismul cu prizma de apă deplasată, care

---

[1] Punct velic — punctul unde este aplicată rezultanta tuturor acţiunilor vîntului asupra velelor unui vas.

[2] Zbaturi — palele unei roţi care servesc la mişcarea (propulsarea navelor).

[3] Tangaj — mişcare de aplecare a vasului de la prova spre pupa şi viceversa.

[4] Ruliu — mişcare oscilatorie laterală a vasului.

[5] Tambuchiu — mica suprastructură pentru a proteja intrarea în interiorul navei.

[6] Cuplu maiestru — secţiunea prin coasta de maximă lărgime.

trebuie să fie refulată întotdeauna numai lateral. Pe timp de furtună vasul se afunda prea tare în apă, fie cu partea dinainte, fie cu partea dinapoi, semn că centrul de gravitate fusese greșit calculat. Cîrma era aceea de demult, nu cu roată ca cea din zilele noastre, ci cu eche, învîrtindu-se în niște țîțîni fixate în etambou [1] și mișcîndu-se cu ajutorul unei grinzi orizontale, așezată deasupra bolții de la pupa. Două bărci lunguiețe erau agățate de niște gruie [2]. Vaporul avea patru ancore, ancora cea mare, cea de-a doua ancoră, care este ancora de lucru, *working-anchor* [3] și două ancore de afurcat [4]. Aceste patru ancore, fundarisite cu ajutorul lanțurilor, erau manevrate, după împrejurări, de marele cabestan [5] de la pupa și de micul cabestan de la prova. Neavînd decît două ancore pentru afurcat, una la tribord și alta la babord, vasul nu putea ancora în labă de gîscă, ceea ce îl făcea să fie oarecum dezarmat în fața unor anumite vînturi. Totuși, în asemenea cazuri, el putea folosi cea de-a doua ancoră. Geamandurile erau normale și în așa fel construite, încît puteau ține greutatea lanțului ancorelor, continuînd totuși să plutească. Barca avea dimensiunile necesare. Era o adevărată rezervă a vasului ; și era suficient de solidă ca să poată ridica ancora cea mare. Acest vas prezenta o inovație ; era prevăzut cu lanțuri, ceea ce dealtminteri nu răpea nimic din mobilitatea manevrelor curente [6] și nici din întinderea manevrelor fixe [7]. Arborada [8], deși de importanță secundară, nu prezenta nici un defect de construcție ; capelatura [9], bine strînsă și bine degajată, abia

---

[1] Etambou — piesă masivă de lemn din partea dinapoi a vasului.

[2] Gruie — piesă de fier, curbată în afara bordului, servind pentru a ridica ancora, bărci, greutăți etc.

[3] Working-anchor — în englezește „ancoră lucrătoare".

[4] A afurca — a ancora cu două ancore, astfel ca direcția vîntului să fie perpendiculară pe linia ancorelor.

[5] Cabestan — dispozitiv de ridicare format dintr-un cilindru.

[6] Manevră curentă — parîmă mobilă cu care se manevrează vergile și velele.

[7] Manevră fixă — parîmă ce fixează și întărește arborada.

[8] Arboradă — ansamblul arborilor (catargelor) și vergilor unei nave.

[9] Capelatura — locul unde se leagă manevrele pe arbore, precum și toate accesoriile capelării.

era vizibilă. Coastele vaporului erau solide, dar grosolan lucrate, lemnăria vaselor cu aburi necerînd execuția aceea delicată a vaselor cu pînze. Vaporul naviga cu o iuțeală de două leghe marine pe oră. Cînd era imobilizat în larg, devierea provei din linia vîntului se efectua în condiții mulțumitoare. Așa cum era ea, „Galera lui Lethierry" naviga bine, dar îi lipsea prova lansată, care despică valurile și, în genere, nu se putea spune că se comporta prea elegant pe valuri. Îți dădeai seama că, în cazul unei primejdii — trombă marină sau brizanți — numai cu greu putea fi guvernată. Scîrțîia din încheieturi ca un obiect diform. Și făcea, alunecînd pe valuri, zgomotul unei ghete noi.

Vasul, special construit pentru a lua cît mai multă marfă, ca toate vapoarele construite mai curînd pentru comerț decît pentru război, era amenajat exclusiv în scopul ca încărcarea lui să se facă în cele mai bune condiții. Primea puțini pasageri. Transportul vitelor se făcea în condiții foarte grele și încărcarea lor cerea o atenție deosebită. Vitele erau ținute pe vremea aceea în cala vaporului, ceea ce dădea naștere la multe complicații. Astăzi animalele se transportă pe puntea de la prova. Tambuchiurile *Vaporului-Diavol* erau vopsite în alb, corpul vasului, pînă la linia de plutire, era de culoarea focului, iar restul vasului, urmînd moda destul de urîtă a acelui secol, în negru.

Fără încărcătură, vasul avea pescaj [1] de șapte picioare, încărcat — de paisprezece.

Cît privește mașina, ea era puternică. Forța ei era de un cal putere pentru fiecare trei tone, ceea ce reprezintă aproape forța unui remorcher. Roțile cu zbaturi erau așezate la locul potrivit, puțin înaintea centrului de gravitate al vaporului. Presiunea maximă a mașinii era de două atmosfere. Înghițea mult cărbune, deși funcționa pe baza principiului de condensație și de expansiune. Era așezată pe o placă de fontă dintr-o singură bucată, în așa fel încît, chiar în cazul unei avarii grave, nici o izbitură a valurilor n-ar fi putut să-i deranjeze echilibrul și chiar deformarea corpului navei nu ar fi avut repercusiuni asupra mașinii. Pentru a-i da și mai multă soliditate, biela principală fusese așezată lîngă cilindru, ceea ce

---

[1] Pescaj — înălțimea vasului cît intră în apă cînd este încărcat.

deplasa centrul de oscilaţie al balansoarului de la mijloc spre extremitate. În ultima vreme s-au inventat cilindri oscilanţi care permit suprimarea bielelor; în epoca aceea, însă, biela aşezată lîngă cilindri însemna ultimul cuvînt al tehnicii. Căldarea era compartimentată prin pereţi cu metal şi prevăzută cu o pompă de alimentare. Roţile cu zbaturi erau foarte mari, ceea ce micşora pierderea forţei motrice, iar coşul era foarte înalt, ceea ce mărea tirajul focarelor căldărilor; dar mărimea roţilor mărea puterea de izbire a valurilor, şi înălţimea coşului — presiunea vîntului. Zbaturi de lemn, cîrlige de fier şi butuci de fontă, acestea erau roţile, bine construite şi, lucru uimitor, puteau fi demontate. Trei zbaturi se aflau în permanenţă sub apă. Viteza centrului zbaturilor nu depăşea decît cu o sutime viteza vaporului; aceasta constituia defectul roţilor. Pe de altă parte, fusul manivelelor era prea lung, iar sertarul producea prea mare frecare cînd se dădea drumul vaporilor în cilindru. Pentru vremea ei, însă, această maşină părea să fie, şi era într-adevăr, o minune.

Maşina fusese construită în Franţa în uzina metalurgică din Bercy. Într-o oarecare măsură, mecanicul care-o construise după planurile lui Lethierry, murise; mess Lethierry fusese cel care o concepuse, aşa încît maşina aceasta era unică şi cu neputinţă de înlocuit. Desenatorul rămăsese, constructorul însă lipsea. Maşina costase patruzeci de mii de franci.

Lethierry îşi construise singur „Galera" pe cala acoperită de lîngă primul turn situat între Saint-Pierre-Port şi Saint-Sampson. Pentru a cumpăra lemnăria fusese la Brema. Îşi pusese întreaga lui iscusinţă de meşter marangoz în această construcţie şi-i puteai recunoaşte măiestria după felul cum erau împreunate scîndurile bordajului, înguste şi egale între ele şi acoperite cu mastic de India, mult mai bun decît gudronul. Dublura [1] vasului era solid fixată. Lethierry cătrănise carena vaporului. Pentru a remedia rotunjimea prea mare a cocii [2], fixase săgeata [3]

[1] Dublura — învelişul de cupru pentru protecţia cîrmei navelor de lemn.

[2] Coca — ansamblu construit din scheletul unei nave şi învelişul ei exterior.

[3] Săgeata — vergea scurtă cu care se lungeşte bompresul.

bompresului[1], ceea ce-i permitea să adauge la marea pînză pătrată a bompresului încă una, falsă. În ziua în care fu lansat vaporul, el spuse : „Iată-mă din nou pe linia de plutire !" „Galera" reuși în cele din urmă, după cum am văzut.

Din întîmplare sau dinadins, vaporul fusese lansat într-o zi de 14 iulie. În ziua aceea, Lethierry, în picioare pe punte, între cele două tambuchiuri, se uită țintă în larg și strigă : „Acum e rîndul tău ! Parizienii au cucerit Bastilia, azi te cucerim noi pe tine !"

„Galera lui Lethierry" făcea naveta o dată pe săptămînă între Guernesey și Saint-Malo. Pleca marți dimineața și se reîntorcea vineri seara, în ajunul tîrgului de sîmbătă. Lemnul din care era construită era mai tare decît lemnul celor mai mari cutere de pe coasta întregului arhipelag, iar capacitatea fiindu-i în raport direct cu dimensiunea, o singură cursă a „Galerei" aducea un venit egal cu cel adus de patru curse al unui cuter obișnuit. De aici, cîștiguri frumoase. Renumele unui vas depinde de felul în care i se stivează încărcătura și Lethierry se pricepea să-și încarce vasul de minune. În ziua în care el nu mai putu să lucreze pe mare, instrui un marinar care să-l înlocuiască la stivarea încărcăturii vasului. După doi ani, vasul cu aburi producea un venit net de șapte sute cincizeci de lire sterline pe an, ceea ce echivalează cu optsprezece mii de franci francezi. Lira sterlină din Guernesey valorează douăzeci și patru de franci, cea din Anglia douăzeci și cinci, iar cea din Jersey douăzeci și șase. Aceste ciudățenii sînt mai puțin ciudate decît par ; băncile sînt interesate să mențină aceste cursuri diferite.

Lethierry suie treptele gloriei

„Galera" propășea. Mess Lethierry vedea apropiindu-se clipa cînd avea să devină „domnul" Lethierry. La Guernesey nu ești „domn" cu una, cu două. Între om și domn există o întreagă scară ierarhică : la început, și asta e prima treaptă, ți se spune scurt, pe nume, Petre, să zi-

[1] Bompresul — arbore înclinat, așezat la prova vasului.

cem ; apoi, treapta a doua, „vecine“ Petre ; treapta a treia, „moș“ Petre ; apoi a patra treaptă, „sieur“ Petre ; apoi, a cincea treaptă, „mess“ Petre ; apoi, ajuns în vîrf, „domnul“ Petre.

Datorită isprăvii sale dusă la bun sfîrșit, datorită aburului, datorită mașinii sale, datorită *Vaporului-Diavol*, mess Lethierry devenise cineva. Ca să-și construiască „Galera“, fusese nevoit să recurgă la împrumuturi ; făcuse datorii la Brema, făcuse datorii la Saint-Malo ; dar în fiecare an mai stingea ceva din datorie.

Ceva mai mult. Cumpărase pe credit, chiar la intrarea portului Saint-Sampson, o frumoasă casă de piatră, nounouță, avînd marea de o parte și o grădină de alta, în colțul căreia se putea citi acest nume „*Neînfricatele*“. Această clădire, a cărei fațadă făcea parte din însuși zidul portului, atrăgea atenția printr-un dublu șir de ferestre, dintre care unul, cu fața spre miazănoapte, răspundea într-o curte plină cu flori, iar celălalt, cu fața spre miazăzi, privea spre ocean ; în felul acesta, casa avea două fațade, una îndreptată spre furtuni, iar cealaltă spre trandafiri.

Fațadele acestea păreau construite anume pentru cei doi locatari : mess Lethierry și miss Déruchette.

Casa „*Neînfricatele*“ era foarte cunoscută în Saint-Sampson, căci mess Lethierry izbutise în cele din urmă să devină popular. Popularitatea i se datora, într-o oarecare măsură, bunătății, devotamentului și curajului lui, oarecum faptului că salvase un mare număr de oameni și într-o foarte mare măsură, succesului său, precum și faptului că dăruise portului Saint-Sampson privilegiul plecărilor și sosirilor vasului cu aburi. Văzînd că *Vaporul-Diavol* este, fără nici o îndoială, o afacere strălucită, Saint-Pierre, capitala insulei, reclamase vaporul pentru portul ei, dar Lethierry nu cedă cu nici un chip și vaporul rămase la Saint-Sampson. Era orașul său natal. „Aici am primit eu botezul mării“, spunea el. Și datorită acestui fapt, el dobîndi o mare popularitate locală. Calitatea lui de proprietar care plătește dări făcuse din el ceea ce la Guernesey se numește *un locuitor*. Fusese numit consilier. Acest biet marinar ajunsese să urce cinci din cele șase trepte ale ierarhiei sociale din Guernesey ; era „mess“ ; era aproape „domn“, și cine știe dacă într-o bună zi nu va reuși să pășească și această treaptă ? Cine

ştie dacă într-o bună zi nu se va putea citi în almanahul Guernesey-ului, la capitolul „*Gentry and Nobility*“ [1], această nemaiauzită şi minunată menţiune: „Lethierry esq.“ [2] ?

Dar mess Lethierry dispreţuia, sau mai curînd ignora acea latură a lucrurilor care se numeşte vanitate. Simţea că-i folositor şi aceasta îl bucura. Faptul că era popular îl mulţumea mai puţin decît acela de a se şti folositor. El nu avea, după cum am mai spus, decît două pasiuni, şi ca urmare numai două ambiţii: Durande şi Déruchette.

Oricum ar fi fost, el mizase la loteria mării şi scosese lozul cel mare.

Lozul cel mare era Durande navigînd.

Acelaşi naş şi aceeaşi patroană.

După ce crease vaporul, Lethierry îl boteză. Îi spuse Durande. Durande — de-acum încolo nu-i vom mai spune altfel. Să ne fie de asemenea îngăduit, oricare-ar fi practica în tipografie, să nu subliniem acest nume, conformîndu-ne în felul acesta intenţiei lui Lethierry, pentru care Durande era aproape o fiinţă.

Durande şi Déruchette, e unul şi acelaşi nume. Déruchette nu-i decît diminutiv. Acest diminutiv e foarte răspîndit în apusul Franţei.

Sfînta Durande e o sfîntă din regiunile Angoumois şi Charente. Fusese oare cuvioasă ? Asta îi priveşte pe cei ce se ocupă de vieţile sfinţilor. Cuvioasă sau nu, i s-au închinat o sumedenie de biserici.

Lethierry, pe vremea cînd fusese la Rochefort, tînăr marinar, făcuse cunoştinţă cu această sfîntă, probabil în persoana vreunei drăguţe charenteze sau poate a vreunei fetişcane cochete, cu unghiile îngrijite. Amintirea ei trebuie să fi fost destul de vie pentru ca să dea acest nume

---

[1] Gentry and Nobility — Lumea bună şi nobilimea (în limba engleză în text.)

[2] Lethierry esq. — în limba engleză, gentilom.

celor două iubite ale lui: Durande, „Galerei", și Déruchette, fetei.

Era părintele uneia și unchiul celeilalte.

Déruchette era fiica unui frate al său care murise. Nu mai avea nici tată, nici mamă. O adoptase Lethierry. Îi ținea loc de tată și de mamă.

Déruchette nu-i era numai nepoată. Îi era și fină. El o ținuse în brațe la botez. El fusese acela care-i alesese ca patroană pe sfînta Durande și ca nume de toată ziua, Déruchette.

Déruchette, cum am spus, se născuse la Saint-Pierre-Port. Numele ei figura în registrul parohiei la data respectivă. Lethierry s-ar fi învoit bucuros să-și mărite nepoata, însă așa cum înțelegea el. Ar fi vrut să-i găsească un soț după chipul și asemănarea lui, care să muncească toată vremea, în timp ce ea să nu facă prea mare lucru. Îi plăceau mîinile negre la bărbați și mîinile albe la femei. Pentru ca Déruchette să nu-și strice frumoasele ei mîini, el o crescuse ca pe-o domnișoară. Îi luase pian, profesor de muzică, o mică bibliotecă și ceva ață și cîteva ace într-un coșuleț de lucru. Ei îi plăcea mai mult să citească decît să coasă, și mai mult să cînte decît să citească. Întocmai așa o voia mess Lethierry. Farmec, asta era tot ce-i cerea. El o crescuse mai mult ca pe-o floare decît ca pe-o femeie. Cine-i cunoaște bine pe marinari va înțelege lesne acest lucru. Acestor oameni aspri le place tot ce e gingaș. Pentru ca nepoata să întruchipeze idealul unchiului, trebuia să fie și bogată. Aceasta era de altfel și dorința lui mess Lethierry. Uriașa lui mașină plutitoare lucra în acest scop. Sarcina Durandei era de a o înzestra pe Déruchette.

Aria „Bonny Dundee"

Déruchette ocupa cea mai frumoasă cameră a „*Neînfricatelor*", cu mobilă de mahon și împodobită cu un pat cu perdele în carouri verzi și albe, cameră cu două ferestre și cu vederea înspre grădină și înspre colina cea înaltă pe care se găsește castelul din Valle. De partea cealaltă a colinei se găsea „Casa de la capătul drumului".

Camera Déruchettei, în care se afla și pianul, era plină de cîntecele ei. Acompaniindu-se la pian, Déruchette cînta aria ei preferată, melancolica melodie scoțiană „Bonny Dundee" ; tot farmecul înserării era în această melodie, toată aurora era în glasul ei ; aceasta crea un contrast surprinzător de plăcut ; lumea spunea : „Miss Déruchette cîntă la pian", și trecătorii de la poalele colinei se opreau uneori în fața zidului grădinii „*Neînfricatelor*" pentru a asculta glasul ei atît de suav și cîntecul acela atît de trist.

Déruchette umplea toată casa cu veselia ei și o transforma într-o veșnică primăvară. Era frumoasă, dar mai mult drăguță decît frumoasă, și mai mult drăgălașă decît drăguță. Ea amintea bătrînilor piloți, prietenii lui mess Lethierry, de acea prințesă dintr-un cîntec soldățesc și marinăresc, care era atît de frumoasă, încît „i se dusese vestea în tot regimentul". Mess Lethierry spunea : „Are un păr des, de parcă-i un cablu".

De mic copil fusese încîntătoare. Nasul ei produsese multă vreme îngrijorarea, dar micuța, probabil hotărîtă să se facă frumoasă, nu s-a dat bătută ; creșterea nu i-a jucat nici o farsă ; nasul nici nu i se lungi prea tare, nici nu i se scurtă prea mult ; și mai tîrziu rămăsese tot încîntătoare.

Nu-i spunea niciodată unchiului ei altfel decît „tată".

El îi trecea cu vederea micile înclinații de grădinăriță și chiar de gospodină. Își stropea singură straturile de nalbe, de molene purpurii, de brumărele și de călțunul-doamnei ; semăna și măcrișori de culoare roz ; știa să tragă folos de pe urma climei din Guernesey, insulă atît de prielnică florilor. Avea și ea, ca toți ceilalți de altfel, aloeși ce creșteau sub cerul liber și, ceea ce e mult mai greu, reușea să cultive chiar scrîntitoare [1] de Nepal. Grădinița ei de zarzavat era cultivată cu foarte multă pricepere ; semăna spanacul după ridichi și mazărea după spanac ; știa cînd să semene conopida olandeză și varza de Bruxelles, pe care le răsădea în iulie, napii, pe care-i recolta în august, cicoarea creață în septembrie, păstîr-

---

[1] Scrîntitoare — specie de plante tîrîtoare, cu flori galbene, rar albe, roz sau roșii.

nacul rotund în toamnă și bănica în iarnă. Mess Lethierry o lăsa să facă tot ce poftește, numai să nu umble prea mult cu sapa și cu grebla, și mai ales să nu pună îngrășămintele cu mîna ei. Îi pusese la dispoziție două servitoare, pe care le chema Douce și Grace, două nume obișnuite la Guernesey. Grace și Douce se ocupau de casă și de grădină și aveau dreptul de a avea mîinile roșii.

Cît despre mess Lethierry, el avea drept cameră o odăiță cu fața spre port și învecinată cu sala cea mare și joasă de la parter, unde se găsea ușa de la intrare și de unde porneau diferitele scări interioare ale casei. Camera era mobilată cu un hamac de marinar, un cronometru și o pipă. Se mai găseau acolo o masă și un scaun. Tavanul, alcătuit din bîrne, era dat cu var, la fel ca și cei patru pereți ; în dreapta ușii, bătută în cuie, harta arhipelagului Mînecii, o frumoasă hartă maritimă, purta următoarea mențiune : *W. Faden, 5 Charing Cross. Geograf al Maiestății Sale ;* iar la stînga era țintuită în cuie una din acele basmale mari de bumbac, pe care erau înfățișate în culori steagurile și semnele întregii marine de pe glob, avînd în cele patru colțuri stindardele Franței, Rusiei, Spaniei și Statelor Unite ale Americii, iar la mijloc steagul Imperiului Britanic.

Sala cea joasă de la parter, adevărată hală, avînd un cămin și jur împrejur bănci și mese, servise, în secolul trecut, drept loc de adunare unui grup de refugiați francezi de religie protestantă.

În fundul sălii, lîngă ușa camerei lui mess Lethierry, o mică estradă de scînduri, care servise hughenoților drept amvon, devenise, datorită unui grilaj și a unei deschizături, „oficiul" vaporului, adică biroul Durandei, de care se ocupa mess Lethierry în persoană. Pe vechiul pupitru de stejar, un registru, pe foile căruia erau scrise cuvintele : „Pasiv" și „Activ", înlocuia biblia.

Omul care l-a dibuit pe Rantaine

Atîta timp cît mess Lethierry putuse naviga, condusese singur pe Durande și n-avusese alt pilot și alt căpitan decît pe sine însuși ; dar venise ceasul, cum am arătat

mai sus, cînd mess Lethierry simţi nevoia să fie înlocuit. Alegerea sa s-a oprit asupra lui sieur Clubin din Torteval, un om tăcut. Sieur Clubin se bucura pe întregul litoral de renumele unui om de o cinste exemplară.

Deşi avea mai mult aerul unui notar decît al unui marinar, sieur Clubin era totuşi un marinar capabil, cum rar se întîlneşte. Poseda toate însuşirile ce se cer pentru a înfrunta primejdia sub toate formele în care s-ar fi înfăţişat. Se pricepea să încarce cum trebuie un vapor, manevra pînzele cu meticulozitate, ştia să boteze la perfecţie ancora şi lanţurile, era un timonier vînjos, un pilot foarte îndemînatic şi un căpitan îndrăzneţ. Era prudent şi împingea uneori prudenţa pînă la cutezanţă, ceea ce constituie o mare calitate cînd eşti pe mare. Teama pe care-o resimţea în faţa probabilului era temperată de instinctul posibilului. Era unul din acei marinari care înfruntă pericolul pînă la o anumită limită, cunoscută numai de ei, şi care ştiu să tragă folos din orice aventură. Toată siguranţa pe care-o poate avea cineva, cînd se află pe mare, el o poseda în întregime. În afară de aceasta, sieur Clubin era şi un înotător căruia i se dusese vestea ; făcea parte din categoria aceea de oameni deprinşi cu valurile, care stau în apă cît timp vor, şi care, la Jersey, pleacă de la Havre-des-Pas, ocolesc capul Colette, fac înconjurul schitului şi al castelului Elisabeta şi revin, după două ore, la punctul de plecare. Era din Torteval şi se spunea c-ar fi străbătut de multe ori înot distanţa atît de primejdioasă dintre stîncile Hanois şi capul Plainmont.

Dar ceea ce a contribuit în gradul cel mai înalt ca Clubin să cîştige încrederea lui mess Lethierry a fost faptul că, cunoscîndu-l sau pătrunzîndu-l pe Rantaine, îl prevenise pe mess Lethierry despre necinstea acestuia, spunîndu-i : *„Rantaine are să te fure într-o bună zi“.* Fapt care s-a şi adeverit. În mai multe rînduri, e drept că în acţiuni de puţină însemnătate, mess Lethierry pusese la încercare cinstea, împinsă pînă la scrupul, a lui Clubin şi acum lăsa toate treburile pe seama lui. Mess Lethierry spunea : „O conştiinţă deplină cere o încredere deplină“.

Mess Lethierry, nesimţindu-se în largul lui altfel, purta întotdeauna hainele de bord şi prefera bluza sa de marinar celeia de pilot. Lucrul acesta o făcea pe Déruchette să strîmbe din născior. Nimic nu-i mai drăguţ ca o fiinţă graţioasă care se înfurie. Déruchette îl dojenea pe Lethierry, rîzînd: *„Pfui! tată* — striga ea — *miroşi a catran“*. Şi-l lovea uşurel peste grumazul lui vînjos.

Acest bătrîn lup de mare adusese din călătoriile lui povestiri uluitoare. Văzuse în Madagascar nişte pene de pasăre atît de mari că trei din ele ajungeau să poţi acoperi o casă. Văzuse în India tulpini de măcriş înalte de nouă picioare. Văzuse în Noua Olandă cîrduri de curcani şi de gîşte mînate şi păzite, ca de un cîine ciobănesc, de o pasăre căreia i se zice *agami*[1]. Văzuse cimitire de elefanţi. Văzuse în Africa gorile, un soi de oameni-tigri, înalţi de şapte picioare. Cunoştea obiceiurile tuturor maimuţelor, de la macacul sălbatic, căruia îi spunea *macaço bravo*, pînă la macacul urlător, căruia îi spunea *macaco barbado*. În Chile văzuse o maimuţă-femelă ce-i înduioşa pe vînători arătîndu-le puiul ei. Văzuse în California un trunchi de arbore scorburos căzut la pămînt, în interiorul căruia un om călare putea face o sută cincizeci de paşi. Văzuse în Maroc mozabiţi şi biskri bătîndu-se între ei cu măciuci şi cu răngi de fier, pentru că mozabiţii le aruncaseră biskrilor cuvîntul *kelb*, ceea ce înseamnă cîini, iar biskri le spuseseră mozabiţilor *khamsi*, adică oameni din secta a cincea. În China văzuse cum a fost tăiat în bucăţele piratul Chanh-thong-quaularh-Quoi, pentru că asasinase pe starostele unui sat. La Thun-daû-Môt văzuse un leu răpind o bătrînă în plin tîrg. Fusese de faţă la sosirea marelui şarpe care venea de la Canton, pentru a celebra la Saigon, în pagoda din Cholen, sărbătoarea Quannam-ei, zeiţa navigatorilor. Contemplase în tribul Moï pe marele Quan-Su. La Rio de Janeiro văzuse cum femeile braziliene îşi pun seara în păr mici globuri din mătase străvezie, conţinînd fiecare cîte un fel de licurici, ceea ce dă impresia că poartă în păr stele. Luptase în Uruguay cu

---

[1] Agami — pasăre originară din America de Sud, ceva mai mare decît o găină de la noi. Păzeşte păsările în mijlocul cărora trăieşte.

furnici uriașe și în Paraguay cu un soi de păianjeni păroși, mari cît un cap de copil, care cuprind între labe a treia parte dintr-un cot, și care atacă oamenii, împungîndu-i cu țepii lor, se înfig în carne ca săgețile, provocînd bășici cu puroi. Pe rîul Arinos, afluentul Tocantinului, în pădurile virgine de la nord de Diamantina, dăduse ochi cu înspăimîntătorul popor al oamenilor-lilieci, așa-numiții *murcilagos*, oameni care se nasc cu părul alb și cu ochii roșii, locuiesc în bezna pădurilor, dorm în timpul zilei, se scoală noaptea și pescuiesc și vînează pe întuneric, văzînd mai bine în nopțile fără lună. Lîngă Beyruth, în tabăra unei expediții din care făcuse și el parte, dispărînd un pluviometru dintr-un cort, un vrăjitor, încins cu două sau trei curele de piele, și care semăna cu un om care s-ar fi îmbrăcat numai cu bretele, scuturase cu atîta furie un clopoțel agățat de capătul unui corn, încît o hienă sosi aducînd înapoi pulviometrul. Hiena fusese hoața. Aceste întîmplări adevărate semănau atît de mult cu basmele, încît o făceau pe Déruchette să petreacă de minune.

Păpușa de pe Durande era legătura dintre vapor și fată. Pe insulele normande se dă numele de *Păpușă* [1] figurii tăiate în prova vasului, statuie de lemn rudimentar sculptată. De aceea, în loc de „a naviga" se întrebuințează expresia locală : „a fi între pupa și păpușă" [2].

Păpușa de pe Durande îi era în mod deosebit dragă lui mess Lethierry. Ceruse tîmplarului s-o facă după chipul și asemănarea Déruchettei. Între această sculptură și Déruchette era tot atîta asemănare cît poate fi între o figură lucrată din topor și o ființă omenească. Era un buștean care se străduia să semene cu o față drăguță.

Blocul acesta, aproape diform, era un adevărat miraj pentru mess Lethierry. Îl admira cu religiozitate. Și în fața acestei figuri era cu totul sincer. În ea o regăsea întru totul pe Déruchette.

Mess Lethierry avea două mari bucurii pe săptămînă : o bucurie marți și o bucurie vineri. Prima bucurie, cînd o vedea pe Durande plecînd, a doua bucurie, cînd o vedea înapoindu-se. Se rezema cu coatele de fereastră, își privea opera și era fericit.

---

[1] Păpușa — figura din prova navei. Se mai numește galion.
[2] În limba franceză, joc de cuvinte, pupa numindu-se poupe, iar păpușa, poupée.

Vinerea, prezenţa lui mess Lethierry la fereastră era ca un semnal. Cînd era văzut la geamul „*Neînfricatelor*", aprinzîndu-şi pipa, lumea spunea : „Uite ! Vaporul e la orizont". Un fum îl anunţa pe celălalt.

Cînd se întorcea în port, Durande îşi lega otgonul sub fereastra lui mess Lethierry de un inel mare de fier, fixat în temelia „*Neînfricatelor*". În nopţile acelea, Lethierry dormea fericit în hamacul lui ştiind-o, de o parte, pe Déruchette adormită, şi de cealaltă, pe Durande trasă la ţărm.

Locul unde acosta Durande se afla în vecinătatea clopotului din port. Exista acolo, în faţa porţii „*Neînfricatelor*", o fărîmă de chei.

Cheiul „*Neînfricatelor*", casa, grădina, ulicioarele străjuite de garduri de nuiele şi chiar cele mai multe dintre casele dimprejur nu mai există astăzi. Exploatarea granitului din Guernesey a făcut ca aceste terenuri să fie vîndute. Tot locul acesta e ocupat, în clipa de faţă, de şantierele spărgătorilor de piatră.

Scurtă privire asupra eventualilor soţi

Déruchette creştea, dar nu se mărita.

Mess Lethierry, făcînd din ea o fată cu mîinile albe, o făcuse pretenţioasă. Felul acesta de educaţie se întoarce mai tîrziu împotrivă-ţi.

Dealtminteri, el era, în ceea ce-l privea, încă şi mai pretenţios. Lethierry voia ca soţul Déruchettei să fie într-o oarecare măsură şi un soţ pentru Durande. Ar fi vrut să-şi căpătuiască dintr-o singură lovitură amîndouă fiicele. Ar fi vrut ca cel care-ar putea-o conduce pe una din ele, s-o poată pilota şi pe cealaltă. Ce e oare un soţ ? Căpitanul unei călătorii pe mare. De ce nu acelaşi stăpîn şi fetei, şi vaporului ? O căsnicie are şi ea fluxul şi refluxul ei. Cine ştie să conducă o barcă, ştie să conducă şi o femeie. Sieur Clubin, fiind numai cu cincisprezece ani mai tînăr decît mess Lethierry, nu putea fi pentru Durande decît un stăpîn provizoriu ; trebuia un pilot tînăr,

un stăpîn definitiv, un adevărat urmaș al întemeietorului, al inventatorului, al creatorului. Pilotul definitiv al Durandei ar fi fost oarecum ginerele lui mess Lethierry. De ce să nu fie contopiți amîndoi ginerii într-unul singur ? Era o idee care-i plăcea. Vedea și el apărîndu-i în vis un logodnic. Un marinar viguros cu pielea bronzată și cu părul roșu, atlet al mării, iată idealul lui. Nu prea era însă și cel al Déruchettei. Visele ei erau mai trandafirii.

Dar, indiferent de preferințele lor, atît unchiul cît și nepoata păreau înțeleși să nu se grăbească. Cînd își dădură seama că Déruchette avea să fie moștenitoarea probabil a lui Lethierry, pretendenții începură să se îmbulzească. Acest zel nu inspiră întotdeauna încredere. Mess Lethierry simțea acest lucru. Și mormăia : „Fată de aur, pețitori de bronz". Și-i trimitea la plimbare. Aștepta. Și ea de asemenea.

O excepție în firea lui Lethierry

Mess Lethierry avea un cusur ; și încă unul mare. Ura, dar nu pe cineva anume, ci ceva : pe popi. Într-o zi, citind — căci el citea — în Voltaire — căci el citea Voltaire — aceste cuvinte : „Popii sînt niște motani", puse cartea deoparte și-fu auzit mormăind printre dinți : „Simt că mă prefac în cîine".

E necesar să ne reamintim că preoții, atît cei luterani, cei calvini, cît și cei catolici, îl combătuseră cu energie și-l persecutaseră cu blîndețe cu prilejul construirii *Vaporului-Diavol.* A avea idei revoluționare în navigație, a încerca să legi numele arhipelagului normand de cel al progresului, a acorda bietei insulițe Guernesey privilegiul de a lansa o nouă invenție era — noi nu ne-am ferit s-o spunem — o îndrăzneală vrednică de anatemă. De aceea l-au și damnat întrucîtva. Noi vorbim aici, nu trebuie să se uite, despre vechiul cler, foarte diferit de clerul de azi, care, aproape în toate bisericile locale, manifestă o tendință liberală către progres. Încercaseră să-i zădărnicească munca lui mess Lethierry în fel și chip; toate pie-

dicile care pot fi cuprinse în predici i-au fost puse în cale. Urît de către oamenii bisericii, îi ura și el la rîndu-i. Ura lor constituia circumstanța ușurătoare a urii sale.

Dar aversiunea față de preoți era la el o pornire firească. Ca să-i urască n-avea nevoie să fie urît de ei. După cum obișnuia să spună, el era cîinele motanilor acelora. Era pornit împotriva lor din principiu și, ceea ce e mai hotărîtor încă, din instinct. Simțea ghearele lor ascunse și-și arăta colții. Nu întotdeauna cu multă chibzuință, trebuie să recunoaștem, și nu întotdeauna la locul și timpul potrivit. A nu face nici un fel de deosebire între ei e o greșeală. Ura în bloc nu dă întotdeauna rezultate bune. Nici chiar vicarul din Savoia[1] nu i-ar fi putut cîștiga încrederea. Nu-i sigur că pentru mess Lethierry exista vreun preot cumsecade. Filozofînd mereu, el pierdea puțin din înțelepciune. Și cei îngăduitori sînt uneori intoleranți, după cum și cei blînzi sînt cîteodată furioși. Dar Lethierry era atît de blajin, încît nu putea urî cu adevărat. El mai mult respingea decît ataca. Ținea oamenii bisericii la distanță. Ei îi pricinuiseră mult rău, el se mulțumea să nu le facă bine. Diferența de nuanță dintre ura lor și ura lui e că ura lor era vrăjmășie, iar a lui era antipatie.

În insula Guernesey, așa micuță cum este, se găsește loc pentru două religii. Încape în ea și religia catolică, și religia protestantă. Trebuie să adăugăm că nu-și adăpostește cele două religii în aceeași biserică. Fiecare cult își are templul sau capela lui. La Guernesey, fiecare biserică își are lăcașul ei.

Există acolo o parohie drept-credincioasă și una eretică. Poți alege. Nici una, nici alta, asta fusese alegerea lui mess Lethierry.

Acest marinar, acest lucrător, acest filozof, acest om care-și datora situația exclusiv muncii sale, atît de simplu în aparență, în fond nu era simplu defel. Avea contradicțiile și încăpățînările lui. Dar, în privința popilor, era de neclintit. L-ar fi întrecut chiar și pe Montlosier[2].

---

[1] Vicarul din Savoia — „Profesiunea de credință a vicarului din Savoia" — una din părțile renumitei lucrări a lui Jean Jacques Rousseau, *Emile* sau *Despre Educație* (1762).

[2] Montlosier (François-Dominique) — scriitor francez, renumit prin scrierile sale împotriva iezuiților (1756—1838).

Antipapismul lui nu reuşise să-l împace cu anglicanii. Era tot atît de puţin iubit de pastorii protestanţi, ca şi de preoţii catolici. În prezenţa celor mai serioase dogme lipsa sa de respect faţă de religie izbucnea aproape fără nici o reţinere.

Sămînţa asta de ateism o avea din timpul şederii lui în Franţa.

Deşi guerneseiez, şi încă get-beget, oamenii de pe insulă îi spuneau „francezul", din cauza spiritului lui ireverenţios. Nici el nu făcea un secret din asta, era îmbibat de idei subversive. Înverşunarea lui de-a duce la bun sfîrşit construirea vaporului cu aburi — a *Vaporului-Diavol* — o dovedise cu prisosinţă. „Eu am supt laptele lui '89" [1] — spunea el. După părerea localnicilor, nu era un lapte prea bun.

De altfel, în ceea ce priveşte compromisurile, făcea şi el unele. E foarte greu să rămîi integru în ţările mici. În Franţa, *să păstrezi aparenţele*, în Anglia, *să fii respectabil*, iată preţul unei vieţi tihnite. A fi respectabil, asta implică păzirea unei serii întregi de reguli, de la respectarea cu sfinţenie a duminicii, pînă la înnodarea corectă a cravatei. „Să nu te-arate lumea cu degetul" — iată o altă lege teribilă. A fi arătat cu degetul e diminutivul afuriseniei. Oraşele mici, cloacă de bîrfeli, excelează în genul acesta de răutăţi, care izolează şi care sînt mai rele decît blestemele. Chiar şi cei mai curajoşi oameni se tem de asta. Poţi înfrunta mitraliile, poţi înfrunta uraganul, dar dai înapoi în faţa mahalagismelor. Mess Lethierry era mai mult dîrz decît logic. Dar sub această presiune, chiar şi tenacitatea lui se încovoia. El turna — şi asta era o altă locuţiune de-a lui, plină de concesii ascunse, şi uneori de nemărturisit — „apă în vinul său". Se ţinea departe de oamenii bisericii, dar nu le închidea cu hotărîre uşa casei. În împrejurări oficiale şi în epocile fixate pentru vizitele pastorale, primea în chip mulţumitor fie pe pastorul luteran, fie pe preotul papistaş. I se întîmpla ca din cînd în cînd s-o însoţească la biserica anglicană pe Déruchette, care, dealtminteri, amintim, nu se ducea la biserică decît cu prilejul celor patru mari sărbători ale anului.

---

[1] — referire la anul 1789, care a marcat începutul revoluţiei burgheze din Franţa.

Într-un cuvînt, aceste compromisuri pe care le făcea în silă îl enervau și, departe de a-l apropia de oamenii bisericii, îi măreau antipatia față de ei. Se despăgubea însă, bătîndu-și joc de ei cu și mai multă înverșunare. Acest om ,care nu știa ce-i răutatea, era veninos numai în această privință. Cu neputință să-l schimbi.

De altminteri, fără doar și poate, aceasta era firea lui, așa că trebuia să te resemnezi.

Nu exista cler care să-i placă. Lipsa lui de respect față de clerici îmbrăca un caracter revoluționar. Nu prea făcea deosebire între o formă de cult și alta. Spunea : *„Wesley nu-i mai breaz decît Loyola“* [1]. Cînd vedea trecînd un pastor întovărășit de soția sa, îi întorcea spatele. „Popă însurat !“ spunea el, cu accentul absurd pe care-l avea în acea epocă, în Franța, această împerechere de cuvinte. Povestea că în timpul ultimei sale călătorii în Anglia o văzuse pe „episcopeasa Londrei“. Revolta lui cu privire la astfel de căsătorii mergea pînă la mînie. „Fustă cu fustă nu se cunună“, striga el. Demnitatea de preot îi făcea impresia unui sex aparte. Ar fi spus cu plăcere : „Nici bărbat, nici femeie : popă“. Întrebuința, cu aceeași lipsă de gust, și față de clerul anglican, ca și față de cel catolic, aceleași epitete disprețuitoare ; învăluia ambele „sutane“ în aceeași frazeologie ; și nu-și dădea nici măcar silința să varieze poreclele soldățești la modă pe atunci, în legătură cu preoții, fie ei catolici sau luterani. Déruchettei îi spunea : *„Mărită-te cu cine vrei, numai popă să nu fie“.*

Grația cuprinde în ea și nepăsarea

Cînd spunea mess Lethierry o vorbă era vorbă ; cînd spunea Déruchette o vorbă, o uita numaidecît. Iată ce deosebea pe unchi de nepoată.

Déruchette, crescută așa cum am văzut, se obișnuise cu lipsa de răspundere. Într-o educație, căreia nu i se dă prea multă atenție, există — insistăm asupra acestui fapt — multe primejdii ascunse. Dorința de a-ți vedea copilul fericit prea de timpuriu e poate lucru nechibzuit.

[1] Loyola (Inigo de) — fondatorul ordinului religios al iezuiților.

Déruchette credea că, de vreme ce ea era mulţumită, totul merge strună. Ea simţea, de altfel că unchiul său e mulţumit numai văzînd-o pe ea mulţumită. Avea aproape aceleaşi idei ca ale lui mess Lethierry. Dacă se ducea de patru ori pe an la biserică, era cu conştiinţa împăcată. Am întîlnit-o în rochie de sărbătoare, ducîndu-se la slujba de Crăciun. În ceea ce privea viaţa, era cu totul neştiutoare. Întreaga ei fire o predispunea să se îndrăgostească, într-o bună zi, nebuneşte. Deocamdată, însă, era veselă.

Cînta cînd avea chef, trăncănea tot ce-i trecea prin minte, trăia fără nici o grijă, arunca o vorbă la întîmplare şi apoi trecea mai departe, începea un lucru şi-apoi îl lăsa. Era, într-un cuvînt, încîntătoare. Adăugaţi la toate astea şi libertatea educaţiei engleze. În Anglia, copiii umblă singuri, fetele sînt propriile lor îndrumătoare, adolescenţa nu-i ţinută în frîu. Acestea sînt moravurile. Mai tîrziu fetele acestea libere devin, ca femei, sclave. Întrebuinţăm aceşti termeni în sensul lor cel mai bun : libere să crească în voie, sclave ale îndatoririlor lor.

Déruchette se trezea în fiecare dimineaţă fără să-şi mai amintească de ceea ce făcuse în ajun. Ai fi pus-o în mare încurcătură dac-ai fi întrebat-o ce făcuse c-o săptămînă în urmă, ceea ce n-o împiedica să aibă, în anumite ceasuri de nelinişte sufletească, un misterios sentiment de tristeţe şi să simtă parcă trecerea unui nor de umbră peste veselia şi bucuria ei. Peste seninul tinereţii trec deseori asemenea nori. Dar norii aceştia se risipeau repede. Se smulgea din neliniştea asta printr-un hohot de rîs, neştiind nici de ce fusese tristă, nici de ce era din nou senină. Totul era pentru ea prilej de joacă. Îi plăcea să glumească cu trecătorii. Făcea glume răutăcioase pe socoteala băieţilor. Chiar dac-ar fi întîlnit pe necuratul în carne şi oase nu l-ar fi cruţat şi i-ar fi făcut şi lui cine ştie ce şotie. Era drăguţă şi-n acelaşi timp atît de candidă, încît abuza de drăgălăşenia ei. Surîdea cu uşurinţa cu care te zgîrie o pisicuţă. Cu atît mai rău pentru cel zgîriat. Nici nu-şi mai aducea aminte apoi de toate acestea. Ziua de ieri nu exista pentru ea ; trăia din plin ziua de azi. Iată ce înseamnă să fii prea fericit. Amintirile Déruchettei dispăreau cu repeziciunea cu care se topeşte zăpada.

Cartea a patra

CIMPOIUL

Primele învăpăieri ale unui răsărit sau ale unui incendiu

Gilliatt nu vorbise niciodată cu Déruchette. O cunoştea pentru că o văzuse de departe, aşa cum cunoşti luceafărul de dimineaţă.

Atunci cînd Déruchette l-a întîlnit pe Gilliatt pe drumul dintre Saint-Pierre-Port şi Valle, şi cînd i-a făcut surpriza de a-i scrie numele pe zăpadă, ea nu avea decît şaisprezece ani. Chiar în ajun, mess Lethierry îi spusese : „S-a sfîrşit cu copilăriile. Iată-te domnişoară !"

Numele acesta, Gilliatt, scris de această copilă, pătrunsese într-o nebănuită adîncime sufletească.

Ce însemnau femeile pentru Gilliatt ? Nici el n-ar fi putut spune. Cînd întîlnea vreuna, el îi inspira teamă, iar la rîndul lui se temea şi el de ea. Nu vorbea cu o femeie decît atunci cînd nu mai avea încotro. Nu fusese niciodată „drăguţul" vreunei fetişcane de la ţară. Cînd mergea singur pe drum şi zărea o femeie apropiindu-se, sărea peste cel dintîi gard întîlnit sau se ascundea în vreun tufiş şi-apoi îşi continua drumul. Ocolea pînă şi bătrînele.

În dimineaţa aceea de Crăciun, cînd o întîlnise pe Déruchette şi cînd ea scrisese numele lui rîzînd, se întorsese din drum, nemaiştiind de ce plecase de acasă. Noaptea nu putu închide ochii. Se gîndi la mii de lucruri : c-ar fi mai bine să semene ridichi negre în grădină ; că expoziţia fusese reuşită ; că nu văzuse trecînd vaporul de la Serk ; se întîmplase oare ceva cu vaporul ? Că văzuse iarba grasă în floare, lucru rar în acel anotimp. La drept vorbind, el nu ştiuse niciodată cu adevărat ce fusese pentru el bătrîna care murise. Îşi zise că trebuie să-i fi fost cu siguranţă mamă, şi atunci se gîndi la ea cu şi mai multă duioşie. Se gîndi la trusoul din cufărul de piele. Se gîndi că păstorul Jacquemin Hérode va fi probabil numit peste puţin timp decan în Saint-Pierre-Port şi locţiitor al episcopului, aşa că rectoratul din Saint-Sampson va deveni vacant. Se gîndi

că a treia zi de Crăciun va fi cea de-a douăzeci și șaptea zi a lunii și că, în consecință, fluxul va atinge cea mai mare înălțime la ora trei și douăzeci și unu de minute, că retragerea apelor la jumătate va avea loc la ora șapte și cincisprezece minute, că nivelul cel mai scăzut al refluxului va fi atins la ora nouă și treizeci și trei de minute și că fluxul va atinge jumătate din înălțimea sa maximă la ora douăsprezece și treizeci și nouă de minute. Își reaminti pînă în cele mai mici amănunte costumul scoțianului care-i vînduse cimpoiul. Se deșteptă tîrziu și primul său gînd fu la Déruchette.

Noaptea următoare dormi, dar tot timpul nopții îi apăru în vis soldatul scoțian. Îl visă de asemenea și pe bătrînul pastor Jacquemin Hérode. Deșteptîndu-se, din nou se gîndi la Déruchette și simți împotriva ei o mînie violentă ; îi părea rău că nu mai era copil, pentru că s-ar fi dus să arunce cu pietre în geamurile ei.

Apoi se gîndi că, dac-ar fi fost mic, mama i-ar mai fi trăit încă, și începu să plîngă.

Se hotărî să plece pentru trei luni la Chousey sau la Minquires. Totuși nu plecă.

Nu mai puse niciodată piciorul pe drumul dintre Saint-Pierre-Port și Valle.

Își închipuia că numele său *Gilliatt* rămăsese întipărit acolo pe pămînt și că sărea în ochii oricărui trecător.

Intrarea, pas cu pas, în necunoscut

În schimb el vedea în fiecare zi „*Neînfricatele*". N-o făcea dinadins, dar se întîmpla să aibă treburi în direcția aceea. Se nimerea mereu ca drumul lui să fie tocmai cărarea ce mergea pe lîngă zidul grădinii Déruchettei.

Într-o dimineață, fiind pe această cărare, o precupeață care se întorcea de la „*Neînfricatele*" spuse alteia : „*Domnișoarei Lethierry îi place varza de mare*".

El săpă groapă în grădina „Casei de la capătul drumului" și sădi o varză de mare. Varza de mare e o varză cu gustul de sparanghel.

Zidul grădinii „*Neînfricatelor*" era foarte scund ; puteai sări peste el. Dar ideea de a sări peste el i s-ar fi părut

îngrozitoare. Totuși, nu era oprit de-a auzi, în trecere, ca toată lumea, vocile persoanelor care vorbeau în camere sau în grădini. El nu asculta, dar auzea. Odată auzi pe cele două fete în casă, Douce și Grace, certîndu-se. Era un zgomot de-al casei. Această ceartă îi sună în urechi ca o muzică.

Altă dată deosebi un glas care nu era la fel cu al celor două fete și care i se păru că ar fi glasul Déruchettei. Și o luă la goană.

Cuvintele pe care această voce le rostise îi rămaseră pentru vecie întipărite în minte. Și le repeta în fiecare clipă. Aceste cuvinte erau: *„Ești bună să-mi dai mătura?"*

Treptat-treptat mai prinse curaj. Îndrăzni să se oprească. Într-o zi, Déruchette, pe care n-o putea zări de afară, deși fereastra camerei ei era deschisă, ședea la pian și cînta. Cînta aria ei favorită: *„Bonny Dundee"*. El se făcu palid la față, dar împinse curajul pînă acolo, încît ascultă melodia pînă la capăt.

Sosi primăvara. Într-o zi, Gilliatt avu o viziune: cerul se deschise. Gilliatt o văzu pe Déruchette stropind niște lăptuci.

Cu timpul, făcu chiar mai mult decît să se oprească cîtva timp locului. Începu să-i studieze obiceiurile, observă orele cînd venea și pleca, și-o aștepta.

Își luă toate măsurile ca să nu-l vadă nimeni.

Puțin cîte puțin, în timp ce desișurile se umpleau de fluturi și de trandafiri, stînd nemișcat și tăcut ore întregi, ascuns îndărătul zidului, nevăzut de nimeni, ținîndu-și răsuflarea, se obișnui s-o vadă pe Déruchette umblînd de colo pînă colo prin grădină. Te obișnuiești cu otrava.

Din ascunzătoarea unde era, el o auzea deseori pe Déruchette vorbind cu mess Lethierry, sub o boltă deasă de verdeață sub care era o bancă. Cuvintele ajungeau foarte lămurit pînă la el.

Ce drum lung străbătuse! Ajunsese acum să pîndească și să tragă cu urechea. Vai! Ce spion bătrîn e inima omului!

Mai era și altă bancă, vizibilă și foarte apropiată, la capătul unei alei. Déruchette venea să stea uneori acolo.

După florile pe care vedea că le culege și le miroase Déruchette, îi ghicise gusturile cu privire la parfumuri. Mirosul zorelelor îi era cel mai drag, veneau apoi garoa-

fele, caprifoiul și iasomia. Trandafirul nu venea decît în rîndul al cincilea. Ea admira crinii, dar nu-i mirosea.

După parfumurile care-i plăceau mai mult, Gilliatt și-o făurea în imaginație. Fiecărui parfum îi corespundea o virtute.

Numai gîndul c-ar putea sta de vorbă cu Déruchette făcea să i se zbîrlească părul în cap.

Aria „BONNY DUNDEE" trezește un răsunet pe colină

Dincolo de gardul grădinii „*Neînfricatelor*", la un colț al zidului îmbrăcat de ilice și iederă, năpădit de urzici, cu o nalbă sălbatică arborescentă și o uriașă coada-lupului crescută pe granit, iată locul în care-și petrecu Gilliatt aproape toată vara. Stătea acolo nespus de îngîndurat. Șopîrlele care se obișnuiseră cu el se încălzeau la soare pe aceleași pietre. Vara fu senină și blîndă. Deasupra capului lui Gilliat era un necontenit du-te-vino de nori. Ședea tot timpul pe-o piatră în iarbă. Văzduhul răsuna de ciripitul păsărilor. Gilliatt își lua capul în mîini și se întreba : „Dar la urma urmei, de ce mi-a scris ea numele pe zăpadă?" Vîntul dinspre mare sufla cu putere. Din cînd în cînd, în îndepărtata carieră de la Vauduc, trompeta minerilor dădea brusc semnalul, vestind trecătorii să se ferească pentru că va exploda o mină. Nu se vedea de acolo portul Saint-Sampson, dar se zăreau vîrfurile catargelor pe deasupra arborilor. Pescărușii zburau, răzleți. Gilliatt o auzise pe maică-sa spunînd că femeile se pot îndrăgosti de bărbați și că asta se întîmplă uneori. El își răspundea : „Acum înțeleg, Déruchette e îndrăgostită de mine". Și se simțea trist pînă-n adîncuri sufletului. Își spunea : „Dar și ea, la rîndul ei, se gîndește la mine ; așa-i trebuie". Se gîndea că Déruchette era bogată și că el era sărac. Se gîndea că vaporul e o invenție groaznică, dezgustătoare. Nu-și putea aduce niciodată aminte în ce zi a lunii se află. Se uita, privind în gol, la uriașii bărzăuni negri cu burta galbenă și aripile scurte, care intrau cu zgomot în crăpăturile zidurilor.

Într-o seară, Déruchette intră în cameră să se culce. Se apropie de fereastră s-o închidă. Noaptea era întunecoasă. Deodată își aținti urechea. În bezna aceea adîncă plutea o melodie. Cineva, care se afla probabil pe panta colinei, sau la poalele turnurilor castelului din Valle, sau poate și mai departe, cînta dintr-un instrument o melodie. Déruchette recunoscu aria ei preferată „*Bonny Dundee*", cîntată din cimpoi. Dar nu înțelese nimic.

De atunci, muzica se repeta din timp în timp la aceeași oră, mai ales în nopțile foarte întunecoase.

Déruchettei nu-i prea era pe plac acest lucru.

Pentru unchi și tutori, persoane taciturne, serenadele înseamnă scandaluri nocturne

(Versuri dintr-o comedie inedită)

Trecură patru ani.

Déruchette avea să împlinească în curînd douăzeci și unu de ani și nu se măritase încă.

Cineva a scris odată : O idee fixă e ca un sfredel. În fiecare an se mai adîncește c-o învîrtitură. Dac-ar vrea cineva să ni-l smulgă în primul an, ni l-ar scoate cu păr cu tot ; în al doilea an, ne-ar sfîșia pielea ; în al treilea an, ne-ar sfărîma oasele ; în al patrulea an, ne-ar smulge și creierul.

Gilliatt ajunsese în acest al patrulea an.

El nu-i spusese încă nici un cuvînt Déruchettei. Toate gîndurile lui se îndreptau spre această fată încîntătoare. Asta era tot.

Găsindu-se odată, din întîmplare, la Saint-Sampson, o văzu pe Déruchette vorbind cu mess Lethierry în fața porții „*Neînfricatelor*", poartă care dădea înspre șoseaua portului. Gilliatt își luă inima-n dinți și se apropie foarte mult de ei. Și era aproape sigur că-n clipa în care trecuse prin fața lor, ea zîmbise. Ceea ce de altfel nu era ceva imposibil.

Déruchette continua să audă din cînd în cînd cîntecul cimpoiului.

Mess Lethierry îl auzea și el. Își dădu seama în cele din urmă de înverșunarea cu care era executată melodia sub ferestrele Déruchettei. Muzică duioasă, circumstanță agravantă. Un îndrăgostit care dă tîrcoale noaptea nu-i era pe plac. El voia s-o mărite pe Déruchette cînd i-o sosi ceasul, cînd va dori ea și cînd va dori și el, pur și simplu, fără somn și fără muzică. Pierzîndu-și răbdarea, se puse la pîndă și era sigur că-l zărise pe Gilliatt. Își trecu degetele prin favoriți, semn de mînie, și mormăi : *„Ce-i tot vine să țivlească animalului ăsta ? O iubește pe Déruchette, e limpede. Îți pierzi timpul, băiete. Cine-o vrea pe Déruchette trebuie să stea de vorbă cu mine, nu să cînte din fluier“.*

Un eveniment de mare însemnătate, așteptat încă de multă vreme, se înfăptui. Se anunță că pastorul Jaquemin Hérode fusese numit locțiitor al episcopului din Winchester, decan al insulei și rector la Saint-Pierre-Port, și că va părăsi Saint-Sampson, pentru a pleca la Saint-Pierre imediat ce-și va instala succesorul.

Noul rector trebuia să pice din zi în zi. Acest preot era un gentilom de origine normandă, domnul Joë Caudray, anglizat Cawdry.

Existau cu privire la viitorul rector amănunte pe care binevoitorii și răuvoitorii le comentau în chip diferit. Se spunea despre el că e tînăr și sărac, dar că tinerețea îi era compensată prin multă învățătură, iar sărăcia prin mari speranțe. În limbajul special, creat anume pentru moștenire și avuție, moartea poartă numele de speranță. El era nepotul și moștenitorul bătrînului decan din Saint-Asaph, putred de bogat. Dacă murea decanul, era un om avut.

Succesul binemeritat stîrnește întotdeauna pizma

Iată care era în acel moment bilanțul lui mess Lethierry. Durande își ținuse făgăduiala dată. Mess Lethierry își plătise datoriile, își umpluse golurile, își achitase creditorii din Brema, făcuse față scadențelor din Saint-Malo. Își eliberase casa, „*Neînfricatele*“, de ipotecile care o grevau; răscumpărase toate polițele locale pentru care garantase cu această casă. Era deținătorul unui mare capital productiv, Durande. Venitul lui net era acuma de o mie de lire sterline și creștea văzînd cu ochii. La drept vorbind, Durande îi era întreaga avere. Era în același timp și bogăția întregului ținut. Transportul boilor constituind unul din cele mai mari venituri ale vaporului, fusese nevoie, pentru a îmbunătăți condițiile de încărcare și descărcare, să suprime atît gruiele pentru ridicarea bărcilor, cît și cele două bărci. Fusese poate o mare nechibzuință. Durande nu mai avea decît o singură balenieră, barca cea mare. Această barcă, e drept, era excelentă.

Trecuseră zece ani de la furtul comis de Rantaine.

Prosperitatea Durandei avea și o latură slabă: nu inspira încredere; lumea credea că-i o simplă întîmplare. Situația lui mess Lethierry era socotită ca fiind o excepție. Se spunea că făcuse un act de nebunie cu rezultat

fericit. Cineva, care-i urmase exemplul la Cowes, pe insula Wight, nu reuşise. Încercarea ruinase toţi acţionarii. Lethierry spunea : „Asta s-a întîmplat deoarece maşina n-a fost bine construită". Dar oamenii dădeau din cap cu neîncredere. Ceea ce caracterizează inovaţiile e faptul că, atunci cînd apar, toată lumea e împotriva lor, şi cea mai mică greşeală le compromite. Unul din oracolii comerciali ai arhipelagului normand, bancherul Jauge din Paris, consultat cu privire la speculaţiile asupra vaselor cu aburi, ar fi răspuns, se zice, întorcînd spatele : „Ceea ce-mi propuneţi e o conversiune. Conversiunea banilor mei în fum". În schimb, vasele cu pînze găseau comanditari cîţi voiau. Capitalurile se încăpăţînau pentru pînze, împotriva cazanelor cu aburi. La Guernesey, Durande era un fapt, dar aburul nu constituia un principiu. Aceasta e înverşunarea negaţiei în prezenţa progresului. Despre Lethierry se spunea : „Toate bune, numai că n-ar mai lua-o de la capăt". Departe de a încuraja, exemplul lui înspăimînta. Nimeni nu s-ar mai fi încumetat să rişte un al doilea vas cu aburi.

Norocul pe care-l avură naufragiaţii de-a întîlni acest cuter

Echinocţiul se anunţă de timpuriu în Marea Mînecii. E o mare îngustă, care stînjeneşte vîntul şi-l aţîţă. Din luna februarie încep să se stîrnească vînturile de apus şi valurile dezlănţuite brăzdează marea în toate direcţiile. Navigaţia devine nesigură ; oamenii de pe coastă privesc spre stîlpul semnalizator ; lumea e preocupată de soarta vapoarelor care pot fi în primejdie. Marea apare ca o capcană ; o goarnă nevăzută anunţă nu se ştie ce bătălie. Un suflu puternic şi violent răstoarnă zarea ; suflă un vînt năprasnic. Întunericul fluieră şi vuieşte. În adîncul norilor, chipul negru al furtunii îşi înfoaie obrajii.

Vîntul e o mare primejdie ; ceaţa, alta.

Ceţurile au fost din toate timpurile temute de navigatori. Pe ocean există trei regiuni bîntuite de ceaţă : una ecuatorială şi două polare ; marinarii le dau o singură denumire : primejdie !

În toate regiunile maritime, şi mai ales în Marea Mînecii, negurile echinocţiului sînt periculoase. Ele aştern dintr-o dată noaptea deasupra mării. Unul din pericolele ceţii, chiar atunci cînd nu-i prea deasă, e că te împiedică să deosebeşti adîncimea apei după schimbarea coloritului ; de aici primejdia de-a nu-ţi mai da seama de apropierea brizanţilor şi a locurilor de mică adîncime. Eşti la marginea prăpastiei şi nici nu bănuieşti măcar. De multe ori ceaţa nu lasă vapoarelor în mers altă posibilitate de scăpare decît a pune în pană [1] vasul sau de a arunca ancora. Sînt tot atîtea naufragii din cauza ceţii, ca şi din cauza vînturilor.

Totuşi, după o vijelie extrem de violentă care urmă unei zile bîntuite de ceaţă, sloop-ul poştal *Cashmere* sosi nevătămat din Anglia. El intră în Saint-Pierre-Port cînd cea dintîi rază de lumină se ivea din mare, chiar în momentul în care, din castelul Cornet, se trăgea lovitura de tun ce vestea răsăritul soarelui. Cerul se înseninase. Cu acest sloop era aşteptat să sosească noul rector din Saint-Sampson. Puţin după sosirea sloop-ului se răspîndi în oraş ştirea că el fusese acostat pe mare, în timpul nopţii, de o barcă în care se afla echipajul unui vapor naufragiat.

Norocul pe care l-a avut hoinarul de a fi fost zărit de un pescar

În noaptea aceea, Gilliatt, după ce se potoli vîntul, plecă la pescuit, fără să-şi împingă totuşi „burduful" prea departe de coastă.

Întorcîndu-se, în plin flux, pe la ora două după-amiază, cînd soarele e foarte strălucitor, şi trecînd prin faţa „Cornului fiarei" ca să ajungă în golfuleţul „Casei de la capătul drumului", i se păru că zăreşte pe luciul apei, în dreptul locului unde se oglindea „Scaunul Gild-Holm-'Ur", o umbră care nu era a stîncii. Îşi lăsă „burduful" să plutească într-acolo şi văzu un om care şedea pe „Scaunul Gild-Holm-'Ur". Apele mării se înălţaseră destul de mult ; stînca era împresurată de valurile în creştere ale

[1] A pune în pană — a orienta astfel velele, încît vasul să rămînă aproape imobil.

fluxului ; întoarcerea nu mai era cu putință. Gilliatt făcu tot felul de semne omului de pe stîncă. Acesta rămase nemişcat. Gilliatt se apropie. Omul adormise. Era îmbrăcat în negru. „Pare să fie popă", gîndi Gilliatt. Se apropie însă şi mai mult şi văzu chipul unui adolescent.

Acest chip îi era necunoscut.

Din fericire, stînca era verticală şi apa foarte adîncă în locul acela. Gilliatt trase „burduful" îndărăt şi reuşi să-l aşeze de-a lungul peretelui stîncos. Fluxul ridica barca destul de sus, pentru ca Gilliatt, urcîndu-se pe marginea „burdufului", să poată atinge picioarele omului. El se sui pe marginea bărcii şi-şi ridică braţele. Dac-ar fi căzut în acea clipă, e îndoielnic dac-ar mai fi reapărut la suprafaţa apei. Valurile loveau stînca. A cădea între „burduf" şi stîncă însemna moarte sigură.

Trase de picior pe cel care dormea :

— Hei, ce faci acolo ?

Omul se trezi.

— Mă uit — zile el. Trezindu-se de-a binelea, el continuă : Abia am sosit pe meleagurile astea şi-am ajuns aici plimbîndu-mă ; am petrecut noaptea pe mare, priveliştea mi-a plăcut mult, eram obosit şi-am adormit.

— Zece minute încă, şi te-ai fi înecat — zise Gilliatt.

— Ei, aş !

— Sări în barca mea !

Gilliatt ţinu barca pe loc cu piciorul, se prinse cu o mînă de stîncă şi întinse cealaltă mînă omului îmbrăcat în negru, care sări sprinten în barcă. Era un tînăr foarte frumos.

Gilliatt apucă vîsla şi în două minute „burduful" ajunse în golfuleţul „Casei de la capătul drumului".

Tînărul purta pălărie rotundă şi cravată albă. Redingota lui neagră şi lungă era încheiată pînă la gît. Avea părul blond, buclat, o faţă femeiască, privirea senină, aerul grav.

Între timp, „burduful" ajunsese la ţărm. Gilliatt trecu odgonul prin inelul de ancorat, apoi se întoarse şi văzu mîna foarte albă a tînărului întinzîndu-i o monedă englezească de aur.

Gilliatt îi înlătură uşor mîna. Urmă un moment de tăcere. Tînărul o întrerupse :

— Mi-ai salvat viaţa.

— Poate — răspunse Gilliatt.

Odgonul era înnodat. Coborîră din barcă.

Tînărul repetă :

— Îţi datorez viaţa, domnule.

— Şi ce-i cu asta ?

Răspunsul lui Gilliat fu urmat de o nouă tăcere.

— Eşti din parohia asta ? întrebă tînărul.

— Nu — răspunse Gilliatt.

— Din ce parohie eşti atunci ?

Gilliatt ridică mîna dreaptă, arătă cerul şi spuse :

— Din aceea.

Tînărul salută şi plecă.

După cîţiva paşi, el se opri, se scotoci în buzunar, scoase o carte şi se întoarse spre Gilliatt, întinzîndu-i-o.

— Dă-mi voie să-ţi dăruiesc asta.

Gilliatt luă cartea.

Era o biblie.

O clipă mai tîrziu, Gilliatt, rezemat cu coatele de parapetul casei sale, se uită în urma tînărului care cotea după colţ, pe cărarea ce duce spre Saint-Sampson.

Încet-încet, îşi lăsă privirea în jos, uită de noul venit, nu mai ştiu nici dacă „Scaunul Gild-Holm-'Ur" exista cu adevărat şi totul dispăru pentru el în adîncurile fără fund ale reveriei. În Gilliatt exista un abis, Déruchette.

Un glas care-l strigă îl scoase din această uitare de sine :

— Hei, Gilliatt !

El recunoscu vocea şi-şi ridică privirea.

— Ce s-a întîmplat, sieur Landoys ?

Era într-adevăr sieur Landoys, care trecea pe şosea, la o sută de paşi de „Casa de la capătul drumului", în faetonul lui tras de un căluţ. Se oprise pentru a-l striga pe Gilliatt, dar părea preocupat şi grăbit.

— Noutăţi mari, Gilliatt.

— Unde ?

— La „*Neînfricatele*".

— Ce anume ?

— Sînt prea departe ca să-ţi spun toată tărăşenia.

Gilliat se cutremură.

— Se mărită miss Déruchette ?

— Nu. Mai trece vreme pînă atunci !

— Ce vrei să spui cu asta ?

— Fugi la „*Neînfricatele*" ! Ai să afli.

Şi sieur Landoys dădu bici calului.

Cartea a cincea

REVOLVERUL

Discuţiile de la hanul lui Jean

Sieur Clubin era omul care veşnic aşteaptă prilejul. Era scund şi galben la faţă, dar avea puterea unui taur. Marea nu izbutise să-l bronzeze. Pielea lui părea de ceară. Era de culoarea unei luminări şi avea în ochi limpezimea sobră a luminii ei. Memoria lui era nemaipomenită şi plină de ciudăţenii. Pentru el, a vedea o singură dată un om însemna să-l şi păstreze aşa cum păstrezi o însemnare într-un registru. Privirea asta sumară străpungea. Pupila lui făcea mulajul unui chip şi-l reţinea ; chipul putea să îmbătrînească, sieur Clubin îl recunoştea. N-aveai cum să-i abaţi memoria asta tenace. Sieur Clubin era concis, cumpătat, rece, suprimase orice gest de prisos. Înfăţişarea lui candidă te cîştiga din capul locului. Mulţi îl socoteau naiv ; avea la coada ochiului o cută care-i dădea un aer de uimitoare prostie. Nu exista marinar mai priceput ca el, am mai spus-o : nimeni nu se pricepea mai bine ca el să întărească o pînză, să micşoreze presiunea vîntului în vele sau să menţină cu scotele velatura în bătaia vîntului. Nimeni n-avea o reputaţie mai bună în ceea ce privea cucernicia şi cinstea. Oricine l-ar fi bănuit de ceva ar fi devenit numaidecît suspect. Era bun prieten cu domnul Rébuchet, zaraf din Saint-Malo, de pe strada Saint-Vincent, lîngă armurier, şi domnul Rébuchet spunea : *„Mi-aş lăsa toată prăvălia în paza lui Clubin“*. Sieur Clubin era văduv. Nevasta lui fusese personificarea femeii cinstite, după cum el era personificarea bărbatului cinstit. Ea murise, lăsînd în urmă renumele unei virtuţi exemplare. Dacă judecătorul i-ar fi şoptit vorbe dulci, ea l-ar fi pîrît regelui ; iar dacă bunul Dumnezeu s-ar fi îndrăgostit de ea, s-ar fi dus să-l reclame preotului. Această pereche, sieur şi doamna Clubin, realizaseră în Torteval idealul cuprins în epitetul englez *respectable* — „respectabil“. Doamna Clubin era ca lebăda ; sieur Clubin era ca erme-

linul[1]. Ar fi murit dintr-o singură pată. Un ac să fi găsit, și-i căuta numaidecît proprietarul. Ar fi bătut toba pentru o cutie de chibrituri. Într-o zi, intrînd într-o cîrciumă din Saint-Sevan, spuse cîrciumarului : „Am mîncat aici acum trei ani și ai greșit socoteala", și restitui cîrciumarului șaizeci și cinci de centime. Era cinstea personificată și atrăgea atenția asupra ei printr-o calculată subțiere a buzelor.

Părea că stă veșnic la pîndă. Pe cine pîndea ? Pe tîlhari, pesemne.

În fiecare marți conducea vasul Durande de la Guernesey la Saint-Malo. Sosea la Saint-Malo marți seara, rămînea acolo două zile pentru a încărca vaporul, și-o pornea spre Guernesey vineri dimineața.

Era pe vremea aceea la Saint-Malo un mic han, chiar în port, căruia i se spunea Hanul lui Jean.

Cînd au fost construite cheiurile actuale, hanul a fost dărîmat.

Sieur Clubin trăgea la Hanul lui Jean. Acolo era biroul Durandei în Franța.

Vameșii și grănicerii care asigură paza coastelor veneau să mănînce și să bea la Hanul lui Jean. Își aveau masa lor. Vameșii din Binic se întîlneau acolo, în interes de serviciu, cu vameșii din Saint-Malo.

Proprietarii de vase veneau și ei acolo, dar mîncau la altă masă.

Sieur Clubin se așeza cînd la una, cînd la cealaltă, dar cu mai mare plăcere la masa vameșilor decît la aceea a proprietarilor. Era binevenit la amîndouă mesele.

Masa proprietarilor era prezidată de un bătrîn căpitan de cursă lungă, domnul Gertrais-Caboureau. Domnul Gertrais-Caboureau nu era un om, era un barometru. Îndelungata lui deprindere cu marea îi dăruise o uimitoare siguranță a pronosticurilor. El decreta ce fel de vreme va fi a doua zi. Asculta vîntul ; lua pulsul mareelor. Spunea norului : scoate limba. Adică fulgerul. Era doctorul talazului, al brizei, al vijeliei. Oceanul era pacientul lui ; făcuse înconjurul lumii, așa cum ai face înconjurul unei clinici, examinînd fiecare climat, și pe

---

[1] Ermelin — hermină, mamifer carnivor, asemănător nevăstuicii, avînd o blană scumpă, albă iarna, pe care și-o păstrează imaculată chiar cu prețul vieții.

vreme bună, și pe vreme rea ; cunoștea la perfecție patologia anotimpurilor. Îl puteai auzi enunțînd fapte ca acestea : „Odată, în 1796, barometrul a coborît la trei linii sub furtună". Devenise marinar din pasiune. Ura Anglia cu intensitatea cu care iubea marea. Studiase cu luare-aminte marina engleză, pentru a-i cunoaște părțile ei slabe. Explica în ce consta deosebirea dintre vasul *Sovereign* din 1637, *Royal William* din 1670 și *Victory* din 1765. Compara între ele sculpturile și ornamentele care împodobesc diferite vapoare. Regreta turnurile de pe punte și gabiile [1] în formă de pîlnie de pe corabia engleză *Great Harry* din 1514, și asta probabil din punctul de vedere al ghiulelelor franceze, care pătrundeau atît de bine în acele suprafețe. Națiunile pentru el nu existau decît prin instituțiile lor maritime. Era un izvor nesecat de informații ; era și abecedar, și almanah ; era etalon și tarif. Știa pe de rost taxele pe care le percep farurile, mai ales cele englezești : un penny [2] de tonă cînd treceai prin fața unuia, un farthing [3], cînd treceai prin fața celuilalt. Îți spunea : *„Farul de la Small's Rock, care nu consuma decît două sute de galoane* [4] *de ulei, arde în prezent o mie cinci sute"*. Într-o zi, pe punte, pe cînd zăcea grav bolnav și era socotit mai mult mort decît viu, iar echipajul vasului era strîns în jurul hamacului său, își întrerupse horcăielile agoniei, ca să spună maistrului marangoz : „Ar fi mai bine să se facă în grosimea butucilor [5] care unesc coloanele arborilor cîte o scobitură de fiecare parte, pentru a fixa înăuntru raiul de fontă al unei macarale cu fusul său de fier, ca să se poată trece pe acolo niște parîme groase". Toate astea contribuiau să facă din el o figură impunătoare.

Rareori se întîmpla ca la masa căpitanilor să se discute același subiect ca la masa vameșilor. Cazul s-a întîm-

---

[1] Gabie — o mică platformă de veghe fixată pe coloana unui catarg.

[2] Penny — monedă englezească, divizionară.

[3] Farthing — veche monedă divizionară engleză.

[4] Galon — unitate de măsură echivalînd cu 1,5 litri.

[5] Butucul coloanei unui arbore — piese din lemn sau fier cu două găuri — una pătrată pentru gîtul arborelui inferior și una rotundă pentru arborele superior.

plat totuşi în primele zile ale lunii februarie, unde ne-au dus evenimentele pe care le povestim. Corabia cu trei catarge, *Tamaulipas*, condusă de căpitanul Zuela, care sosise din Chile, unde urma să se şi înapoieze, atrase atenţia celor două mese. La masa patronilor se vorbea despre încărcătura ei, iar la masa vameşilor despre cele ce se petreceau pe puntea ei.

Căpitanul Zuela, din Copiapo, era un chilian, întrucîtva columbian, care făcuse în mod independent războaiele pentru independenţă, fiind cînd de partea lui Bolivar[1], cînd de partea lui Morillo[2], după cum îi dictau interesele. Se îmbogăţise aducînd servicii cînd unora, cînd altora. Nimeni nu era mai credincios ca el Bourbonilor, nimeni nu era mai bonapartist, mai absolutist, mai liberal, mai ateu şi mai catolic. Făcea parte din acel mare partid care s-ar putea numi partidul osului de ros. Din cînd în cînd îşi făcea apariţia în Franţa în scopuri comerciale; şi, dac-ai fi dat crezare zvonurilor, el dădea azil pe puntea corăbiei sale fugarilor, faliţi frauduloşi sau proscrişi politici, puţin îi păsa, numai să plătească. Procedeul său de-a îmbarca pe cineva era simplu. Fugarul aştepta într-un anumit punct pustiu de pe coastă şi, în momentul în care ridica ancora, Zuela trimitea o barcă să-l ia. În felul acesta, cu prilejul ultimei sale curse înlesnise evadarea unui condamnat în lipsă, din procesul Berton, iar de data aceasta avea de gînd, după cum se spunea, să transporte mai mulţi indivizi compromişi în afacerea „Bidassoa[3]. Poliţia, prevenită, nu-l slăbea o clipă din ochi.

---

[1] Bolivar (Simon) — general şi om de stat din America de Sud. A condus luptele coloniilor spaniole împotriva jugului spaniol. A cucerit independenţa Venezuelei şi a Columbiei şi a înfiinţat, în 1824, noul stat independent al Boliviei. Pentru curajul şi energia de care a dat dovadă în luptele împotriva coloniştilor a fost supranumit *Washingtonul Americii de Sud* (1783—1830).

[2] Morillo (Pablo) — general spaniol trimis de colonialiştii spanioli să reprime mişcarea de eliberare a popoarelor din America de Sud. A fost înfrînt de Simon Bolivar.

[3] Bidassoa — În 1823 guvernator reacţionar al Franţei a trimis o expediţie militară, în frunte cu ducele de Angoulême, să înăbuşe revoluţia spaniolă. Pe malurile de frontieră Bidassoa, trupele guvernului de la Paris s-au ciocnit de un grup de republicani francezi, care au încercat să împiedice trecerea intervenţioniştilor în Spania.

Ciudat lucru să constați, și faptul e aproape dovedit, că evadarea, mai ales a oamenilor necinstiți, dă cele mai neașteptate rezultate. Bruma de civilizație pe care un ticălos o aduce cu sine de la Paris sau din Londra îi ține loc de zestre în țările primitive sau barbare, îi servește drept scrisoare de recomandație și face din el un inovator. Și nu era deloc imposibil ca un aventurier, care scăpa aici de sub rigorile legii, să ajungă acolo la sacerdoțiu [1]. Dispariția avea în ea ceva fantasmagoric și nu o dată evadarea s-a terminat cu rezultate nevisate. O fugă de felul acesta ducea în plin necunoscut și în ireal.

A înlesni evadările constituia o industrie și, dată fiind frecvența cazurilor, era o industrie aducătoare de mari profituri. Această speculație era anexa unor anumite genuri de comerț. Cine voia să fugă în Anglia se adresa contrabandiștilor ; cine voia să fugă în America se adresa piraților de cursă lungă, de felul lui Zuela.

Clubin zărește pe cineva

Zuela venea uneori să ia masa la Hanul lui Jean. Sieur Clubin îl cunoștea din vedere.

Dealtminteri, Clubin nu era trufaș ; nu se dădea în lături să-i cunoască din vedere pe ticăloși. Mergea uneori chiar pînă acolo încît făcea cunoștință cu ei, dîndu-le mîna în plină stradă și spunîndu-le bună ziua. Vorbea englezește cînd întîlnea vreun contrabandist de prin părțile Angliei și o scotea le capăt pe spaniolește cînd era vorba de vreun contrabandist spaniol sau sud-american. În privința asta, își avea maximele lui : „Poți trage bune foloase de pe urma cunoașterii răului". „Pădurarul profită stînd de vorbă cu braconierul." „Marinarul trebuie să sondeze piratul, piratul fiind în felul lui o stîncă submarină." „Îl încerc pe ticălos, așa cum încearcă medicul o otravă." Nimic de spus împotrivă. Toată lumea îi dădea dreptate căpitanului Clubin. Faptul că nu era un moftangiu ridicol găsea aprobarea tuturor. Cine-ar fi îndrăznit să-l vorbească de rău ? Tot ceea ce făcea el era, firește,

[1] Sacerdoțiu — rang preoțesc ; preoțime.

„în folosul serviciului". Tot ce venea de la el era simplu. Nimic nu-l putea compromite. Cristalul, chiar dac-ar vrea să se păteze, tot n-ar reuși. Această încredere era dreapta răsplată a unui îndelung răstimp de probitate și în asta constă superioritatea reputațiilor bine stabilite. Orice-ar fi făcut, sau orice-ar fi părut că face Clubin, era interpretat în sensul cel mai bun ; își cucerise faima unui om care nu poate greși ; pe lîngă toate astea, se spunea că e și foarte prevăzător ; din cutare sau cutare legătură care-ar fi compromis pe oricare altul, cinstea lui ieșea consolidată și cu o aureolă de dibăcie. Renumele lui de om dibaci se împletea în mod armonios cu acela de om naiv, fără nici un fel de contradicție sau de tulburare. Un naiv dibaci, asta s-a mai văzut doar. E una din variantele omului cinstit, și încă una dintre cele mai prețuite. Sieur Clubin era unul din acei oameni pe care, dacă-i auzi vorbind prietenește cu un escroc sau cu un bandit, îi accepți ca atare, le ghicești gîndurile, îi înțelegi, îi respecți cu atît mai mult ; acești oameni își atrag asupră-le surîsul satisfăcut al stimei publice.

Vasul *Tamaulipas* terminase cu încărcatul. Corabia se pregătea să plece și urma să ridice ancora în scurtă vreme.

Într-o marți seara, Durande sosi la Saint-Malo, încă pe lumină. Sieur Clubin, în picioare pe puntea de comandă, supraveghind manevra pe care-o făcea vasul pentru a se apropia de port, văzu lîngă Petit-Bay, pe plaja de nisip, între două stînci, într-un loc foarte singuratic, doi oameni care stăteau de vorbă. Își îndreptă spre ei luneta lui marinărească și recunoscu pe unul din cei doi oameni. Era căpitanul Zuela. Se pare că-l recunoscu și pe celălalt.

Celălalt era un om înalt, cu părul puțin cărunt. Purta o pălărie înaltă și îmbrăcămintea sobră a membrilor unei secte religioase. Era probabil un quaker. Ținea ochii plecați cu modestie.

Sosind la Hanul lui Jean, Clubin află că *Tamaulipas* urma să ridice ancora peste vreo zece zile.

S-a aflat mai tîrziu că mai luase și alte cîteva informații.

Cînd se înnoptă, el intră la armurierul de pe strada Saint-Vincent și-i spuse :

— Știi d-umneata ce-i aia un revolver ?

— Da — răspunse armurierul — e ceva de fabricație americană.

— Este un pistol care reia conversația.

— Într-adevăr, are și întrebarea, și răspunsul.

— Și replica.

— E drept, domnule Clubin. Un butoiaș ce se învîrtește.

— Cu cinci sau șase gloanțe.

Armurierul întredeschise colțul gurii și lăsă să se audă plescăitul acela al limbii care, atunci cînd e însoțit de o anumită legănare a capului, exprimă admirația.

— Arma e bună, domnule Clubin. Cred că va reuși să-și croiască drum.

— Aș vrea un revolver cu șase focuri.

— Nu posed așa ceva.

— Cum se poate una ca asta, dumneata, armurier?

— Nu țin încă acest articol. Vedeți dumneavoastră, e ceva nou. Abia a fost lansat. În Franța nu se fabrică deocamdată decît pistoale.

— Ei, drace!

— Acest obiect nu există încă în comerț.

— Ei, drace!

— Am, în schimb, pistoale minunate.

— Eu vreau un revolver.

— Recunosc că e mai bun. Dar stai puțin, domnule Clubin...

— Ce?

— Mi se pare că există în momentul de față unul de ocazie la Saint-Malo.

— Un revolver?

— Da.

— De vînzare?

— Da.

— Unde asta?

— Mi se pare că știu unde. Am să mă interesez.

— Cînd îmi poți da răspunsul?

— E de ocazie. Dar bun.

— Cînd să mă-ntorc?

— Dacă vă procur eu un revolver, să știți că-i bun.

— Cînd îmi poți da răspunsul?

— Cu prilejul viitoarei dumneavoastră călătorii.

— Să nu spui că e pentru mine — zise Clubin.

Clubin duce şi nu mai aduce înapoi

Sieur Clubin încărcă Durande, îmbarcă un număr de vite şi cîţiva pasageri şi, ca de obicei, plecă din Saint-Malo spre Guernesey vineri dimineaţa.

În aceeaşi zi, pe cînd vaporul se afla în larg, răstimp îngăduit căpitanului să lipsească cîteva clipe de pe puntea de comandă, Clubin intră în cabina lui, încuie uşa, luă un sac-valiză, pe care-l avea, puse în compartimentul elastic al acestuia nişte îmbrăcăminte, iar în celălalt pesmeţi, cîteva cutii de conserve, o cantitate mai mare de cacao în batoane, un cronometru şi luneta marinărească, închise sacul cu un lacăt şi trecu prin verigi o curea gata pregătită, pentru a-l putea trage în sus, la nevoie. Apoi coborî în cala vaporului, intră în sala cablurilor şi fu văzut reîntorcîndu-se de acolo cu una din acele frînghii, cu noduri, prevăzută la capăt cu un cîrlig, care folosesc, pe mare, la călăfătuirea[1] corăbiilor, iar pe uscat, tîlharilor. Aceste frînghii înlesnesc escaladările.

Ajuns la Guernesey, Clubin se duse la Torteval. El petrecu acolo treizeci şi şase de ore. Luase cu sine sacul-valiză şi frînghia cu noduri, dar nu le mai adusese înapoi.

În acea epocă, contrabandiştii spanioli veneau pînă la Guernesey. Ei aduceau ţigări din Havana şi vin de Xeres, pe care englezii îl numesc sherry.

Trebuie să spunem o dată pentru totdeauna că Guernesey-ul despre care e vorba în această carte e vechiul Guernesey, care nu mai există şi pe care ar fi cu neputinţă să-l mai regăseşti astăzi în altă parte decît la ţară. Acolo el mai trăieşte încă, dar la oraş este mort. Observaţia pe care o facem pentru Guernesey este valabilă şi pentru Jersey. Saint-Hélier nu-i cu nimic mai prejos decît Dieppe, iar Saint-Pierre-Port poate sta cu cinste alături de Lorient. Mulţumită progresului, mulţumită admirabilului spirit de iniţiativă al acestui mic şi curajos popor insular, în ultimii patruzeci de ani totul s-a transformat în arhipelagul Mînecii. Acolo unde domnea întunericul, acuma străluceşte lumina. Şi acestea fiind spuse, să trecem mai departe.

---

[1] A călăfătui — a astupa cu calafat (cîlţi îmbibaţi cu catran) golurile dintre scîndurile bordajelor sau ale punţii unei nave.

În acele timpuri care, din perspectiva depărtării, devin timpuri istorice, contrabanda era în floare pe Marea Mînecii. Corăbiile contrabandiștilor erau în special foarte numeroase pe coasta apuseană a Guernesey-ului. Persoanele foarte bine informate și care cunosc pînă în cele mai mici amănunte tot ceea ce se petrecea acum aproape o jumătate de secol pot cita chiar numele mai multor corăbii dintre acestea, mai toate din Asturii și din Guipuzcoa. Neîndoielnic e însă faptul că nu trecea nici o singură săptămînă fără ca una sau două dintre ele să nu-și facă apariția fie în micul Golf de la Saints, fie la Plainmont. Aveai impresia că toate plecările și sosirile acestea făceau parte dintr-un serviciu regulat. O grotă de la Serk, săpată în stîncă, se chema, și continuă să se cheme și azi „dughenile", deoarece în grota asta venea lumea să cumpere mărfurile contrabandiștilor. Pentru nevoile acestui comerț se vorbea în arhipelagul Mînecii un fel de idiom al contrabandiștilor, azi dat uitării, care semăna cu spaniola tot atît cît seamănă vorbirea din Levant cu italiana.

În multe puncte de pe litoralul englez și francez există o prietenească înțelegere secretă între contrabandiști și comercianții cu firmă și autorizație în regulă. Contrabanda avea intrarea liberă la numeroși financiari de vază, pe ușa de serviciu e adevărat; și se infiltra pe căi subterane în circulația comercială și în toate arterele industriei. Pe față, negustor, pe ascuns, contrabandist; aceasta era istoria a numeroase averi. Deși urmărită de lege, contrabanda avea, lucru de netăgăduit, cele mai înalte relații în lumea financiară. Ea întreținea legături cu „lumea cea mai bună".

De aici rezultau o seamă de complicități, asupra cărora se păstra o desăvîrșită tăcere. Aceste mistere trebuiau să fie învăluite în întunericul cel mai complet. Un contrabandist cunoștea foarte multe lucruri, dar nu trebuia să sufle o vorbă despre ele. Exista o taină a contrabandei, după cum există o taină a spovedaniei.

Acest secret era păstrat cu sfințenie. Contrabandistul jura să nu dezvăluie nimic și-și ținea cuvîntul. Nu te puteai încrede în nimeni mai bine ca într-un contrabandist. Judecătorul municipal din Oyarzun prinse într-o zi un contrabandist din Port-sec și-l puse la cazne, pentru a-l sili să destăinuie numele cămătarului care-l finanța pe

ascuns. Contrabandistul nu spuse numele cămătarului. Acest cămătar era însuşi judecătorul municipal. Dintre cei doi complici, judecătorul şi contrabandistul, primul trebuise, de ochii lumii şi pentru a respecta legea, să ordone tortura, iar celălalt suportă chinurile pentru a-şi respecta jurămîntul.

Cei mai faimoşi contrabandişti, care veneau în acea vreme la Plainmont, erau Blasco şi Blasquito. Ei erau tocayos : tizi. La spanioli şi la catolici aceasta constituie un fel de înrudire, tizii avînd acelaşi patron în rai, lucru, trebuie să recunoaştem, nu mai puţin demn de a fi luat în consideraţie ca acela de a avea acelaşi tată pe pămînt.

Cînd cunoşteai, cu oarecare aproximaţie, itinerarul secret al contrabandiştilor, nimic nu era mai uşor decît să vorbeşti cu aceşti oameni, dar în acelaşi timp nimic nu era mai greu. Era suficient să n-ai nici un fel de prejudecată nocturnă, să te duci la Plainmont şi să înfrunţi misteriosul semn de întrebare pe care-l prezintă acel loc.

Plainmont

Plainmont, în apropiere de Torteval, e unul din cele trei vîrfuri ale „triunghiului“, pe care-l prezintă insula Guernesey. La extremitatea promontoriului se înalţă o colină acoperită cu verdeaţă, care domină marea.

Această înălţime e pustie.

Şi e cu atît mai pustie, cu cît în acel loc se găseşte o casă. Ea adaugă o notă de groază singurătăţii.

Este, se zice, bîntuită de stafii.

Dar bîntuită sau nu de stafii, înfăţişarea ei e dintre cele mai stranii.

Această casă clădită din granit şi avînd un singur etaj e situată în mijlocul pajiştei. N-are nimic din aspectul unei case părăsite. Ar putea fi oricînd locuită. Pereţii îi sînt groşi şi acoperişul solid. Nu lipseşte nici o piatră din zid, nici un olan din acoperiş. Un coş de cărămidă se înalţă într-o parte a acoperişului. Casa stă cu spatele spre mare. Faţada dinspre ocean nu-i altceva decît un zid. Cercetînd totuşi cu atenţie această faţadă, poţi deosebi o fereastră zidită. Pe părţile laterale sînt trei ferestrui, una

către răsărit și două către apus, toate trei zidite. Numai fațada dinspre uscat are o ușă și mai multe ferestre. Ușa e zidită. Cele două ferestre de la parter sînt și ele zidite. La primul etaj — și acesta e cel dintîi lucru care te izbește cînd te apropii — sînt două ferestre deschise; ferestrele zidite prezintă însă un aspect mai puțin înspăimîntător decît aceste ferestre deschise. Faptul că sînt deschise le face să apară negre în plină zi. N-au nici geamuri, nici cercevele. Ele se deschid spre întunericul dinăuntru. Ai zice, orbitele goale ale unor ochi scoși. În casă nu-i nimic. Zărești prin ferestrele căscate toată ruina din interior. Nici tapet, nici lemnărie, numai piatră goală. Parc-ar fi un mormînt cu ferestre, dînd strigoilor posibilitate să privească afară. Ploile surpă temelia casei dinspre mare. Niște urzici bătute de vînturi mîngîie partea de jos a zidului. Cît vezi cu ochii nici urmă de așezare omenească. Această casă e o văgăună unde domnește tăcerea. Dacă te oprești și-ți lipești urechea de zid, auzi totuși uneori un zgomot confuz, ca de fîlfîiri de aripi. Deasupra ușii zidite, pe lespedea care formează arhitrava, sînt săpate aceste litere ELM-PBILG, și această dată: 1780. Noaptea pătrunde în ea luna lugubră.

De jur împrejurul casei se întinde marea. Poziția casei e minunată și, în consecință, sinistră. Frumusețea locului devine o enigmă. De ce nu mai stă nimeni aici? Locul e frumos, casa e bună. De ce-a fost atunci părăsită? Întrebărilor puse de rațiune li se adaugă întrebările imaginației. Cîmpul acesta e bun de cultivat, de ce-a rămas în paragină? Nici un stăpîn. Ușa zidită. Ce are oare acest loc? De ce fug oamenii de el? Ce se petrece oare aici? Și, dacă nu se petrece nimic, de ce nu e nimeni? Cînd totul e adormit, rămîne oare aici cineva treaz? Aspectul acestei case îți evocă vijelii întunecoase, vînturi, păsări de pradă, fiare care se ascund, ființe pe care nimeni nu le cunoaște. Căror drumeți le oferă ea găzduire? Îți imaginezi nori grei de grindină și de ploaie pătrunzînd cu furie prin ferestre. Șuvoaie de apă aduse de furtuni și-au lăsat urmele pe zidurile ei interioare. Aceste camere zidite și deschise totodată sînt vizitate de uragan. S-a săvîrșit oare vreo crimă aici? Ai impresia că noaptea această casă lăsată pradă întunericului trebuie să strige după ajutor. Stă ea oare mută tot timpul? Răzbesc de-acolo voci? Cu cine are ea de-a face în această pustie-

tate? Misterul ceasurilor întunecate e în elementul lui aici. Această casă îţi dă un fior de nelinişte chiar în miezul zilei; cum arată ea, oare, în puterea nopţii? Privind-o, ai impresia că te găseşti în faţa unei taine. Te întrebi, fantezia avîndu-şi logica ei şi posibilul panta sa, ce se întîmplă cu această casă între crespusculul serii şi zorii dimineţii? Întunericul care sălăşluieşte în odăile acestea părăsite e mai mult decît întuneric: e necunoscutul. După asfinţitul soarelui, bărcile pescarilor se vor întoarce din larg, cîntecul păsărilor va amuţi, păstorul care-şi păzeşte caprele îndărătul stîncii va porni spre casă, printre crăpăturile zidurilor se vor strecura fără sfială cele dintîi tîrîtoare, stelele vor începe să clipească, vîntul de miazănoapte se va stîrni, domnia întunericului va începe, iar cele două ferestre vor continua să stea acolo holbate. Toate acestea deschid drum larg fanteziei.

„Casa este bîntuită de stafii"; cuvîntul acesta dă răspuns la toate. Spiritele credule îşi au explicaţia lor; dar spiritele pozitive şi-o au şi ele pe-a lor. Nimic mai simplu, spun ele, decît această casă. E un vechi post de observaţie păstrat din timpul războaielor revoluţiei şi ale imperiului şi din vremea contrabandelor. În acest scop a şi fost construit acolo. Războiul terminîndu-se, postul a fost părăsit. Casa n-a fost dărîmată deoarece ar mai putea fi de folos în viitor. Uşa şi ferestrele de la parter au fost zidite pentru ca locuinţa să nu se preschimbe într-un focar de infecţie şi pentru ca nimeni să nu poată intra înăuntru; ferestrele de pe cele trei laturi dinspre mare au fost zidite şi ele din cauza vîntului de miazăzi şi de răsărit. Iată toată explicaţia.

Ignoranţii şi credulii insistă însă. Mai întîi, casa n-a fost construită în timpul războaielor revoluţiei. Ea poartă data — 1780 — anterioară revoluţiei. Apoi, ea n-a fost construită ca să servească drept post de observaţie: se pot vedea acolo iniţialele ELM-PBILG, care reprezintă monograma dublă a două familii şi care indică, potrivit obiceiului, că această casă a fost construită pentru ca să primească în ea o tînără pereche. Deci, ea a fost locuită. Şi-atunci de ce nu mai este? Dacă uşa şi ferestrele au fost zidite pentru ca nimeni să nu poată pătrunde în casă, de ce-au fost lăsate atunci două ferestre deschise? Trebuia să se fi zidit totul s-au nimic. De ce nu sînt obloane? De ce nu sînt cercevele? De ce nu sînt geamuri? De ce-au

fost zidite ferestrele de pe o parte a casei, dacă nu s-au zidit și cele de pe cealaltă ? Nu lași să intre ploaia pe la miazăzi, dar o lași să intre pe la miazănoapte.

Credulii se înșală, fără îndoială, dar e sigur că nici spiritele pozitive n-au dreptate. Problema rămîne deschisă. Ceea ce e sigur e că această casă le-a servit, mai mult decît le-a dăunat, contrabandiștilor.

Groaza răpește lucrurilor adevărata lor însemnătate. Fără îndoială, multe fenomene nocturne, dintre cele care-au acreditat încetul cu încetul legenda despre „strigoii care bîntuie casa", ar putea fi explicate prin prezențe necunoscute și furișe, prin scurtele popasuri ale unor oameni care se reîmbarcau în grabă, fie din prevedere, fie din cauza îndrăznelii unor anumiți indivizi deocheați, care se ascundeau pentru a pune la cale tot felul de lovituri și care se lăsau văzuți doar atîta cît să le vîre localnicilor frica în oase.

În acea epocă, acum îndepărtată, multe acte îndrăznețe erau cu putință. Poliția, mai ales în țările mici, nu era ceea ce este astăzi.

Trebuie să adăugăm că, dacă această casă era, așa cum se spune, la îndemîna contrabandiștilor, întîlnirile lor trebuiau să aibă, pînă la un oarecare punct, deplină siguranță datorită tocmai renumelui acestei case blestemate. Fiind vorba de-o casă blestemată, n-o putea denunța nimeni. Împotriva strigoilor nu te poți plînge nici vameșilor și nici poliției. Oamenii superstițioși fac semnul crucii și nu procese-verbale. Ei văd sau cred că văd, fug și tac. Există o înțelegere tacită, involuntară dar totuși reală, între cei care stîrnesc frica și cei cărora le e frică. Oamenii în care-a intrat frica vorbesc puțin. Ai impresia că spaima le șoptește : tăcere !

Dac-ar fi să dai crezare legendelor locale și poveștilor oamenilor pe care-i întîlnești, ai crede, după cum spun ei, că superstiția a mers odinioară pînă acolo, încît s-au atîrnat de zidurile casei din Plainmont, de niște cuie, a căror urmă se mai vede și astăzi, șoareci fără labe, lilieci fără aripi, schelete de animale, broaște rîioase strivite între paginile unei biblii, firicele de niprală [1] galbenă, bizare talismane, agățate acolo de unii imprudenți trecători nocturni cărora li s-a părut c-au surprins anumite lucruri

[1] Nipralǎ — plantă furajeră cu flori galbene.

și care nădăjduiau să dobîndească prin aceste daruri iertarea și să îndepărteze dușmănia vampirilor, a iazmelor și a vîrcolacilor.

Oricum, dacă în această casă se petrec lucruri ciudate, e o chestiune care-o privește ; în afară de cîteva cazuri cu totul întîmplătoare, și de cîteva excepții, nimeni nu se duce să vadă ce se petrece acolo, ea e lăsată în plata Domnului ; nimeni nu dorește să riște a se întîlni cu necuratul.

Cum spaima o păzește și îndepărtează pe toți cei care-ar putea zări ceva și depune mărturie, a fost dintotdeauna ușor să pătrunzi noaptea în casă, cu ajutorul unei scări de frînghie, sau, și mai simplu, cu al celei dintîi scări luată din vreo cînepiște din vecinătate. O mică provizie de alimente și cîteva boarfe depozitate acolo îți permiteau să aștepți în toată siguranța eventualitatea și norocul unei îmbarcări clandestine. Tradiția povestește că, acum vreo patruzeci de ani, un fugar, urmărit, după unii, pentru ideile lui politice, după alții, pentru fraude comerciale, a stat ascuns mult timp în „casa cu stafii“ din Plainmont, de unde a reușit să se îmbarce pe o corabie de pescari și să plece în Anglia. Din Anglia ajungi lesne în America.

Aceeași tradiție afirmă că nimeni nu se atinge de proviziile depozitate în această casă părăsită, atît diavolul cît și contrabandiștii avînd tot interesul ca cel care le-a depozitat acolo să se reîntoarcă.

De pe înălțimea pe care e situată casa se zăresc la sud-vest, la o milă de coastă, stîncile Hanois.

Acest recif e renumit. El a pricinuit toate relele pe care le pot pricinui niște stînci. Era unul dintre cei mai temuți asasini de pe mare. Pîndea ca un trădător vasele în toiul nopții. A contribuit mult la lărgirea cimitirelor din Torteval și Rocquaine.

În 1862 a fost instalat pe acest recif un far.

Astăzi, stîncile Hanois luminează calea navelor, pe care altădată le scufunda ; capcana ține o torță în mînă. Stînca de care odinioară te fereai ca de un răufăcător o cauți azi la orizont ca pe-un protector, ca pe-o călăuză. Stîncile Hanois, altădată spaima acestor întinse spații nocturne, le aduce astăzi siguranța. E ca un tîlhar care devine dintr-o dată jandarm. Sînt trei stînci Hanois : marele Hanois, micul Hanois și Hanois cel violet. Farul e instalat pe micul Hanois.

Ca un înotător să străbată strîmtoarea dintre Hanois și Plainmont e lucru greu, dar nu cu neputință. Cititorul își reamintește că aceasta era una din isprăvile cu care sieur Clubin se putea făli. Înotătorul care cunoaște bine locurile are la îndemînă două refugii unde se poate odihni : Stînca rotundă și, cotind puțin la stînga, mai departe, Stînca roșie.

Căutătorii de cuiburi

Cam prin preajma acestei zile de sîmbătă, pe care-o petrecu sieur Clubin la Torteval, avu loc un fapt ciudat, puțin cunoscut atunci de către cei din partea locului, și care nu ieși la iveală decît mult mai tîrziu. Căci o sumedenie de lucruri — după cum am arătat — rămîn necunoscute tocmai din cauza spaimei pe care o inspiră celor care au fost martori la făptuirea lor.

În noaptea de sîmbătă spre duminică — precizăm data și o credem exactă — trei copii escaladară povîrnișul de la Plainmont. Acești copii se reîntorceau în sat. Veneau dinspre mare. Erau ceea ce se numește în limbajul local : *căutători de cuiburi*. Oriunde se găsesc faleze și crăpături în stîncile de deasupra mării, întîlnești un mare număr de copii care caută cuiburi. Am pomenit în treacăt despre ei. Cititorul își reamintește că pe Gilliatt îl preocupa această chestiune, atît din pricina păsărilor, cît și din pricina copiilor.

Căutătorii de cuiburi sînt un fel de ștrengari ai oceanului și nu prea știu ce-i sfiala.

Noaptea era foarte întunecoasă. Straturi groase de nori ascundeau zenitul. Bătuse ora trei dimineața în clopotnița din Torteval, care e rotundă și țuguiată, aducînd cu scufa unui vrăjitor.

De ce se întorceau acești copii atît de tîrziu ? Nimic mai simplu. Fuseseră la vînătoare de cuiburi de pescăruși la locul numit „Mormanul lui Mazăre“ din Aval. Anotimpul fiind foarte blînd, epoca împerecherii păsărilor începuse de timpuriu. Copiii, tot pîndind zborul masculilor și al femelelor în jurul culcușurilor, nici nu băgaseră de seamă, distrați de urmărirea asta îndîrjită, cum trecuse

timpul. Fluxul îi impresurase și nu mai putuseră ajunge la timp în micul golf unde-și priponiseră barca, așa că trebuiră să aștepte pe-o înălțime de pe „Mormanul lui Mazăre" retragerea mării. Așa se explică reîntoarcerea lor nocturnă. Aceste reîntoarceri sînt așteptate de îngrijorarea înfrigurată a mamelor care, imediat ce-și revăd odraslele, nemaiavînd motive de a fi îngrijorate, își revarsă bucuria în mînie, și mînia pe care lacrimile o ațîță se transformă într-o ploaie de palme. De aceea ei zoreau spre case, destul de neliniștiți. Se grăbeau în felul acela în care bucuros ai mai zăbovi, graba care ascunde dorința de a nu mai sosi niciodată. Îi aștepta o îmbrățișare combinată cu palme.

Unul singur dintre acești copii nu avea de ce să se teamă. Era orfan. Băiatul acesta era francez, fără tată și fără mamă, și era mulțumit în clipa aceea că n-avea mamă. Nepăsîndu-i nimănui de soarta lui, n-avea nici de la cine mînca bătaie. Ceilalți doi copii erau din Guernesey și făceau parte chiar din parohia Torteval.

După ce trecură coama înaltă a stîncilor, cei trei căutători de cuiburi ajunseră pe platoul unde se afla „casa cu stafii".

La început le fu frică, așa cum și trebuia să-i fie oricărui trecător, și mai ales oricărui copil la acea oră și în acel loc.

Tare-ar mai fi avut chef s-o ia la fugă, dar în același timp tare ar fi dorit să se oprească și să se uite !

Se opriră.

Priviră casa.

Era în întregime neagră și grozav de impresionantă.

Era în mijlocul platoului pustiu, un bloc întunecat, o boltă simetrică și hidoasă, o matahală înaltă, pătrată, ceva asemănător unui imens altar de întuneric.

Primul gînd al copiilor fu acela de-a o rupe la fugă, al doilea, de-a se apropia. Niciodată nu văzuseră casa la o oră ca asta. Curiozitatea de-a cunoaște ce-i frica există. Printre ei era și un mic francez, ceea ce îi determină să se apropie.

Se știe că francezii nu cred în nimic.

De altfel, să înfrunți primejdia laolaltă cu alții, asta te mai liniștește oarecum ; să-ți fie frică în trei îți dă curaj.

Și-apoi, nu degeaba erau ei vînători, nu degeaba erau doar copii : tustrei laolaltă n-aveau nici treizeci de ani ;

la această vîrstă ești în căutarea lucrurilor ascunse, le scormonești, le pîndești ; și-apoi, te poți opri în mijlocul drumului ? Cînd îți vîri capul într-o văgăună, cum să nu ți-l vîri și în văgăuna cealaltă ? Cînd ai pornit-o la vînătoare, ești înfierbîntat de febra vînatului ; cînd ai pornit să descoperi ceva, ești prins ca într-un angrenaj. Cînd te-ai uitat de atîtea ori în cuiburile păsărilor, nu te poți abține să nu te uiți puțin și-n cuibul stafiilor. Să scotocești prin iad : de ce nu ?

În felul acesta vei afla ce-i și cu basmele acelea cu care ți-au vîrît părinții frica-n oase.

Tot acest talmeș-balmeș de idei, în stare confuză și instinctuală în mintea acestor căutători de cuiburi din Guernesey, avu drept rezultat curajul lor nesăbuit. Ei porniră spre casă.

De altfel, micuțul care le servea drept punct de sprijin în acțiunea lor vitejească era demn de această încredere. Era un băiat hotărît, ucenic calafagiu, unul dintre copiii

aceia care sînt aproape oameni în toată firea, care se culcă pe paie într-un șopron de pe șantier, care-și cîștigă singuri existența, care au vocea groasă, care se cațără bucuros pe ziduri și în copaci, care n-au nici o prejudecată cu privire la merele pe lîngă care trec ; lucrase într-unul din bazinele carenaj ale vapoarelor de război, și era un copil al întîmplării, fiu al întîmplării, fiu al norocului, orfan vesel, născut în Franța, nu se știe unde, două motive pentru ca cineva să fie îndrăzneț ; dădea bucuros de pomană săracilor, era foarte rău și-n același timp foarte bun, cu părul blond bătînd în roșu și, pe lîngă toate acestea, se putea lăuda că stătuse de vorbă cu niște parizieni. Pentru moment, el cîștiga un șiling pe zi lucrînd la călăfătuitul bărcilor de pescari aflate în reparație la Pêquiries. Cînd îi venea chef, își lua singur vacanță și o pornea după cuiburi de păsări. Acesta era micul francez.

Pustietatea locului avea ceva funebru în ea. Se simțea acolo o inviolabilitate amenințătoare. Era un loc înfricoșător. Curba, în pantă repede, a acestui platou tăcut și pustiu, se pierdea la foarte mică distanță în prăpastie. Jos, marea era tăcută. Vîntul nu sufla defel. Nici un fir icel de iarbă nu se clintea.

Micii căutători de cuiburi înaintau cu pași înceți, cu ochii ațintiți asupra casei, micul francez mergînd în fruntea lor.

Unul din ei, povestind mai tîrziu faptele, sau ceea ce își amintea din ele, adăugă : „Casa era mută — nu spunea nimic".

Se apropiau ținîndu-și răsuflarea, cum te-ai apropia de o fiară.

Urcaseră panta dindărătul casei, care se termină în partea dinspre mare printr-un mic istm stîncos și abrupt ; ajunseseră foarte aproape de ea, dar nu vedeau decît peretele dinspre miazăzi, care e pe de-a-ntregul zidit ; nu îndrăzniseră să cotească la stînga, căci în felul acesta ar fi riscat să zărească fațada casei cu cele două ferestre, ceea ce ar fi fost îngrozitor.

Totuși, își făcură curaj ; tînărul ucenic călăfătuitor le spunea în șoaptă : „Să virăm spre stînga. Aceea-i partea cea frumoasă. Trebuie să vedem cele două ferestre negre", ei „virară la stînga" și ajunseră la cealaltă parte a casei.

Cele două ferestre erau luminate.

Copiii o luară la fugă.

Cînd ajunseră destul de departe, micul francez întoarse capul.

— Uite — zise el — lumina s-a stins.

Într-adevăr, nu se mai vedea nici o lumină la ferestre. Silueta casei se profila ca tăiată după tipar pe cerul plumburiu.

Frica nu-i părăsi, însă curiozitatea puse din nou stăpînire pe ei. Căutătorii de cuiburi se apropiară din nou de casă.

Şi, dintr-o dată, lumina reapăru la amîndouă ferestrele. Cei doi băieţaşi din Torteval îşi luară din nou picioarele la spinare, şi pe-aci ţi-e drumul. Drăcuşorul de francez nici nu înaintă, dar nici înapoi nu dădu.

Rămase încremenit locului, stînd cu faţa spre casă şi privind-o.

Lumina se stinse, apoi străluci iarăşi. Era tot ce poate fi mai îngrozitor. Reflexul luminii arunca o vagă dîră de foc pe iarba umezită de aburul nopţii. La un moment dat, lumina reflectă pe peretele interior al casei uriaşe profiluri negre, care se mişcau, şi umbrele unor capete enorme.

De altfel, casa neavînd nici tavane, nici pereţi despărţitori, ci numai cele patru ziduri şi acoperişul, o fereastră nu putea fi luminată fără să nu fie luminată şi cealaltă.

Văzînd că ucenicul călăfătuitor stă pe loc, ceilalţi doi căutători de cuiburi se întoarseră tiptil-tiptil, unul după altul, tremurînd şi plini de curiozitate. Ucenicul călăfătuitor le spuse în şoaptă : „În casa asta sînt strigoi. Am văzut nasul unuia". Cei doi băieţaşi din Torteval se pitulară îndărătul francezului şi, ridicîndu-se în vîrful picioarelor, adăpostindu-se în spatele lui, luîndu-l drept scut, opunîndu-l obiectului care le inspira teamă, simţindu-se oarecum în siguranţă, ştiindu-l între ei şi duhurile rele se încumetară să privească şi ei peste umărul lui.

Casa, la rîndul ei, părea că-i priveşte şi ea. În această beznă adîncă şi mută apăreau două pupile roşii. Erau ferestrele. Lumina dispărea, reapărea, dispărea din nou, aşa cum se întîmplă de obicei cu astfel de lumini. Întreruperile acestea sinistre se explică, probabil, prin forfota din iad. Parcă se întredeschidea ceva şi-apoi se închidea la loc. Răsuflătoarea mormîntului produce efecte asemă-

nătoare cu ale unei lanterne cu care poţi vedea fără să fii văzut.

Deodată, o masă neagră şi foarte opacă, avînd forma unui om, apăru la una din ferestre, ca şi cum ar fi venit din afară, apoi dispăru în interiorul casei. Părea că cineva intrase tocmai atunci în casă.

Să intri pe fereastră e un lucru obişnuit la stafii.

Lumina se învioră o clipă, apoi se stinse şi nu mai reapăru. Casa se cufundă iarăşi în întuneric. Atunci se auziră dinăuntru nişte zgomote. Aceste zgomote păreau glasuri omeneşti. Aşa-i întotdeauna. Cînd vezi, nu auzi ; şi cînd auzi, nu vezi.

Noaptea domneşte pe mare o linişte deosebită. Liniştea întunecimii e mai desăvîrşită pe mare decît aiurea. Pe întinderea aceasta mişcătoare, unde în mod obişnuit nu se aude nici zborul vulturului, cînd nu bătea vîntul şi nu erau valuri puteai auzi zburînd şi o muscă. Această pace mormîntală dădea un caracter lugubru zgomotelor ce veneau din casă.

— Să mergem să vedem — spuse micul francez.

Şi făcu un pas spre casă.

Celorlalţi doi le era aşa de frică, încît se hotărîră să-l urmeze. Nu mai îndrăzneau să se întoarcă singuri.

Cînd trecură pe lîngă o grămadă de vreascuri care, nu se ştie din ce motiv, le insufla oarecare siguranţă în această singurătate, un ciuf [1] o zbughi dintr-un tufiş. Ramurile se loviră unele de altele. Ciufii au un zbor ciudat, oblic, cu o înclinaţie neliniştitoare. Pasărea trecu pieziş pe lîngă copii, aţintindu-şi asupra lor ochii rotunzi, strălucitori în timpul nopţii.

Se iscă oarecare teamă în grupul ce se afla în spatele micului francez.

Acesta apostrofă ciuful :

— Vrabie, ai venit prea tîrziu. Nu mai am timp. Vreau să văd.

Şi porni înainte.

Măcieşii trosneau sub ghetele lui mari, ţintuite, dar aceasta nu-l împiedica să audă zgomotele ce veneau din casă şi care erau cînd mai tari, cînd mai slabe, avînd intonaţia calmă şi continuitatea unui dialog.

---

[1] Ciuf — pasăre de noapte (buhă cu moţuri mici de trei-patru pene.)

O clipă mai tîrziu el spuse :

— De altfel, numai proştii cred în strigoi.

Sfidarea în clipele de primejdie cucereşte codaşii şi-i împinge înainte.

Cei doi ştrengari din Torteval o porniră şi ei, urmîndu-l pas cu pas pe ucenicul călăfătuitor.

Avură impresia că această clădire bîntuită de stafii creşte din cale-afară. În această iluzie pe care-o produce optica fricii era şi un grăunte de adevăr. Casa devenea din ce în ce mai mare, pe măsură ce se apropiau de ea.

Şi-n timpul acesta, glasurile din casă se făceau din ce în ce mai clare. Copiii ascultau. Urechea îşi are şi ea puterea ei de-a mări sunetele. Era cu totul altceva decît un murmur, mai mult decît o şoaptă şi mai puţin decît o rumoare. Din timp în timp se desprindeau unul sau două cuvinte, pronunţate limpede de tot. Cuvintele acestea, cu neputinţă de înţeles, sunau bizar. Copiii se opreau, ascultau, apoi începeau din nou să înainteze.

— Vorbesc strigoii între ei — murmură ucenicul călăfătuitor — dar eu nu cred în strigoi.

Băieţaşii din Torteval erau grozav de ispitiţi să bată în retragere, pitindu-se îndărătul grămezii de vreascuri, dar acestea rămăseseră cu mult în urmă şi prietenul lor, calafagiu, continua să înainteze spre casă. Le era grozav de frică să rămînă cu el, dar nici să-l părăsească nu îndrăzneau.

Pas cu pas şi foarte încurcaţi, îl urmau.

Micul francez se întoarse spre ei şi le zise :

— Să ştiţi că nu-i nimic adevărat. Nu există strigoi.

Casa devenea din ce în ce mai înaltă. Vocile deveneau din ce în ce mai clare.

Se apropiau.

Cu cît se apropiau mai mult, cu atît îşi dădeau mai limpede seama că în casă ardea ceva ca o lumină acoperită. Era o licărire foarte vagă, unul din efectele acelea de lanternă oarbă despre care am pomenit adineauri.

Cînd fură aproape de tot, se opriră.

Unul din cei doi băieţi din Torteval îndrăzni să facă remarca :

— Nu-s strigoi ; sînt iele.

— Ce atîrnă la una din ferestre ? întrebă celălalt.

— Parcă-i o funie.

— Nu, e un şarpe.

— E funia unui spînzurat — spuse cu autoritate micul francez. Asta le poartă noroc. Dar eu nu cred nimic.

Și din trei pași — ce zic, din trei sărituri — fu lîngă zidul casei. Era un gest de îndrăzneală, plin de înfrigurare.

Ceilalți doi, tremurînd ca varga, îl urmară, și veniră să se lipească de el, strîngîndu-se unul în dreapta și celălalt în stînga lui. Copiii își lipiră urechea de zid. În casă discuția continua.

Iată ce spuneau fantomele :

— *Asi, entendido está ?*

— *Entendido.*

— *Dicho ?*

— *Dicho.*

— *Aqui esperará, un hombre, y podrá marcharse in Ingleterra con Blasquito ?*

— *Pagando ?*

— *Pagando.*

— *Blasquito tomarà al hombre en su barca.*

— *Sin tratar de conocer su pais ?*

— *No nos toca.*

— *Ni de saber su nombre ?*

— *No se pregunta el nombre, peró, se pesa la bolsa.*

— *Bien. Esperaré el hombre en esa casa.*

— *Tengo que comer.*

— *Tendrá.*

— *En donde ?*

— *En este saco que he traido.*

— *Muy bien.*

— *Puedo dexar el saco aqui ?*

— Atunci, ne-am înțeles ?

— Înțeles.

— Convenit ?

— Convenit.

— Un om are să aștepte aici ; va putea el oare să plece în Anglia cu Blasquito ?

— Plătind ?

— Plătind.

— Blasquito îl va lua în barca sa.

— Fără să caute să afle din ce țară este ?

— Asta nu ne privește.

— Nici să-l întrebe de nume ?

— Noi nu întrebăm de nume : cîntărim punga.

— Bine. Omul va aștepta în casa asta.

— Numai să aibă de-ale mîncării.

— Va avea.
— Unde ?
— În sacul ăsta pe care l-am adus cu mine.
— Foarte bine.
— Pot să las sacul aici ?
— Contrabandiştii nu sînt hoţi.
— Şi voi cînd plecaţi ?
— Mîine dimineaţă. Dacă omul dumitale e gata, ar putea veni cu noi.
— Nu-i gata.
— Îl priveşte.
— Cîte zile va trebui să aştepte în casa asta ?
— Două, trei sau chiar patru. O zi mai mult sau una mai puţin.
— E sigur că Blasquito va veni ?
— Sigur.
— Aici ? La Plainmont ?
— La Plainmont.
— În care săptămînă ?
— Săptămîna viitoare.
— În ce zi ?
— Vineri, sîmbătă sau duminică.
— S-ar putea să nu vină ?
— E tizul meu.
— Vine pe orice vreme ?
— Pe orice vreme. Nu-i fricos. Eu sînt Blasco, el e Blasquito.
— Aşadar, va veni negreşit la Guernesey ?
— Într-o lună vin eu, în cealaltă lună vine el.
— Înţeleg.
— Începînd de sîmbăta viitoare, de azi în opt zile, nu vor trece cinci zile şi Blasquito va fi aici.
— Dar dacă marea va fi furioasă ?
— Adică, vreme rea ?
— Da.
— Atunci Blasquito nu va veni aşa de repede, dar totuşi va veni.
— De unde vine ?
— Din Bilbao.
— Şi unde pleacă ?
— La Portland.
— Atunci e bine.
— Sau la Torbay.
— Şi mai bine.

— Omul dumitale poate fi liniştit.
— Blasquito nu trădează ?
— Numai laşii trădează. Noi sîntem oameni curajoşi. Marea e biserica iernii. Trădarea e biserica iadului.
— Nu ne-aude nimeni ?
— Imposibil să ne-audă sau să ne vadă cineva. Groaza face-un adevărat pustiu împrejurul nostru.
— Ştiu asta.
— Cine s-ar încumeta s-asculte ?
— E adevărat.
— De altfel, chiar dac-ar asculta cineva, tot n-ar înţelege mare lucru. Noi vorbim o limbă mîndră, numai a noastră, pe care n-o cunoaşte nimeni. Deoarece o vorbeşti şi dumneata, înseamnă că eşti de-ai noştri.
— Am venit să mă înţeleg cu voi.
— Bun.
— Şi acum plec.
— Fie.
— Spune-mi, şi dacă pasagerul ar vrea ca Blasquito să-l conducă în altă parte decît la Portland sau Torbay ?
— Să aibă cu el banii necesari.
— Blasquito va face ceea ce-i va cere omul ?
— Blasquito va face ceea ce-i vor cere banii.
— Cît ţine călătoria pînă la Torbay ?
— Cît vrea vîntul.
— Opt ore ?
— Ceva mai mult sau ceva mai puţin.
— Blasquito va da el oare ascultare pasagerului ?
— Dacă marea îi va da ascultare lui Blasquito.
— Va fi bine plătit.
— Aurul e aur, iar vîntul e vînt.
— Ai dreptate.
— Omul face cu aurul ceea ce poate, Dumnezeu face cu vîntul ceea ce vrea.
— Omul care are de gînd să plece cu Blasquito va fi aici vineri.
— Bine.
— La ce oră vine Blasquito aici ?
— În timpul nopţii. Venim noaptea. Plecăm noaptea. Avem o nevastă care se cheamă marea şi o soră care se cheamă noaptea. Nevasta ne mai poate înşela, sora niciodată.
— Totul e deci hotărît ? La revedere, oameni buni.

— Noapte bună. Un păhărel de rachiu ?
— Mulţumesc.
— E mai bun decît siropul.
— Am deci cuvîntul vostru.
— Numele meu este „Cuvînt de onoare".
— La revedere.
— Dumneata eşti gentleman, iar eu sînt cavaler.

Era limpede că numai diavolii puteau vorbi în felul acesta. Copiii nu ascultară mai mult şi de data asta o luară de-a binelea la fugă ; micul francez, în sfîrşit convins, fugea mai iute decît ceilalţi.

În marţea care urmă acestei sîmbete, sieur Clubin se reîntoarse la Saint-Malo, conducînd Durande.

Tamaulipas se mai găsea încă în rada portului.

Sieur Clubin, între două pufăituri de lulea, îl întrebă pe hangiul Hanului lui Jean :

— Ei bine, cînd are de gînd să plece *Tamaulipas* ?
— Poimîine, joi — răspunse hangiul.

În seara aceea Clubin mîncă la masa grănicerilor şi, împotriva obiceiului, plecă imediat după cină. Din această cauză, el nu mai putu deschide biroul Durandei şi fu cît p-aci să nu-şi mai poată încărca vasul. Ciudat lucru din partea unui om atît de punctual ca sieur Clubin !

Se pare că a stat cîteva minute de vorbă şi cu amicul său, zaraful.

Se întoarse la han două ceasuri după ce Noquette sunase stingerea. Clopotul brazilian o sună la ora zece seara. Era deci miezul nopţii.

Jacressarde

Acum patruzeci de ani exista la Saint-Malo o ulicioară numită ulicioara Coutanchez. Această ulicioară nu mai există, fiind înghiţită de planul de înfrumuseţare a oraşului.

Era formată din două rînduri de case de lemn înclinate unele spre altele şi lăsînd între ele doar atîta loc cît să treacă un firicel de apă, căruia i se spunea stradă. Şi-o puteai trece dintr-o săritură, lovindu-te cu capul sau cu

cotul de casele din dreapta sau din stînga. Aceste bătrîne barăci din evul mediu normand aproape că au profiluri omenești. Între cocioabă și vrăjitoare nu-i mare deosebire. Caturile lor de jos intrate înăuntru, cele de sus ieșite în afară, streșinile strîmbe și tot mărăcinișul lor de fier vechi închipuiesc buze, bărbii, nasuri și sprîncene. Ferestruia podului e ochiul cu albeață. Obrazul e peretele zbîrcit și plin de pecingine. Își ating aproape frunțile, ca și cînd ar pune la cale vreo lovitură.

Una din casele de pe ulița Coutanchez, cea mai mare, cea mai faimoasă sau cea mai deocheată se numea Jacressarde.

Jacressarde era adăpostul celor fără de adăpost. Există, în toate orașele, și mai cu seamă în porturile maritime, pe ultima treaptă a populației, un rest, drojdia societății. Oameni fără nici un căpătîi, cu care nici justiția nu reușește s-o scoată la capăt, aventurieri de ultima speță, vînători de expediente, chimiști escroci, încredințînd viața alambicului, toată gama zdrenței purtate în fel și chip, cei care-au dat greș în acțiunile lor necinstite, existențele bancrutare, cunoștințele falimentare, indivizii cărora nu le-au reușit furturile prin efracție și escaladarea ferestrelor și coșurilor (căci marii spărgători se mențin mereu la suprafață și nu se dau niciodată la fund), răufăcătorii și răufăcătoarele, nemernicii și ticăloasele, scrupulele ferfeniță și coatele rupte, pungașii ajunși în mizerie, înrăiții prost răsplătiți, învinșii duelului social, hrăpăreții ajunși să flămînzească, infractorii de speța găinarilor, golanii în dublul și jalnicul înțeles al cuvîntului ; aceștia erau obișnuiții locului. Inteligența umană se înfățișează acolo sub formele ei bestiale. Un morman de gunoaie sufletești. Toate acestea se îngrămădesc într-un ungher, peste care trece din cînd în cînd mățuroiul raziei polițienești. La Saint-Malo, ungherul Jacressarde.

În speluncile acestea nu vei găsi mari criminali, bandiți, asasini de profesie, produsele prodigioase ale ignoranței și mizeriei. Cînd e și crima de față, reprezentantul ei e cîte un bețiv brutal ; hoția nu depășește limita furtului de buzunare. Întîlnești acolo mai curînd ceea ce scuipă societatea, decît ceea ce varsă. Haimanale, da ; tîlhari de drumul mare, nu. Totuși, trebuie să fii prudent. Această ultimă speță de vagabonzi cuprinde uneori exemplare nelegiuite. Într-o zi, aruncîndu-și plasa asupra speluncii

Episcié, care era pentru Paris ceea ce era Jacressarde pentru Saint-Malo, poliția a pus mîna pe Lacenaire [1].

Jacressarde era mai mult o ogradă decît o casă, și mai mult un puț decît o ogradă. Ea n-avea etaj spre stradă. Un zid înalt în care se deschidea o poartă joasă, aceasta îi era fațada. Apăsai clanța, împingeai poarta și te pomeneai în curte.

În mijlocul acestei curți zăreai o gaură rotundă, împrejmuită de un colac de piatră la nivelul solului. Era un puț. Curtea era mică, puțul era mare. În jurul ghizdului pavajul era desfundat.

Curtea, pătrată, pe trei dintre laturi avea clădiri. Pe latura dinspre stradă nu era nimic, dar în fața porții, la dreapta și la stînga ei, se aflau case.

Dacă intrai acolo după căderea nopții, și o făceai riscîndu-ți pielea, auzeai zgomotul multor respirații amestecate, și dacă era noapte cu lună sau cu destule stele ca să dea formă contururilor întunecate care ți se înfățișau dinaintea ochilor, iată ce vedeai :

Curtea. Puțul. În jurul curții și terminîndu-se în dreptul porții, un șopron cam în formă de potcoavă, dar oarecum pătrată, galeria roasă de carii, descoperită, cu tavanul din grinzi, susținut de stîlpi de piatră așezați la distanțe inegale unul de altul ; la mijloc, puțul ; în jurul puțului, pe un așternut de paie, închipuind un șirag circular de mătănii, tălpi verticale, tocuri scîlciate, degete ieșind prin găurile bocancilor, numeroase călcîie goale, picioare de bărbați, picioare de femei, picioare de copii. Erau toate picioare de adormiți.

Dincolo de aceste picioare, ochiul, pătrunzînd în penumbra șopronului, deosebea trupuri, forme, capete ațipite, membre inerte, zdrențe de haine bărbătești și femeiești, promiscuitatea în plin bălegar, un nu știu ce sinistru zăcămînt omenesc. Era dormitorul oricui. Plăteai zece centime pe săptămîna. Picioarele atingeau puțul. În nopțile de vijelie ploua peste aceste picioare, în nopțile de iarnă ningea peste aceste trupuri.

Cine erau aceste ființe ? Necunoscuți. Veneau acolo noaptea și plecau dimineața. Unii se strecurau pe furiș pentru o noapte și nu plăteau. Cei mai mulți erau lihniți de foame, nu mîncaseră nimic toată ziua. Toate viciile,

---

[1] Lacenaire — odios asasin din Franța. Executat la Paris la 19 ianuarie 1836.

toate ticăloşiile, toate urdorile, toate suferinţele ; acelaşi somn de plumb pe acelaşi pat de tină.

Nu erau paie suficiente pentru toată lumea. Nenumărate trupuri dezgolite zăceau pe pavaj ; se culcau frînte de oboseală, se sculau cu membrele înţepenite. Puţul, fără capac, veşnic descoperit, avea o adîncime de treizeci de picioare. Ploua înăuntru, murdăriile se scurgeau tot în el, zorile curţii se infiltrau tot acolo. Ciutura puţului zăcea alături. Cui îi era sete bea din puţ. Cui îi era silă de viaţă se arunca în el. Din somnul de pe bălegar alunecai în somnul de veci. În 1819 fu scos de acolo un copil de paisprezece ani.

Ca să nu rişti nimic în acel loc, trebuia să fii „de-ai casei". „Străinii" erau prost văzuţi.

Se cunoşteau oare aceste fiinţe între ele ? Nu. Ele se adulmecau.

Stăpîna casei era o femeie tînără, destul de drăguţă, care purta pe cap o bonetă cu panglici, se spăla uneori cu apa din puţ şi avea un picior de lemn.

În zorii zilei curtea se golea : obişnuiţii casei îşi luau zborul.

În curte se puteau vedea un cocoş şi mai multe găini care, cît era ziua de mare, scurmau prin bălegar. Curtea era tăiată de o grindă orizontală susţinută de stîlpi, care aducea cu o spînzurătoare, un obiect care nu era cu totul nelalocul lui acolo. În cîte-o zi, după o noapte ploioasă, vedeai uscîndu-se pe această grindă o rochie de mătase, slinoasă şi udă leoarcă, rochia femeii cu picior de lemn.

Deasupra şopronului, şi încadrînd ca şi el curtea, era un etaj, iar deasupra etajului un pod. O scară de lemn putredă, trecută printr-o spărtură făcută în tavanul şopronului, ducea sus în pod ; scara se clătina cînd pe ea urca cu zgomot, şovăitoare, femeia cu picior de lemn.

Chiriaşii de o noapte sau de o săptămînă dormeau în curte ; chiriaşii statornici locuiau în casă.

La ferestre, nici un geam ; în pervazuri, nici o uşă ; coşuri destule, dar nici o vatră ; asta era casa. Treceai dintr-o cameră în alta, fie printr-o deschizătură dreptunghiulară care fusese pe vremuri uşă, fie printr-o spărtură triunghiulară între grinzile de susţinere ale peretelui despărţitor.

Tencuială căzută de pe pereţi acoperea toată podeaua. Te întrebai cum de nu se dărîmă şandramaua. Vîntul o zgîlţîia din temelie. Urcai cum puteai treptele lunecoase şi mîncate ale scării. Pretutindeni crăpături mari prin care pătrundea lumina. Iarna intra în cocioabă aşa cum intră apa într-un burete. Belşugul de păianjeni te linştea în privinţa pericolului imediat de prăbuşire. Nici un fel de mobilă. Prin colţuri, două-trei mindire plesnite, lăsînd să se vadă mai multă cenuşă decît paie. Ici-colo, cîte un urcior sau cîte-o strachină de lut, slujind la tot felul de nevoi. O duhoare dulceagă, greţoasă, domnea peste tot locul.

Ferestrele dădeau spre curte.

În afară de populaţia flotantă, instalată în curte, Jacressarde avea trei locatari : un cărbunar, un gozorar[1] şi-un „alchimist". Cărbunarul şi gozorarul ocupau cele

[1] Gozorar — vînzător de gozuri — pleavă, gunoaie ; cel care caută prin gunoaie.

două mîndire de la etaj ; „alchimistul“ locuia în podul căruia, nu se știe pentru ce, i se spunea mansardă. Nimeni nu știa în ce ungher dormea femeia. „Alchimistul“ era întrucîtva poet. El ocupa, în pod, sub olanele acoperișului, o încăpere cu o ferestruie îngustă, și o vatră mare de piatră, în care vîntul mugea ca într-un hău. Ferestruia, neavînd cercevele, o acoperise cu o bucată de tablă ruptă din tăblia unui vapor. Această tablă lăsa să treacă lumină puțină și mult frig. Cărbunarul, drept chirie, dădea din cînd în cînd cîte-un sac cu cărbuni, gozorarul dădea săptămînal cîte-o măsură de grăunțe pentru păsări, „alchimistul“ nu plătea nimic. Pînă una alta, el distrugea casa. Smulsese bruma de lemnărie a casei și mereu scotea din perete sau din acoperiș cîte o așchie pentru a-și înfierbînta ceaunul de fabricat aur.

Ceaunul de fabricat aur al „alchimistului“ era o veche ghiulea plesnită, decretată de el cazan, în care combina ingredientele. Preschimbarea metalelor în aur era preocuparea lui de căpetenie. Uneori le vorbea despre asta desculților din curte, care rîdeau cu hohote. El spunea : *„Oamenii aceștia sînt plini de prejudecăți“*. Era hotărît să nu moară pînă ce nu va fi spart cu piatra filozofală ferestrele științei. Cuptorul lui înghițea multe lemne. Balustrada scării dispăruse, luînd drumul cuptorului și, încetul cu încetul, întreaga casă urmă același drum. Proprietăreasa îi spunea : „N-ai să-mi mai lași decît pereții“. El o potolea făcîndu-i versuri.

Aceasta era Jacressarde.

Un copil, sau poate un pitic, în vîrstă de doisprezece sau de șaizeci de ani, gușat, veșnic cu mătura în mînă, era servitorul casei.

Obișnuiții casei intrau pe poarta dinspre curte ; publicul intra prin prăvălie.

Ce era această prăvălie ?

Zidul înalt care forma fațada casei dinspre stradă avea, în dreapta porții prin care pătrundeai în curte, o deschizătură în unghi drept, ușă și fereastră totodată, cu oblon și cercevea, singurul oblon din toată casa prevăzut cu țîțîni și cu zăvoare, singura cercevea înzestrată cu geamuri. Îndărătul acestei uși cu geam care dădea în stradă era o cămăruță, încăpere ruptă din spațiul șopronului-dormitor. Se putea citi pe ușa din stradă o inscripție mîzgălită cu cărbune : *Aici găsiți rarități.* Expresia era folo-

sită încă de pe atunci. Pe trei policioare, formînd un fel de etajeră, în dosul geamului, puteai zări cîteva oale de faianţă fără toarte, o umbrelă de şoare chinezească, pictată, ruptă pe ici pe colo, cu neputinţă de deschis sau de închis, mai multe cioburi de fier şi de gresie, strîmbe şi stricate, pălării de damă şi bărbăteşti cu fundul calotei rupt, trei sau patru scoici, mai multe pacheţele cu nasturi vechi de os şi de aramă, o tabacheră cu portretul Mariei Antoaneta şi un volum desperecheat din Algebra din Boisbertrand. Asta era dugheana. Acest asortiment forma „rarităţile". Dugheana comunica, printr-o uşă din fund, cu ograda unde era puţul. În cămăruţă se găsea o masă şi un scăunel fără spătar. Femeia cu picior de lemn era casieriţa.

Cumpărători nocturni şi vînzător deocheat

Clubin lipsise de la Hanul lui Jean toată seara de marţi ; mai lipsi şi miercuri seara.

În ziua aceea, pe înserate, doi oameni apucară pe stradela Coutanchez ; ei se opriră în faţa Jacressardei. Unul din ei bătu în geam. Uşa prăvăliei se deschise. Intrară. Femeia cu picior de lemn le aruncă surîsul rezervat burghezilor. Pe masă ardea o lumînare.

Oamenii erau într-adevăr doi burghezi.

Acela care bătuse în geam spuse :

— Bună ziua, femeie. Am venit după obiect.

Femeia cu picior de lemn surîse din nou şi ieşi pe uşa din fund, care dădea în curtea unde se afla puţul. Curînd după aceea uşa se deschise din nou şi un om apăru în prag. Omul purta şapcă şi bluză. De sub bluză i se reliefa un obiect. Avea fire de paie în cutele bluzei şi o privire de om abia trezit din somn.

Înaintă. Se măsurară tustrei cu privirea. Omul în bluză avea un aer uluit şi viclean. El spuse :

— Dumneata eşti armurierul ?

Cel care bătuse în geam răspunse :

— Da. Dumneata eşti parizianul ?

— Zis Piele-Roşie. Da.

— Să vedem.

— Poftim.

Omul scoase de sub bluză un obiect foarte rar în acea vreme în Europa — un revolver.

Revolverul era nou și sclipitor. Cei doi burghezi îl examinară. Acela care părea un obișnuit al casei și pe care omul în bluză îl numise „armurierul" încercă mecanismul. Trecu obiectul celuilalt, care părea a fi străin de acest loc și care stătea cu fața în umbră.

Armurierul continuă :

— Cît ?

Omul în bluză răspunse :

— L-am adus din America. Sînt oameni care aduc de acolo maimuțe, papagali, animale sălbatice, ca și cum francezii ar fi niște sălbatici. Eu însă aduc de-astea. E o invenție folositoare.

— Cît ? reluă armurierul.

— E un pistol care se învîrte iute de tot.

— Cît ?

— Paf. Primul foc. Paf. Al doilea foc. Paf... grindină, ce mai una-alta ! Asta face treabă bună.

— Cît ?

— Are șase focuri.

— Ei bine, cît ?

— Șase focuri, asta face șase ludovici [1].

— Vrei cinci ludovici ?

— Imposibil. Un ludovic de fiecare glonț, ăsta-i prețul.

— Vrei să facem tîrgul ? Atunci fii om de înțeles !

— Ți-am cerut cît face. Uită-te bine la el, domnule armurier.

— M-am uitat.

— Morișca se învîrte ca domnul Talleyrand [2]. I-ar sta foarte bine în dicționarul sfîrlezelor. E un giuvaer.

---

[1] Ludovic — monedă franceză de aur, care valora 34 de franci.

[2] Talleyrand — om de stat și diplomat francez. Sub vechiul regim dinaintea Revoluției Franceze, episcop de Autun. Reprezentant al clerului în statele generale. Se alătură burgheziei și devine președinte al Adunării Naționale în 1790. Ministru al Afacerilor Externe sub guvernul Directoratului, sub Consulat și apoi sub imperiul lui Napoleon, președintele guvernului provizoriu după căderea lui Napoleon, ministru de externe sub Restaurație. A servit toate regimurile și toate guvernele. Despre el s-a spus : „Îi slujea pe cei puternici, îi disprețuia pe cei neîndemînatici și îi părăsea pe cei nenorociți". (1754—1838).

— L-am văzut.

— Cît priveşte ţeava, e de fabricaţie spaniolă.

— Am observat şi asta.

— E fabricată din fir răsucit. Iată cum se fabrică firele astea. Se deşartă în cuptorul de topit tot coşul unui negustor de fiare vechi, caiele vechi de la potcoave, potcoave roase...

— Şi coase vechi.

— Asta voiam să spun şi eu, domnule armurier. Vîri toate vechiturile astea la foc zdravăn de sar scînteile, şi să vezi dumneata ce minunat aliaj de fier capeţi.

— Eşti de meserie ?

— Mă pricep la toate meseriile.

— Am spus, mi se pare, că-ţi vom da pentru acest obiect cinci ludovici ?

— Îmi permit să atrag atenţiunea domniei-voastre că am avut onoarea să solicit şase ludovici.

Armurierul coborî vocea :

— Ascultă, parizianule, profită de ocazie. Descotoroseşte-te de jucăria asta. Pentru voi, ăştia, o armă ca asta nu foloseşte la cine ştie ce lucru. Doar ca să atragi atenţia asupra dumitale.

— E drept că-i cam bătător la ochi — spuse parizianul. E mai nimerit pentru un burghez.
— Iei cinci ludovici ?
— Nu, șase. Unul de fiecare gaură.
— Ei bine, îți dau șase napoleoni [1].
— Eu vreau șase ludovici.
— Nu ești bonapartist ? Să preferi dumneata ludovicul unui napoleon !
Parizianul, poreclit Piele-Roșie, surîse :
— E de preț Napoleon — spuse el — dar Ludovic e mai la preț.
— Șase napoleoni.
— Șase ludovici. E pentru mine o diferență de douăzeci și patru de franci.
— Nu-i chip să facem tîrgul în cazul ăsta.
— Nu-i nimic. Păstrez bibeloul.
— Păstrează-l, n-ai decît.
— Mai vrei și rabat ! Asta-i bună ! Nu mi-aș fi închipuit că mă voi despărți în felul ăsta de-un obiect care-i o adevărată invenție.
— Atunci, bună seara.
— E un mare progres față de pistol ! Indienii chesapeakes [2] îi spun Nortay-u-Hah.
— Cinci ludovici bani peșin e o avere.
— Nortay-u-Hah, asta înseamnă Pușcă-scurtă. Mulți habar n-au de lucrul ăsta. Primești cinci ludovici și alți cinci franci pe deasupra ?
— Burghezule, am zis șase.
Omul care stătea cu fața în umbră și care pînă atunci nu scosese o vorbă încercase tot timpul acesta mecanismul revolverului. Se apropie de armurier și-l întrebă șoptit la ureche :
— E bun obiectul ?
— Excelent.
— Dau șase ludovici !
Cinci minute mai tîrziu, în timp ce parizianul poreclit Piele-Roșie strîngea în buzunarul secret de la subsuoara bluzei cei șase ludovici primiți, armurierul și cumpărătorul, care purta în buzunarul pantalonilor revolverul, ieșeau din stradela Coutanchez.

[1] Napoleon — monedă franceză de aur care valora 20 de franci.
[2] Chesapeakes — golf din S.U.A., pe coasta Atlanticului.

Carambolul bilei roșii și al bilei negre

A doua zi, într-o joi, la mică depărtare de Saint-Malo, lîngă capul Décollé, într-un loc unde faleza e înaltă și marea adîncă, se petrecu un fapt tragic.

Un promontoriu stîncos de forma unei sulițe, legat de uscat printr-un istm îngust, se prelungește în mare și se termină brusc printr-o uriașă stîncă dreaptă ca un perete ; nimic mai obișnuit în arhitectura mării. Ca să ajungi, venind dinspre țărm, pe platoul din vîrful stîncii perpendiculare, trebuie să urmezi un drum pieptiș, al cărui urcuș e uneori destul de anevoios.

Pe un platou de felul acesta stătea, către ceasurile patru după-amiază, în picioare, un om înfășurat într-o manta largă, cu glugă și, după anumite cute drepte și colțuroase pe care le făcea mantaua, era ușor de recunoscut că dedesubt ținea o armă. Creasta pe care se afla omul era o platformă destul de întinsă, plină de cuburi mari de piatră, asemănătoare unor uriașe lespezi de pavaj, lăsînd între ele spații înguste de trecere. Platforma aceasta, pe care creștea o iarbă măruntă și deasă, se termina înspre mare printr-o porțiune stearpă, la capătul căreia se căsca vertical o rîpă. Rîpa, mai înaltă cu șaizeci de picioare decît nivelul mării, părea tăiată cu firul cu plumb. Colțul stîng i se măcina însă, formînd una din acele scări naturale des întîlnite pe falezele de granit, ale căror trepte, puțin lesnicioase, îți cer uneori pași gigantici sau salturi de măscărici. Rostogolirea asta de stînci cobora perpendicular pînă-n mare, afundîndu-se apoi în ea. Era un loc în care-ți puteai frînge cu ușurință gîtul. Totuși, la nevoie, puteai coborî și pe acolo, ca să te îmbarci chiar sub pereții falezei.

Vîntul adia. Omul, înfășurat în mantaua lui, cu picioarele bine înfipte în pămînt, cu mîna stîngă sprijinindu-și cotul drept, închise un ochi și-și apropie de celălalt un ochean. Părea absorbit de o cercetare atentă. Se apropiase de marginea rîpii și rămăsese acolo nemișcat, cu privirea ațintită în zare. Fluxul atinsese cea mai mare înălțime. Valurile izbeau, sub el, baza falezei.

---

[1] Carambol — la biliard, atingerea pe rînd a două bile dintr-o singură lovitură.

Omul se uita cu atenţie la un vas din larg, care executa o manevră ciudată.

Acest vas, care părăsise abia de-o oră portul Saint-Malo, se oprise după stîncile Banquetiers. Era o navă cu trei catarge. Nu fundarisise ancora, poate din pricină că marea, nefiind acolo destul de adîncă, lanţul ancorei s-ar fi desfăşurat foarte puţin în mare şi ancora ar fi putut fi prinsă sub etrava[1] navei ; vaporul se mulţumise deci să oprească în pană.

Omul, care era grănicer de coastă — ceea ce se putea bănui după mantaua lui de uniformă — iscodea cu cea mai mare atenţie manevrele navei şi părea că şi le notează în minte.

Era încă destulă lumină, mai ales în largul mării şi pe creasta falezei. Partea de jos a coastei începuse să se întunece.

Grănicerul, absorbit cu totul de manevra vasului şi scrutînd conştiincios largul, nu se gîndise să cerceteze şi stînca de lîngă el, sau cea de sub el. Stătea cu spatele către scara puţin îmbietoare care lega platoul falezei cu marea, şi nu observă că acolo mişca ceva. Pe această scară, îndărătul unui cot pe care-l făcea stînca, se găsea cineva, un om care, după toate aparenţele, se ascunsese în acel loc înainte de sosirea grănicerului. Din cînd în cînd, din umbră, se ivea din dosul stîncii un cap, se uita în sus şi pîndea paznicul. Capul acesta, acoperit cu o pălărie mare americană, era cel al omului, al quaker-ului care, cu vreo zece zile înainte, vorbise, pe stîncile de la Petit-Bay, cu căpitanul Zuela.

Dintr-o dată, grănicerul păru să-şi dubleze încordarea. Şterse repede cu mîneca sticla ocheanului şi-l îndreptă energic spre nava cu trei catarge.

Un punct negru se desprinse de navă.

Acest punct, aidoma unei furnici pe mare, era o barcă.

Părea că are de gînd să tragă la ţărm. Cei cîţiva marinari care erau în barcă vîsleau din răsputeri.

Barca cîrmea puţin cîte puţin şi se îndrepta spre capul Décollé.

---

[1] Etravă — element de rezistenţă care închide corpul unei nave, la extremitatea prorei, şi cu care nava îşi deschide drumul prin apă.

Atenția grănicerului era încordată la maximum. Nu pierdea din ochi nici o mișcare a bărcii. Se apropiase încă și mai mult de marginea falezei.

În clipa aceea, un om înalt, quaker-ul, se ivi în spatele grănicerului, în capul scării. Grănicerul nu-l vedea.

Quaker-ul se opri o clipă, cu brațele atîrnînd pe lîngă corp, cu pumnii crispați și, cu precizia unui vînător gata să tragă, măsură spatele grănicerului.

Numai patru pași îi despărțeau. Făcu un pas înainte, apoi se opri, mai făcu încă unul, și se opri din nou ; nu făcea altă mișcare decît aceea dinainte, tot restul corpului rămînîndu-i încremenit ca o statuie ; piciorul atingea iarba fără zgomot ; făcu al treilea pas și se opri ; se apropiase atît de mult de grănicerul care continua să se uite nemișcat prin ochean, încît aproape că-l atingea. Omul din spatele grănicerului ridică încet mîinile, cu pumnii încleștați, pînă la înălțimea umerilor, apoi, dintr-o dată, brațele i se năpustiră înainte și amîndoi pumnii, desfăcîndu-se, ca sub presiunea unui resort, izbiră umerii grănicerului. Lovitura fu îngrozitoare. Grănicerul n-apucă să scoată măcar un strigăt. Căzu din înaltul falezei, cu capul în jos, în mare. I se mai văzură tălpile doar în răstimpul unei clipite. Fu ca o piatră aruncată în apă, apoi marea acoperi totul.

Pe suprafața întunecată a apei se iviră două-trei cercuri.

Nu mai rămăsese decît ocheanul, în iarbă, căzut din mîna lui.

Quaker-ul se plecă peste marginea rîpei, privi cum se topeau cercurile în valul mării, așteptă cîteva minute, apoi se ridică, fredonînd printre dinți :

„Muri și domnul polițist,
Muri, pierzîndu-și viața.“

Se mai apleca o dată. Nimic nu reapăru la suprafața apei. Doar în dreptul locului unde grănicerul fusese înghițit de valuri, la suprafața apei, se formase un fel de pată deasă, de culoare brună, care se lărgea pe măsură ce-o legănau valurile. Pesemne că grănicerul își strivise capul de vreo stîncă submarină. Sîngele se ridica la suprafață și păta spuma mării. Quaker-ul, cu ochii tot la această băltoacă roșiatică, reluă :

„Acum un sfert de ceas era,
Şi-acuma nu mai este..."

Dar n-apucă să termine. Auzi îndărătul lui o voce foarte blîndă, care spunea :

— Dumneata erai, Rantaine ? Bună ziua. Ai omorît un om.

El se întoarse şi văzu, la o distanţă de cincisprezece paşi, în despărţitura dintre două stînci, un om scund care ţinea un revolver în mînă.

Răspunse :

— După cum vezi ! Bună ziua, sieur Clubin.

Omul cel scund tresări :

— Mă recunoşti ?

— Şi dumneata m-ai recunoscut doar pe mine — spuse Rantaine.

Se auzea în timpul acesta zgomot de vîsle pe mare. Era barca pe care-o zărise grănicerul şi care acum se apropia.

Sieur Clubin spuse în şoaptă, ca şi cînd şi-ar fi vorbit lui însuşi :

— Ai lucrat repede.

— Cu ce vă pot servi ? întrebă Rantaine.

— Cu nimica toată. Aproape zece ani de cînd nu te-am văzut. Trebuie să fi învîrtit afaceri mari. Cum îţi merge ?

— Bine — spuse Rantaine. Dar dumneata ?

— Foarte bine — răspunse sieur Clubin.

Rantaine făcu un pas spre sieur Clubin.

Un mic zgomot sec îi ajunse pînă la ureche. Sieur Clubin îşi încărca arma.

— Rantaine, sîntem la cincisprezece paşi unul de altul. Tocmai cîţi trebuiesc. Stai locului !

— Ah ! exclamă Rantaine. Ai ceva cu mine ?

— Am de vorbit cu dumneata.

Rantaine nu mai făcu nici o mişcare. Sieur Clubin reluă :

— Ai asasinat chiar adineauri un grănicer.

Rantaine îşi ridică puţin pălăria şi răspunse :

— Mi-ai mai făcut cinstea să mi-o spui.

— În termeni mai puţin precişi. Am spus : un om. Şi acum precizez : un grănicer. Acest grănicer purta numărul 619. Era cap de familie. Lasă în urma lui o văduvă şi cinci copii.

— Se poate — zise Rantaine.

Urmă un scurt răstimp de tăcere.

— Sînt numai oameni tot unul şi unul aceşti grăniceri — spuse Clubin. Aproape toţi foşti marinari.

— Am remarcat — zise Rantaine — ca răposaţii lasă în urmă, de obicei, o văduvă şi cinci copii.

Sieur Clubin continuă :

— Ghici cît m-a costat revolverul ?

— E o piesă frumoasă — răspunse Rantaine.

— La cît o preţuieşti ?

— Trebuie să fi costat o avere.

— M-a costat o sută patruzeci şi patru de franci.

— Trebuie s-o fi cumpărat de la dugheana de arme din strada Coutanchez — spuse Rantaine.

Clubin reluă :

— Nici n-a strigat măcar. Căderea îţi ia glasul.

— Sieur Clubin, va fi vînt la noapte.

— Numai eu cunosc taina.

— Tragi tot la Hanul lui Jean ? întrebă Rantaine.

— Da, nu-i rău la han.

— Mi-amintesc c-am mîncat acolo nişte varză călită de toată bunătatea.

— Trebuie să fii extrem de puternic, Rantaine. Ai nişte umeri... Nu mi-aş dori un bobîrnac de la dumneata. Eu, cînd m-am născut, eram aşa de plăpînd, că se îndoiau toţi dac-am să trăiesc.

— Ai trăit totuşi, din fericire.

— Mi-am păstrat vechile deprinderi ; trag tot la bătrînul Han al lui Jean.

— Ştii, sieur Clubin, de ce te-am recunoscut ? Pentru că m-ai recunoscut şi dumneata pe mine. Mi-am zis : numai Clubin e în stare de un lucru ca ăsta.

Şi mai făcu un pas înainte.

— Treci la locul dumitale, Rantaine.

Rantaine se dădu înapoi şi spuse, aşa, ca pentru sine :

— Eşti ca un copil în faţa drăciilor ăstora.

Sieur Clubin continuă :

— Situaţia-i asta. Avem la dreapta, spre Saint-Enogat, la trei sute de paşi de-aici, un alt grănicer, numărul 618, care se află în viaţă, şi la stînga, spre Saint-Lunaire, un post de vamă. Asta va să zică şapte oameni înarmaţi, care pot fi aici în cinci minute. Stînca va fi împresurată. Poteca bine păzită. Să evadezi, cu neputinţă. Mai e şi un cadavru la picioarele falezei.

Rantaine aruncă o privire piezișă la revolver.

— Ai dreptate, Rantaine. E o piesă nostimă. Poate că nu-i încărcat decît cu praf de pușcă. Dar ce-are a face? Ajunge un singur foc, și aleargă spre noi toată forța armată. Și pot trage șase.

Loviturile ritmice ale lopeților se auzeau din ce în ce mai clar. Barca nu era departe.

Bărbatul cel înalt îl privea pe cel scund într-un fel ciudat. Sieur Clubin vorbea cu o voce din ce în ce mai liniștită și mai blîndă:

— Rantaine, oamenii din ambarcația pe care-o vezi venind, aflînd ceea ce-ai săvîrșit aici adineauri, vor da o mînă de ajutor ca să fii arestat. Știu că-i plătești zece mii de franci căpitanului Zuela ca să te treacă dincolo. Între noi fie vorba, ai fi scăpat mai ieftin cu contrabandiștii din Plainmont; dar ei nu te-ar fi dus decît pînă-n Anglia, și-apoi dumneata nu poți risca să te arăți la Guernesey, unde toată lumea are onoarea de a te cunoaște. Dar, să revin la chestiune. Dacă trag, ești arestat. Pentru fuga dumitale îi plătești lui Zuela zece mii de franci. I-ai și dat cinci mii de franci aconto. Zuela va păstra cei cinci mii de franci și va pleca mai departe. Așa! Rantaine, te-ai împopoțonat strașnic de bine. Pălăria asta, haina asta caraghioasă și ghetele astea te schimbă complet. Ai uitat ochelarii. Ai făcut bine că ți-ai lăsat favoriții.

Rantaine surîse, dar surîsul lui aducea mai mult a rînjet. Clubin continuă:

— Rantaine, ai niște pantaloni americani cu două buzunare. Într-unul e ceasul dumitale. Păstrează-l.

— Mulțumesc, sieur Clubin.

— În celălalt e o cutie mică de fier forjat, care se deschide și se închide cu resort. E o veche tabacheră de marinar. Scoate-o din buzunar și aruncă-mi-o.

— Dar asta-i hoție în lege!

— Ești liber să dai alarma.

Și Clubin se uită țină la Rantaine.

— Ascultă, mess Clubin... — zise Rantaine, înaintînd un pas și întinzîndu-și mîna deschisă.

Mess era o lingușire.

— Stai pe loc, Rantaine!

— Mess Clubin, să facem o învoială. Îți dau jumătate.

— Clubin își încrucișă brațele, lăsînd să se vadă țeava revolverului.

— Drept cine mă iei, Rantaine? Eu sînt om cinstit. Și după o scurtă pauză, adăugă: Îmi trebuie tot.

Rantaine mormăi printre dinți:

— Cu ăsta nu-i de glumit.

Ochii lui Clubin scăpărară. Vocea îi deveni rece și tăioasă ca oțelul. Strigă:

— Văd că te înșeli. Dumneata ești acela care te numești Furt, eu mă numesc Restituire. Ascultă, Rantaine, acum zece ani ai părăsit Guernesey-ul în toiul nopții, luînd din casa unei asociații cincizeci de mii de franci, care erau ai tăi, dar ai uitat să lași pe loc alți cincizeci de mii de franci, care erau ai altuia. Acești cincizeci de mii de franci, pe care i-ai furat de la asociatul dumitale, excelentul și distinsul mess Lethierry, fac azi, împreună cu dobînzile cuvenite pe timp de zece ani, optzeci și unu de mii și șase sute șaizeci și șase de franci și șase centime. Ieri ai intrat la un zaraf. Am să-ți spun și numele, Rébuchet, din strada Saint-Vincent. I-ai numărat șaptezeci și șase de mii de franci în bilete de bancă franceze, în schimbul cărora ai primit trei bancnote de cîte o mie de lire sterline, plus moneda măruntă. Ai pus aceste bancnote în tabachera de fier, iar pe aceasta ai pus-o în buzunarul cel mic din dreapta al cingătorii pantalonilor. Aceste trei mii de lire sterline valorează șaptezeci și cinci de mii de franci. În numele lui mess Lethierry, mă voi mulțumi cu această sumă. Plec mîine la Guernesey și vreau să-i duc banii. Rantaine, vasul cu trei catarge care staționează acolo este *Tamaulipas*. Ți-ai îmbarcat azi-noapte cuferele, printre sacii și bagajele echipajului. Vrei să părăsești Franța. Ai, desigur, motivele dumitale. Pleci la Arequipa. Barca vine să te ia. O aștepți aici. E aproape. I se aud vîslele. Depinde de mine să pleci sau să rămîi. Dar gata cu vorbăria! Aruncă-mi tabachera de fier.

Rantaine deschise buzunarul, scoase o cutie mică și o aruncă lui Clubin. Era tabachera de fier. Ea se rostogoli la picioarele lui Clubin.

Clubin se cinchi, fără să-și plece însă capul, și ridică tabachera cu mîna stîngă, țintindu-l pe Rantaine cu cei doi ochi ai săi și cu cele șase gloanțe ale revolverului. Apoi strigă:

— Amice, întoarce-te cu spatele.

Rantaine se întoarse cu spatele.

Sieur Clubin își puse revolverul la subsuoară și apăsă de resortul tabacherei. Cutia se deschise.

Conținea patru bancnote, trei de cîte o mie de lire și una de zece lire.

Îndoi cele trei bancnote de o mie de lire, le puse la loc în tabachera de fier, închise cutia și o puse în buzunar.

Apoi luă de jos o pietricică, înfășură pietricica în hîrtia de zece lire și spuse :

— Întoarce-te.

Rantaine se întoarse.

Sieur Clubin continuă :

— Ți-am spus că mă voi mulțumi cu cele trei mii de lire. Iată cele zece lire pe care ți le dau înapoi.

Și-i aruncă lui Rantaine bancnota care învelea pietricica.

Rantaine, cu o lovitură de picior, făcu să zboare bancnota și pietricica în mare.

— Cum vrei — spuse Clubin. Atunci trebuie să fii bogat. Mi-ai luat o piatră de pe inimă !

Zgomotul lopeților, care se tot apropiase în răstimpul acestui dialog, încetă. Semn că barca ajunsese la picioarele falezei.

— Trăsura e jos. Poți pleca, Rantaine.

Rantaine se îndreptă spre scări și coborî printre stînci.

Clubin se apropie cu băgare de seamă de marginea rîpii și, întinzîndu-și gîtul, îl privi cum coboară.

Barca se oprise lîngă ultima treaptă pe care o formau stîncile, chiar în locul unde căzuse grănicerul.

Tot uitîndu-se la Rantaine cum sare din piatră în piatră, Clubin mormăi :

— Sărmane numărul 619 ! El se credea singur. Rantaine credea că nu-s decît ei amîndoi. Eu singur știam că sîntem trei.

Zări la picioarele lui, în iarbă, ocheanul pe care-l scăpase grănicerul din mînă. Îl ridică.

Zgomotul vîslelor se auzi din nou. Rantaine abia sărise în barcă și aceasta o și pornise în larg.

Cînd Rantaine se văzu în barcă și cînd, după primele lovituri de vîslă, faleza începu să rămînă în urma lui, îndepărtîndu-se, el se ridică brusc în picioare, fața i se schimonosi îngrozitor și, arătînd cu pumnul, strigă :

— Ha ! Pînă și diavolul e-o canalie !

Cîteva clipe după asta, Clubin, din înaltul falezei, în momentul cînd îndrepta ocheanul în direcţia bărcii, auzi desluşit aceste cuvinte rostite de o voce puternică în mijlocul vuietului mării :

— Sieur Clubin, eşti un om cinstit ; dar ai să-mi dai voie să-i scriu lui Lethierry despre cele întîmplate. În barcă e şi-un marinar din Guernesey, numit Ahier Tostevin, care face parte din echipajul lui *Tamaulipas* şi care se va întoarce la Saint-Malo cu prilejul viitoarei călătorii a lui Zuela, şi va depune mărturie că ţi-am încredinţat, pentru mess Lethierry, suma de trei mii de lire sterline.

Era vocea lui Rantaine.

Clubin era omul care, odată ce începea un lucru, îl ducea pînă la capăt. Neclintit ca şi grănicerul şi chiar pe locul în care stătuse acesta, cu ocheanul la ochi, el nu pierdu o clipă din vedere barca. O văzu descrescînd printre valuri, dispărînd şi reapărînd, apropiindu-se de nava care staţiona în larg, lipindu-se de ea, şi apoi recunoscu statura înaltă a lui Rantaine pe puntea lui *Tamaulipas*.

Cînd barca fu trasă pe punte şi aşezată la locul ei, *Tamaulipas* porni. Vîntul bătea dinspre uscat înteţindu-se ; vasul îşi întinse toate pînzele. Ocheanul lui Clubin rămase aţintit asupra acestei siluete care devenea din ce în ce mai schematică şi, o jumătate de oră mai tîrziu, *Tamaulipas* nu mai era decît un punct negru, pierzîndu-se în zare, pe cerul pal al crepusculului.

Informaţii folositoare pentru persoanele care aşteaptă scrisori de dincolo de ocean sau care se tem de ele

Şi în seara aceea sieur Clubin se întoarse tîrziu.

Una din cauzele întîrzierii sale o constituia faptul că, înainte de a se întoarce la han, se dusese pînă la poarta Dinan, unde erau mai multe cîrciumi. El cumpărase dintr-o cîrciumă, unde nu era cunoscut, o sticlă de rachiu, pe care-o pusese în buzunarul încăpător al bluzei sale marinăreşti, ca şi cînd ar fi vrut s-o ascundă ; apoi, întrucît Durande urma să plece a doua zi de dimineaţă,

Clubin făcu o inspecţie pe punte, pentru a se asigura că totul e în ordine.

Cînd sieur Clubin se întoarse la Hanul lui Jean, în sala cea joasă nu se mai găsea decît bătrînul căpitan de cursă lungă Gertrais-Gaboureau, care-şi sorbea halba şi-şi fuma pipa.

Domnul Gertrais-Gaboureau salută pe sieur Clubin între o sorbitură şi un pufăit.

— Good bye [1], căpitane Clubin.

— Bună seara, căpitane Gertrais.

— În sfîrşit, iată c-a plecat şi *Tamaulipas*.

— Ah ! zise Clubin — nici n-am băgat de seamă.

Căpitanul Gertrais-Gaboureau scuipă şi zise :

— A şters-o Zuela.

— Cînd ?

— În seara asta.

— Încotro ?

— La dracu'.

— Fără îndoială ; dar unde ?

— La Arequipa.

— Habar n-aveam — spuse Clubin. Şi adăugă : Mă duc să mă culc.

Aprinse luminarea, se îndreptă spre uşă, dar se reîntoarse :

— Ai fost vreodată la Arequipa, căpitane Gertrais ?

— Da. E cam mult de-atunci.

— Unde se face escală ?

— Cîte puţin prin toate părţile. Dar *Tamaulipas* nu va face nici o escală.

Domnul Gertrais-Gaboureau deşertă pe marginea unei farfurii scrumul pipei sale şi continuă :

— Cunoşti vasul de coastă cu trei catarge *Calul Troian* şi frumosul *Trentemouzin*, tot cu trei catarge, care-au plecat la Cardiff. Eu nu eram de părere să plece, din cauza vremii. În ce hal s-au întors : *Calul Troian* era încărcat cu terebentină, a luat apă şi, punînd în mişcare pompele, şi-a pompat, odată cu apa, toată încărcătura. Cît priveşte *Trentemouzin*, a suferit mai ales în părţile de sus : ga-

[1] Good-bye — la revedere (în lb. engleză în text).

lionul[1], brîul superior, verga gabier trinchet de sus[2], traversa ancorei de la babord, toate-s distruse. S-a întors într-un hal fără hal. Arborele trinchet[3] n-a suferit nimic; a fost totuși serios zguduit. Toate legăturile de fier ale bompresului au dispărut și, lucru de necrezut, bompresul n-a fost decît strîmbat, însă cu totul despuiat; căptușeala vaporului e găurită de la babord pe-o suprafață de peste trei picioare pătrate. Iată ce va să zică să n-asculți de alții.

Clubin pusese lumînarea pe masă și începu să mute un șir de ace cu gămălie, care erau prinse în gulerul bluzei. El continuă:

— Parcă spuneai, căpitane Gertrais, că *Tamaulipas* nu va face nici o escală.

— Nici una. Merge direct spre Chile.

— În cazul acesta, nu va putea trimite știri din drum.

— Ba s-avem iertare, căpitane Clubin. În primul rînd, va putea trimite depeșe prin toate navele cu vele pe care le întîlnește și care se îndreaptă spre Europa.

— Așa-i!

— Apoi, unde mai pui cutia de scrisori a mării?

— Ce-i aceea, cutia de scrisori a mării?

— Nu știi ce-i aceea, căpitane Clubin?

— Nu.

— Cînd treci strîmtoarea Magellan.

— Ei, și?

— Pretutindeni zăpadă, tot timpul vijelii, vînturi păcătoase, o mare îngrozitoare.

— Și-apoi?

— După aceea, treci de capul Marmouth.

— Bine. Pe urmă?

— Apoi treci capul Valentin.

— Și-apoi?

— Apoi treci capul Isidore.

— Și-apoi?

— Apoi treci promontoriul Anna.

---

[1] Galion — navă cu vele, folosită în sec. XVI—XVIII pentru transportului de mărfuri din coloniile spaniole, și uneori ca navă de război.

[2] Verga gabier trinchet de sus — grindă de fier sau de metal fixată în vîrful primului catarg.

[3] Arbore trinchet — arbore vertical al unei nave cu pînze, situat la proră.

— Bine, bine. Dar ce numeşti dumneata cutia de scrisori a mării ?

— Am ajuns şi la asta. Munţi în dreapta, munţi în stînga. Pretutindeni pinguini şi pescăruşi vestitori de furtună. O regiune înspăimîntătoare. Pe toţi sfinţii ! Pe toate maimuţele ! Ce hărmălaie şi cum te mai loveşte ! Vîrtejul n-aşteaptă să-i vină în ajutor cineva ! Acolo trebuie să-ţi supraveghezi traversa care ţine lemnăria pupei ! Acolo trebuie să-ţi reduci pînza velelor. Acolo eşti silit să înlocuieşti vela mare cu flocul [1] şi flocul cu trinchetinul [2]. Vijelie peste vijelie. Şi apoi, cîte patru, cinci şase zile se stă la capa seacă [3]. De multe ori dintr-o velatură [4] nou-nouţă nu-ţi mai rămîn decît nişte zdrenţe. Ce mai dans ! Rafale care-ţi fac o corabie cu trei catarge să ţopăie ca un purice. Am văzut pe un bric englez, *True blue*, un mic mus care lucra la ghiul [5], *măturat* de pe bord şi aruncat în fundul gheenei, cu săgeată cu tot. Zbori în aer parc-ai fi fluturaş, ce mai încolo ! Am văzut pe submaistrul de pe *Revenue*, o goeletă frumuşică, smuls de pe gabie trinchet şi ucis pe loc. Am avut şi eu copastia [6] distrusă şi rama lacrimară [7] făcută piftie. Ieşi de-acolo cu toate velele ciuruite. Fregate cu cincizeci de guri de foc iau apă ca nişte panere. Şi blestemata aia de coastă ! Nimic mai mohorît. Stînci ciopîrţite, ca şi cînd cineva şi-ar fi făcut o joacă din asta. Te apropii de Port-Famine. Acolo e mai rău ca oriunde. Cele mai grozave valuri pe care mi-a fost dat să le văd în viaţa mea. Nişte regiuni infernale. Şi, deodată, zăreşti aceste două cuvinte scrise cu roşu : *Post-Office*.

— Ce vrei să spui cu asta, căpitane Gertrais ?

---

[1] Floc — velă triunghiulară aflată la prova vasului.

[2] Trinchetin — velă triunghiulară legată la extremitatea spre pupa a bompresului.

[3] A sta la capa — a suporta un vînt puternic sub cîteva vele rezistente ; capa seacă se ţine numai cu o singură velă.

[4] Velatura — ansamblul velelor ce pot fi învergate în acelaşi timp pe o navă.

[5] Ghiul — verga fixată cu un capăt la catarg şi servind la întinderea velelor numite rande.

[6] Copastie — rama parapetului.

[7] Rama lacrimară — rama exterioară din jurul punţii pentru scurgerea apei.

— Vreau să spun, căpitane Clubin, că imediat ce-ai trecut de promontoriul Anna, vezi pe-un bolovan înalt de-o sută de picioare un stîlp solid. Iar de stîlpul ăsta e legat un butoi. Butoiul ăsta e cutia poştală. Englezii s-au apucat să scrie pe el : *Post-Office*. Cu ce drept se amestecă ei ? E poşta oceanului ; şi nu aparţine acelui onorabil gentleman care e regele Angliei. Această cutie poştală e comună. Aparţine tuturor naţiunilor. *Post-Office !* Parc-ar fi pe chinezeşte ! Îţi face impresia unei ceşti de ceai, pe care diavolul ţi-o oferă pe neaşteptate. Şi-acum, iată cum funcţionează acest serviciu poştal. Fiecare navă care trece pe-acolo trimite stîlpului o barcă cu scrisorile pe care cei de pe navă vor să le expedieze. Vasul care vine din Atlantic trimite scrisorile pentru Europa, iar vasul care vine din Pacific trimite scrisorile pentru America. Ofiţerul care îţi conduce barca pune în butoi pachetul dumitale cu scrisori şi-l ridică pe cel care se găseşte acolo. Îţi iei sarcina să expediezi aceste scrisori ; iar nava care va trece pe-acolo în urma dumitale, îşi va lua sarcina să expedieze scrisorile dumitale. Întrucît navigaţia se face în sens contrar, continentul de unde vii dumneata este acela către care mă îndrept eu. Eu transport scrisorile dumitale, dumneata le transporţi pe-ale mele. Butoiul e fixat de stîlp cu un lanţ. Şi plouă !... Şi ninge !... Şi bate grindina !... Păcătoasă mare ! Păsările zboară în toate direcţiile. *Tamaulipas* va trece pe-acolo. Butoiul are un capac bun ,cu balamale, dar n-are nici broască, nici lacăt. După cîte vezi, se poate scrie prietenilor. Scrisorile ajung la destinaţie.

— E foarte nostim — murmură Clubin, gînditor.

Căpitanul Gertrais-Gaboureau se întoarse la halba lui.

— Să presupunem că ticălosul ăsta de Zuela îmi scrie. Pungaşul îşi zvîrle mîzgăleala în butoi la Magellan, şi peste patru luni primesc slova acestui nemernic. Dar, era să uit, căpitane Clubin ! Pleci mîine ?

Clubin, cufundat ca într-un fel de transă, nu auzi. Căpitanul Gertrais repetă întrebarea.

Clubin se trezi :

— Sigur, căpitane Gertrais. E ziua mea de plecare. Trebuie să plec mîine dimineaţă.

— În locul dumitale, eu n-aş pleca. Pielea cîinilor miroase a jilav, căpitane Clubin. Păsările de mare dau de două nopţi tîrcoale lanternei farului. Semn rău. Am un

barometru care face fel de fel de trăsnăi. Luna e la primul pătrar ; e maximum de umiditate. Am văzut adineauri cebareaua[1] închizîndu-şi frunzele şi-un cîmp plin de trifoi cu tulpinele drepte ca lumînarea. Rîmele ies la suprafaţă, muştele înţeapă, albinele nu se mai depărtează de stup, vrăbiile ţin sfat. Iar sunetul clopotelor s-aude de la mari depărtări. Am auzit în această seară clopotele bisericii din Saint-Lunaire sunînd toaca pentru vecernie. Şi-apoi, la asfinţit, soarele era murdar. Mîine va fi ceaţă mare. Nu te sfătuiesc să pleci. Mă tem mai mult de ceaţă, decît de uragan. Mare parşivă-i şi ceaţa asta !

Cartea a şasea

TIMONIERUL BEAT ŞI CĂPITANUL CUMPĂTAT

Stîncile Douvres

Cam cu cinci leghe la sud de Guernesey, în largul mării, în faţa capului Plainmont, între insulele Mînecii şi Saint-Malo, există un şir de stînci ieşite pe jumătate din mare, numite stîncile Douvres. E un loc extrem de primejdios.

Punctul de pe coasta Franţei cel mai apropiat de stîncile Douvres este capul Bréhant. Distanţa dintre aceste stînci şi coasta Franţei e ceva mai mare decît aceea care desparte Franţa de prima insulă din arhipelagul normand.

În aceste mări ale lumii civilizate, chiar şi cele mai sălbatice regiuni stîncoase sînt rareori pustii. Întîlneşti contrabandişti la Hagot, vameşi la Binic, celţi la Bréhant, crescători de stridii la Cancale, vînători de iepuri pe insula lui Cezar, la Césambre, pescuitori de crabi la Brecq-Hou, pescari cu năvoadele la Miniquiers, pescari

[1] Cebarea — plantă ierboasă, cu flori la început verzi, mai tîrziu roşietice, folosită uneori pentru salată.

cu sacul la Ecré-Hou. Pe stîncile Douvres nu întîlnești însă pe nimeni.

Păsările de mare sînt acolo ca la ele acasă.

Nu există întîlnire mai periculoasă. Stîncile Casquets, unde se spune că a naufragiat *Corabia Albă*, bancul Calvadosului, stînci submarine lîngă insula Wikt, insula Ronesse, care transformă țărmul de la Beaulieu într-un loc de groază, fundul înalt de la Préel, care gîtuie de la Marquel, din care cauză geamandurile zugrăvite în roșu trebuie să fie așezate din douăzeci în douăzeci de brațe [1], locurile înșelătoare din jurul lui Etables și Plouha, cei doi drugi de granit de la sud de Guernesey, bătrînul Anderlo și micul Anderlo, Corbière, stîncile Hanois, insula Ras, pe care zicala : „Dacă treci pe lîngă Ras și nu mori, apoi te-alegi cu o spaimă grozavă, te lovește damblaua", o recomandă ca pe-un loc înfiorător ; „Femeile Moarte", strîmtoarea dintre Boue și Frouquie, „Ruina", dintre Guerenesey și Jersey, stînca Hardent, dintre Minquiers și Chausey, „Calul Rău", dintre Golful Bouval și Barneville, au o faimă ceva mai bună. E preferabil să înfrunți toate aceste recifuri unul după altul, decît stîncile Douvres o singură dată.

Cu excepția stîncii Pater-Noster, dintre Guernesey și Serk, nu există pe tot întinsul primejdioasei Mări a Mînecii — Marea Egee a Occidentului — stînci care să inspire atîta groază ca stîncile Douvres.

Și încă de pe Pater-Noster poți lansa un semnal ; cei care naufragiază acolo mai pot nădăjdui un eventual ajutor. La nord se vede capul Dicard, sau al lui Icar, și la sud reciful „Nasul Mare". De pe stîncile Douvres nu se vede nimic.

Vijelia, apa, norii, nemărginirea, pustiul. Nimeni nu trece prin fața stîncilor Douvres, afară doar de cei ce rătăcesc drumul. Granitul are acolo o înfățișare sălbatică și hidoasă. Peste tot numai prăpăstii. Neospitalitatea amenințătoare a abisului.

Ești în largul mării. Apa e foarte adîncă. Un recif cu totul singuratic, de felul stîncilor Douvres, atrage și adăpostește tot felul de animale, care simt nevoia de a fi cît mai departe de oameni. E un fel de uriaș madrepor submarin. Un labirint scufundat. Există acolo, la adîncimi unde înotătorii ajung cu greu, peșteri, grote subterane,

[1] Braț — măsură maritimă egală cu aproximativ 1,62 m.

văgăuni încrucișări de drumuri întunecoase. Specii din cele mai monstruoase mișună peste tot locul. Se sfîșie unele pe altele. Crabii mănîncă peștii și sînt și ei la rîndul lor sfîșiați. Vietăți înspăimîntătoare, create pentru a nu fi văzute de ochiul omenesc, rătăcesc vioaie în această beznă. Vagi forme embrionare de guri, de antene, de tentacule, de înotătoare, de aripioare, de fălci căscate, de solzi, de gheare, de clești, plutesc, tremură, se umflă, se descompun și dispar într-o transparență sinistră. Înspăimîntătoare roiuri de animale acvatice se mișcă de colo, pînă colo, fiecare cu rostul lui. Este un adevărat stup de hidre.

Acum patruzeci de ani, două stînci de-o formă cu totul neobișnuită semnalau de departe reciful Douvres navigatorilor de pe ocean. Erau doi colți verticali, ascuțiți și încovoiați, ale căror vîrfuri mai-mai că se atingeau. Ți se părea că vezi ieșind din mare fildeșii unui elefant înghițit de valuri. Numai că aceștia erau înalți cît niște turnuri, parcă ai unui elefant mare cît un munte. Cele două turnuri naturale ale întunecatului oraș de monștri nu lăsau între ele decît o trecere îngustă, în care se năpusteau talazurile. Această trecere, întortocheată și lungă de mai mulți coți, părea un crîmpei de stradă strînsă între două ziduri. Acestor două stînci gemene li se spunea cele două Douvres. Erau : marea și mica Douvres. Una era înaltă de șaizeci de picioare, cealaltă de patruzeci. Necontenitul du-te-vino al valurilor a reușit în cele din urmă să facă o tăietură ca de fierăstrău la baza acestor turnuri, iar puternicul uragan din 26 octombrie 1859 a prăbușit unul din ele. Cea care-a rămas în picioare, mica Douvres, e retezată și roasă mereu de apele mării.

Uneia din cele mai ciudate stînci din grupul Douvres i se spune Omul. Ea mai poate fi văzută și astăzi. În secolul trecut, niște pescari rătăciți printre aceste stînci au găsit în vîrful ei un cadavru. Lîngă cadavru se aflau o mulțime de scoici goale. Un om naufragiase în acele locuri și se refugiase acolo. Trăise un timp mîncînd scoici, și-apoi murise. De aici și numele de Omul.

Tăcerile apei sînt lugubre. Zgomotul mării în veșnică mișcare se contopește cu liniștea înconjurătoare. Reciful Douvres e cufundat în această singurătate. De jur împrejurul lui, cît vezi cu ochii, frămîntarea nesfîrșită a talazurilor mării.

Rachiu căzut din cer

Vineri dimineață, a doua zi după plecarea vasului *Tamaulipas*, Durande porni spre Guernesey.

Ea părăsi Saint-Malo la ora nouă.

Vremea era senină, nici urmă de ceață ; aveai impresia că bătrînul căpitan Gertrais-Gaboureau spusese baliverne.

Îndeletnicirile lui sieur Clubin îl siliseră să-și neglijeze aproape cu totul încărcătura vasului. Nu îmbarcase decît cîteva colete cu mărfuri din Paris pentru magazinele de lux din Saint-Pierre-Port, trei lăzi pentru spitalul din Guernesey, una cu săpun de sulf, alta cu lumînări și o a treia cu talpă franceză și cu piele fină de Cordova. Și aducea înapoi din încărcătura precedentă o ladă de zahăr tos și trei lăzi de ceai, care fuseseră respinse de vama franceză. Sieur Clubin îmbarcase puține vite ; doar cîțiva boi. Acești boi erau în cala vaporului, legați cam de mîntuială.

Pe punte se găseau șase pasageri : un localnic din Guernesey, doi negustori de vite din Saint-Malo, un „turist", cum se spunea în acea vreme, un parizian semiburghez, probabil voiajor comercial, și un american care călătorea în scopul de-a împărți biblii.

Durande avea, fără a-l pune la socoteală pe Clubin, căpitanul vaporului, un echipaj format din șapte oameni : un timonier, un marinar pentru manipularea cărbunilor, un marinar marangoz, un bucătar, care la nevoie era și gabier, doi fochiști și un mus. Unul din cei doi fochiști era în același timp și mecanic. Acest fochist mecanic, un negru olandez foarte curajos și extrem de inteligent, evadat de pe plantațiile de zahăr din Surinam, se numea Imbrancam. Negrul Imbrancam înțelegea și slujea de minune motorul. La început de tot, apariția în mijlocul cazanelor a lui Imbrancan, negru din cap pînă-n picioare, a contribuit și ea în mare măsură la înfățișarea diabolică a Durandei.

Timonierul, născut la Jersey, dar originar din Cotentin, se numea Tangrouille. Tangrouille era dintr-o străveche familie de nobili.

Acest lucru era adevărat în sensul cel mai riguros al cuvîntului. Insulele Mînecii sînt, ca și Anglia, o țară care ține la ierarhie. Și astăzi mai există acolo caste. Castele

își au ideile lor, care constituie pavăza lor. Aceste idei ale castelor sînt pretutindeni aceleași, atît în India cît și în Germania. Noblețea se cucerește prin spadă și se pierde prin muncă. Ea se păstrează prin trîndăvie. A nu face nimic înseamnă a trăi ca un nobil ; sînt onorați numai cei care nu muncesc. O meserie degradează. În Franța de odinioară nu exista decît o singură excepție, și asta numai pentru meșterii sticlari. Golirea sticlelor contribuind oarecum la gloria nobililor, fabricarea lor nu era considerată ca o dezonoare. În arhipelagul Mînecii, ca dealtfel și în Anglia, cine vrea să rămînă nobil trebuie să rămînă bogat. Un om care muncește nu poate fi nobil. Chiar dac-ar fi fost, muncind pierde acest titlu. Cutare marinar se trage din cavalerii care ridicau o companie întreagă de soldați dintre vasalii lor, dar acum nu mai e decît un simplu marinar. Străvechile catastife bisericești de la Coutances pomenesc despre o seniorie de Tangroville. Pe insulele normande, dacă sărăcești, ești repede eliminat din rîndurile nobilimii. O schimbare în felul de pronunțare a numelui ajunge. Din Tangroville devii Tangrouille, și cu asta totul s-a terminat.

E tocmai ceea ce i s-a întîmplat timonierului de pe Durande. Tangrouille păstrase străvechea calitate a nobililor — cusur grav pentru un timonier — aceea de-a se îmbăta.

Sieur Clubin se încăpățînase să-l păstreze în serviciu. Garantase pentru el în fața lui mess Lethierry.

Timonierul Tangrouille nu părăsea niciodată vasul și dormea la bord.

În ajunul plecării, cînd sieur Clubin, la o oră destul de înaintată din noapte, venise pentru a face inspecția vaporului, Tangrouille era în hamacul său și dormea.

În timpul nopții, Tangrouille se trezi. Era un vechi obicei al lui de-a se trezi noaptea. Orice bețiv care e la stăpîn își are mica lui ascunzătoare. Tangrouille și-o avea și el pe-a lui, pe care o numea cămară. Cămara secretă a lui Tangrouille era în tancul de apă. El și-o făcuse acolo, ca să nu-i dea nimeni de urmă. Era convins că ascunzătoarea nu era cunoscută decît de el. Căpitanul Clubin, fiind un om cumpătat, era sever. Puținul rom și rachiu englezesc pe care-l putea sustrage timonierul atenției vigilente a căpitanului era pus de-o parte în acest ungher misterios al tancului de apă, care este fundul unui tub de

sondă [1], și avea aproape în fiecare noapte o întîlnire de dragoste cu această cămară. Supravegherea era riguroasă, de aceea cheful era sărăcăcios și excesele nocturne ale lui Tangrouille se mărgineau de obicei să tragă de două-trei ori cîte-o dușcă pe furiș. Se întîmpla uneori ca și cămara să fie goală. În noaptea aceea, Tangrouille găsi aici o sticlă de rachiu la care nu se aștepta. Bucuria îi fu mare, dar mirarea și mai mare încă. Din care cer îi căzuse oare sticla ? Nu-și putea aminti nici cînd, și nici cum adusese sticla asta pe vapor. O bău imediat, într-o oarecare măsură de prevedere, dar mai ales de teamă ca nu cumva rachiul să fie descoperit și confiscat. După aceea aruncă sticla în mare. A doua zi, cînd luă în mînă bara cîrmei, Tangrouille se clătina puțin.

Conduse totuși vaporul aproape ca de-obicei.

Cît despre Clubin, el se întoarse, se știe, să se culce la Hanul lui Jean.

Clubin purta întotdeauna sub cămașă o cingătoare de piele în care păstra, pentru orice eventualitate, o rezervă de douăzeci de guinee, cingătoare de care nu se despărțea decît în timpul nopții. Pe partea inferioară a cingătorii era numele lui, sieur Clubin, scris chiar de mîna lui, pe pielea netăbăcită, cu cerneală groasă litografică, care nu se șterge.

Cînd se sculă, înainte de-a pleca, el puse în buzunarul cingătorii cutia de fier cu cei șaptezeci și cinci de mii de franci în bilete de bancă, apoi își strînse ca de obicei cingătoarea în jurul trupului.

Conversații întrerupte

Plecarea avu loc într-o atmosferă plină de bună dispoziție. Călătorii, imediat ce-și îngrămădiră cuferele și geamantanele pe bănci și sub bănci, trecură în revistă vaporul, așa cum se întîmplă întotdeauna, inspecție care pare obligatorie, într-atît e de obișnuită. Doi dintre pasageri, turistul și parizianul, nu văzuseră încă niciodată o navă cu aburi și, de la primele învîrtituri ale roții, începură să

[1] Sondă — parîmă subțire gradată, avînd o greutate de plumb la un capăt, cu care se măsoară adîncimea apei.

admire spuma. Apoi admirară fumul. Ei examinară piesă cu piesă, și aproape șurub cu șurub, pe punte ca și între punți, toate aceste unelte marinărești cu puzderia lor de inele, de cîrlige, de șuruburi și de buloane care, mulțumită preciziei și felului cum sînt îmbinate între ele, sînt asemeni unui uriaș giuvaier; giuvaier de fier poleit de furtuni cu rugină. Făcură înconjurul micului tun de alarmă amarat pe punte „cu un lanț, ca un cîine de pază", după cum remarcă turistul, și „acoperit c-o bluză de pînză gudronată, ca să nu răcească", adăugă parizianul. Cînd vaporul se îndepărtă de țărm, se schimbară obișnuitele reflecții asupra perspectivei portului Saint-Malo.

Saint-Malo se făcu mic în depărtare, apoi dispăru.

Pe tot întinsul mării domnea liniște completă. Dîra pe care o lăsa vaporul în urmă era parcă un drum nesfîrșit cu ciucuri de spumă, care se prelungea cît vedeai cu ochii, fără a face vreo cotitură.

Niciodată mașinile Durandei nu funcționaseră mai bine ca în acea zi. Vaporul se comporta de minune.

Către ora unsprezece, pe o boare răcoroasă care adia dinspre nord-nord-vest, Durande se găsea în larg, în dreptul stîncilor Minquiers, cu mașinile sub presiune mică, navigînd spre apus cu murele [1] din tribord și cît mai strîns de direcția vîntului. Vremea se menținea senină și frumoasă. Totuși navele de pescuit se înapoiau din larg. Încetul cu încetul, ca și cum fiecare s-ar fi grăbit să ajungă în port, marea se golea de vase.

Nu se putea spune că Durande urmase cu exactitate drumul ei obișnuit. Echipajul nu era îngrijorat, încrederea în căpitan fiind fără margini; totuși, poate din cauza greșelii timonierului, vaporul se abătuse puțin din drum. Părea că Durande se îndreaptă mai curînd spre Jersey decît spre Guernesey. Puțin după ora unsprezece, căpitanul rectifică direcția și vaporul porni fără șovăială spre Guernesey. Nu se pierduse decît prea puțin timp. În zilele scurte însă, timpul pierdut își are neajunsurile lui. Pe cer strălucea un minunat soare de februarie.

Tangrouille, în starea în care se afla, nu era nici prea sigur pe picioare și nici prea stăpîn pe brațul său. Din care cauză, bravul timonier făcea dese ambardee [2], ceea

---

[1] Se zice că o navă are murele la tribord, cînd ea merge cu vîntul strîns din tribord.

[2] Ambardee — deviere de drum.

ce încetinea mersul vaporului.

Vîntul încetase aproape de tot.

Călătorul din Guernesey, care ținea în mînă un ochean, îl îndrepta din cînd în cînd asupra unui nouraș de ceață cenușie pe care vîntul îl tot plimba spre marginea de apus a zării, și care semăna cu un pămătuf de vată prăfuită.

Căpitanul Clubin avea obișnuita lui înfățișare austeră de puritan. Îți făcea impresia însă că e ceva mai atent ca de obicei.

Pe puntea Durandei domnea o atmosferă de liniște, de voioșie aproape. Călătorii vorbeau. Închizînd ochii în timpul unei călătorii pe mare, îți poți da seama de starea mării după tonul convorbirilor. Deplina libertate de spirit a călătorilor corespunde liniștei depline a apei.

E imposibil, de pildă, ca o conversație de felul acesteia să aibă loc în alte condiții decît pe o mare foarte liniștită.

— Ia uită-te, domnule, la musca aceea frumoasă cu verde și roșu.

— S-o fi rătăcit pe mare și se odihnește și ea pe vapor.

— O muscă nu obosește așa de repede.

— E drept, i-atît de ușoară! O poartă vîntul.

— A fost cîntărită, domnul meu, o uncie[1] de muște, s-au numărat apoi muștele și s-au găsit, nici mai mult nici mai puțin de șase mii două sute șaizeci și opt.

Guerneseiezul cu ochean intră în vorbă cu negustorii de vite din Saint-Malo și flecăreala lor decurgea cam în felul următor:

— Boul din Aubrac are trupul rotund și îndesat, picioarele scurte și părul roșcat. E cam încet la lucru, din cauza picioarelor scurte.

— În privința asta, boul din Salers îi e superior.

— Am văzut și eu, domnule, doi boi frumoși în viața mea. Primul avea picioarele scurte, pieptul masiv, pulpa plină, șoldurile largi, lungimea dintre ceafă și crupă destul de mare, înălțimea greabănului respectabilă, pielea ușor de jupuit. Celălalt avea toate semnele că fusese îngrășat cu multă pricepere. Trupul îndesat, gîtul zdravăn, picioarele sprintene, pielea alb-roșcată, partea dindărăt atîrnîndu-i de plină ce era.

— Asta-i rasa Cotentin.

[1] Uncie — măsură farmaceutică, egală cu 30,59 gr.

— Da, dar în urma unei încrucișări cu un taur angus sau cu un taur suffolk.

— Domnule, vrei sau nu să mă crezi, dar în sudul Franței sînt concursuri de măgari.

— De măgari ?

— De măgari. Așa cum am avut onoarea să-ți spun. Și trebuie să știi că cei mai urîți sînt cei mai prețuiți.

— Atunci e la fel cu iepele care fată catîri. Cele mai urîte sînt și cele mai bune.

— Întocmai. Iapa din Poittevin. Burta mare, picioarele groase.

— Cea mai bună iapă de felul ăsta cunoscută pînă azi e un butoi pe patru stîlpi.

Nourașul de ceață zărit în depărtare crescuse. Forma acum la orizont un arc de aproape cincisprezece grade. S-ar fi spus că-i un nor care se tîrăște pe apă din lipsă de vînt. Vîntul nu mai bătea aproape deloc. Marea n-avea nici cea mai mică încrețitură. Cu toate că nu era încă miezul zilei, soarele pălea. Lumina, dar nu mai radia căldură.

— Mi se pare — spuse turistul — că vremea are să se schimbe.

— Poate-o să plouă — răspunse parizianul.

— Poate-o să fie ceață — zise americanul.

— Domnule — răspunse turistul — în Italia, cea mai mică cantitate de ploaie cade la Molfetta, iar cea mai mare la Tolmezzo.

La ora douăsprezece, potrivit obiceiului din arhipelag, clopotul anunță masa. Cine dori, coborî la dejun. Cîțiva pasageri aveau la ei coșurile cu provizii și mîncară pe punte, înveselindu-se. Clubin nu mîncă defel.

În timpul mesei, conversațiile continuară cu aceeași însuflețire.

Guerneseiezul se apropie de american. Americanul îi zise :

— Cunoașteți marea asta ?

— Firește, sînt doar de-aici.

— Și eu la fel — spuse unul dintre locuitorii din Saint-Malo.

Guerneseiezul consimți printr-o înclinare a capului și continuă :

— În momentul de față sîntem în larg, dar nu mi-ar fi plăcut defel să fi avut ceață cînd eram în dreptul stîncilor Minquiers.

Americanul se adresă locuitorilor din Saint-Malo :

— Insularii pot fi considerați pe bună dreptate mai mult decît cei de pe coastă, oameni ai mării.

— E drept, noi cei de pe coastă nu putem face baie decît pînă la brîu.

— Ce sînt stîncile Minquiers ? continuă americanul.

Locuitorul din Saint-Malo răspunse :

— Niște pietricele tare păcătoase.

— Mai sînt apoi stîncile Grelets — făcu guerneseiezul.

— Fără îndoială — răspunse maluinul.

— Și Chouas — adăugă guerneseiezul.

Maluinul izvucni în rîs :

— Da' dacă stăm să le numărăm pe toate, mai sînt și „Sălbaticii".

— Și „Călugării" — observă guerneseiezul.

— Și „Rața" — exclamă maluinul.

— Domnule — răspunse guerneseiezul politicos — dumneata ai răspuns la toate.

— Maluinul e om șiret[1]. Și spunînd asta, maluinul făcu cu ochiul.

Turistul interveni și el cu o întrebare :

— Va trebui oare să străbatem tot șirul de stînci ?

— Defel. L-am lăsat în urmă, spre sud-sud-est. Și guerneseiezul continuă : Cu mici, cu mari la un loc, reciful Grelets numără cincizeci și șapte de vîrfuri.

— Și Minquiers patruzeci și opt — spuse maluinul.

Aici dialogul continuă numai între maluin și guerneseiez :

— Pot să le număr pe toate.

— De la Dérée pînă la Insula cea Mare ?

— Da.

— Și „Casele" ?

— Care sînt în număr de șapte în mijlocul stîncilor Minquiers ! Da, și pe ele.

— Văd că știi toți bolovanii.

— Dacă n-am cunoaște noi pietrele, n-am mai fi din Saint-Malo.

— Îți face plăcere s-auzi cum raționează un francez.

Maluinul se înclină la rîndul său și zise :

— „Sălbaticii", trei stînci.

---

[1] Maluin — în limba franceză joc de cuvinte : malouin, malin (malouin — locuitor din Saint-Malo ; malin — om șiret).

— Și „Călugării", două.
— Și „Rața", una.
— „Rața" arată singură că-i numai una.
— Nu, pentru că Suarda sînt patru stînci.
— Ce numiți dumneavoastră Suarda? întrebă guerneseiezul.
— Noi numim Suarda ceea ce numiți dumneavoastră Chouas.
— Nu-i recomandabil să treci între „Rața" și Chouas.
— Numai păsările pot face așa ceva.
— Și peștii.
— Nu-i atît de ușor nici pentru ei. Pe furtună se izbesc de pereții stîncilor.
— În Minquiers e și nisip.
— Da, în jurul „Caselor".
— Din Jersey se pot vedea opt stînci.
— De pe plaja Azette, ai dreptate. Dar nu opt, ci șapte.
— În timpul refluxului te poți plimba printre stîncile Minquiers.
— Da, apele descoperă o suprafață destul de mare.
— Și stîncile Dirouilles?
— Stîncile Dirouilles n-au nimic comun cu stîncile Minquiers.
— Vreau să spun că sînt periculoase.
— Dar numai spre Granville.
— Se vede că și vouă, celor din Saint-Malo, vă e drag, ca și nouă, să navigați în apele astea.
— Da — răspunse maluinul — cu singura deosebire că noi spunem: „Obișnuim să navigăm", pe cită vreme voi spuneți: „Ni-e drag să navigăm".
— Sînteți marinari buni.
— Eu sînt negustor de vite.
— Ia să vedem, atunci, cine era din Saint-Malo?
— Surcouf [1].
— Și altul?
— Duguay-Trouin [2].

---

[1] Surcouf — vestit corsar francez născut la Saint-Malo, ridicat la rangul de baron sub Napoleon Bonaparte (1773—1827).

[2] Duguay-Trouin — marinar francez, născut la Saint-Malo. S-a distins prin faptele sale de vitejie în timpul războaielor lui Ludovic al XIV-lea (1673—1736).

Aici interveni voiajorul comercial din Paris :

— Duguay-Trouin ? A fost prins de englezi. Era un om pe cît de simpatic, pe atît de curajos. Și a plăcut mult de tot unei tinere englezoaice. Ea a fost aceea care l-a scos din închisoare.

În acel moment o voce tunătoare strigă :

— Ești beat !

Unde se dezvăluie toate calitățile de căpitan ale lui Clubin

Toți se întoarseră.

Era căpitanul care-l apostrofa pe timonier.

Sieur Clubin nu tutuia pe nimeni. Ca să arunce asemenea cuvinte timonierului Tangrouille, trebuia să fie tare furios, sau să țină mult să pară furios.

O explozie de mînie venită la timp te scapă de răspundere și te ajută uneori s-o treci pe spinarea altuia.

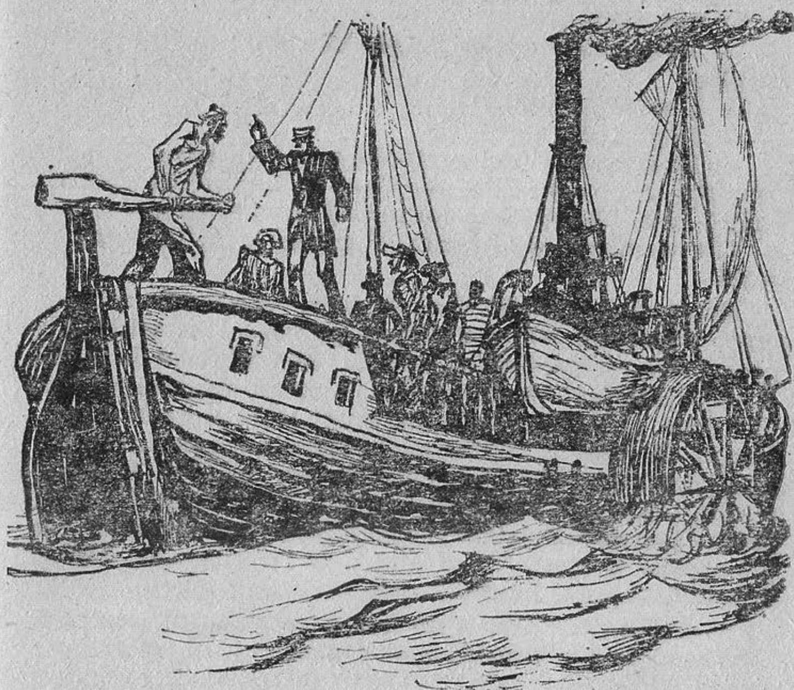
Căpitanul, în picioare pe puntea de comandă, între cele două apărătoare ale roților în zbaturi, se uita țintă la timonier. Repetă printre dinți :

— Bețivule !

Cinstitul Tangrouille își lăsă capul în jos.

Negura se întinsese. Ea ocupa acum aproape jumătate din orizont. Înainta în toate direcțiile dintr-o dată : ceața se aseamănă întrucîtva cu o picătură de ulei. Se lărgea pe nesimțite. Vîntul o împingea fără grabă și fără zgomot. Iar ea punea încetul cu încetul stăpînire pe ocean. Venea dinspre nord-vest și vaporul o avea în provă. Era ca o masivă faleză mișcătoare și cu contururile șterse. Intra în mare ca un zid. Într-un anumit punct, imensa întindere de apă intra sub ceață și dispărea.

Distanța dintre vapor și acest punct era încă de aproximativ o jumătate de milă. Dacă vîntul și-ar fi schimbat direcția, s-ar fi putut evita cufundarea în negură : dar pentru asta ar fi trebuit să și-o schimbe numaidecît. Intervalul acela de-o jumătate de milă se scurta văzînd cu ochii. Durande înainta, dar în același timp înainta și negura. Ea se îndrepta spre vapor, și vaporul se îndrepta spre ea.

Clubin dădu ordin să se mărească presiunea și să se cîrmească spre răsărit.

Ocoli în felul acesta negura cîtva timp, dar ea înainta mereu. Totuși vaporul naviga încă în plin soare.

Se pierdea însă un timp prețios cu aceste manevre, care anevoie puteau reuși. Noaptea se lăsa repede în luna februarie.

Guerneseiezul examină cu atenție ceața. Spuse maluinilor :

— Nerușinată ceață.

— O adevărată murdărie pe mare — observă unul dintre maluini.

Celălalt maluin adăugă :

— Iată ce poate strica farmecul unei călătorii pe mare.

Guerneseiezul se apropie de Clubin :

— Căpitane Clubin, mi-e teamă că ceața se va întinde pînă la noi.

Clubin răspunse :

— Voiam să rămîn la Saint-Malo, dar am fost sfătuit să plec.

— Cine v-a sfătuit ?

— Nişte vechi marinari.

— La drept vorbind — reluă guerneseiezul — aţi avut dreptate să plecaţi. Cine ştie dacă mîine nu va fi furtună ? În anotimpul ăsta nu te poţi aştepta la nimic bun.

Cîteva minute mai tîrziu, Durande intră în norul de ceaţă.

Fu o clipă ciudată. Dintr-o dată, cei care se aflau la pupa vaporului nu mai văzură pe cei ce se găseau la prova. Un perete moale, cenuşiu, tăia vaporul în două. Apoi întregul vapor dispăru în ceaţă. Soarele nu mai era decît un fel de lună mai mare. Brusc, toată lumea începu să tremure. Călătorii îşi puseră pardesiurile, iar marinarii mantalele de ploaie. Marea, aproape fără nici o cută, ascundea recea ameninţare a imobilităţii. S-ar părea că excesul acesta de calm îşi are tîlcul lui. Totul era plumburiu şi opac. Coşul negru şi fumul negru luptau împotriva acestei lividităţi care învăluia vaporul.

Abaterea spre răsărit nu mai avea acum nici un rost. Căpitanul îndreptă vasul spre Guernesey şi mări presiunea.

Pasagerul guerneseiez, dînd tîrcole compartimentului căldărilor, auzi pe negrul Imbrancam vorbind cu camaradul lui, fochistul. Pasagerul ascultă cu atenţie. Negrul spunea :

— Azi-dimineaţă, pe soare, mergeam încet ; acum, în plină ceaţă, mergem repede.

Guerneseiezul reveni lîngă sieur Clubin.

— Căpitane Clubin, nu-i nimic îngrijorător, totuşi nu dăm prea mare presiune ?

— Ce să facem, domnule ? Trebuie să cîştigăm timpul pierdut din cauza beţivanului ăstuia de timonier.

— E drept, căpitane Clubin.

Şi Clubin adăugă :

— Mă grăbesc s-ajungem cît mai repede. Avem destul de furcă cu ceaţa ; gîndeşte-te ce-ar fi să ne apuce şi noaptea !

Guerneseiezul se apropie de maluin şi spuse :

— Avem un căpitan minunat.

Din cînd în cînd, fîșii mari de ceață, care păreau dărăcite, se iveau greoaie și ascundeau soarele. Apoi, acesta reapărea mai palid încă, ca și cînd ar fi fost bolnav. Peticul de cer care se mai zărea semăna cu cercurile murdare și pătate de ulei dintr-un vechi decor de teatru.

Durande trecu în apropierea unui cuter care, din prudență, aruncase ancora. Era cuterul *Shealtiel* din Guernesey. Căpitanul cuterului băgă de seamă viteza mare a Durandei. I se păru de asemeni că nu se află pe drumul cel bun și că vasul cîrmea prea mult spre apus. Vaporul acesta, care naviga în ceață cu toată viteza, îl umplu de mirare.

Pe la orele două după-amiază, negura era atît de deasă, încît căpitanul trebui să părăsească pasarela de comandă și să vină lîngă timonier. Soarele dispăruse, de jur împrejur nu era decît ceață. Pe punțile Durandei domnea un soi de întunecime albă. Vaporul naviga în mijlocul unei palori difuze. Nu se mai vedea cerul și nu se mai vedea nici marea.

Vîntul încetase.

Bidonul cu terbentină, atîrnat de un inel dedesubtul pasarelei, n-avea nici cea mai mică oscilație.

Pasagerii nu mai scoteau o vorbă.

Totuși, parizianul fredona printre dinți cîntecul lui Béranger :

„Într-o zi, Dumnezeu s-a trezit"...

Unul dintre maluini i se adresă :

— Domnul vine de la Paris ?

— Da, domnule.

... „Și pe geam și-a scos capul, grăbit".

— Ce mai e nou pe la Paris ?

... „Planeta lor poate-a pierit".

— La Paris, domnul meu, toate merg de-a-ndoaselea.

— Atunci, pe uscat lucrurile se petrec ca și pe mare.

— Da, e drept, avem o ceață tare păcătoasă.

— Și care poate aduce numai nenorociri.

Parizianul exclamă :

— Și, mă rog, pentru ce nenorociri ? La ce bun nenorociri ? Cui servesc nenorocirile ? E ca și cu incendiul de la Odeon [1]. Atîtea familii pe drumuri. E oare drept

[1] Odeon — cunoscut teatru din Paris, construit în 1782. A fost distru de două ori de incendiu, prima oară în 1799, a doua oară în 1818. Apoi a fost reconstruit.

lucrul ăsta ? Nu știu, domnule, de ce religie ești dumneata, dar întrucît mă privește, trebuie să spun că nu sînt mulțumit deloc.

— Nici eu — spuse maluinul.

— Tot ce se petrece aici pe pămînt — reluă parizianul — îți face impresia unui obiect al cărui mecanism se strică. Îmi vine să cred că bunul Dumnezeu ne-a părăsit.

Maluinul se scărpină în creștetul capului, ca unul care încearcă să înțeleagă. Parizianul continuă :

— Bunul Dumnezeu e absent. Ar trebui să se dea un decret pentru a-l obliga să-și reia reședința. S-a dus la vila lui de la țară și nu se mai ocupă de noi. De aceea totul merge anapoda. Nu mai încape nici o îndoială, scumpul meu domn, că bunul Dumnezeu nu mai e la conducere, că e în vacanță și că locțiitorul său, cine știe ce înger seminarist, sau ce dobitoc cu aripi de vrabie, se află în fruntea bucatelor.

Căpitanul Clubin, care se apropiase de cei doi interlocutori, puse mîna pe umărul parizianului.

— Sst ! spuse el. Ia seama, domnule, la ceea ce spui ! Sîntem pe mare.

Nimeni nu mai rosti un cuvînt.

După cinci minute, guerneseiezul, care ascultase toată conversația, murmură la urechile maluinului :

— Și pe lîngă toate astea, mai avem și-un căpitan religios.

Nu ploua, dar te simțeai muiat din cap pînă-n picioare. Nu-ți dădeai seama de drumul străbătut decît după creșterea neliniștei. Aveai impresia că pătrunzi în chiar inima tristeții. Ceața așterne liniștea peste ocean ; ea potolește valurile și înăbușă vîntul. În această liniște, horcăitul Durandei avea ceva neliniștitor și jalnic.

Nu se mai încrucișa cu nici un vas. Dacă, în depărtare, fie înspre Guernesey, fie înspre Saint-Malo, s-ar fi găsit pe mare vreun vas în afara ceței, pentru el, Durande, înecată în ceață, ar fi rămas nevăzută, și lunga ei dîră de fum ieșind din nimic i-ar fi făcut impresia unei comete negre pe cerul alb.

Deodată, Clubin strigă :

— Blestematule ! Ai manevrat greșit ! Ai să provoci avarii. Ai merita să fii pus în lanțuri. Șterge-o de aici, bețivule !

Şi luă el în mîinile sale cîrma.
Umilit, timonierul se refugie printre manevrele de la prova.
Guerneseiezul spuse :
— Acum sîntem salvaţi.
Vaporul continua să înainteze cu repeziciune.
Pe la orele trei, marginea de jos a ceţei începu să se ridice şi marea fu văzută din nou.
— Asta nu-mi place — zise guerneseiezul.
Ceaţa nu poate fi risipită decît de soare sau de vînt. Dacă o risipeşte soarele, e bine ; de o împrăştie vîntul, e mai puţin bine. Ca s-o risipească soarele era prea tîrziu. În februarie, la orele trei după-amiază, soarele nu mai are putere. Iar dacă vîntul începe să sufle la această oră din zi, e un lucru foarte neplăcut. Acesta e adesea semnul prevestitor al uraganului.
De altfel, vîntul sufla atît de încet, încît abia îl simţeai.
Clubin, cu ochii la busolă, ţinînd echea cîrmei şi guvernînd, bombănea printre dinţi cuvinte de felul acesta, care ajungeau pînă la urechile pasagerilor :
— Nu-i timp de pierdut. Beţivul ăsta ne-a întîrziat destul.
Faţa lui era, de altfel, complet lipsită de expresie.
Marea era mai puţin liniştită sub ceaţă. Se întrezăreau unele valuri. Raze de lumină rece, ca de gheaţă, pluteau la suprafaţa apei. Aceste plăci de lumină jucînd deasupra valurilor produc îngrijorare marinarilor. Ele indică spărturile făcute de vînturile care suflă la mari înălţimi în tavanul ceţei. Ceaţa se risipea, dar se lăsa apoi din nou, mai deasă. Uneori opacitatea era completă. Vaporul era prins într-o adevărată banchiză de ceaţă. Din cînd în cînd, cerul acesta periculos se întredeschidea ca un cleşte, lăsînd să se întrevadă o fărîmă de orizont, apoi se închidea la loc.
Guerneseiezul, înarmat cu ocheanul său, stătea ca o santinelă la prova vaporului.
O rază de lumină străbătu o clipă prin ceaţă, apoi dispăru.
Guerneseiezul se întoarse înspăimîntat :
— Căpitane Clubin !
— Ce-i ?
— Mergem direct spre stîncile Hanois.
— Te înşeli — spuse rece Clubin.

Guerneseiezul insistă :

— Sînt absolut sigur.

— Imposibil.

— Am zărit chiar acuma stînci la orizont.

— Unde ?

— Acolo.

— Acolo-i largul. Imposibil.

Şi Clubin continuă să-şi conducă vaporul spre punctul arătat de călător.

Guerneseiezul privi din nou prin ochean.

În clipa următoare alergă spre Clubin :

— Căpitane !

— Ei, ce mai e ?

— Întoarce.

— De ce ?

— Sînt sigur c-am văzut o stîncă foarte înaltă şi încă aproape de tot. Este marele Hanois.

— Ai văzut un sul de ceaţă mai deasă.

— E marele Hanois. Întoarce, pentru numele lui Dumnezeu !

Clubin cîrmi brusc.

Clubin stîrneşte culmea admiraţiei

Se auzi o trosnitură. Sfărîmarea unui vapor pe-un fund mic în largul mării e unul din zgomotele cele mai îngrozitoare pe care şi le poate închipui cineva. Durande se opri brusc.

Din cauza ciocnirii, mai mulţi pasageri căzură şi se rostogoliră pe punte.

Guerneseiezul ridică mîinile spre cer :

— Ne-am ciocnit de Hanois ! Spuneam eu !

Un strigăt ascuţit răsună pe vapor :

— Sîntem pierduţi !

Vocea lui Clubin, scurtă şi uscată, domină strigătul :

— Nimeni nu-i pierdut ! Şi tăcere !

Bustul negru şi gol al lui Imbrancam ieşi prin deschizătura pătrată a sălii căldărilor.

Negrul spuse calm :

— Căpitane, a început să intre apa. Și-are să se stingă focul.

Clipa fu îngrozitoare.

Ciocnirea semănase cu o sinucidere. Să fi fost făcută anume și tot n-ar fi fost mai îngrozitoare. Durande se năpustise asupra stîncii, ca și cînd ar fi vrut s-o ia cu asalt. Un vîrf ascuțit intrase în vapor ca un cui. Mai mulți metri pătrați din bordajul vasului se prefăcuseră în țăndări, etrava era ruptă, bompresul sfărîmat, prova distrusă. Corpul deschis al navei sorbea apa mării ca un gîlgîit oribil. Era o rană adîncă prin care pătrundea naufragiul. Ciocnirea fusese atît de violentă, încît sfărîmase în partea dindărăt a vaporului lanțurile cîrmei care, smulsă din locul ei, se bălăbănea încoace și încolo. Stînca găurise vaporul, și-n jur nu se vedea decît negura deasă și compactă, acum aproape neagră. Se lăsa noaptea.

Durande se scufunda cu partea dinainte, ca un cal străpuns în măruntaie de coarnele unui taur.

Murise.

Momentul cînd fluxul atinge jumătatea înălțimii lui se se făcea simțit pe mare.

Tangrouille se trezise din beție ; nimeni nu rămîne beat în timpul unui naufragiu ; coborî în spațiul dintre cele două punți, apoi se urcă din nou pe punte și spuse :

— Căpitane, apa năvălește în cală. În zece minute va fi la nivelul găurilor de scurgere.

Călătorii fugeau de colo pînă colo pe puntea vasului, înnebuniți de spaimă, frîngîndu-și mîinile, aplecîndu-se peste bord, uitîndu-se la mașină, făcînd toate mișcările acelea inutile care însoțesc clipele de groază. Turistul leșinase.

Clubin făcu semn cu mîna, și se făcu liniște. Îl întrebă pe Imbrancam :

— Cît timp mai poate funcționa mașina ?

— Cinci pînă la șase minute.

Apoi se adresă călătorului din Guernesey :

— Eram la cîrmă. Dumneata ai zărit stînca. Pe care dintre stîncile Hanois ne aflăm ?

— Pe cea violetă. Adineauri, cînd s-a făcut puțină lumină, am recunoscut-o foarte bine.

— Fiind pe stînca cea violetă — continuă Clubin — avem la babord marele Hanois, iar la tribord micul Hanois. Sîntem la o milă de uscat.

Echipajul şi călătorii ascultau, tremurînd de îngrijorare şi de încordare, cu ochii ţintă la căpitan.

Se să descarce vaporul ar fi fost fără rost, şi de altfel imposibil. Ca să se arunce încărcătura în mare, ar fi însemnat să se deschidă saborzii[1] parapetului şi să se mărească pericolul pătrunderii apei în vapor. Să se fundarisească ancora n-ar mai fi folosit la nimic : vaporul era ţinut locului. De altminteri, dacă s-ar fi fundarisit ancora în acel loc, lanţul s-ar fi încurcat în traversă. Maşina neavînd nici o stricăciune şi putînd fi folosită atîta timp cît focul mai ardea, adică numai cîteva minute, roţile cu zbaturi mai puteau fi puse în mişcare de aburi, vaporul dat înapoi şi smuls din recif. În acest caz, însă, vasul s-ar fi scufundat imediat. Într-o oarecare măsură, stînca astupa deschizătura şi împiedica năvala apei. Era un fel de tampon. Dacă s-ar fi destupat deschizătura, ar fi fost cu neputinţă să opreşti năvala apei sau să ajungi la pompe. Cine scoate pumnalul din rană ucide numaidecît rănitul. Smulgerea vasului din stîncă însemna pur şi simplu scufundarea lui.

Boii din cală ajunşi de apă începură a mugi.

Clubin ordonă :

— Să se coboare şalupa.

Imbrancam şi Tangrouille se repeziră şi desfăcură parîmele. Restul echipajului privea împietrit.

— Toată lumea la manevră ! strigă Clubin.

De data asta ascultară cu toţii.

Şalupa fu coborîtă pe mare.

În acel moment, roţile Durandei se opriră, fumul încetă, focarul căldării fu inundat.

Călătorii, lunecînd de-a lungul scării sau agăţîndu-se de manevrele curente, cădeau mai mult decît coborau în şalupă. Imbrancam ridică turistul leşinat, îl duse în şalupă, apoi se urcă din nou în vapor.

Marinarii se îmbulzeau în urma călătorilor. Micul mus se rostogolise sub picioarele lor şi ei călcau peste copil.

Imbrancam bară trecerea :

— Nimeni nu trece înaintea copilului — spuse el.

---

[1] Sabord — deschizătură făcută în parapetul sau în bordul navei pentru a încărca şi descărca mărfuri etc.

Îndepărtă cu brațele lui negre pe marinari, ridică băiețașul și-l întinse călătorului guerneseiez care, stînd în picioare în șalupă, primi copilul.

Copilul fiind salvat, Imbrancam se dădu la o parte și spuse celorlalți :

— Treceți.

În timpul acesta, Clubin se duse în cabină și împachetă documentele de bord și instrumentele. Scoase busola din habitaclu [1]. Dădu documentele și instrumentele lui Imbrancam, iar busola lui Tangrouille, și le spuse : „Coborîți în șalupă“.

Aceștia coborîră. Echipajul îi precedase. Șalupa era plină. Apa îi ajungea pînă la margini.

— Acum — strigă Clubin — plecați.

Un strigăt se ridică din șalupă :

— Și dumneata, căpitane ?

— Eu rămîn.

Naufragiații au puțin timp pentru discuții și încă și mai puțin pentru înduioșări. Totuși, cei care erau în șalupă și, într-o oarecare măsură, în siguranță, încercară o emoție, și aceasta nu din cauza situației lor. Toate vocile stăruiră în același timp :

— Vino cu noi, căpitane.

— Eu rămîn.

Guerneseiezul, care era un bun cunoscător al mării, răspunse :

— Ascultă, căpitane. Ai eșuat pe stîncile Hanois. De aici pînă la Plainmont nu ai decît o milă înot. Dar cu barca nu poți trage la țărm decît la Roquaine, iar pînă acolo sînt două mile. E ceață și o sumedenie de brizanți. Șalupa nu va ajunge la Roquaine înainte de două ore. Și se va lăsa noaptea. Fluxul crește, vîntul se întețește. Se apropie furtuna. Am fi bucuroși să ne întoarcem și să te luăm, dar dacă începe vijelia, va fi cu neputință. Dacă rămîi, ești pierdut. Vino cu noi.

Parizianul interveni :

— Șalupa e plină, ba chiar prea plină, și-un om în plus va fi un om prea mult. Dar sîntem treisprezece, ceea ce e rău pentru barcă și-i mai bine s-o supraîncărcăm cu un om, decît cu o cifră. Vino, căpitane.

Tangrouille adăugă :

---

[1] Habitaclu — cutie metalică în care se găsește busola.

— Toate astea sînt din vina mea și nu din a dumneavoastră. Nu-i drept să rămîneți aici.

— Rămîn — spuse Clubin. În noaptea asta vaporul va fi făcut bucăți de furtună. Nu-l voi părăsi. Cînd vaporul e pierdut, căpitanul moare. Se va zice despre mine: „Și-a făcut datoria pînă la capăt". Tangrouille, te iert. Și încrucișîndu-și brațele strigă : Atenție la comandă. Dați drumul parîmei în bandă. Afară prova ! Plecați !

Șalupa se clătină. Imbrancam pusese mîna pe cîrmă. Toate mîinile care nu vîsleau se întinseră spre căpitan. Din toate gurile se auzi un strigăt :

— Ura pentru căpitanul Clubin !

— Minunat om ! zise americanul.

— Domnule — răspunse guerneseiezul — e cel mai cinstit om de pe tot întinsul mării.

Tangrouille plîngea.

— Dac-aș fi avut suflet — murmură el — aș fi rămas cu el.

Șalupa se cufundă în ceață și dispăru.

Nu se mai văzu nimic.

Zgomotul vîslelor descrescu, și-apoi se pierdu cu totul.

Clubin rămase singur.

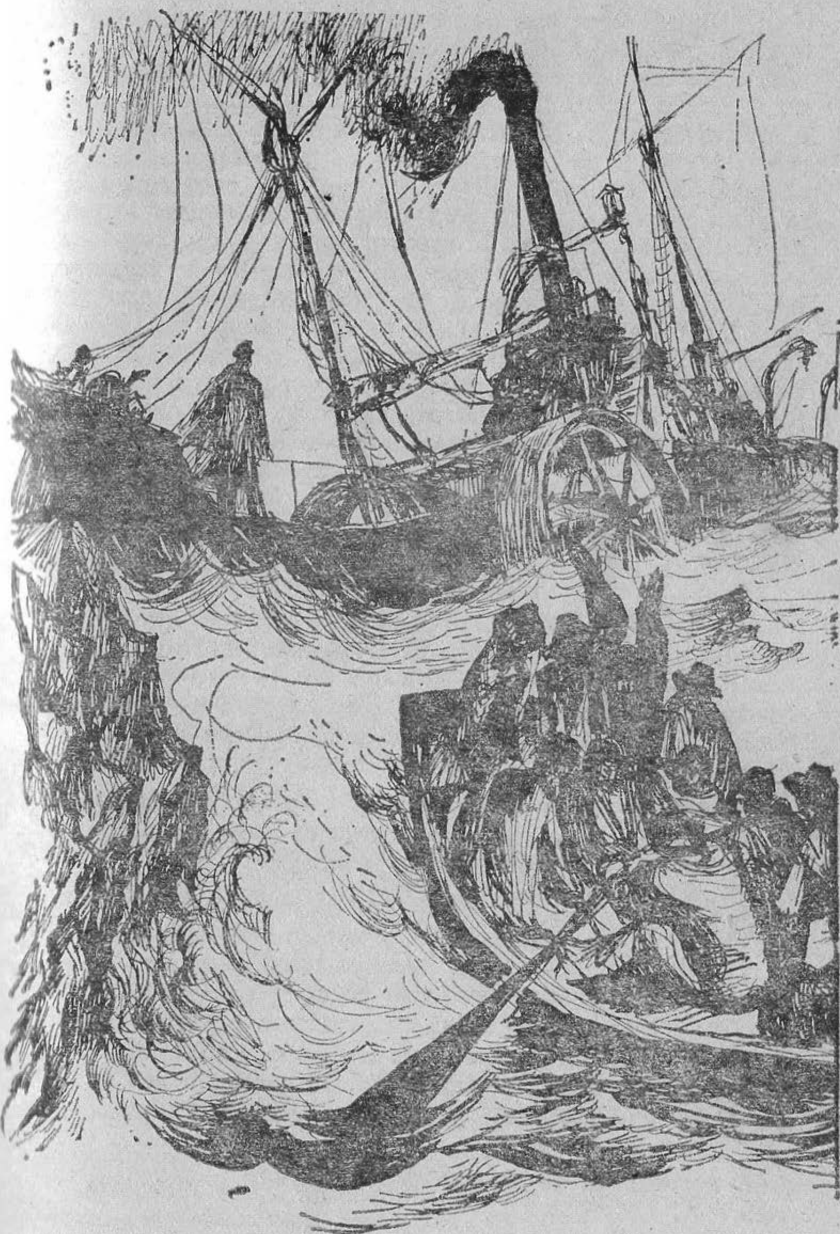
Interiorul unui abis luminat

Cînd omul acesta se văzu pe stîncă, înconjurat de neguri, în mijlocul apei, departe de orice legături cu lumea departe de orice zgomot omenesc, socotit de ceilalți ca și mort, singur între marea care creștea și noaptea care cobora, el resimți o bucurie adîncă.

În sfîrșit, izbutise.

Își împlinise visul. Polița cu scadență lungă pe care-o emisese asupra soartei îi era achitată.

Pentru el, a fi părăsit însemna a fi mîntuit. Se găsea pe stîncile Hanois, la o milă de țărm ; avea asupra lui șaptezeci și cinci de mii de franci. Nicicînd nu fusese înscenat un naufragiu cu mai multă pricepere. Nimic nu lipsise ; e drept însă că totul fusese prevăzut. Clubin, încă din tinerețe, nutrise un gînd : să-și pună cinstea ca miză la ruleta vieții, să treacă drept om integru, și-apoi

să-și aștepte momentul, să lase ca miza să crească necontenit, să găsească mijlocul cel mai bun pentru a-și realiza planul, să descopere clipa cea mai potrivită ; și-atunci să nu dibuiască, ci să înșface cu amîndouă mîinile ; să dea o lovitură, dar să nu dea decît una singură, să termine printr-un jaf și să-i lase în urma lui pe imbecili cu gura căscată. Înțelegea să realizeze dintr-o dată ceea ce nu le reușeau escrocilor de rînd în douăzeci de lovituri la șir. Și, în timp ce ei ajung la spînzurătoare, el să ajungă la avere. Întîlnirea cu Rantaine fusese raza lui de lumină. Își făuri numaidecît planul. Să-l silească pe Rantaine să restituie tot ceea ce luase ; cît privește eventualele mărturisiri ale acestuia, să le facă nule și neavenite, dispărînd ; a trece drept mort e cea mai năstrușnică dispariție; pentru aceasta trebuia distrusă Durande. Acest naufragiu era necesar. Și-apoi, pe lîngă toate astea, să dispară lăsînd în urma lui un renume bun, întreaga-i existență înfățișîndu-se ca o capodoperă. Cine l-ar fi văzut pe Clubin în timpul naufragiului, ar fi crezut că are în fața sa un demon fericit.

Trăise o viață întreagă pentru această clipă.

Întreaga lui făptură exprima doar atît : în sfîrșit ! O seninătate înspăimîntătoare își aruncă palida-i lumină pe fruntea asta întunecată. Ochii lui lipsiți de expresie, în fundul cărora ți se părea că vezi un perete, deveniră profunzi și înfricoșători. Focul care-l mistuia pe dinăuntru se răsfrîngea în privire.

Ticălosul care sălășluia tăinuit în Clubin făcu explozie.

Clubin privi întunericul nesfîrșit din jur și nu-și putu reține un hohot de rîs, înfundat și sinistru.

Era în sfîrșit liber ! Era în sfîrșit la suprafață. Își rezolva problema.

Clubin avea tot timpul înaintea lui. Fluxul creștea și, în consecință, susținea vaporul pe care, pînă în cele din urmă, avea să-l ridice chiar. Vaporul era puternic țintuit de stîncă ; nici un pericol să se scufunde. Pe de altă parte trebuia lăsat șalupei timp destul să se depărteze — să piară poate ; Clubin nădăjduia din suflet acest lucru.

În picioare pe Durande naufragiată, își încrucișa brațele, sorbind cu nesaț această singurătate în mijlocul tenebrelor.

Clubin rămase un timp pe gînduri : își contempla onestitatea așa cum își privește șarpele vechea-i piele năpîrlită.

Toată lumea crezuse în cinstea lui și, într-o oarecare măsură, chiar și el.

Izbucni într-un hohot de rîs.

Aveau să-l creadă mort, pe cîtă vreme el era bogat. Aveau să-l creadă pierdut, pe cîtă vreme el era salvat. Ce strașnic renghi jucase el prostiei universale !

Și în această prostie universală era cuprins și Rantaine. Clubin se gîndea la Rantaine cu un dispreț fără margini. Disprețul dihorului față de tigru ! Această dispariție care nu-i reușise lui Rantaine, lui, lui Clubin, îi reușise pe deplin. Rantaine pleca în mod rușinos, iar el, Clubin, dispărea triumfător. Se substituise lui Rantaine în ceea ce privea fapta nelegiuită a acestuia, și cîștigul îi revenise lui, lui Clubin.

În ceea ce privea viitorul, el nu avea un plan bine precizat. Avea, în cutia de fier ascunsă în cingătoare, cele trei bancnote. Această certitudine îi era suficientă. Își va schimba numele. Există țări în care șaizeci de mii de franci valorează șase sute de mii. N-ar fi o soluție rea să meargă într-unul din acele colțuri îndepărtate ale pămîntului și să trăiască cinstit cu banii pe care-i luase înapoi de la hoțomanul de Rantaine. Să speculeze, să intre în marele comerț, să-și sporească capitalul, să devină cu adevărat milionar, nici asta n-ar fi tocmai rău.

De pildă, la Costa-Rica, unde marele comerț cu cafea abia începea, existau posibilități de a cîștiga tone de aur. Avea să vadă el.

Dar puțin îl interesau toate astea. Avea destul timp să se gîndească mai tîrziu la ele. Deocamdată, ceea ce fusese mai greu se și făcuse. Să-l despoaie pe Rantaine, să dispară împreună cu Durande, asta fusese problema principală. Ea fusese rezolvată. Restul era simplu. Nici o piedică cu putință de-acum încolo. Nimic de care să-i fie teamă. Nimic nu mai putea surveni. Va ajunge la țărm înot, noaptea va ajunge la Plainmont, va escalada faleza, se va îndrepta spre „Casa cu stafii", unde va intra fără nici o greutate cu ajutorul frînghiei cu noduri pe care și-o ascunsese dinainte în crăpătura unei stînci, va găsi în casă sacul-valiză în care se aflau veșminte uscate și merinde, iar acolo va putea aștepta în tihnă, știind foarte

bine că nu vor trece nici opt zile și contrabandiști din Spania, probabil și Blasquito, vor sosi la Plainmont și, pentru cîteva guinee, îl vor duce nu la Torbay, cum îi spuse lui Blasco pentru a-i îndepărta presupunerile și pentru a-l trage pe sfoară, la rîndul său, ci la Pasages sau la Bilbao. De acolo va pleca la Vera Cruz sau în Nouvelle Orléans. De altfel, sosise momentul să se arunce în apă, șalupa fiind departe. O oră de înot era un fleac pentru Clubin, și numai o milă îl despărțea de uscat, întrucît se găsea pe stîncile Hanois.

În acest punct al reveriei lui Clubin, o spărtură se produse în negura care-l înconjura. Înspăimîntătoarele stînci Douvres îi apărură în fața ochilor.

Intervine neașteptatul

Clubin privea năuc. Era într-adevăr pe îngrozitoarea stîncă singuratică.

Era cu neputință să te înșeli în privința acestei siluete diforme. Cele două stînci gemene se înălțau într-un chip înspăimîntător, lăsînd să se vadă între ele, ca o capcană, defileul. S-ar fi zis că e o cursă a oceanului.

Stîncile erau extrem de aproape. Ceața, asemenea unui complice, le ascunsese vederii.

În ceață, Clubin greșise drumul. Deși își încordase întreaga atenție, i se întîmplase și lui ceea ce i s-a întîmplat lui Gonsalez, care-a descoperit Capul Alb, și lui Fernandez, care-a descoperit Capul Verde. Ceața îl făcuse pe Clubin să rătăcească drumul. I se păruse excelentă pentru a-și duce la bun sfîrșit planul, însă ceața își avea riscurile ei. Clubin se abătuse din drumul său spre vest, dar se înșelase. Călătorul guerneseiez, crezînd că recunoaște stîncile Hanois, provocase manevra hotărîtoare a cîrmei. Clubin avusese convingerea că făcuse să eșueze vaporul pe stîncile Hanois.

Durande, străpunsă de unul din brizanții recifului, se afla la mică distanță de cele două Douvres.

La vreo trei sute de metri mai departe se vedea un cub masiv de granit. Pe laturile prăpăstioase ale acestei stînci se zăreau cîteva adîncituri și ridicături, bune pen-

tru escaladat. Colţurile drepte ale acestor pereţi abrupţi în unghi drept lăsau să se întrevadă existenţa unui platou în vîrful stîncii.

Această stîncă era *Omul*.

Omul era şi mai înalt decît cele două Douvres. Platforma sa domina îngemănatul lor pisc inaccesibil. Această platformă, cu marginile prăvălite, avea o suprafaţă atît de regulată, încît părea sculptată. Era cu neputinţă să-ţi închipui o privelişte mai jalnică şi mai înfiorătoare. Valurile din larg veneau să-şi încreţească unda lor liniştită de pereţii pătraţi ai acestui enorm buştean negru.

Totul părea împietrit. Doar cîte o adiere în aer, doar cîte-o cută pe întinsul apei. Ghiceai, sub pînza mută a apei, efervescenţa vieţii din adîncuri.

Clubin văzuse deseori reciful Douvres din depărtare.

Era încredinţat acum că se afla pe acele stînci şi nu în altă parte.

Nu mai avea nici un fel de îndoială.

Schimbare bruscă şi îngrozitoare. Stîncile Douvres în locul stîncilor Hanois. În loc de-o milă, cinci leghe marine. Cinci leghe marine ! Imposibilul ! Stîncile Douvres pentru neufragiatul singuratic înseamnă apropierea, vizibilă şi palpabilă, a ultimelor lui clipe. Cu neputinţă să ajungi la ţărm.

Clubin se cutremură. Se aruncase singur în ghearele morţii. *Omul* constituia singurul refugiu. De bună seamă că în timpul nopţii se va stîrni furtuna şi că şalupa Durandei se va scufunda. Nici o ştire despre naufragiu nu va putea ajunge pînă la ţărm. Nu se va afla nici măcar că Clubin a fost lăsat pe stîncile Douvres. Nici o altă perspectivă, decît să moară de frig şi de foame. Cei şaptezeci şi cinci de mii de franci ai săi nu-i vor putea oferi nici o îmbucătură de pîine. Tot ceea ce pusese el la cale se sfîrşea în capcana asta. Era arhitectul harnic al propriei sale catastrofe. Nici un ajutor de nicăieri. Nici o salvare nu era cu putinţă. Triumful se transforma în prăbuşire. În locul eliberării, captivitatea. În locul unui viitor fericit, agonia. Cît ai clipi din ochi, atît cît durează lumina unui fulger, întreaga lui construcţie se prăbuşise. Raiul visat de acest demon îşi reluase adevărata sa faţă, mormîntul.

Între timp, se stîrnise vîntul. Ceaţa purtată de ici-colo, numai găuri, sfîşiată, era împinsă grămadă spre orizont

în uriaşe fîşii fără formă. Întreaga suprafaţă a mării ieşi la iveală.

Boii, asaltaţi din ce în ce mai mult de valuri, tot mai mugeau în cală.

Noaptea se apropia, probabil şi furtuna.

Durande, pe care fluxul o ridicase deasupra valurilor, se legăna cînd de la dreapta la stînga, cînd de la stînga la dreapta, şi începuse să se învîrtească în jurul stîncii de care era priponită, ca în jurul unui pivot.

Era de aşteptat dintr-un moment în altul s-o ajungă un val, s-o smulgă şi s-o tîrască în adînc.

Nu mai era aşa întuneric ca în momentul naufragiului. Cu toate că era ora cu mult mai înaintată, se vedea totuşi mai limpede. Ceaţa, risipindu-se, împrăştiase şi o parte din întuneric. La asfinţit nu se mai vedea nici o urmă de nor. În timpul crepusculului, cerul e o imensă întindere albă. Această vastă lividitate lumina marea.

Durande eşuase în plan înclinat, de la pupa spre prova. Clubin se urcă pe partea din pupa vasului, care era aproape în întregime în afara apei, şi-şi aţinti privirea în zare. Situaţia era deznădăjduită ; dar această făptură sinistră nu era încă desperată.

Clubin îşi spunea că după lungul răstimp de negură, navele ancorate sau oprite în pană din cauza ceţii îşi vor relua cursa şi că, poate, vreuna din ele se va ivi la orizont.

Şi, într-adevăr, o pînză se ivi în depărtare. Venea de la răsărit şi se îndrepta spre apus.

Apropiindu-se, vasul se contura din ce în ce mai clar. N-avea decît un singur catarg şi greementul [1] instalat ca la goeletă [2]. Bompresul era aproape orizontal. Era un cuter.

În mai puţin de jumătate de oră, el va naviga destul de aproape de reciful Douvres.

Clubin îşi spuse : „Sînt salvat".

Într-un moment ca acela pe care-l trăia el, primul gînd e să-ţi salvezi viaţa.

Se putea ca acest cuter să fie străin. Cine ştie dacă nu era vreunul din vasele contrabandiştilor care se îndrepta spre Plainmont ? Cine ştie dacă nu era chiar Blasquito ?

---

[1] Greement — totalitatea manevrelor fixe şi curente de la bordul unei nave.

[2] Goeletă — vas mic cu vele, avînd de obicei două catarge.

În acest caz, nu i-ar fi salvat numai viața, ci și averea. Și-atunci faptul de-a fi eșuat pe stîncile Douvres, grăbind sfîrșitul aventurii sale, suprimîndu-i așteptarea la „Casa cu stafii" și făcînd ca deznodămîntul să se petreacă în largul mării, s-ar transforma într-un incident fericit.

Acest spirit întunecat nutri din nou, cu înfrigurare, credința în siguranța reușitei.

E ciudată ușurința cu care cred ticăloșii că succesul e ceva care li se cuvine.

Nu rămînea decît un singur lucru de făcut.

Durande, prinsă între stînci, își contopea silueta cu a acestora, se confunda cu dantelura lor, în care nu însemna decît o linie în plus, putîndu-se cu greutate deosebi și pierzîndu-se în masa lor stîncoasă. Din cauza luminii slabe care domnea pe mare, n-ar fi putut atrage atenția vaporului care avea să treacă.

Dar o făptură omenească, conturîndu-se în negru pe alburiul crepuscular, în picioare pe platoul stîncii *Omul* și dînd semne că se găsește în primejdie, ar fi fost, fără nici o îndoială, zărită. Și s-ar fi trimis o barcă pentru a salva naufragiatul.

Stînca *Omul* nu era decît la vreo trei sute de metri depărtare. Să ajungi la ea înot era o nimica toată, să te urci în vîrful ei, ușor de tot.

Nu mai era nici un minut de pierdut.

Partea dinainte a Durandei era înfiptă în stîncă ; el trebuia deci să se arunce în mare de pe partea dindărăt a vaporului, adică tocmai din locul în care se afla.

Primul lucru pe care-l făcu fu să arunce o sondă, și-n felul acesta își dădu seama că sub pupa apa era foarte adîncă. Scoicile microscopice ale foraminiferelor și ale policistineelor, pe care seul sondei le adusese la suprafață, erau intacte, semn că în acele locuri se găseau grote adînc săpate în stîncă, unde apa, indiferent de furtuna de la suprafață, era veșnic liniștită. Se dezbrăcă, lăsîndu-și hainele pe punte. Haine va găsi el pe cuter.

Nu-și păstră decît cingătoarea de piele.

Cînd fu gol, duse mîna la cingătoare, o strînse mai bine, pipăi cutia de fier, cercetă repede cu privirea direcția pe care trebuia s-o apuce printre brizanți și valuri pentru a ajunge la stînca *Omul*, apoi se aruncă în apă.

Deoarece sărise de la o mare înălțime, se afundă adînc.

Pătrunse la mare adîncime, ajunse pînă la fund, îl atinse, înotă o clipă de-a lungul stîncilor submarine, apoi făcu o sforţare pentru a se ridica la suprafaţă.

În acel moment se simţi apucat de picior.

Cartea a şaptea

IMPRUDENŢA DE A PUNE ÎNTREBĂRI UNEI CĂRŢI

Nestemata din fundul prăpastiei

Cîteva minute după scurta lui convorbire cu sieur Landoys, Gilliatt se şi afla la Saint-Sampson.

Îngrijorarea lui Gilliatt luase forma unei adînci tulburări sufleteşti. Ce se întîmplase oare ?

La Saint-Sampson domnea zvon de stup înspăimîntat. Toată lumea ieşise în faţa porţilor. Femeile vociferau. Unii păreau să povestească ceva şi făceau fel de fel de gesturi ; se formau grupuri în jurul lor. Auzeai pretutindeni aceleaşi cuvinte : ce nenorocire ! Mulţi zîmbeau.

Gilliatt nu căută să afle nimic. Nu era în firea lui să pună întrebări. Dealtminteri, era prea mişcat ca să le vorbească unor oameni indiferenţi. Nu avea nici un fel de încredere în poveştile unora şi-ale altora ; îi plăcea să afle totul dintr-o dată ; se duse direct la casa „*Neînfricatelor*".

Neliniştea îi era atît de mare, încît îi dispăru pînă şi frica de-a intra în casă.

Dealtfel, uşa sălii celei scunde care da spre chei era larg deschisă. În prag era un furnicar de bărbaţi şi femei. Toată lumea se îmbulzea să intre. Intră şi el.

Cînd fu înăuntru, îl găsi rezemat de uşorul uşii pe sieur Landoys, care-i spuse în şoaptă :

— Acum ştii ce s-a întîmplat ?

— Nu.

— N-am vrut să-ți spun lucrul ăsta pe drum, ca să nu am aerul de-a cobi.

— Dar ce s-a întîmplat ?

În sală era o grămadă de lume.

Grupurile vorbeau în șoaptă, ca în camera unui bolnav.

Cei din față, vecini, trecători, simpli curioși, oameni necunoscuți, se îngrămădeau lîngă ușă cu un fel de teamă, lăsînd fundul sălii gol, unde mess Lethierry stătea în picioare, alături de Déruchette care plîngea.

Stătea rezemat de peretele despărțitor din fundul camerei. Bereta-i de marinar îi cădea peste sprîncene. O șuviță de păr cărunt îi aluneca pe obraz. Nu scotea nici o vorbă. Brațele îi atîrnau fără vlagă, gura îi era parcă lipsită de suflul vieții. Părea un obiect neînsuflețit, rezemat de un zid.

Văzîndu-l, simțeai că ai în față un om din care viața se scursese. Dispărînd Durande, viața lui Lethierry nu mai avea nici un rost. Inima lui era pe mare, și inima aceasta se înecase. Ce-avea să se întîmple cu el acuma ? Să se scoale în fiecare dimineață, să se culce în fiecare noapte. Să n-o mai aștepte pe Durande, să n-o mai vadă plecînd, să n-o mai vadă întorcîndu-se. Ce însemnătate mai avea puținul ce-i mai rămăsese de trăit, dacă nu mai avea nici un țel în viață ? Să bei, să mănînci... și pe urmă ? Omul acesta își încoronase munca de-o viață întreagă printr-o capodoperă, și progresul pe care-l realizase îi răsplătise toate sacrificiile. Progresul se năruia ; capodopera sa era moartă. Să mai trăiască încă vreo cîțiva ani o viață searbădă ? La ce bun ? Nu mai nădăjduia să mai poată înfăptui ceva în viitor. La vîrsta asta nu mai poți relua lucrurile de la capăt ; și, apoi, era ruinat. Bietul bătrîn !

Déruchette, plîngînd pe un scaun lîngă el, îi ținea în mîini pumnul. Mîinile fetei erau împreunate, pumnul lui Lethierry era crispat. Nuanța dintre sentimentele de deznădejde care-i copleșeau pe amîndoi era exprimată prin această atitudine. Mîinile împreunate exprimă că mai există o rază de speranță ; pumnul crispat arată că totul e pierdut.

Mess Lethierry își lăsase mîna sa între mîinile ei. Se lăsa în voia soartei. Nu mai sălășluia în el decît o fărîmă de viață — atît cît rămîne celui lovit de trăsnet.

Grupurile vorbeau în şoaptă. Fiecare povestea ceea ce aflase. Iată care erau ştirile :

Durande eşuase în ajun pe stîncile Douvres, pe ceaţă, cu aproape o oră înainte de asfinţitul soarelui. Cu excepţia căpitanului, care nu voise să părăsească vasul, toţi ceilalţi se salvaseră cu şalupa. O vijelie care se dezlănţuise dinspre sud-vest după ridicarea ceţii fusese pe punctul de a-i face să naufragieze, pentru a doua oară, şi-i împinsese în larg, dincolo de Guernesey. În timpul nopţii avuseseră norocul de-a întîlni cuterul poştal *Cashmere*, care-i luă pe bord şi-i aduse la Saint-Pierre-Port. Totul se întîmplase din vina timonierului Tangrouille, care fusese arestat. Comportarea lui Clubin fusese desăvîrşită.

Piloţii, în număr extrem de mare printre persoanele care formau grupurile din sală, pronunţau cuvîntul „reciful Douvres" într-un chip cu totul deosebit. „Păcătos han", spunea unul din ei.

Pe masă se putea vedea o busolă şi un teanc de registre şi carnete ; erau fără îndoială busola Durandei şi documentele de bord pe care Clubin le predase lui Imbrancam şi lui Tangrouille în momentul plecării şalupei ; minunată abnegaţie din partea acestui om care înţelegea să salveze pînă şi nişte hîrţoage, în momentul cînd se lăsa pradă morţii ; neînsemnat amănunt plin de măreţie ; uitare sublimă de sine însuşi.

Toţi cei prezenţi, fără excepţie, îl admirau pe Clubin şi cu toţii împărtăşeau credinţa că, pînă în cele din urmă, el trebuie să se fi salvat. Cuterul *Shealtiel*, care sosise cu cîteva ore după *Cashmere*, adusese ultimele ştiri. *Shealtiel* navigase douăzeci şi patru de ore în aceleaşi ape în care navigase şi Durande. În timpul ceţii aşteptase cu răbdare, şi în timpul furtunii navigase în zigzag contra vîntului. Căpitanul de pe *Shealtiel* se găsea şi el printre cei de faţă.

În clipa în care Gilliatt intrase în cameră, căpitanul terminase tocmai de povestit lui mess Lethierry ceea ce ştia. Povestirea era un raport în toată puterea cuvîntului. Spre ziuă, vijelia încetînd şi vîntul îmblînzindu-se, căpitanul de pe *Shealtiel* auzise nişte mugete în plină mare. Acest zgomot de ţară în mijlocul valurilor mirîndu-l peste măsură, se îndreptă într-acolo. Zări Durande între stîncile Douvres. Marea era destul de liniştită, încît se putu apropia. Strigă în direcţia vasului naufragiat. Numai

mugetul boilor care se înecau fu singurul răspuns. Căpitanul vasului *Shealtiel* era sigur că pe puntea Durandei nu se afla nimeni. Vasul oferea un adăpost sigur ; și, oricît de puternică ar fi fost vijelia, Clubin ar fi putut sta toată noaptea pe puntea vasului. El nu era omul care să se lase doborît atît de repede. Nefiind pe punte, era clar că trebuie să se fi salvat. Mai multe cutere și mai multe corăbioare din Granville și Saint-Malo, care ieșiseră din ceață trebuie să fi navigat, fără urmă de îndoială, în ajun, destul de aproape de stîncile Douvres. Vreunul din ele trebuie să-l fi luat negreșit pe bord pe căpitanul Clubin. Nu trebuie să uităm că șalupa Durandei era supraîncărcată în clipa în care părăsise vaporul naufragiat, că ea avea de înfruntat multe riscuri, că un om în plus ar fi fost o povară și mai mare și ar fi putut provoca scufundarea bărcii și că mai ales aceasta trebuie să-l fi determinat pe Clubin să rămînă pe epavă ; dar, de îndată ce-și îndeplinise datoria și vaporul salvator se ivise, Clubin n-avea, desigur, nici un motiv să nu-l folosească. A fi erou nu înseamnă a fi neghiob. O sinucidere ar fi fost un lucru absurd, întrucît lui nu i se putea aduce nici o învinuire. Vinovatul era Tangrouille, și nu Clubin. Toate acestea erau concludente ; căpitanul de pe *Shealtiel* avea perfectă dreptate, și toată lumea aștepta ca Clubin să-și facă apariția dintr-un moment în altul. Se plănuia chiar să fie primit în triumf.

Din relatările căpitanului se desprindeau cu certitudine două lucruri : Clubin era salvat și Durande pierdută.

În privința Durandei nu mai rămînea nimic de făcut, catastrofa fiind iremediabilă. Căpitanul de pe *Shealtiel* asistase la ultima fază a naufragiului. Stînca extrem de ascuțită, în care Durande era oarecum pironită, rezistase tot timpul nopții și ținuse piept furiei furtunii, ca și cînd ar fi vrut să-și păstreze pentru sine epava ; dar, dimineața, în clipa în care *Shealtiel*, constatînd că pe bord nu mai era nimeni care trebuia salvat, era pe punctul de-a se depărta de vaporul naufragiat, se ivise unul din acele valuri uriașe, care apar la sfîrșitul furtunilor, ca o ultimă manifestare a mîniei lor. Acest val săltă vaporul cu furie, îl smulse din stînca de care era țintuit și, cu iuțeala și precizia unei săgeți, îl aruncă între cele două stînci Douvres. Se auzi o trosnitură „diabolică“, spunea căpitanul ; Durande, ridicată de valul uriaș la o oarecare

înălțime, fu aruncată în defileul dintre cele două stînci, unde se înfundă pînă la cuplul-maistru. Era din nou pironită, dar mult mai solid decît fusese prima oară de stînca submarină. Avea să rămînă acolo, suspendată, într-un chip jalnic, pradă tuturor vînturilor și furiei valurilor.

Durande, după spusele căpitanului de pe *Shealtiel*, era pe trei sferturi sfărîmată. S-ar fi scufundat cu siguranță în timpul nopții, dacă stînca n-ar fi reținut-o și susținut-o. Căpitanul de pe *Shealtiel* examinase epava cu ocheanul și dădea, cu precizia caracteristică marinarilor, toate amănuntele asupra dezastrului ; vijelia devastase cu furie turbată vaporul. Din biga [1] de încărcare, fixată solid pe catargul din prova al vaporului, nu mai rămăsese nimic — nici urmă din ea — rasă complet.— zvîrlită la toți dracii, cu parîma, cu macaralele și cu lanțurile ei cu tot. Durande era ruptă în bucăți ; valurile mării aveau s-o fărîmițeze. În cîteva zile nu va mai rămîne nimic din ea.

Totuși, mașina — lucru remarcabil, și care dovedea cît era de trainică — nu suferise decît foarte puțin de pe urma dezastrului. Căpitanul de pe *Shealtiel* spunea că are suficiente temeiuri să susțină că „manivela" n-avea nici o stricăciune gravă. Catargele vasului fuseseră smulse de furtună, însă coșul mașinii rezistase. Zăbrelele de fier ale pasarelei de comandă fuseseră doar răsucite ; apărătorile roților avuseseră mai mult de suferit, cușca roților era strivită, dar roților părea că nu le lipsea nici un singur zbat. Mașina era neatinsă. Asta era convingerea căpitanului de pe *Shealtiel*. Fochistul Imbrancam, amestecat și el între grupurile de față, împărtășea aceeași convingere. Acest negru, mai inteligent decît mulți albi, era un admirator al mașinii. El ridica brațele răsfirîndu-și cele zece degete ale mîinilor lui negre și spunea mereu lui Lethierry, amuțit cu totul : „Stăpîne, mașinăria trăiește".

Întrucît salvarea lui Clubin părea sigură, iar scheletul navei considerat ca și pierdut, discuțiile din sînul diferitelor grupuri se învîrteau toate numai în jurul mașinii. Lumea se interesa de ea ca și cînd ar fi fost vorba de o ființă omenească. Se minunanu de felul în care se comportase în fața dezastrului. — Solidă cumătră, spuse un marinar francez. — Și la ce bun ? exclamă un pescar din

[1] Bigă — macara cu braț oscilant, comandat prin cabluri, folosită în construcții și la bordul navelor.

Guernesey. — Dată dracului trebuie să fi fost — reluă căpitanul de pe *Shealtiel* — ca să se aleagă doar cu două-trei zgîrieturi.

Încetul cu încetul, mașina deveni singura lor preocupare. Spiritele se înfierbîntară și se iscară controverse. Avea prieteni, dar și dușmani. Cîțiva, care aveau cîte un străvechi, dar solid, cuter cu pînze și care sperau să pună mîna pe clienții Durandei, nu erau chiar atît de mîhniți să vadă că stîncile Douvres pedepsesc noua invenție. Șoaptele se transformară în hărmălaie. Discuțiile erau purtate destul de zgomotos. Totuși, zgomotul era într-o oarecare măsură discret și, în răstimpuri, cei prezenți coborau dintr-o dată glasul sub presiunea tăcerii mormîntale a lui Lethierry.

Din discuțiile multilaterale care avură loc, se puteau trage următoarele concluzii:

Mașina constituia esențialul. Să se refacă vaporul era cu putință, să se refacă însă mașina, nu. Mașina aceasta era unică. Ca să se mai construiască una la fel n-ar fi fost nici bani, dar ar fi lipsit mai cu seamă constructorul. Se reamintea că acel care construise mașina murise. Ea costase patruzeci de mii de franci. Nimeni nu s-ar mai încumeta să investească într-o operație atît de puțin sigură un capital atît de mare; cu atît mai mult cu cît se dovedise acum că vapoarele cu aburi naufragiau tot atît de ușor ca și celelalte; accidentul actual al Durandei făcea să se dea la fund toate victoriile trecute. Totuși, era îngrozitor să te gîndești că, în acel moment, mașina era încă întreagă și în bunăstare și că, în cinci sau șase zile, va fi prefăcută probabil în țăndări, întocmai ca și corpul vasului. Atîta timp cît mai era în ființă se putea spune oarecum că nu există încă naufragiu. Numai pierderea mașinii ar fi ceva iremediabil. Să salvezi mașina înseamnă să repari dezastrul.

Era ușor însă de spus: să salvezi mașina. Dar cine s-ar fi încumetat să ia asupra sa o sarcină ca asta? Și era posibil oare acest lucru? A face un proiect și a-l duce la îndeplinire sînt două lucruri deosebite, și dovada o avem în faptul că e ușor să făurești un vis, dar e greu să-l realizezi. Însă, dacă a existat vreodată un vis greu de realizat și nesăbuit, apoi tocmai acesta era: să salvezi mașina eșuată printre stîncile Douvres. Să trimiți acolo un vas și un echipaj pentru a readuce mașina ar fi ceva absurd.

nici prin gînd nu trebuia să-ți treacă așa ceva. Era anotimpul vijeliilor năprasnice ; la prima furtună mai puternică, lanțurile ancorelor ar fi fost tăiate ca de fierăstrău, de crestele de sub apă ale stîncilor, și vasul s-ar fi sfărîmat în bucăți de stîncile recifului. Ar însemna să trimiți un al doilea naufragiu în ajutorul celui dintîi. În gaura aceea din platoul superior în care se adăpostise naufragiatul legendar care murise de foame, abia dacă era loc pentru un singur om. Pentru ca să fie salvată mașina, trebuia, deci, ca un singur om să meargă la stîncile Douvres și ca acel om să fie singur, singur pe această mare, singur în această pustietate, singur la cinci leghe de coastă, singur în această grozăvie, singur săptămîni întregi, singur în fața prevăzutului și a neprevăzutului, fără nici un fel de provizii atunci cînd te trec fiorii spaimei de a muri de foame, fără nici un ajutor în împrejurări deznădăjduite, fără nici o urmă omenească, afară de aceea a fostului naufragiat mort acolo din cauza lipsurilor de tot felul, fără nici un alt tovarăș decît cadavrul celui mort. Și apoi, cum ar trebui să procedeze el ca să salveze mașina ? Pentru aceasta ar fi trebuit să fie nu numai marinar, ci și fierar. Și la ce pericole s-ar expune ? Omul care ar încerca acest lucru ar fi mai mult decît un erou ! Ar fi un nebun. Căci, în anumite acțiuni care depășesc puterile obișnuite ale unui om și pentru care s-ar părea că sînt necesare forțe supraomenești, curajul se învecinează cu nebunia. Și-apoi, la urma urmei, să te jertfești pentru niște fiare vechi, n-ar fi oare curată nebunie ? Nu, nimeni nu se va duce la stîncile Douvres. Trebuia să se renunțe la mașină, ca și la restul vasului. Salvatorul mult așteptat n-avea să se ivească. Unde să se găsească un astfel de om ?

Acestea, exprimate doar cu alte cuvinte, formau fondul tuturor discuțiilor șușotite de mulțimea ce se afla acolo.

Căpitanul de pe *Shealtiel*, care era un vechi pilot, rezumă gîndul tuturor prin această exclamație făcută cu voce tare :

— Nu ! S-a terminat. Nu există om care să se încumete să meargă acolo și să aducă mașina.

— Dacă nu mă duc eu — spuse Imbrancam — asta înseamnă că lucrul e cu neputință.

Căpitanul de pe *Shealtiel* își flutură mîna stîngă, făcînd acel gest scurt care exprima convingerea că un lucru e cu neputință de înfăptuit, și continuă :

— Dacă asemenea om ar exista...

Déruchette își întoarse capul :

— M-aș mărita cu el — spuse ea.

Un bărbat foarte palid ieși din mijlocul mulțimii și zise :

— Te-ai mărita cu el, miss Déruchette ?

Era Gilliatt.

Între timp, ochii tuturor se ațintiseră asupra lui. Mess Lethierry își îndreptase spinarea. În privirea sa lucea o lumină stranie.

Își smulse bereta de marinar de pe cap și-o aruncă jos, apoi privi solemn în fața lui, fără să vadă pe nimeni din cei prezenți, și spuse :

— Déruchette s-ar mărita cu el. Îmi dau cuvîntul de onoare în fața lui Dumnezeu.

Mare vîlvă pe coasta de apus

În noaptea, care urmă zilei aceleia, luna trebuia să răsară la ora zece. Totuși, cu toate că noaptea se anunța frumoasă, iar vîntul și marea nu inspirau îngrijorare, nici un pescar, din nici un port, mare sau mic, de pe insula Guernesey, n-avea de gînd să iasă la pescuit. Și asta era foarte firesc ; cocoșul cîntase la miezul zilei.

Cînd cocoșul cîntă la o oră neobișnuită, e semn că nu va fi pește.

În seara aceea, totuși, la căderea nopții, un pescar care se întorcea la Omptolle, avu o surpriză. În dreptul lui Houmet-Paradis, dincolo de cele două Brayes și de cele două Grunes, la stînga cărora e baliza de la Plattes Fougères cu înfățișarea ei de pîlnie răsturnată, iar la dreapta baliza de la Saint-Sampson cu înfățișarea unui chip omenesc, i se păru că zărește o a treia baliză. Ce era cu baliza asta ? Cînd fusese fixată în locul acela ? Asupra cărei primejdii atrăgea ea atenția ? Baliza răspunse numaidecît acestor întrebări ; ea se mișcă : era o navă cu pînze. Uimirea pescarului nu scăzu însă. O baliză era ea singură

un semn de întrebare ; un vas cu pînze, unul şi mai mare. De pescuit nici nu putea fi vorba. Cînd toată lumea se reîntorcea în port, un singur om ieşea în larg. Cine ? De ce ?

Zece minute mai tîrziu, vasul cu pînze, navigînd încet, ajunse la oarecare distanţă de pescarul din Omptolle. Acesta nu fu în stare să recunoască ambarcaţiunea. Desluşi doar zgomotul a două vîsle. După toate probabilităţile, era un singur om. Vîntul bătea dinspre miazănoapte ; omul naviga fără îndoială cu scopul de a ieşi în bătaia vîntului, dincolo de capul Fontanelle. Acolo îşi va desfăşura probabil pînzele. Avea deci de gînd să treacă dincolo de Ancresse şi de muntele Crevel. Ce însemna oare asta ?

Vasul cu un singur catarg trecu, iar pescarul se înapoie în port.

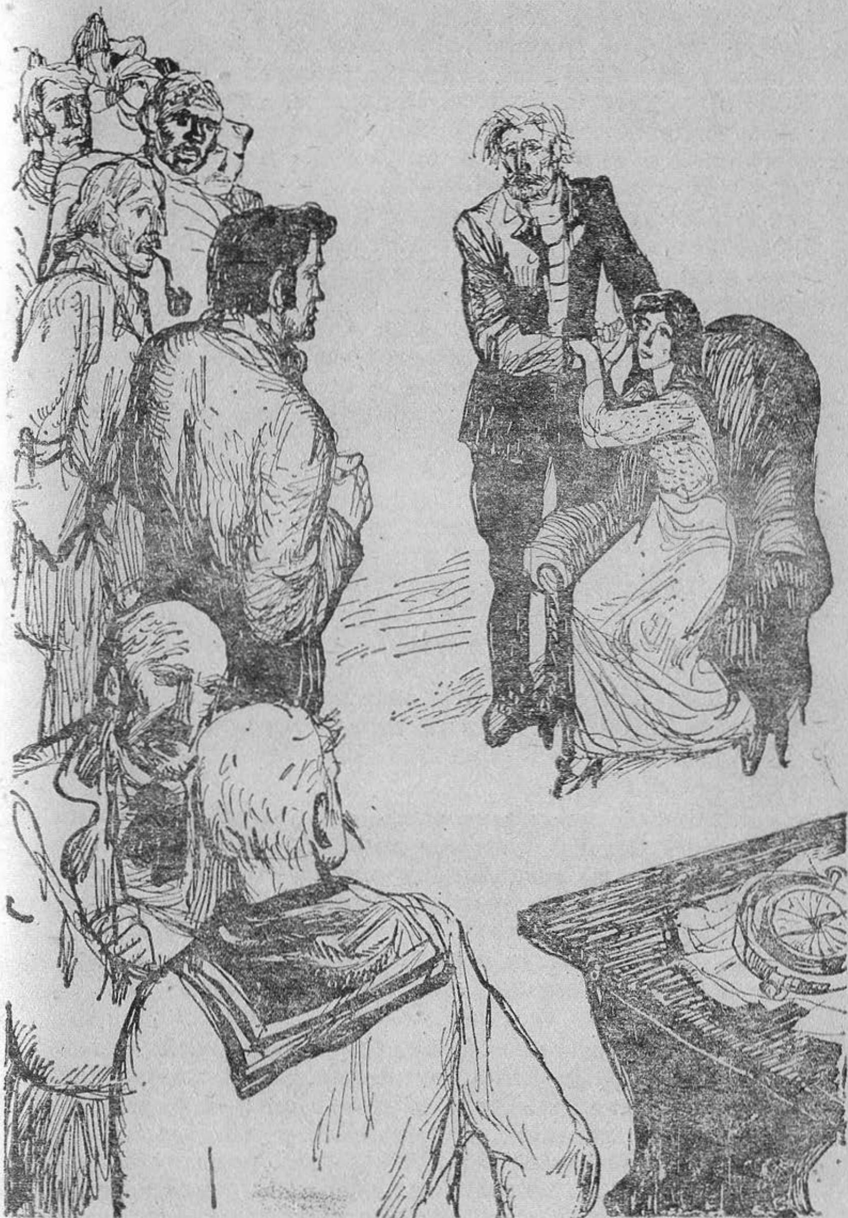
În aceeaşi noapte, pe coasta de apus a Guernesey-ului, observatori întîmplători, şi la oarecare distanţă unii de alţii, făcură, la diferite ore şi în diferite puncte, unele constatări.

Puţin timp după ce pescarul din Omptolle trase la ţărm, un căruţaş care căra iarbă de mare la o jumătate de milă mai departe, dînd bice cailor pe drumul pustiu de la Clôtures, în apropierea cromleh[1]-ului din vecinătatea posturilor de observaţie 6 şi 7, văzu pe mare, destul de departe, la orizont, într-un loc puţin frecventat, deoarece era nevoie să-l cunoşti foarte bine, în direcţia Roque-Nord şi Sablonneuse, un vas care-şi întindea pînza. Dădu dealtfel puţină importanţă faptului, deoarece îl interesa mai mult căruţa decît barca cu pînze.

La aproape o jumătate de oră după ce căruţaşul zărise această pînză, un zidar care se reîntorcea de la lucru din oraş, făcînd ocolul bălţii Pelée, se găsi dintr-o dată aproape faţă în faţă cu o barcă cu pînze care pătrunsese cu multă îndrăzneală între stîncile de la Quenon, Rousse de Mer şi Grippe de Rousse. Noaptea era întunecoasă, dar marea era luminoasă, ceea ce se întîmplă adesea, din care cauză se putea distinge cea mai mică mişcare din larg. Pe mare nu era decît această barcă.

---

[1] Cromleh — monument preistoric alcătuit din blocuri de piatră dispuse în cerc uneori ; în mijlocul cercului se află un bloc de piatră mai mare.

Puţin mai spre miazăzi şi puţin mai tîrziu, un culegător de languste, trăgîndu-şi luntrea pe bancul de nisip dintre Port Soif şi Port Enfer, nu pricepea nici în ruptul capului ce căuta acolo o barcă cu pînze care se strecura între Boue Corneille şi Moultte. Trebuia să fii un bun pilot şi să fii extrem de grăbit să ajungi undeva, ca să te încumeţi să treci prin acele locuri.

După o zi furtunoasă, cînd marea nu e încă pe deplin potolită, acest itinerar era puţin sigur. Era o imprudenţă să-l alegi, afară doar dacă cunoşteai pe dinafară locurile de trecere.

La ora nouă şi jumătate, la Equerrier, un pescar care-şi aducea năvodul din larg se opri cîtva timp să se uite între Colombelle şi Souffleresse la ceva care părea să fie un vas. Acest vas se expunea din cale-afară. Aceste locuri sînt bîntuite de rafale neaşteptate şi extrem de primejdioase. Stînca Souffleresse se cheamă aşa din cauză că de pe ea vîntul suflă cu putere asupra bărcilor cu pînze.

În clipa în care luna apăru pe cer, iar în mica strîmtoare de la Li-Hou fluxul atingea înălţimea maximă şi marea era staţionară, paznicul singuratic de pe insula Li-Hou trase o spaimă prozavă : văzu trecînd între lună şi el o siluetă lungă de culoare neagră. Această siluetă neagră, înaltă şi îngustă, semăna cu un giulgiu care s-ar fi sculat în picioare şi ar fi luat-o la sănătoasa. Ea aluneca încet deasupra pereţilor acelora pe care-i formează şirurile de stînci. Paznicul din Li-Hou crezu că o are în faţa ochilor pe „Doamna cea neagră".

În cazul cel mai rău, această siluetă neagră putea să fie şi o pînză. Lungul baraj de stînci peste care părea că alunecă putea să ascundă, într-adevăr, corpul unei nave cu vele, care ar fi navigat îndărătul lor, lăsînd să se vadă numai pînza. Dar paznicul se întreba ce vas s-ar fi încumetat să navigheze la această oră între Li-Hou, La Pécheresse, Anguillères şi Lerée Point ? Şi cu ce scop ? Se aştepta să fie mai degrabă „Doamna cea neagră".

Există pe coasta de miazăzi a Guernesey-ului, în spatele Plainmont-ului, în fundul unui mic golf format numai din rîpe şi din stînci înalte ca nişte ziduri, tăind perpendicular suprafaţa mării, un port bizar pe care un francez ce locuieşte pe insulă din 1855, acelaşi poate care scrie aceste rînduri, l-a botezat *Portul de la etajul patru*, nume adoptat aproape în unanimitate astăzi. Acest port, numit

în acea vreme Moies, e un platou stîncos, jumătate natural și jumătate tăiat de mîna omului, cu vreo patruzeci de picioare deasupra nivelului mării și comunicînd cu ea prin doi dulapi groși, paraleli, așezați în plan înclinat. Bărcile, ridicate cu forța brațelor, cu ajutorul lanțurilor și al scripeților, se urcă din mare și coboară la loc de-a lungul acestor dulapi, ca și cum ar aluneca pe două șine. Oamenii se folosesc de-o scară. Acest port era pe-atunci foarte frecventat de contrabandiști. Fiind foarte greu de ajuns la el, era locul cel mai potrivit pentru ei.

În jurul orei unsprezece, niște contrabandiști, poate chiar aceia pe care se bizuise Clubin, se aflau cu tot bagajul lor în vîrful acestei platforme a portului Moies. Cine face contrabandă, stă veșnic de veghe : pîndeau. Fură peste măsură de mirați văzînd o pînză care se desprinse brusc din silueta neagră a capului Plainmont. Luna lumina din plin. Contrabandiștii supraveghează multă vreme pînza, temîndu-se să nu fie cumva vreun vas însărcinat cu paza țărmului, care-ar intenționa să se pitească după marele Hanois și să rămînă acolo, la pîndă. Dar pînza trecu de stîncile Hanois, lăsă în urma ei, la nord-vest, Boue Blondel și se pierdu în larg, în plumburiul pîclei de la orizont.

— Unde dracu' s-o fi ducînd barca asta ? își ziseră contrabandiștii.

În aceeași seară, puțin după asfințitul soarelui, cineva bătu la poarta „Casei de la capătul drumului". Era un tinerel îmbrăcat în haine cafenii, cu ciorapi galbeni, ceea ce arăta că e un mic slujbaș al parohiei. Poarta „Casei de la capătul drumului" era închisă, iar obloanele trase. O bătrînă pescăriță care, cu un felinar în mînă, umbla de colo pînă colo pe bancul de nisip din fața casei, în căutare de scoici și alte „fructe de mare", strigă băiatul și între bătrînă și micul slujbaș al parohiei avu loc următorul dialog în fața „Casei de la capătul drumului" :

— Ce vrei, băiatule ?

— Îl caut pe omul de-aici.

— Nu-i acasă.

— Unde-i ?

— Nu știu.

— Dar mîine-l găsesc ?

— Nu știu.

— A plecat ?
— Nu știu.
— Vezi că noul rector al parohiei, reverendul Ebenezer Caudray, ar vrea să-i facă o vizită.
— Nu știu.
— Reverendul m-a trimis să-l întreb pe omul care locuiește în „Casa de la capătul drumului" dacă mîine dimineață va fi acasă.
— Nu știu.

Nu ispitiți biblia

În următoarele douăzeci și patru de ore, mess Lethierry nu dormi, nu mîncă, nu bău, o sărută pe frunte pe Déruchette, se interesă de soarta lui Clubin, care nu dăduse încă nici un semn de viață, semnă o declarație cum că nu înțelege să înainteze nici un fel de plîngere și obținu astfel punerea în libertate a lui Tangrouille.

Ziua următoare și-o petrecut stînd pe jumătate rezemat de masa din biroul Durandei, nici în picioare, nici șezînd, răspunzînd cu blîndețe cînd i se vorbea. De altfel, curiozitatea oamenilor potolindu-se, liniștea se așternuse din nou peste casa „*Neînfricatele*". În zelul pe care-l pui cînd compătimești pe cineva intră în bună parte și dorința de-a iscodi. Ușa se închisese din nou ; Lethierry rămăsese singur cu Déruchette. Fulgerul care strălucise o clipă în ochii lui mess Lethierry se stinsese ; privirea i se mohorî iarăși, ca în clipa în care se aflase vestea catastrofei.

Déruchette, neliniștită, urmînd sfatul slujnicelor, pusese lîngă el, pe masă, fără să spună un cuvînt, perechea de ciorapi pe care-i împletea în momentul în care sosise știrea cea tragică.

El surîse cu amărciune și zise :

— Prin urmare, mă credeți stupid !

După un sfert de oră de tăcere adăugă :

— Maniile astea sînt bune numai atunci cînd ești fericit.

Déruchette făcu să dispară de pe masă perechea de ciorapi și, profitînd de acest prilej, îndepărtă și busola și

documentele de bord pe care mess Lethierry le cerceta prea des cu privirea.

În cursul după-amiezii, puțin înainte de ora ceaiului, ușa se deschise și intrară doi oameni, îmbrăcați în negru, unul bătrîn, altul tînăr.

Pe cel tînăr l-am zărit, poate, în cursul acestei povestiri.

Oamenii aceștia aveau amîndoi un aer serios, dar fiecare în alt chip ; bătrînul avea ceea ce ce-am putea numi seriozitatea profesiei sale ; tînărul avea o seriozitate firească. Haina o imprimă pe cea dintîi, gîndirea o dă pe cea de-a doua.

Erau, după cum arătau și veșmintele lor, două fețe bisericești aparținînd bisericii de stat.

Ceea ce la tînărul acesta ar fi surprins din primul moment pe orice observator, era faptul că seriozitatea care i se răsfrîngea adînc în privire și care, fără îndoială, era firească, contrasta cu chipul său. Întrucît era preot, trebuia să fi avut cel puțin douăzeci și cinci de ani ; părea însă de optsprezece. Era blond, rumen în obraz, proaspăt, cu obraji de fată și mîini delicate, foarte fin și foarte mlădios în costumul său sobru ; avea un fel de-a fi vioi și natural, deși reținut. Din toată înfățișarea lui se desprindea farmec, eleganță și, am putea spune, chiar voluptate. Frumusețea privirii lui era ca un corectiv al acestui exces de grație. Surîsul lui sincer, care lăsa să se întrevadă niște dinți de copil, era trist și smerit. Avea în el gingășia unui paj și demnitatea unui episcop.

Sub părul lui des și blond, atît de auriu, încît părea nenatural, fruntea se boltea înaltă și pură. O cută fină, bifurcată spre cele două sprîncene, deștepta în mod nelămurit ideea păsării gîndirii, planînd cu aripile desfăcute în mijlocul acestei frunți.

Tinerețea lui transparentă lăsa să i se străvadă maturitatea interioară. Alături de slujitorul bisericii cu părul cărunt, care-l însoțea, el părea, la prima vedere, a-i fi fiu, dar dacă te uitai mai bine la el, aveai impresia că-i era tată.

Bătrînul nu era altul decît doctorul Jacquemin Hérode. Doctorul Jacquemin Hérode aparținea ritului anglican, care e o varietate a catolicismului roman, dar fără papă. Era arogant, corect, cu vederi înguste și plin de sine. Nu ieșea nici cu o iotă din litera cărții. De altfel,

trufaș... Îi plăcea să-și dea importanță. Avea mai mult aerul unui prelat italian, decît pe acel al unui pastor protestant. Redingota lui aducea într-o oarecare măsură cu croiala unei sutane. Mediul său potrivit ar fi fost Roma. Era prelat de curte înnăscut. Părea că fusese anume creat spre a împodobi cortegiul unui papă și a merge în urma scaunului papal, împreună cu întreaga curte pontificală, în veșminte violete. Accidentul de a se naște englez și educația lui teologică bazată mai mult pe vechiul decît pe noul testament împiedicaseră împlinirea acestui măreț destin. Întreaga-i strălucire se reducea la calitatea de rector în Saint-Pierre-Port, decan al insulei Guernesey și locțiitor al episcopului de Winchester. Era și asta, fără îndoială, un fel de glorie.

Această glorie nu-l împiedică pe domnul Jacquemin Hérode să fie, la urma urmei, un om destul de cumsecade. Avea înfățișarea unui om învățat, clipea extrem de des și plin de importanță, avea nările păroase, dinții ieșiți, buza de sus îngustă, iar cea de jos groasă, mai multe diplome, un frumușel venit bisericesc, prieteni printre baroneți, încrederea episcopului, și veșnic o biblie în buzunar.

Mess Lethierry era atît de absorbit de gîndurile sale, încît intrarea celor doi preoți nu-i produsese decît o ușoară încruntare a sprîncenelor.

Domnul Jacquemin Hérode înaintă, salută, reaminti în cîteva cuvinte severe și sobre, dar pline de trufie, recenta sa avansare și spuse că venea, potrivit obiceiului, „să introducă" pe lîngă notabilități — și pe lîngă mess Lethierry în special — pe succesorul său în parohie, noul rector din Saint-Sampson, reverendul Joë Ebenezer Caudray, de azi încolo pastorul lui mess Lethierry.

Déruchette se ridică.

Tînărul preot, care nu era altul decît reverendul Ebenezer, se înclină.

Mess Lethierry se uită la domnul Ebenezer Caudray și mormăi printre dinți : „N-ar fi bun de marinar".

Grace adusese cîteva scaune. Cei doi pastori se așezară lîngă masă.

Doctorul Hérode începu un mic discurs. Aflase despre cele întîmplate. Durande naufragiase. Venea, în calitate de pastor, să aducă mîngîiere și să dea sfaturi. Acest naufragiu era o nenorocire, dar era în același timp și un

prilej fericit. Să pătrundem în noi înșine ; prosperitatea nu ne face oare îngîmfați ? Valurile fericirii sînt primejdioase. Nu trebuie să vedem numai părțile rele ale unei nenorociri. Căci necunoscute sînt căile Domnuluiș. Mess Lethierry era ruinat. Ei bine, a fi bogat înseamnă să fii pe marginea prăpastiei. Îți faci prieteni prefăcuți. Sărăcia îi alungă. Rămîi singur. *Solus eris.* Durande producea, se spune, un venit de o mie de lire sterline pe an. Pentru un înțelept e prea mult. Să fugim de ispită, să disprețuim aurul. Să primim cu recunoștință dezastrul și părăsirea. Să nu ne revoltăm împotriva hotărîrilor de nepătruns ale providenței. Iov, un adevărat sfînt, după ce-a cunoscut mizeria a devenit și mai bogat de cum fusese. Cine știe dacă pierderea Durandei nu va fi răsplătită chiar și prin cîștiguri materiale ? Astfel, de pildă, el doctorul Jacquemin Hérode, investise oarecare capitaluri într-o afacere foarte rentabilă, în curs de realizare la Sheffield ; dacă mess Lethierry, cu fondurile care-i mai rămîneau, ar vrea să intre în această afacere, și-ar putea reface averea ; era vorba de a furniza cantități mari de arme țarului, care se pregătea să înăbușe răscoala din Polonia. Se putea realiza un cîștig de trei sute la sută.

Cuvîntul iar păru că-l trezește pe Lethierry. Îl întrerupse pe doctorul Hérode :

— N-am chef de țar.

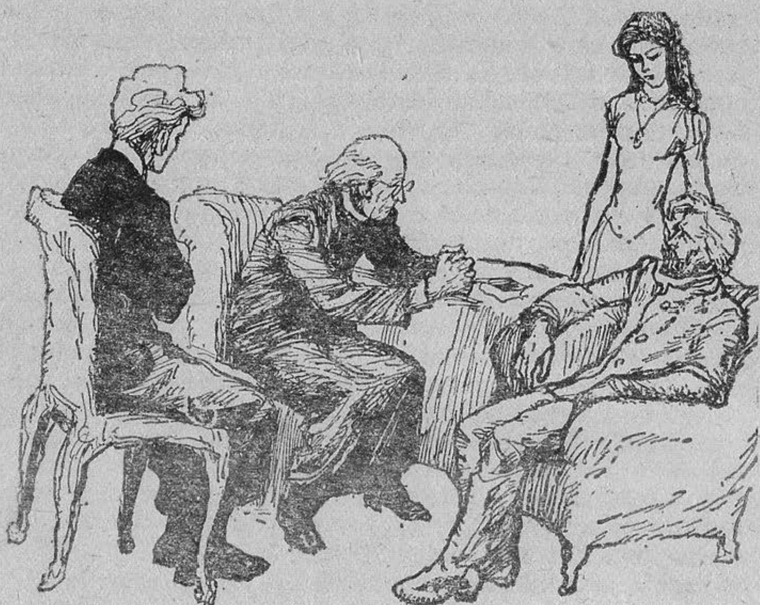
Reverendul Hérode răspunse :

— Mess Lethierry, stăpînitorii sînt unșii Domnului. Stă scris „Să dăm Cezarului ce e al Cezarului". Țarul, adică Cezar !

Lethierry, cufundat din nou în gîndurile sale, murmură :

— Cine-i ăla Cezar ? N-am auzit de el.

Reverendul Jacquemin Hérode își continuă discursul de încurajare. Nu mai stărui asupra afacerii din Sheffield. Dacă ești împotriva lui Cezar, înseamnă că ești republican. Reverendul înțelegea că poate fi cineva și republican. În cazul acesta, mess Lethierry ar putea să aibă în vedere o republică ; el și-ar putea reface averea în Statele Unite mai cu succes chiar decît în Anglia. Dac-ar vrea să-și înzecească ceea ce-i mai rămînea, n-avea decît să cumpere acțiuni ale marii companii de exploatare a plantațiilor din Texas, unde lucrau peste douăzeci de mii de negri.

— Sînt împotriva sclaviei — răspunse Lethierry.

— Sclavia — replică reverendul Hérode — este de natură divină. Stă scris: „Dacă stăpînul își lovește sclavul, nu i se va întîmpla nimic, căci sclavul e bunul său".

Grace și Douce, din pragul ușii, sorbeau, într-o stare aproape de extaz, cuvintele reverendului rector. Reverendul continuă. De fapt era, cum am mai spus, un om cumsecade; și, oricît de mari ar fi fost deosebirile de vederi dintre el și mess Lethierry, în privința castelor și a persoanelor, el venise, cu toată sinceritatea, să-i aducă acestuia din urmă tot sprijinul spiritual și chiar și pe cel vremelnic, de care el, doctorul Jacquemin Hérode, era capabil.

Dacă mess Lethierry era într-atît de ruinat încît să nu poată participa cu nici un folos la vreo speculație oarecare, de ce n-ar intra în administrație, primind un post bine plătit? Erau libere locuri foarte onorabile, și reverendul era gata să-l recomande pe mess Lethierry. Funcția de deputat-viconte era tocmai vacantă la Jersey. Mess Lethierry era iubit și stimat și reverendul Hérode, decan în Guernesey și locțiitor al episcopului, garanta să obțină

pentru mess Lethierry funcţia de deputat-viconte de Jersey. Deputatul-viconte e un slujbaş foarte important ; el iar parte, în calitate de reprezentant al maiestăţii sale, la judecăţi, la dezbaterile din piaţa publică şi la executarea sentinţelor judecătoreşti.

Lethierry îşi ţinti privirea asupra doctorului Hérode.

— Nu-mi place ştreangul — spuse el.

Doctorul Hérode, care pînă atunci pronunţase cuvintele pe acelaşi ton, avu de data aceasta un acces de severitate şi o altă intonaţie în glas :

— Mess Lethierry, pedeapsa cu moartea e lăsată de la Dumnezeu. Dumnezeu a pus spada în mîna omului. Stă scris : „Ochi pentru ochi şi dinte pentru dinte".

Reverendul Ebenezer îşi apropie pe nesimţite scaunul de acel al reverendului Jacquemin şi-i spuse, în aşa fel încît să nu fie auzit decît de acesta :

— Spusele acestui om îi sînt dictate.

— De cine ? De ce ? întrebă cu acelaşi ton reverendul Jacquemin Hérode.

Ebenezer răspunse în şoaptă :

— De conştiinţa sa.

Reverendul Hérode îşi scotoci buzunarul şi scoase de acolo o carte mică şi groasă, legată, cu încuietoare, o puse pe masă şi spuse cu voce tare :

— Conştiinţa, iat-o !

Cartea era o biblie.

Apoi doctorul Hérode se îmblînzi. Dorinţa lui era de a-i fi de folos lui mess Lethierry, pentru care avea mare stimă, căci în calitatea lui de pastor avea dreptul şi datoria de a da poveţe ; totuşi, mess Lethierry era liber să facă tot ce poftea.

Mess Lethierry, cufundat din nou în descurajarea lui şi în gîndurile-i negre, nu-l mai asculta. Déruchette şezînd lîngă el, la fel de îngîndurată, nu-şi ridica ochii din podele şi adăuga acestei conversaţii, şi aşa lipsită de însufleţire, stinghereala pe care-o poartă cu sine prezenţa cuiva care tace tot timpul. Un martor care nu scoate nici un cuvînt e un fel de povară nedefinită. De altfel, doctorul Hérode părea că nu se prea sinchisea de asta.

După ce spuse ce avu de spus, se ridică.

Ebenezer, care-l însoţea, se ridică şi el. Grace şi Douce, bănuind că cei doi pastori erau pe punctul de a pleca, deschiseră uşa cu două canaturi.

Mess Lethierry nu vedea și nu auzea nimic.

Domnul Jacquemin Hérode spuse în șoaptă domnului Ebenezer Caudray :

— Nici nu ne salută măcar. Asta nu mai e supărare, ci adevărată abrutizare. Îți vine să crezi că și-a pierdut mințile.

Spunînd acestea, luă de pe masă mica biblie și o ținu între mîinile-i întinse, așa cum ții o pasăre de care ți-e frică să nu-și ia zborul. Acest gest spori atenția celor de față. Grace și Douce își întoarseră gîtul, curioase.

Reverendul Jacquemin Hérode desfăcu încuietoarea cărții, își strecură unghia la întîmplare între două pagini, își puse o clipă mîna peste cartea deschis, se reculese, apoi, plecîndu-și ochii cu autoritate asupra cărții, începu să citească cu glas tare :

Iată ce citi :

«Isaac se plimba pe drumul care duce la Fîntîna numită a aceluia care trăiește și care vede.

Rebeca zărindu-l pe Isaac, zise : „Cine este bărbatul care vine întru întîmpinarea mea ?“

Atunci Isaac o pofti în cortul său, o făcu femeia lui, și dragostea lui pentru ea fu mare.»

Ebenezer și Déruchette se uitară unul la altul.

Partea a doua

*

GILLIATT CEL ISCUSIT

Cartea întîi

RECIFUL

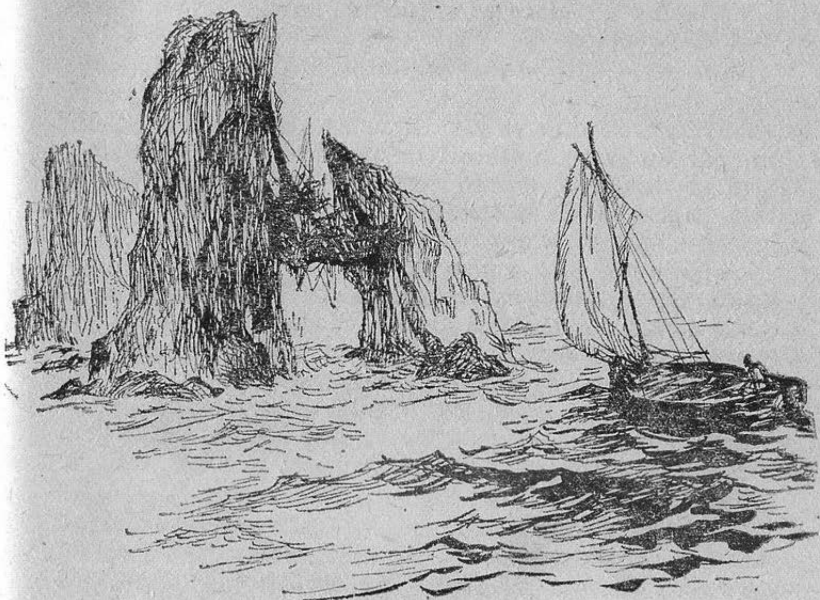
Locul unde ajungi anevoie și de unde pleci cu greu

Barca cu pînze care fusese în cursul nopții precedente în mai multe puncte de pe coasta Guernesey-ului, la ore diferite, era, ați ghicit, „burduful". Gilliatt alesese trecătoarea îngustă dintre stînci, de-a lungul coastei ; era un drum periculos, dar era direct. S-apuce pe drumul cel mai scurt îi fusese singura grijă. Naufragiile nu așteaptă, marea nu-ți dă răgaz și-o oră de întîrziere putea fi de neînlocuit. Voia să vină cît mai repede în ajutorul mașinii aflate în primejdie.

Una din preocupările lui Gilliatt, atunci cînd plecase din Guernesey, părea să fie aceea de-a nu atrage atenția asupra lui. Plecă așa cum pleacă cei care evadează. Avea oarecum aerul că se ascunde. Evită coasta răsăriteană ca unul care-ar găsi inutil să treacă prin dreptul portului Saint-Sampson și al portului Saint-Pierre, alunecă liniștit, s-ar putea spune că aproape se strecură de-a lungul coastei opuse, care e prea puțin locuită. Cînd ajunse printre stînci fu nevoit să vîslească ; dar Gilliatt mînuia vîsla potrivit legii hidraulice : o înfunda fără să izbească apa, apoi o scotea fără grabă, și-n felul acesta reuși să navigheze în întuneric cu multă repeziciune și aproape fără zgomot. Ai fi crezut că pune la cale cine știe ce faptă rea.

Adevărul este că, aruncîndu-se orbește într-o acțiune care părea din toate punctele de vedere imposibilă și riscîndu-și viața, cu aproape toate șansele împotriva lui, se temea de concurență.

Cum începu să se lumineze de ziuă, într-unul din locurile cele mai singuratice și mai primejdioase din largul mării, putură fi distinse două siluete, între care distanța descrește văzînd cu ochii, una apropiindu-se de cealaltă. Una, aproape invizbilă în uriașa frămîntare a valurilor, era o barcă cu vele ; în această barcă se afla un om : era

„burduful" în care se găsea Gilliatt. Cealaltă, încremenită, uriașă, neagră, avea deasupra apelor o formă neașteptată. Doi stîlpi înalți sprijineau deasupra valurilor, în golul dintre ei, un fel de traversă orizontală, asemeni unei punți aruncată între vîrfurile lor. Traversa, atît de informă, încît din depărtare era cu neputință să ghicești ce era, se contopea aproape cu cele două stînci verticale. Întregul îți făcea impresia unei porți uriașe. La ce putea servi oare o poartă în această imensă întindere, deschisă de jur împrejur, care e marea ? Această siluetă sălbatică se contura pe seninul cerului.

Lumina dimineții creștea din ce în ce mai mult spre răsărit ; geana albă a zării sporea întunecimea apelor. În față, în partea cealaltă, luna apunea.

Acești doi stîlpi erau stîncile Douvres. Masa informă care se îmbuca în ele ca o grindă între două pervazuri era Durande.

Iar reciful, ținîndu-și în felul acesta prada și expunînd-o vederii, era înfricoșător ; lucrurile neînsuflețite au uneori pentru om un fel de dușmănie sumbră și fățișă.

Era o adevărată sfidare în atitudinea acestor stînci. Părea că sînt în așteptare.

Nimic mai trufaș și mai semeț decît această îmbinare ; vaporul învins, abisul stăpîn. Cele două stînci, de pe care se mai scurgeau încă șiroaie de apă în urma furtunii din ajun, păreau niște luptători de pe care curge sudoarea. Vîntul se domolise, marea era doar ușor încrețită ; se ghicea, aproape de suprafață, existența cîtorva stînci submarine, peste care panașe de spumă se rostogoleau grațios ; dinspre larg venea un murmur asemeni zumzetului de albine. Totul era la același nivel, în afară de cele două Douvres, verticale și drepte, ca două coloane negre. Ele erau pînă la oarecare înălțime în întregime acoperite de catifeaua algelor. Șoldurile lor aveau povîrnișuri cu sclipiri de armură. Erau parcă gata să reînceapă lupta. Îți dădeai seama că sub apă erau adînc împlîntate într-un masiv muntos. Respirau un fel de atotputernicie tragică.

De obicei marea își dă loviturile pe ascuns. Îi place să rămînă în umbră. Rareori se întîmplă ca misterul să renunțe la taina sa. Marea e și deschisă și ascunsă, umblă pe ocolite, nu-i place să-și dea în vileag faptele. Provoacă un naufragiu, și-l ascunde numaidecît ; pudoarea ei constă în a-și înghiți victimele. Valurile sînt fățarnice ; ele ucid, pradă, ascund, se fac că nu știu nimic și surîd. Rag și apoi spumegă.

Aici, nimic din toate acestea. Stîncile Douvres, ridicînd deasupra valurilor trupul mort al Durandei, aveau un aer triumfător. Ai fi zis două brațe monstruoase ieșind din abis și arătînd furtunilor acest cadavru de navă, ca un ucigaș care se fălește cu ticăloșia lui.

Gilliatt era îmbrăcat cu hainele pe care obișnuia să le poarte de cînd se afla pe mare : cămașa de lînă, ciorapi de lînă, ghete țintuite, bluză marinărească tricotată, un pantalon de stofă groasă și aspră, cu buzunare, iar pe cap o bonetă roșie de lînă, dintr-acelea pe care le purtau pe atunci marinarii, și cărora li se spunea în secolul trecut „ocnașe".

Recunoscu reciful și porni spre el.

Durande era tocmai contrariul unui vapor scufundat ; era un vapor care spînzura în aer.

Cu greu de închipuit o acțiune de salvare mai ciudată ca aceasta.

Era ziua-n amiaza mare cînd Gilliatt ajunse în apele recifului.

Marea era, după cum am mai spus, liniștită. Singurele valuri care se agitau la suprafața apei erau doar cele iscate de strînsoarea dintre stînci. În orice braț al mării, fie el mare sau mic, apa freamătă. Înlăuntrul unei strîmtori valurile spumegă veșnic.

Aruncă sonda de mai multe ori.

Trebuia să facă o mică debarcare.

Obișnuit să lipsească de-acasă vreme îndelungată, el avea întotdeauna gata pregătite cele necesare pentru o călătorie. Un sac cu pesmeți, un sac cu făină de secară, un coș cu pește sărat și cu carne afumată, un bidon uriaș cu apă de băut, o lădiță norvegiană pictată cu flori, în care erau cîteva cămăși groase de lînă, mantaua de ploaie, jambierele lui gudronate și-o blană de oaie pe care noaptea și-o arunca peste bluză. În momentul plecării de-acasă pusese în grabă toate lucrurile acestea în „burduf", iar pe deasupra mai adăugase și-o pîine proaspătă. În graba plecării își luase doar cîteva unelte de lucru; un ciocan de fierărie, un topor și-o secure, un ferăstrău și o frînghie cu noduri, prevăzută la capăt cu un cîrlig de fier. Cu o scară de felul acesta și folosind-o cu iscusință, pantele cele mai repezi devin accesibile, și un marinar priceput reușește să-și croiască drum pe povîrnișurile cele mai abrupte.

Plasele, undițele sale și toate sculele de pescuit erau în barcă. Le pusese acolo din obișnuință, în mod mecanic, căci urma, dacă avea să-și înfăptuiască planul, să rămînă multă vreme într-un arhipelag de stînci, unde astfel de unelte sînt cu totul nefolositoare.

În momentul în care Gilliatt ajunse în dreptul recifului, marea descreștea, ceea ce constituia o împrejurare prielnică. Valurile, care se retrăgeau treptat, treptat, lăsau să se vadă, la poalele micii Douvres, mai multe lespezi plate sau puțin înclinate, evocînd destul de bine imaginea consolelor care susțin o bîrnă. Aceste suprafețe, cînd înguste, cînd largi, înșiruite la distanțe inegale de-a lungul monolitului vertical, se prelungeau într-un fel de cornișă subțirică pînă dedesubtul Durandei, care ieșea în afara celor două stînci, unde era strînsă ca într-o menghină.

Aceste platforme puteau fi lesne folosite, atît pentru debarcare, cît și pentru cercetarea amănunțită a locurilor. Proviziile pe care le adusese Gilliatt în „burduf" puteau fi descărcate în mod provizoriu acolo. Nu era însă timp de pierdut, căci platformele nu rămîneau deasupra apei decît acoperite iarăși de valurile mării.

În fața acestor stînci, unele plane, altele în pantă, își împinse și-apoi își opri Gilliatt „burduful".

Un strat umed și alunecos de iarbă de mare le înveșmînta ; povîrnișul era ici, colo, mai pieptiș, ceea ce făcea alunecușul mai periculos.

Gilliatt se descălță, sări cu picioarele goale pe iarba de mare și-și priponi „burduful" de un colț de stîncă.

Apoi înaintă cît putu mai departe pe cornișa îngustă de granit, ajunse sub vaporul suspendat în aer, își ridică ochii și începu să studieze.

Durande era prinsă, suspendată și oarecum potrivită între cele două stînci, la o înălțime de aproape douăzeci de picioare deasupra mării. Valurile trebuie să fi fost grozav de puternice ca s-o azvîrle la asemenea înălțime.

Aceste isprăvi de pomină nu sînt de natură să-i minuneze pe oamenii mării. Ca să nu cităm decît un singur exemplu, la 25 ianuarie 1840, în golful Stora, în clipa în care se potolea furtuna, unul din ultimele ei talazuri se dezlănțui cu atîta furie, încît dintr-o singură lovitură aruncă un bric întreg deasupra scheletului corvetei Marne, care eșuase în acele locuri înfigîndu-l cu bompresul înainte, între două faleze.

De altminteri, între cele două Douvres nu mai era decît jumătate din Durande.

Vasul, smuls din mijlocul valurilor, fusese oarecum dezrădăcinat din apă de uragan. Vîrtejul vîntului îl răsucise, vîrtejul apei îl țintuise și vasul, prins între cei doi pumni ai vijeliei, din care unul îl împingea înainte, celălalt îl ținea pe loc, se rupsese ca o șipcă. Partea dindărăt, cu mașina și cu roțile, ridicată deasupra valurilor spumegînde și aruncată cu toată furia ciclonului în defileul dintre cele două Douvres, se înfundase între stînci pînă la jumătate și rămăsese acolo. Ciclonul aplicase lovitura cu putere și cu multă precizie ; pentru a înfunda această parte a vasului în defileul dintre cele două Douvres, uraganul se transformase în măciucă. Partea

dinainte a Durandei, smulsă și rostogolită de rafalele puternice ale vîntului, se sfărîmase de stînci.

Din cala desfundată a vaporului, boii înecați căzuseră în mare.

O mare porțiune din pereții din față ai vaporului nu se desfăcuse încă complet de partea dindărăt și spînzura în aer, susținută de apărătorile roților din stînga prin cîteva legături șubrede, ușor de sfărîmat cu lovituri de topor.

Se vedeau, ici-colo, în scobiturile mai îndepărtate ale recifului, bîrne, scînduri, fîșii de pînză, crîmpeie de lanț, tot felul de rămășițe de-ale vaporului încremenite pe stînci.

Gilliatt studia cu atenție vasul naufragiat. Chila vaporului forma un fel de platou deasupra capului său.

Zarea, unde apele fără de margini se mișcau alene, era senină. Soarele se înălța maiestuos din această nesfîrșită întindere albastră.

Din cînd în cînd, cîte-o picătură de apă se prelingea de pe epavă [1] și cădea în mare.

Perfecțiunea dezastrului

Cele două Douvres se deosebeau între ele atît ca formă, cît și ca înălțime.

Pe mica Douvre, încovoiată și ascuțită, se vedeau ramificîndu-se, de la bază spre vîrf, vinele lungi ale unei roci de culoare cărămizie, de nuanță destul de deschisă, care învrîsta cu dungile ei masa de granit a stîncii. În locurile în care dungile acestea roșcate pătrundeau în granitul stîncii se formaseră un fel de crăpături foarte folositoare unei ascensiuni. Una din aceste crăpături, care se afla chiar deasupra epavei, fusese atît de bine șlefuită și lărgită de loviturile valurilor, încît se transformase într-un fel de firidă, în care s-ar fi putut așeza o statuie. Granitul micii Douvre era rotunjit la suprafață și neted ca o piatră de încercat aurul, netezime care nu-i răpea nimic din duritate. Vîrful micii Douvre era ascu-

[1] Epavă — resturile unei nave eșuate și părăsite de echipaj.

ţit ca un corn. Cea mare, lucioasă, omogenă, netedă, perpendiculară şi ca tăiată cu firul cu plumb, era formată dintr-un singur bloc şi părea făcută din fildeş negru. Nici o adîncitură, nici un relief. Povîrnişul îi era neospitalier ; ocnaşului nu i-ar fi putut folosi pentru a evada, şi nici unei păsări ca să-şi clădească acolo cuibul. În vîrful ei se afla, ca şi pe stînca *Omul,* o platformă; numai că această platformă era inaccesibilă.

Te puteai urca pe mica Douvre, însă nu puteai rămîne acolo timp mai îndelungat ; puteai rămîne cît doreai pe cea mare, dar era cu neputinţă să ajungi în vîrful ei.

Gilliatt, după ce văzu despre ce-i vorba, se reîntoarse la „burduf", descărcă totul pe cea mai lată dintre cornişele de deasupra apei, făcu din toate lucrurile astea, foarte reduse la număr, un soi de balot pe care-l înfăşură într-o prelată, trecu prin nodul balotului o frînghie cu cîrlig la capăt, împinse balotul într-un ungher al stîncii, unde să nu-l ajungă valurile, apoi, căţărîndu-se cu mîinile şi cu picioarele, din colţ de stîncă în colţ de stîncă, îmbrăţişînd mica Douvre, cramponîndu-se de cele mai mici neregularităţi, se sui pînă la nava eşuată în aer.

Ajuns la înălţimea roţilor cu zbaturi sări pe punte.

Interiorul epavei era lugubru.

Durande oferea vederii toate urmele unei agresiuni violente şi înspăimîntătoare. Era violul îngrozitor al furtunii. Vijelia se comportă ca o bandă de piraţi. Nimic nu seamănă mai mult cu un atentat ca un naufragiu. Norii, tunetul, ploaia, vînturile, talazurile, stîncile, toată banda asta de complici e odioasă.

Pretutindeni se vedeau urmele furiei turbate ale furtunii. Felul ciudat în care erau răsucite unele piese de fier îţi dezvăluia violenţa cu care furtuna, ca ieşită din fire, le azvîrlise în toate direcţiile. Spaţiul dintre punţi semăna cu celula unui nebun care a spart toate lucrurile.

Nu există fiară care să-şi sfîşie prada cu mai multă sălbăticie ca marea. Apa mării e toată numai gheare. Vîntul muşcă, valurile sfîşie ; talazul e o gură cu colţi ascuţiţi. El sfîşie şi striveşte în acelaşi timp. Lovitura oceanului e la fel cu aceea a unei labe de leu.

Prăpădul de pe Durande se caracteriza prin aceea că totul fusese distrus cu minuţiozitate, bucată cu bucată.

Parcă totul ar fi fost jumulit în mod îngrozitor. Multe stricăciuni păreau făcute înadins. Îţi venea să spui : Ce răutate ! Pereţii vasului fuseseră jupuiţi cu artă. E un fel de-a pustii propriu ciclonului. Acest devastator uriaş se complace în a ciopîrţi şi în a subţia. Distrugerile pe care le săvîrşeşte seamănă cu nişte torturi. El extermină şi diseacă în acelaşi timp.

Cicloanele se întîlnesc rar în clima noastră şi sînt cu atît mai de temut, cu cît se ivesc cînd nu te gîndeşti. O stîncă pe care-o întîlneşte în drum poate sili vijelia să se învîrtească în jurul ei ca în jurul unei axe. Probabil că furtuna s-a învîrtit în spirală în jurul stîncilor Douvres şi din ciocnirea cu reciful s-a înălţat brusc o trombă marină, ceea ce explică aruncarea vaporului pe stînci, la o înălţime aşa de mare. Cînd bîntuie ciclonul, un vapor nu cîntăreşte în faţa vîntului mai mult ca o pietricică într-o praştie.

Durande avea o rană adîncă, la fel cu aceea pe care-ar avea-o un om tăiat în două ; era un trunchi deschis prin care se scurgea un amestec de sfărîmături, asemeni unor măruntaie. Funii fîlfîiau în aer şi se zbăteau în vînt ; lanţuri se legănau de colo-colo, zăngănind ; fibrele şi nervii vaporului erau despuiaţi şi atîrnau. Ceea ce nu era sfărîmat în bucăţi era dezarticulat ; crîmpeie din căptuşeala interioară a vaporului dădeau impresia unor ţesale bătute în cuie ; totul era o ruină ; nimic care să nu fie smuls din loc, sărit din cuie, crăpat, strîmbat, ros, găurit, distrus ; nici un fel de coeziune în acest morman respingător ; totul era spart, dislocat şi rupt, prezentînd aspectul acela de inconsistenţă fluidă care caracterizează orice învălmăşeală, începînd cu cea omenească, numită cîmp de bătălie, şi terminînd cu învălmăşeala elementelor, numită haos. Totul se prăbuşea, totul se scurgea, şi un şuvoi de scînduri, de tăblii, de fiare vechi, de cabluri şi de bîrne se oprise la marginea marii fracturi a chilei, de unde cea mai mică zguduitură le putea rostogoli în mare. Ceea ce mai rămăsese din această solidă carenă, atît de falnică odinioară, adică numai partea dindărăt, spînzurată între cele două Douvres şi poate gata să se prăbuşească oricînd, era crăpată ici şi colo şi lăsa să se vadă prin găurile ei largi interiorul întunecat al vaporului.

Iar spuma scuipa de jos pe epava asta jalnică.

Gilliatt nu se aşteptase să găsească numai jumătate de vapor. Nici una din indicaţiile, totuşi atît de precise, ale căpitanului de pe *Shealtiel*, nu dăduseră a înţelege că vaporul fusese tăiat în două pe la mijloc. Probabil că spărtura se produsese sub presiunea maselor orbitoare de spumă, atunci cînd căpitanul de pe *Shealtiel* auzise „trosnitura aceea diabolică". Căpitanul plecase, fără îndoială, în clipa în care vijelia dădea lovitura de graţie Durandei, şi ceea ce luase el drept un talaz uriaş fusese o trombă marină. Mai tîrziu, cînd se apropiase să vadă vaporul naufragiat, el nu putuse zări decît partea anterioară a epavei, restul, adică marea spărtură care separase partea dinainte a vaporului de partea dindărăt, fiindu-i ascuns de gîtul îngust al recifului.

Cu excepţia acestui amănunt, tot ceea ce spusese căpitanul de pe *Shealtiel* fusese exact. Corpul vasului era pierdut, maşina însă rămăsese neatinsă.

Asemenea întîmplări se întîlnesc adesea atît în timpul naufragiilor, cît şi în timpul incendiilor. Nu putem pătrunde logica dezastrelor.

Catargele, rupte, căzuseră ; coşul însă nici nu se clintise ; placa cea mare de fier a postamentului maşinii reuşise să-l păstreze în întregime intact. Scîndurile ce căptuşeau roţile cu zbaturi erau desprinse una de alta, întocmai ca lamele unei jaluzele ; dar printre ele se puteau vedea cele două roţi în perfectă stare. Lipseau doar cîteva zbaturi.

În afară de maşină rezistase şi marele cabestan [1] din pupa vaporului. Lanţul îi era înfăşurat împrejur şi, datorită faptului că fusese fixat zdravăn într-un cadru de scînduri groase, mai putea fi încă întrebuinţat, cu condiţia cu efortul făcut pentru a-l pune în mişcare să nu distrugă complet puntea. Scîndurile punţii se îndoiau peste tot locul sub cea mai mică greutate. Toată această diafragmă se clătina.

În schimb, cum am mai spus, porţiunea corpului vasului care se afla între cele două Douvres era de neclintit şi părea să reziste.

[1] Cabestan — troliu, dispozitiv utilizat la deplasarea greutăţilor sau vehiculelor pe distanţe mici.

Faptul că mașina rămăsese intactă era ca un fel de bătaie de joc și adăuga catastrofei o nuanță de ironie. Mașina era salvată, ceea ce n-o împiedica însă să fie pierdută. Oceanul o păstra pentru a o distruge pe îndelete. Jocul de-a pisica cu șoarecele.

Durande avea să-și trăiască agonia, desfăcîndu-se bucată cu bucată. Avea să devină jucăria valurilor turbate. Avea să se micșoreze pe zi ce trece și, ca să spunem așa, să se topească. Ce se putea face? Numai gîndul că un asemenea bloc uriaș, alcătuit din mecanisme și angrenaje, masiv și delicat totodată, condamnat să nu poată fi mișcat din loc din cauza greutății sale, lăsat în această regiune singuratică, pradă forțelor distructive, pus de stînci la discreția vîntului și a valurilor, ar putea fi, în condițiile acestui mediu neîndurător, salvat de la o nimicire lentă, părea nebunie curată.

Durande era prizoniera celor două Douvres.

Cum s-o eliberezi?

Cum s-o smulgi de-acolo?

Evadarea unui om e lucru greu; dar ce problemă reprezintă evadarea unei mașini!

Cercetarea locală prealabilă

Gilliatt era încolțit din toate părțile numai de probleme urgente. Cea mai urgentă însă era aceea de a găsi un loc de ancorat pentru „burduf", apoi un adăpost pentru el însuși.

Durande fiind strivită mai puternic la babord decît la tribord, apărătoarea roții din dreapta era mai ridicată decît cea din stînga.

Gilliatt se urcă pe apărătoarea roții din dreapta. De acolo el domina partea de jos a stîncilor și, cu toate că șirul îngust al stîncilor dindărătul celor două Douvres șerpuia, formînd mai multe coturi, Gilliatt putu să cerceteze în voie planul geometric al recifului.

Își începu lucrul prin această acțiune de recunoaștere.

Cele două Douvres, după cum am mai arătat, erau ca doi stîlpi uriași stînd de strajă la intrarea îngustă a unei stradele alcătuită din mici faleze din granit cu fațadele

perpendiculare. Nu rareori întîlneşti în formaţiunile submarine primitive asemenea coridoare ciudate, care par cioplite cu toporul.

Acest defileu, extrem de întortocheat, era întotdeauna plin cu apă, chiar în timpul refluxului. Un curent foarte agitat îl străbătea veşnic de la un capăt la celălalt. Cotiturile repezi ale acestui fel de canal erau, după natura vîntului care-l răscolea, cînd bune, cînd rele ; cîteodată dădeau hula peste cap, îndepărtînd-o ; altă dată o îndîrjeau. Şi acest din urmă caz era cel mai frecvent ; obstacolul înfurie valurile şi le împinge la excese ; spuma e semnul creşterii nemăsurate a valului.

Vijelia de-a lungul defileurilor dintre două stînci e supusă peste tot locul aceleiaşi presiuni şi prezintă aceeaşi primejdie. Suflul uriaş rămîne uriaş de la un capăt la celălalt al defileului, biciuind doar mai ascuţit. E măciucă şi săgeată totodată. Străpunge şi zdrobeşte în acelaşi timp.

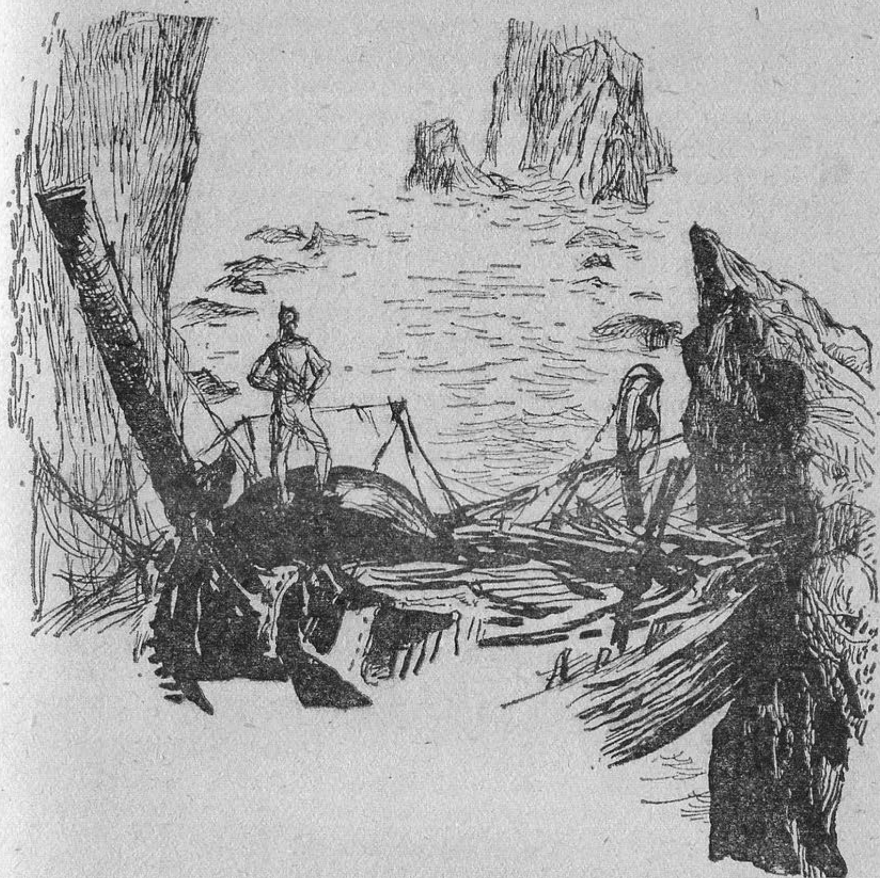
Cele două şiruri de stînci, care lăsau între ele acest soi de „stradă marină", se orînduiau în platforme mai joase decît cele două Douvres şi descreşteau treptat-treptat, apoi se afundau amîndouă sub apă la oarecare distanţă. La capătul acela se găsea o altă intrare gîtuită, mai joasă decît intrarea dintre cele două Douvres, care forma intrarea dinspre răsărit a defileului. Era uşor de ghicit că dubla prelungire a celor două şiruri de stînci continua strada sub apă pînă la stînca *Omul*, aşezată ca o cetăţuie patrată la cealaltă extremitate a recifului.

De altfel, în timpul refluxului, şi era tocmai reflux cînd Gilliatt cerceta aceste locuri, cele două şiraguri de stînci submarine lăsau să li se vadă crestele, unele fără pic de umezeală pe ele, vizibile toate şi înşiruindu-se una după alta fără întrerupere.

Omul limita şi proptea în partea de răsărit întreaga masă de stînci a recifului, care se rezema înspre apus de cele două Douvres.

Văzut de sus, întregul recif părea un şirag de mătănii alcătuit din brizanţi, avînd la un capăt cele două Douvres, iar la celălalt *Omul*.

Această stradelă în zigzag, şerpuind ca un fulger, avea, aproape peste tot, aceeaşi lăţime. Oceanul o construise astfel. Natura, în veşnică mişcare, produce uneori regularităţi din acestea ciudate.

De la un capăt la altul al defileului, cei doi pereți paraleli de stîncă stăteau față în față, la o distanță pe care lărgimea Durandei o acopererea aproape exact. Între cele două Douvres, o adîncitură a Douvrei celei mici, curbată și prăvălită în acel loc, dăduse adăpost roților cu zbaturi. În orice alt loc, roțile ar fi fost strivite.

Dubla fațadă interioară a recifului avea un aspect îngrozitor. Tot ceea ce Gilliatt, de pe înălțimea epavei, putea zări din defileul, îl făcea să i se încrețească pielea de groază. De multe ori defileurile de granit ale oceanului îți oferea o stranie și permanentă întruchipare a naufra-

giului. Defileul celor două Douvres o oferea și el pe-a lui proprie, înspăimîntătoare. Oxizii rocilor lăsau ici-colo pe povîrnișul stîncos urme roșiatice, ca niște pete de sînge închegat. Era ca sudoarea însîngerată a unui cavou plin de cadavre, ca și cum reciful ar fi ascuns o criptă. Aspra piatră marină, diferit colorată, ici din cauza descompunerii amalgamurilor metalice din compoziția rocilor, colo datorită mucegaiului, prezenta în unele locuri plăgi goaznice, purpurii, în altele pete de un verde suspect, împroșcături de un roșu închis, care evocau ideea asasinatului și a exterminării. Ți se părea că ai în față peretele unei camere de tortură de pe care sîngele nu se uscase încă. Ai fi zis că trupurile strivite ale oamenilor și-au lăsat acolo urma ; iar stînca perpendiculară purta un fel de amprentă a unor agonii acumulate. În unele locuri, sîngele celor uciși părea că se mai prelinge încă de pe pereții umezi și aveai impresia că dacă ai atinge cu degetul stînca, ți l-ai înroși de sînge. Urme de masacru apăreau pretutindeni. La picioarele dublului șir de stînci paralele, uriași bolovani rotunjiți de valuri, unii de un roșu aprins, alții negri sau violeți, vizibili peste tot locul — la suprafața mării, sub valuri și în adînciturile săpate de apă în stîncă — făceau impresia unor viscere. S-ar fi zis că pîntecele unor uriași fuseseră deșertate acolo. În peșterile pe care le sapă apele mării asemenea aspecte se întîlnesc destul de des

Un grajd pentru cal

Pentru cei pe care neprevăzutul călătoriilor îi condamnă să locuiască cîtva timp pe un recif în mijlocul oceanului, forma recifului nu le este nicidecum indiferentă. Sînt recife-piramidă, o unică creastă săgetînd din valuri, recife-colac, ceva ca un rotocol de bolovani ; există și recife-coridor.

Un recif-coridor are o direcție. Această direcție e de mare importanță. De felul cum e orientat reciful depinde și influența pe care-o exercită el asupra aerului și apei. Reciful coridor acționează asupra valurilor și vîntului în mod mecanic, prin forma sa, și ca un element galvanic,

prin gradul diferit de magnetizare a planurilor sale verticale, mase alăturate și antagonice.

Acest fel de recife atrage toate forțele dezlănțuite ale uraganului și exercită asupra vijeliei o ciudată putere de concentrație.

De unde, în regiunile cu astfel de stînci, o sporire a violenței furtunilor.

Gilliatt se pricepea destul de bine la recife, ca să nu subaprecieze seriozitatea situației în care se găsea pe stîncile Douvres. Înainte de toate, după cum am mai spus, trebuia să-și pună la loc sigur „burduful".

Dubla spinare stîncoasă, ce se prelungea ca o tranșee, șerpuitor, în spatele celor două Douvres, alcătuia ici și colo grupuri împreună cu alte stînci, și puteai lesne ghici existența unor fundături și a unor peșteri care răspundeau în stradela dintre stînci și care se legau de defileul principal, ca ramurile de tulpină.

Partea inferioară a stîncilor era căptușită cu alge, iar partea superioară cu licheni. Nivelul uniform al algelor pe toate stîncile indica nivelul cel mai ridicat al fluxului, peste care apele mării nu mai cresc. Vîrfurile stîncoase, pe care apa nu le atingea niciodată, aveau fulguiala aceea de argint și de aur pe care i-o dă granitului marin amestecul de licheni albi și de licheni galbeni.

Pe alocuri, stîncile erau acoperite de scoici de formă conică și-ți făcea impresia că erau mîncate de lepră. Caria uscată a granitului.

În unele locuri, în unghere ascunse, unde se strînseseră mormanele de nisip fin cu suprafața unduită mai mult de vînt decît de valuri, creșteau pîlcuri de scaieți albaștri.

În unele scobituri rareori scăldate de valurile mării se vedeau adînc săpate mici vizuini ale ariciului de mare. Acest arici-moluscă, un fel de bulgăr viu care umblă rostogolindu-se pe țepi, a cărui carapace este alcătuită din peste zece mii de piese artistic împreunate și sudate și a cărui gură se cheamă, nu știu de ce, *lanterna lui Aristotel*, găurește granitul cu cei cinci dinți ai săi care mușcă piatra, și-apoi se instalează acolo. În alveolele acestea îl găsesc căutătorii de „fructe de mare". Ei îl taie în patru și-l mănîncă crud, ca pe o stridie. Unii obișnuiesc să-și înmoaie pîinea în această carne gelatinoasă. De aici și denumirea de *ou de mare*.

Vîrfurile îndepărtate ale stîncilor submarine, descoperite de reflux, formau chiar la poalele *Omului* un fel de golfuleţ, împrejmuit aproape de jur împrejur de pereţii stîncoşi ai recifului. Era limpede că-n locul acela s-ar putea amenaja o mică radă. Gilliatt examină golfuleţul. Avea forma unei potcoave şi era deschis numai într-o singură parte, în direcţia vîntului dinspre răsărit, cel mai puţin primejdios dintre vînturile care bîntuie în acele locuri. Zăgăzuită, marea era în acel loc aproape ca o apă stătătoare. Acest golfuleţ putea oferi un adăpost. De altminteri, Gilliatt nu prea avea de unde alege.

Dacă voia să profite de reflux, trebuia să se grăbească. Timpul continua de altfel să se menţină frumos şi liniştit. Trufaşul ocean era în toane bune.

Gillliatt coborî, se încălţă, desfăcu parîma, se urcă în barcă şi o împinse în larg. El navigă de-a lungul părţii exterioare a recifului, folosindu-se de vîsle.

Ajuns în dreptul *Omului*, examină cu atenţie intrarea golfuleţului.

Un fel de unduire imperceptibilă în mobilitatea valurilor, cută invizibilă pentru oricine altul decît un marinar, indica locul de trecere.

Gilliatt studie o clipă această curbă, aproape fără de contur în noianul apelor, împinse puţin barca spre larg ca să poată întoarce şi să-şi croiască mai cu uşurinţă drum şi-apoi, repede, dintr-o singură lovitură de vîslă, intră în golfuleţ.

Aruncă sonda.

Locul de ancorat era într-adevăr minunat.

„Burduful“ era la adăpost, aproape împotriva tuturor eventualităţilor anotimpului.

Pînă şi cele mai periculoase stînci au asemenea ascunzişuri liniştite. Adăposturile pe care le întîlneşti printre stînci au ceva din ospitalitatea beduinului : sînt sigure şi te poţi încrede în ele.

Gilliatt trase „burduful“ cît mai aproape de *Omul*, totuşi la o oarecare distanţă de locul unde atingea fundul, şi aruncă cele două ancore ale vasului.

După ce termină, îşi încrucişă braţele şi începu să se sfătuiască cu el însuşi.

„Burduful“ era la adăpost ; această problemă o rezolvase ; dar mai rămînea încă una. Unde să se adăpostească el acum ?

Două adăposturi se prezentau : „Burduful“ însuși, cu fărîma lui de cabină care putea fi, de bine, de rău, folosită, și platoul *Omului*, pînă la care puteai urca cu ușurință.

Și dintr-un adăpost și din celălalt puteai ajunge, în timpul refluxului, sărind din stîncă în stîncă, aproape fără să te uzi, pînă la defileul dintre cele două Douvres, unde se găsea Durande.

Dar refluxul nu durează decît un moment, așa că tot restul timpului erai despărțit fie de adăpost, fie de epavă, printr-o distanță de peste trei sute de metri. Să înoți printre stînci e un lucru greu, iar cînd marea acoperă stîncile, e cu neputință.

Nu rămînea decît să renunțe și la „burduf“, și la *Omul*. Nici un adăpost cu putință între stîncile vecine. Vîrfurile inferioare ale stîncilor se afundau de două ori pe zi sub apele fluxului.

Vîrfurile mai înalte erau spălate fără încetare de spuma valurilor. Acțiune inospitalieră.

Rămînea doar epava.

Era oare cu putință să locuiască acolo ?

Gilliatt nutri această speranță.

O cameră pentru călător

După o jumătate de oră, Gilliatt, aflîndu-se din nou pe epavă, urca și cobora de pe puntea superioară pe puntea inferioară și de acolo în cală, aprofundînd examenul sumar făcut cu ocazia primei lui vizite.

Cu ajutorul cabestanului urcase pe puntea Durandei balotul pe care-l făcuse din încărcătura „burdufului“. Cabestanul funcționase bine. Manelele[1] pentru a-l pune în mișcare, nu lipseau pe punte. Gilliatt n-avea decît să întindă mîna în vraful acesta de piese răvășite, ca să-și aleagă pe cea pe care-o dorea.

Găsi în mormanul de resturi o daltă, căzută fără îndoială din cutia dulgherului, cu care-și îmbogăți lădița de scule.

[1] Manelă — pîrghie de lemn pentru învîrtit cabestanul etc.

De altminteri — atunci cînd te afli într-o situație precară și cel mai neînsemnat lucru are valoare — își avea briceagul în buzunar.

Gilliatt lucră toată ziua la epavă, curățind, consolidînd, înlăturînd tot ceea ce era de prisos.

Cînd veni seara, el ajunse la următoarea concluzie : Întreaga epavă tremura în bătaia vîntului. Carcasa ei se cutremura la fiecare pas al lui Gilliatt. Numai acea parte din corpul vasului în care se afla mașina, prinsă ca într-un cleşte între stînci, era solid fixată și nu se clintea din loc. Traversele erau puternic proptite în granitul stîncilor.

Să se instaleze pe Durande ar fi fost o nechibzuință. Ar fi însemnat o povară în plus ; și epava nu numai că nu trebuia supraîncărcată, ci dimpotrivă, era nevoie să fie ușurată.

Ruina aceasta trebuia cruțată cît mai mult cu putință. Era ca un bolnav care trage să moară. Vîntul avea s-o maltrateze îndeajuns.

Însuși faptul de a fi silit să lucrezi pe navă era dăunător pentru ea. Activitatea pe care epava va trebui s-o suporte o va obosi în mod sigur, poate peste puterea ei de rezistență.

Și apoi, dacă vreun accident de noapte ar surveni în timpul somnului lui Gilliatt, a te găsi în epavă ar fi însemnat să te scufunzi o dată cu ea. Nici un ajutor cu putință ; totul ar fi fost pierdut. Deci, ca să poți salva epava, trebuia să te afli în afara ei.

Să fii în afara ei și în același timp lîngă ea — aceasta era problema.

Era din ce în ce mai complicat.

Unde să găsești un adăpost în aceste condiții ?

Gilliatt căzu pe gînduri.

Nu rămîneau decît cele două Douvres. Dar ele păreau puțin primitoare.

Se zărea de jos, pe paltoul din vîrful marii Douvre, un fel de ridicătură. Poate că în acest crîmpei de stîncă se găsea vreo scobitură. O gaură în care să te poți cuibări ; Gilliatt nici nu cerea mai mult.

Dar cum să ajungi pînă la platou ? Cum să te urci pe acest perete vertical, dur și lustruit ca o pietricică, pe jumătate acoperit de alge verzi și vîscoase, cu înfățișarea lunecoasă a unei suprafețe bine săpunite ?

Erau mai bine de treizeci de picioare între puntea Durandei și creasta platoului.

Gilliatt scoase din lada lui cu unelte funia cu noduri și-o prinse cu cîrligul de cingătoare și începu să escaladeze mica Douvre. Pe măsură ce se urca, ascensiunea devenea tot mai anevoioasă. Uitase să-și scoată ghetele, ceea ce făcea ca urcușul să fie și mai greu. Ajunse cu multă caznă în vîrf; se ridică în picioare. Nu era loc decît atîta cît să poată să-și pună picioarele. Să-și înjghebeze un adăpost era aproape cu neputință. Un stîlpnic[1] ar fi fost foarte mulțumit și cu atîta; Gilliatt, mai pretențios, voia ceva mai mult.

Mica Douvre era aplecată în direcția celei mari, ceea ce de departe făcea impresia că o salută; iar distanța dintre cele două Douvres, care la poale era de vreo douăzeci de picioare, spre vîrf nu era decît de opt pînă la zece picioare.

De pe piscul unde se urcase, Gilliatt văzu și mai limpede globul stîncos care acoperea în bună parte platforma marii Douvre.

Această platformă era la o înălțime de cel puțin trei stînjeni deasupra capului său.

O prăpastie îl despărțea de ea.

Povîrnișul micii Douvre, foarte înclinat, îi fugea de sub picioare.

Gilliatt desfăcu de la cingătoare funia cu noduri, măsură repede cu privirea distanța și aruncă cîrligul pe platformă.

Cîrligul rîcîi stînca, apoi alunecă. Funia, la capătul căreia se găsea cîrligul, căzu sub picioarele lui Gilliatt, de-a lungul micii Douvre.

Gilliatt încercă din nou, aruncînd funia mai departe și țintind ridicătura de granit de pe platforma unde zărea o seamă de crăpături și de șanțuri.

Aruncarea funiei fu făcută cu atîta îndemînare și cu atîta precizie, încît cîrligul rămase înfipt.

Gilliatt trase cu putere de frînghie. Stînca se sfărîma și funia se rostogoli din nou în prăpastia de sub el.

Gilliatt aruncă cîrligul pentru a treia oară.

---

[1] Stîlpnic — anahoret care își petrece viața în vîrful unui munte (n.a.).

De data asta nu mai alunecă. Trase cu putere de frînghie. Ea rezistă. Cîrligul se fixase undeva.

Se oprise pe platou în vreun colţ de stîncă, pe care Gilliatt nu-l putea vedea.

Era silit să-şi încredinţeze viaţa acestui suport necunoscut. Gilliatt nu şovăi.

Nu era vreme de pierdut. Trebuia să aleagă soluţia cea mai rapidă. De altfel, era aproape cu neputinţă să coboare pe puntea Durandei, pentru a chibzui la altă posibilitate. Alunecuşul era probabil, iar prăbuşirea aproape sigură. De urcat urci, dar nu ştii dacă te mai poţi întoarce.

Gilliatt avea, ca toţi marinarii destoinici, mişcările sigure. El nu-şi irosea niciodată puterile. Nu făcea decît eforturi măsurate. Din care cauză făcea minuni de bărbăţie, deşi avea muşchi obişnuiţi ; nu era mai vînjos ca alţii, dar în schimb era mai cutezător. La el, puterea, care e de natură fizică, se îmbina cu energia, care e de natură morală.

Lucrul pe care trebuia să-l facă era periculos.

Să străbată, agăţat de funie, spaţiul dintre cele două Douvres, asta era problema.

Gilliatt încercă pentru a doua oară cîrligul ; dar acesta nici nu se clinti.

Gilliatt îşi înfăşură mîna stîngă cu o batistă, apucă cu putere frînghia cu mîna dreaptă, peste care puse mîna stîngă, apoi, întinzînd un picior înainte, iar cu celălalt lovind cu putere stînca, pentru ca forţa brînciului să oprească răsucirea frînghiei, se aruncă din vîrful micii Douvres spre faţa abruptă a celei mari.

Izbitura fu puternică. Cu toate precauţiunile luate, frînghia se răsuci şi el se izbi cu umărul de stîncă. Fu împins înapoi. Pumnii i se loviră la rîndul lor de stîncă. Batista alunecase. Mîinile i se zdreliră. Puţin lipsi ca să nu-i fie strivite.

Gilliatt rămase o clipă ameţit, atîrnînd în gol.

Fu totuşi destul de stăpîn pe sine, chiar în clipa cînd îi veni ameţeală, ca să nu dea drumul frînghiei.

Cîtva timp se scurse în legănări şi zvîcnete, înainte ca el să izbutească a prinde frînghia între picioare. În cele din urmă reuşi.

Revenindu-şi în fire şi ţinînd frînghia atît cu mîinile cît şi cu picioarele, privi în jos.

Lungimea funiei, care-i servise de multe ori să atingă înălțimi și mai mari, nu-l neliniștea. Capătul ei se tîra într-adevăr pe puntea Durandei.

Gilliatt, avînd siguranța că va putea coborî, începu să se urce.

În cîteva clipe fu pe platou.

Nici o făptură, în afară de cele înaripate, nu călcase vreodată pe-acolo. Platoul era acoperit peste tot cu găinaț. Avea forma unui trapez neregulat, tăiat în acea prismă uriașă de granit purtînd numele de marea Douvre și era scobit la mijloc ca o covată. Opera ploilor.

Gillatt, de altfel, făcuse cele mai îndreptățite presupuneri. Se vedeau, în unghiul de la baza trapezului, o seamă de stînci suprapuse, resturi provenite probabil din surparea vîrfului stîncii. Aceste stînci, asemenea unui morman de uriașe lespezi de pavat, lăsau destul loc ca să se strecoare printre ele vreo fiară sălbatică, rătăcită pe piscul acesta.

Nu se vedea nici un fel de grotă, nici o peșteră, ci numai găuri ca într-un burete. Una din aceste vizuini i-ar fi putut servi lui Gilliatt drept adăpost.

Vizuina avea un așternut de iarbă și de mușchi. Gilliatt ar fi fost acolo strîns ca într-o teacă.

Iatacul avea la intrare o înălțime de două picioare. Dar se îngusta cu cît pătrundeai mai înăuntru. Sicriile de piatră au uneori această formă. Mormanul de stînci fiind îndreptat cu spatele spre sud-vest, vizuina era ferită de ploi, dar era expusă vîntului de miazănoapte.

Gilliatt o găsi pe gustul lui.

Cele două probleme fuseseră rezolvate: „burduful" avea un adăpost, iar el avea o locuință.

Partea bună a acestei locuințe era că se afla în apropierea epavei.

Cîrligul frînghiei cu noduri, care căzuse între două blocuri de stîncă, se înfipsese acolo solid. Gillliatt îl mai întări, punînd deasupra lui și un bolovan. Apoi intră imediat în legătură directă cu Durande. De-acum încolo era ca la el acasă.

Marea Douvre îi era casa. Durande îi era șantierul.

Să plece și să se întoarcă, să se urce și să coboare, nimic nu era mai simplu.

Coborî cu vioiciune pe punte, cu ajutorul frînghiei.

Ziua era frumoasă, lucrurile începuseră bine, era mulțumit și băgă de seamă că i se făcuse foame.

Își desfăcu coșul cu provizii, deschise briceagul, tăie o halcă de carne afumată, mușcă o îmbucătură de pîine neagră, trase o dușcă din plosca cu apă dulce și se ospătă împărătește.

Cînd termină masa, soarele nu apusese încă. Profită de lumina care mai dăinuia și începu să ușureze epava, operație ce nu mai putea suferi nici o întîrziere.

Petrecuse o parte din zi triind rămășițele. Depozită în ungherul solid în care se găsea mașina tot ceea ce-i putea fi de folos : lemnărie, fierărie, funii, pînze. Aruncă în mare tot ceea ce era nefolositor.

Încărcătura „burdufului", pe care-o ridicase pe punte cu ajutorul cabestanului, deși foarte redusă, constituia totuși o povară. Gilliatt zări în peretele micii Douvre o scobitură în formă de firidă, care nu era la o înălțime prea mare, așa încît puteai ajunge la ea doar întinzînd mîna. Se văd deseori săpate în stîncă asemenea dulapuri naturale, ce-i drept, în permanență deschise. Gîndi că și-ar putea depozita acolo lucrurile. Așeză în fund cele două lădițe, cea cu scule și cea cu haine, cei doi saci, făina de secară și pesmeții, iar în față puse, poate puțin prea aproape de marginea firidei, dar din lipsă de spațiu nu avea de ales, coșul cu provizii.

Avusese grijă să-și scoată din lădița cu îmbrăcăminte blana de oaie, mantaua de ploaie cu glugă și jambierele gudronate. Pentru ca vîntul să nu-i poarte frînghia cu noduri de colo-colo, îi legă capătul de jos de un cîrlig de pe epavă.

Trebuia să se îngrijească și de cealaltă extremitate a frînghiei. A-i imobiliza partea de jos era foarte necesar, dar în vîrful prăpastiei, în locul unde frînghia cu noduri se freca de muchea platformei, era primejdie să i-o taie munchea ascuțită a stîncii.

Gilliatt scotoci prin vraful de resturi pe care le pusese deoparte și luă de-acolo cîteva fîșii de pînză de vele, iar dintr-un crîmpei de parîmă vechi, cîteva fire lungi de sfoară, cu care își burduși buzunarele.

Un marinar ar fi bănuit numaidecît că are de gînd să căptușească cu bucățile astea de pînză și cu capetele de sfoară cotul pe care-l făcea frînghia cu noduri pe muchea

ascuțită a stîncii, pentru a feri funia să se roadă ; operație ce se cheamă „patronare".

După ce se aproviziona din belșug cu petice, își puse jambierele, își trase mantaua de ploaie peste bluză și gluga peste bonetă, își înnodă în jurul gîtului blana de oaie și, îmbrăcat în panoplia asta din care nu lipsea nimic, apucă funia solid fixată de data asta la marginea marii Douvre și porni să ia cu asalt acest turn întunecat al mării.

Gilliatt, în ciuda faptului că avea mîinile zdrelite, ajunse cu ușurință pe platou.

Cele din urmă pîlpîiri ale apusului se stingeau. Pe mare se lăsase noaptea. Peste vîrful Douvres mai dăinuia încă o licărire de lumină.

Gilliatt profită de această slabă strălucire pentru a îmblăni frînghia cu noduri. O înfășură, pe porțiunea care atingea muchia stîncii, într-un bandaj format din mai multe straturi de pînză, legînd strîns cu sfoară fiecare strat în parte. După ce termină această operație, Gilliatt, care stătuse pînă atunci pe vine, se ridică în picioare.

În vreme ce sfîrșea fixarea acestor zdrențe împrejurul frînghiei cu noduri, auzi în văzduh un fel de fîșîit ciudat.

Zgomotul aducea, în liniștea înserării, cu fîlfîitul aripilor unui uriaș liliac.

Gilliatt ridică ochii spre cer. Un imens rotocol negru i se rotea deasupra capului, pe cerul adînc și alb al crepusculului.

Se văd, în tablourile vechi, astfel de cercuri în jurul capetelor sfinților. Numai că acelea sînt de aur, pe un fond întunecat, pe cînd acesta era sumbru, pe un fond luminos. Nimic mai bizar. Ai fi zis că e aureola de noapte a marii stînci Douvre.

Acest cerc se apropia de Gilliatt și apoi se îndepărta, se micșora și apoi se lărgea.

Erau pescăruși, goelanzi, cormorani, lăstuni, un nor de păsări de mare înfricoșate, speriate.

Probabil că marea Douvre le era hanul și că ele veneau să se culce, iar Gilliatt ocupase una din camere. Acest locatar neașteptat le neliniștea.

Un om pe meleagurile astea, așa ceva nu văzuseră niciodată !

Zborul lor speriat dură cîtva timp.

Se părea că păsările așteaptă plecarea lui Gilliatt.

Gilliatt, uşor îngîndurat, le urmărea cu privirea.

Vîrtejul zburător sfîrşi prin a se resemna, cercul se desfăcu brusc în spirală şi stolul de păsări de mare se lăsă la capătul celălalt al recifului, pe *Omul*.

Acolo păreau că țin sfat şi comentează întîmplarea. Iar Gilliatt, în timp ce se cuibărea în culcuşul lui de granit şi-şi punea sub cap o piatră drept căpătîi, auzi încă multă vreme păsările glăsuind una după alta, cînd îi venea fiecăruia rîndul la croncănit.

Apoi tăcură şi totul adormi, păsările pe stînca lor, iar Gilliatt pe a lui.

Importunaeque volucres [1]

Gilliatt dormi bine. Totuşi îi fu frig şi se deşteptă de cîteva ori în timpul nopţii. Se culcase, fireşte, cu capul în pragul viziunii şi cu picioarele în fundul ei, şi nu avusese grijă să scoată din culcuş mulţimea aceea de pietricele ascuţite care nu-i făceau cu nimic somnul mai uşor.

Din cînd în cînd, întredeschidea ochii.

Auzea în răstimpuri detunături puternice. Erau valurile fluxului care năvăleau în grotele recifului, făcînd un zgomot asemănător bubuitului de tun.

Adormea însă din nou şi vedea de data asta în vis „Casa de la capătul drumului", casa „*Neînfricatelor*", portul Saint-Sampson ; o auzea cîntînd pe Déruchette ; parcă trăia aievea. Cînd adormea, i se părea că e treaz, iar cînd se trezea, i se părea că visează.

Şi, într-adevăr, de-aici înainte totul avea să se petreacă aidoma ca într-un vis.

Către miezul nopţii, un foşnet prelung se iscă în văzduh. Gilliatt îl percepu în mod nedesluşit prin somn. Probabil că se stîrnea vîntul.

Odată, scuturat de un fior de frig, întredeschise pleoapele ceva mai mult decît pînă atunci. În înaltul cerului se îngrămădeau nori grei ; luna aluneca printre ei, urmărită de o stea uriaşă.

---

[1] Importunaeque volucres = şi zburătoarele nepoftite (în limba latină în text).

Spre ziuă, Gilliatt era pe jumătate înghețat și dormea adînc.

Lumina dimineții care-l lovise brusc în față îl smulse din acest somn care ar fi putut deveni, poate, primejdios. Iatacul îi era așezat cu fața spre răsărit.

Gilliat căscă, se întinse și se strecură afară din bîrlog.

Dormise așa de adînc, încît nu-și dădu seama imediat unde se găsește.

Treptat-treptat își redobîndi simțul realității, și încă în așa măsură, încît strigă : „La masă !"

Vremea se potolise, cerul era rece și senin. Norii se risipiseră, vîntul din timpul nopții limpezise zarea, iar răsăritul soarelui făgăduia o zi frumoasă. Încă o zi minunată, care începea. Gilliatt era plin de voioșie.

Își scoase mantaua de ploaie și jambierele, le înfășură în pielea de oaie, cu blana înăuntru, legă sulul cu o sfoară și-l împinse în fundul vizuinii, la adăpost de-o eventuală ploaie. Apoi își făcu patul, adică aruncă afară toate pietricelele. Cînd patul fu gata, coborî pe funie pînă pe puntea Durandei și alergă la firida în care-și depozitase coșul cu provizii.

Dar coșul nu se mai afla acolo. Cum îl pusese foarte aproape de marginea firidei, vîntul care suflase în timpul nopții îl smulsese și-l aruncase în mare. În afară de pesmeți și făina de secară, nu-i mai rămîneau lui Gilliatt decît scoicile cu care se hrănise și naufragiatul care murise de foame pe stînca *Omul*.

Cît privește pescuitul, trebuia să-și mute gîndul de la așa ceva. Peștelui nu-i plac șocurile și de aceea se ferește de stînci ; vîrșele și năvoadele își pierd zadarnic vremea printre stînci, crestele lor nu-s bune decît ca să le rupă ochiurile.

Gilliatt mîncă doar cîteva scoici, așa-zișii „păduchi de stîncă", pe care le desprinse cu mare greutate. Era să-și rupă briceagul din cauza lor.

În timp ce lua această sărăcăcioasă gustare, auzi un ciudat tumult venind de pe mare. Privi în direcția aceea.

Era stolul de pescăruși și de goelanzi, care se năpustiseră asupra unei stînci mai joase, fîlfîind din aripi, ciocnindu-se unii de alții, strigînd și chemînd. Se îngrămădeau claie peste grămadă în jurul unui anumit punct. Această hoardă cu cioc și cu gheare devora ceva.

Acel ceva era coșul lui Gilliatt.

Coșul, aruncat de vînt pe un colț de stîncă, se spărsese. Păsările alergară în grabă într-acolo. Purtau în ciocuri tot felul de bucăți. Gilliatt își recunoscu de departe carnea afumată și peștele sărat.

Păsările trecură la represalii. Gilliatt le luase adăpostul, ele îi luară mîncarea.

Reciful și felul de a se folosi de el

Trecu o săptămînă.

Deși era anotimpul ploilor, totuși nu ploua, și lucrul acesta îl bucura nespus de mult pe Gilliatt.

De altfel, ceea ce întreprindea el depășea, cel puțin în aparență, puterea omenească. Succesul părea atît de puțin sigur, încît încercarea apărea nebunie curată.

Cînd te apuci serios de un lucru, ies la iveală piedicile și greutățile. Numai începînd ceva, îți dai seama cît de anevoie vei ajunge la capăt. Orice început e greu. Primul pas pe care-l faci îți destăinuie fără cruțare ceea ce va urma. Și orice piedică te înțeapă ca un mărăcine.

Pentru ca mașina Durandei să fie scoasă din locul unde-o aruncase vijelia și unde era pe trei sferturi prinsă între stînci și pentru a încerca, cu oarecare sorți de izbîndă, asemenea operație de salvare într-un asemenea loc și într-un asemenea anotimp, părea că e nevoie de o trupă întreagă, de oameni, și Gilliatt era singur ; trebuia un întreg utilaj de tîmplărie și mașini de tot felul, și Gilliatt avea un ferăstrău, un topor, o daltă și un ciocan ; era nevoie de un atelier și de-o magazie solidă, și Gilliatt n-avea nici măcar un acoperiș ; trebuiau provizii de alimente, și Gilliatt n-avea nici măcar o pîine.

Dacă cineva în această primă săptămînă, l-ar fi văzut pe Gilliatt lucrînd pe stîncile recifului, nu și-ar fi putut da seama ce are de gînd să facă. Părea că nu se mai gîndește nici la Durande, nici la cele două Douvres. Se ocupa numai de ceea ce se găsea pe stînci ; părea preocupat de salvarea micilor resturi de pe vaporul naufragiat. Profita de ceasurile de reflux pentru a despuia stîncile de tot ce le dăruise naufragiul. Mergea din stîncă în stîncă, adunînd ceea ce aruncase marea acolo : fîșii din velele va-

porului, crîmpeie de funii, bucăți de fier, așchii din bocaporțile[1] vaporului, dulapii și bordajul sfărîmat, verge răsucite, ici o grindă, colo un lanț, dincolo o macara.

În același timp, el studia toate văgăunile stîncilor. Nici una nu-i putea servi de adăpost, spre marea dezamăgire a lui Gilliatt, căruia noaptea îi era frig în spațiul îngust străjuit de lespezi de pe creasta mării Douvre unde locuia ; el ar fi dorit să-și găsească o mansardă mai bună.

Două din aceste văgăuni erau destul de încăpătoare ; cu toate că podeaua de rocă naturală era aproape pretutindeni oblică și inegală, puteai totuși sta în picioare și umbla prin ele. Ploaia și vîntul erau ca la ele acasă, dar nici fluxul cel mai puternic n-ajungea pînă acolo. Erau vecine cu mica Douvre și puteai ajunge cu ușurință și

---

[1] Bocaporți — deschideri în puntea unei nave, prin care se introduc mărfurile în magazie.

oricînd la aceasta. Gilliatt hotărî ca una din ele să fie magazie, iar cealaltă atelier de fierărie.

Cu ajutorul tuturor șacheților [1] de înfășurat velele pe vergi și a parîmelor de întins tendele [2] pe strajă [3] pe care reuși să le adune, făcu baloturi din resturile scăpate de la înec, adunînd fierăria și lemnăria în mănunchiuri, iar velele în suluri. Le legă cu grijă pe toate. Pe măsură ce fluxul ajungea pînă la ele, făcîndu-le să plutească, Gilliatt le tîra printre stînci pînă la magazia sa. Găsise într-o adîncitură o parîmă groasă, cu ajutorul căreia putea trage chiar și părți mai mari din corpul epavei. Scoase din mare, în același mod, numeroase bucăți de lanț ce se aflau risipite printre stînci.

Era uimitoare dîrzenia cu care Gilliatt îndeplinea această muncă grea. Făcea tot ce-și propunea să facă. Nimic nu rezistă voinței înverșunate de a reuși.

La sfîrșitul săptămînii, Gilliatt depozitase în perfectă ordine, în acest șopron de granit, tot acest talmeș-balmeș pe care-l crease furtuna. Fiecare obiect salvat își avea locul lui. Tot naufragiul se afla acolo, clasat și etichetat. Era ceva asemănător haosului, pus în rafturi.

O bucată de pînză, deși foarte găurită, din velastrai [4], fixată cu niște bolovani, acoperea tot ceea ce ploaia ar fi putut strica.

Așa sfărîmată cum era partea dinainte a Durandei, Gilliatt reuși totuși să salveze cele două gruie [5] ale bărcii împreună cu cele trei macarale.

Regăsi bompresul și avu mult de furcă pînă să desfășoare funia ce părea lipită de el. Gilliatt reuși totuși s-o desfășoare, această funie groasă putîndu-i fi de mare folos.

---

[1] Sacheți — saule (frînghii) lungi cu care se leagă vela înfășurată pe vergă.

[2] Tendă — pînză ce se montează deasupra punții pentru a o apăra de soare.

[3] Strajă — sîrmă pe care se întind tendele.

[4] Velastrai — velă triunghiulară susținută de un strai. Strai — parîma care susține arborele în sens longitudinal.

[5] Gruie — dispozitiv la bordul unei nave, pentru ridicat greutăți.

Găsi de asemenea și ancorotul[1], care rămăsese între două stînci de pe fundul mării, și marea, retrăgîndu-se, îl expunea vederii.

Găsi, în ceea ce fusese odinioară cabina lui Tangrouille, o bucată de cretă, pe care-o luă cu grijă. Cîteodată ești nevoit să faci cîte-o însemnare.

O găleată de piele pentru incendii și mai multe hîrdaie în stare destul de bună îi completau ultilajul de lucru.

Tot ce mai rămăsese din încărcătura de cărbuni de pe Durande fu transportat în magazie.

În opt zile, această operație de salvare a rămășițelor fu terminată ; stîncile erau curățate, iar epava Durandei ușurată de tot ceea ce era de prisos. Nu mai rămăsese pe epavă decît mașina.

Partea dinainte a bordajului, care se mai ținea încă de partea dinapoi, nu îngreuna carcasa. Ea atîrna fără să tragă epava în jos, fiind susținută de un colț de stîncă. Era de altfel mare și lată, și ar fi fost și greu de tîrît, iar în afară de asta ar fi ocupat prea mult loc în magazie. Gilliatt o lăsă deci acolo unde se găsea.

La intrarea în magazie se vedeau două mormane de rebuturi, unul cu obiecte de fier, bune de retopit, și unul cu obiecte de lemn, bune de ars.

Gilliatt își începea munca în zorii zilei. În afara orelor de somn, el nu se odihnea nici o clipă.

Cormoranii, rotindu-se de colo pînă colo, îl priveau cum robotește.

Atelierul de fierărie

După ce-și orîndui magazia, Gilliatt își făuri și atelierul de fierărie.

Cea de-a doua grotă aleasă de Gilliatt era un soi de coridor lung și îngust, destul de adînc. La început se gîndi să se instaleze acolo ; dar vîntul de la miazănoapte nu înceta o clipă și sufla cu atîta înverșunare în coridorul acela îngust, încît trebui să renunțe la această idee. Aceste foale îi sugerară ideea unui atelier de fierărire. Grota, ne-

[1] Ancorot — ancoră unică, folosită la manevrarea ambarcațiilor.

putîndu-i servi drept cameră, va fi transformată în atelier. Să te servești de obstacolul care-ți stă în cale, asta înseamnă un pas important spre izbîndă. Vîntul era dușmanul lui Gilliatt ; Gilliatt porni să și-l facă servitor.

Fierăria pe care voia să și-o înjghebeze Gilliatt era schițată în linii mari de natură ; dar ca să îmblînzești această încăpere rudimentară în măsură de-a ți-o face utilă, și să transformi această peșteră într-un laborator, nimic nu era mai anevoios și nimic nu cerea eforturi mai mari. Din trei sau patru stînci late, scobite în formă de pîlnie și care se terminau printr-o crăpătură îngustă, întîmplarea făurise în acel loc un fel de suflantă uriașă și diformă, cu mult mai puternică decît acele vechi foale ale strămoșilor, lungi de paisprezece picioare, care produceau la fiecare apăsare numai circa doi metri cubi de aer. Aici era cu totul altceva. Forța uraganului nu poate fi calculată.

Acest exces de forță avea un neajuns : era greu să modifici suflul.

Peșterea avea două neajunsuri : vîntul o străbătea de la un capăt la celălalt și apa de asemenea.

Nu erau valurile mării, ci o șiroire care curgea întruna, mai curînd o prelingere decît un torent.

Spuma mării, pe care talazurile ce se izbeau de recif o aruncau uneori pînă la o înălțime de peste o sută de picioare, reușise cu timpul să umple cu apă de mare un fel de cadă naturală, săpată în stîncile înalte care dominau coridorul. Apa care se revărsa peste marginile acestui rezervor forma puțin mai îndărăt, pe povîrniș, o cascadă micuță, lată de cel mult un țol și înaltă de vreo patru sau cinci stînjeni. Ploile înnoiau mereu apa din cadă. Din cînd în cînd, cîte un nor vărsa în trecere cîte o nouă răpăială în acest rezervor, veșnic plin și care se revărsa întruna. Apa era sălcie, nepotabilă, dar limpede, deși sărată. Această minusculă cascadă forma șuvițe subțiri ce se prelingeau în chip fermecător la capetele algelor verzi, așa cum se prelinge apa la vîrful firelor de păr.

Gilliatt se gîndi să folosească apa din cadă pentru a supune vîntul. Cu ajutorul unei pîlnii, a două sau trei jgheaburi făcute din scînduri trase la rindea și potrivite în grabă unele lîngă altele, dintre care unul prevăzut cu un robinet, și cu ajutorul unui hîrdău foarte larg, servind drept rezervor inferior fără burduf și fără contragreutăți, completînd toată aparatura asta printr-un fel de strangu-

lare în partea de sus și prin niște găuri aspiratoare în partea sa de jos, Gilliatt, care era, după cum am mai spus, și puțin fierar, și puțin mecanic, reuși să înjghebe, pentru a înlocui foalele care-i lipseau, un aparat mai puțin perfect decît acela care se numește azi „cagniardellé", dar mai puțin rudimentar decît acela care se numea pe vremuri, în Pirinei, „trompă".

Din făina de secară pe care-o avea făcu pap de lipit ; iar din funile negudronate, cîlți. Cu cîlți cu papul și cu cîteva pene de lemn, astupă toate crăpăturile stîncii, nelăsînd decît o mică gură pentru aer, făcută dintr-un crîmpei de fitil pe care-l găsise pe Durande și care servise ca palinargiu micului tun de semnalizare. Această gură de aer era îndreptată, orizontal, în direcția unei lespezi mari pe care Gilliatt instalase vatra fierăriei. Un dop fabricat dintr-un crîmpei de odgon închidea la nevoie orificul.

După asta, Gilliatt îngrămădi cărbuni și lemne în vatră, scăpără amnarul chiar de stîncă, aprinse cu el o mînă de cîlți și cu cîlți arzînd dădu foc lemnelor și cărbunilor.

Încercă suflanta. Funcționa de minune.

Gilliatt simți o mîndrie de ciclop : era stăpînul aerului, al apei și al focului.

Stăpîn al aerului : dăruise vîntului un soi de plămîn, crease în granit un aparat respirator și transformase suflul vîntului în foale. Stăpîn al apei : din micuța cascadă făcuse un injector de aer. Stăpîn al focului : din această stîncă inundată de apă făcuse să țîșnească focul.

Hruba fiind aproape din toate părțile descoperită, fumul se înălța în voie, înnegrind povîrnișul stîncilor înclinate. Aceste stînci, care păreau create anume pentru spuma mării, cunoscură de data asta funinginea.

Gilliatt își alese drept nicovală un bolovan ros de ape, alcătuit dintr-o rocă foarte dens granulată și care aproape avea forma și dimensiunea trebuincioasă. Oferea o bază de lovire foarte periculoasă, putîndu-se sparge în mii de țăndări. Una din extremitățile acestui bloc, rotunjită și sfîrșind printr-un vîrf ascuțit, putea înlocui, la nevoie, vîrful conic al nicovalei, dar celălalt vîrf, vîrful piramidei, lipsea. Era asemenea străvechii nicovale de piatră a troglodiților. Suprafața lustruită de valuri avea aproape duritatea oțelului.

Gilliat regretă că nu-și adusese nicovala lui. Neștiind că Durande fusese tăiată în două de furtună, nădăjduise să

găsească lada dulgherului cu toate sculele trebuincioase, care, în mod obişnuit, se afla în partea din faţă a calei. Numai că tocmai partea din faţă a navei fusese smulsă de valuri.

Cele două hrube pe care Gilliatt le răpise recifului se învecinau. Magazia şi fierăria comunicau între ele.

În fiecare seară, după o zi de muncă, Gilliatt se ospăta cu o bucată de pesmet muiată în apă, cu un arici de mare, cu cîte o scoică sau cu cîţiva cornaci[1], singurul vînat cu putinţă pe aceste stînci, şi apoi, tremurînd ca şi funia cu noduri, se urca să se culce în gaura lui de pe marea stîncă Douvre.

Descoperire

Un recif situat în apropierea coastei e cercetat uneori de oameni ; un recif din largul mării, niciodată. Ce-ar avea, de pildă, de căutat acolo ? Un recif doar nu-i o insulă. N-ai nici o posibilitate să te aprovizionezi ; nu-s nici arbori fructiferi, nici păşuni, nici vite, nici izvoare de apă dulce. Este un loc sterp, într-un ţinut pustiu. Numai stînci goale, cu povîrnişuri repezi deasupra apei şi cu vîrfuri ascuţite sub apă. Nu te poţi aştepta la nimic altceva, acolo, decît la naufragii.

Acest soi de recife, care în vechea limbă marinărească se numeau „Singuraticele", sînt, cum am mai spus, nişte locuri ciudate. Marea e singura stăpînă şi face tot ce-i place. Nici picior de pămîntean nu vine s-o tulbure. Prezenţa omului înspăimîntă marea ; ea nu are încredere în el şi de aceea-i ascunde adevărata ei faţă şi-i tăinuieşte acţiunile ei. În dreptul recifelor din larg marea se simte în siguranţă ; ştie că omul nu se va încumeta să vină pînă acolo. Monologul valurilor nu va fi tulburat de nimeni. Marea lucrează necontenit la recif, îi repară stricăciunile, îi ascute vîrfurile, îi făureşte altele noi, îl renovează, îl menţine în bunăstare. Îl străpunge în toate direcţiile, fărîmiţează roca mai slabă, o dezgoleşte pe cea dură, o despoaie, îi lasă numai scheletul, sapă, disecă, sfredeleşte,

[1] Cornaci — fructul unor plante acvatice ierboase.

găurește, taie canaluri, pune excavațiunile în comunicație, umple reciful cu încăperi, imită în mare buretele, scobește interiorul, sculptează exteriorul. Și-și făurește în interiorul acestui munte, ale cărui taine nu le cunoaște nimeni și care-i aparțin numai ei, peșteri, sanctuare, palate ; are la dispoziție o vegetație hidoasă și-n același timp minunată, alcătuită din ierburi plutitoare care mușcă, și din monștri care prind rădăcină ; și tăinuiește în întunericul apei această splendoare ce înspăimîntă. De pe reciful răzleț nimeni n-o supraveghează, nimeni n-o spionează și nimeni n-o stingherește ; ea-și poate desfășura acolo în voie latura ei misterioasă, îngrozitoare care prind formă în adîncurile ei. Tot ceea ce tăinuiește marea, acolo găsești.

Promontorile, capturile, limbile de nisip, fîșiile de pămînt subțiri ca niște ace, stîncile, recifele sînt — insistăm asupra acestui lucru — adevărate construcții. În comparație cu partea care-i revine oceanului în formarea lor, originea lor geologică reprezintă extrem de puțin. Aceste construcții au alveole ca un fagure, cuști ca într-o menajerie, tuneluri ca galeriile cîrtiței, celulele ca o închisoare, tranșee ca un cîmp de bătălie. Au porți, însă baricadate, coloane, însă trunchiate, turnuri, însă aplecate, punți, însă rupte. Compartimentarea e foarte strictă ; aici e loc numai pentru păsări, dincoace e loc numai pentru pești. Nu se trece dintr-o parte în alta. Pe alocuri zărești bolți înspăimîntătoare, gata să se prăbușească, dar care totuși nu se surpă. Te miri cum de pot sta în picioare aceste construcții ce-ți provoacă amețeală numai cînd le privești. Oriunde te-ai întoarce vezi numai stînci povîrnite, blocuri care-ți dau impresia că nu se sprijină pe nimic, goluri imense, stînci suspendate, care par să-și bată joc de toate legile.

Această arhitectură își are capodoperele ei, care te înmărmuresc. Reciful Douvres este una dintre ele.

Marea îl construise și îl dusese la desăvîrșire cu o dragoste unică în felul ei. Valurile artăgoase îl lingeau întruna. Era groaznic la înfățișare, viclean, întunecos și plin de peșteri.

Avea un întreg sistem venos alcătuit din grote submarine ce se ramificau pînă la adîncimi de nepătruns. Mai multe din deschizăturile acestui labirint submarin apăreau deasupra apei în timpul refluxului. Cine voia putea să intre. Pe răspunderea sa, bineînțeles.

În vederea operațiilor de salvare a mașinii, Gilliatt fu silit să cerceteze cu de-amănuntul toate aceste grote. Nu era una care să nu te îngrozească. Oriunde, în peșterile acestea, vedeai reprodus, la dimensiunile exagerate ale oceanului, același aspect de abator și de măcelărie, atît de straniu întipărit pe stîncile defileului dintre cele două Douvres. Acela care n-a văzut, în interiorul unei grote de felul acesta, pe pereții de granit care desfid timpul, aceste groaznice fresce create de natură, nu-și poate face o imagine despre înfățișarea lor.

Aceste grote înfiorătoare erau niște adevărate capcane; nu trebuia să zăbovești prea mult timp în interiorul lor. Cînd venea fluxul, apa le umplea pînă-n tavan.

„Păduchii de stîncă“ și „fructele de mare“ foiau în toate părțile.

Te izbeai peste tot locul de bolovanii pe care marea-i rostogolise și-i îngrămădise în mormane uriașe în fundul bolților. Mulți dintre ei cîntăreau mai multe de-o tonă. Erau de toate mărimile și de toate culorile ; cei mai mulți păreau stropiți cu sînge ; alții, acoperiți, cu alge păroase și vîscoase, semănau cu niște uriași soboli verzi scormonind în granit.

Multe din peșterile acestea se terminau brusc printr-un cot dublu. Altele, artere ale unui sistem de circulație misterios, se prelungeau în interiorul stîncii prin niște hrube întortocheate și întunecoase. Erau străzile abisului. Pe măsură ce înaintai, hrubele se îngustau ; un om n-ar fi putut trece prin ele. O torță aprinsă ar fi luminat doar întunecimi de pe care se prelingeau picături de apă.

Într-o zi, Gilliatt, tot scotocind, mereu se aventură în interiorul uneia din aceste hrube. Fiind vremea refluxului, ora era potrivită pentru asemenea aventuri. Era o zi frumoasă, plină de liniște și de soare. Nu era de temut nici un fel de piedică din partea mării, care să complice riscul acestei explorări.

Cum am amintit mai sus, două erau motivele care-l împingeau pe Gilliatt să se aventureze în asemenea acțiuni : să caute, pentru operațiile de salvare a mașinii, resturi folositoare și să găsească crabi și languste cu care să-și astîmpere foamea. Scoicile începeau să se împuțineze pe Douvres.

Hruba era extrem de îngustă și trecerea aproape cu neputință. La capătul ei, Gilliatt zări lumină. Făcu mari

sforțări, se lipi de pereți, se răsuci cît putu mai mult și înaintă cît îi fu cu putință mai departe.

El se afla, fără să bănuiască măcar, în interiorul stîncii de vîrful căreia făcuse Clubin să se ciocnească Durande. Gilliatt se afla sub acest vîrf. Stînca, abruptă pe dinafară și cu neputință de escaladat, era scobită pe dinăuntru. Avea galerii, puțuri și camere, ca un mormînt de rege egiptean. Dintre toate labirinturile recifului, acesta era unul din cele mai complicate ; operă a apei, măcinare datorată valurilor neobosite. Ramificațiile acestui tunel de sub mare comunicau probabil cu mare imensă de dincolo de intrarea lui prin numeroase deschizături, unele căscate la nivelul apei, altele, pîlnii adînci și nevăzute. În imediata apropiere a acelui loc — dar Gilliatt nu știa acest lucru — se aruncase Clubin în mare.

În această crăpătură bună doar pentru crocodili, unde crocodilii, e drept, nu erau de temut, Gilliatt dădea din colț în colț, se tîra pe burtă, se cățăra, lovindu-se cu fruntea de pereții peșterii, se încovoia, se înălța din nou, simțea cum îi fuge stînca de sub picioare, o regăsea iarăși, înaintînd cu foarte mare greutate. Puțin cîte puțin coridorul începu să se lărgească, apăru o geană de lumină și dintr-o dată Gilliatt pătrunse într-o peșteră cum nu s-a mai văzut.

Interiorul unui edificiu submarin

Această geană de lumină venise la timp.

Încă un pas, și Gilliatt ar fi căzut într-o apă poate fără fund. Apele peșterilor sînt atît de reci și-ți paralizează atît de repede membrele, încît de multe ori nici chiar cei mai buni înotători nu reușesc să se salveze.

De altminteri, nu există nici un mijloc ca să ieși la suprafață și să te agăți de povîrnișul stîncilor între care ești ca și zidit.

Gilliatt se opri brusc. Coridorul din care ieșea se termina printr-o mică platformă îngustă și vîscoasă, un fel de balcon tăiat în peretele vertical. Gilliatt se lipi de perete și privi.

Se afla într-o peşteră mare. Deasupra capului său era o boltă care semăna cu fundul unui craniu uriaş. Ca plafon, piatră ; ca podea, apă ; învolburările mareei, strînse între cei patru pereţi ai grotei, păreau nişte largi lespezi unduitoare. Peştera era închisă de jur împrejur. Nici o ferestruie, nici o răsuflătoare ; nici o spărtură în perete, nici o crăpătură în boltă. Lumina venea de jos, prin apă. Era un fel de strălucire a întunericului.

Gilliatt, ale cărui pupile se dilataseră în cursul traversării coridorului cufundat în întuneric, deosebea acum totul în această lumină crepusculară.

Ajunsese să cunoască bine, pentru că le vizitase de nenumărate ori, peşterile Plemont de la Jersey, „Grota cu zăbrele" de la Guernesey şi „Dughenele" din Şerk, numite astfel din cauza contrabandiştilor care-şi desfăceau acolo mărfurile ; dar nici unul din aceste caverne minunate nu se putea asemui cu încăperea subterană şi submarină în care se afla acum.

În faţa lui, Gilliatt desluşea sub ape un fel de boltă arcuită. Această boltă, ogivă naturală, meşteşugit lucrată de valuri, era strălucitoare între cei doi stîlpi de susţinere ai ei, adînci şi negri. Prin acest portic submarin intra în peşteră lumină din largul mării. Lumină stranie, prilejuită de o scufundare.

Lumina aceasta se împrăştia sub apă ca un evantai imens şi se răsfrîngea apoi pe stîncile peşterii. Razele ei drepte, tăiate în lungi fîşii încremenite pe fundul sumbru al peşterii, luminîndu-se sau întunecîndu-se de la o adîncitură, la alta, produceau efectul unor plăci de sticlă puse una sub alta. Era lumină în peşteră, dar o lumină nemaivăzută încă. N-avea nici o asemuire cu lumina zilei noastre pămîntene. Îţi venea să crezi că ai pătruns pe alt tărăm. Razele soarelui, străbătînd acest portic plin pînă-n vîrf de o masă sticloasă de apă de mare, deveneau verzi ca razele lui Aldebaran. Apa, inundată de această lumină potolită, părea un smarald topit. O nuanţă verde-albăstruie, de o gingăşie nemaiîntîlnită, învăluia întreaga peşteră. Pe boltă tremura o delicată răsfrîngere verde-alburie, ca de agată. Unduirile valurilor, oglindite pe plafon, se desfăceau şi se refăceau la infinit, cînd lărgindu-şi cînd îngustîndu-şi zalele lor de aur, cu mişcările ritmice ale unui dans misterios. De protuberanţele bolţii şi de zgrunţurii stîncilor atîrnau plante lunguieţe şi subţiratice, care-şi

scăldau probabil rădăcinile dincolo de fîșia de granit, în vreo pînză de apă din părțile superioare ale peșterii, și de pe care se prelingea, rînd pe rînd, cîte o picătură de apă, cîte o nestemată. Mărgăritarele acestea cădeau în adîncul prăpastiei cu un zgomot ușor, delicat. Toate acestea îți produceau o impresie de nespus. Era cu neputință să-ți închipui ceva mai fermecător, și nici să întîlnești ceva mai lugubru.

Ceea ce vezi și ceea ce întrevezi acolo

Întuneric orbitor de lumină, așa arăta locul acela uimitor.

Simțeai, în această peșteră, pulsația mării. Mișcarea ritmică a valurilor din afară făcea să se umfle și-apoi să descrească pînză de apă din interiorul peșterii, cu regularitatea ritmului respirației.

Apa era de o transparență fermecătoare și Gilliatt putea deosebi, la diferite adîncimi, mici platforme inundate de valuri, suprafețe alcătuite din stînci ascuțite, de un verde din ce în ce mai intens. Unele cavități întunecoase trebuie să fi fost fără fund.

De amîndouă părțile porticului submarin se vedeau, abia schițate, bolți foarte joase, numai beznă, care lăsau să se ghicească existența unor mici peșteri laterale, cotloane ale cavernei centrale și pînă la care se putea probabil ajunge în perioadele de mare reflux.

Aceste grote aveau plafoanele în plan înclinat, cu unghiurile mai mult sau mai puțin deschise. Plaje micuțe, date la iveală de necontenitele săpături ale mării, largi de cîteva picioare, se înfundau și se pierdeau sub aceste tavanuri piezișe.

Ici-colo, ierburi lungi de peste un stînjen se legănau, sub apă, cu mișcarea unduitoare a pletelor în bătaia vîntului. Se întrezăreau păduri întregi de liane de mare.

Întreg peretele grotei, atît porțiunea de deasupra apei, cît și cea de sub ea, de sus pînă jos, din boltă pînă la punctul unde se făcea nevăzut, era acoperit de acea uimitoare

floră a oceanului, atît de rar întrezărită de ochiul omului şi pe care vechii navigatori spanioli o botezaseră „praderias del mar" — „păşunile mării". Un muşchi vîrtos, care avea toate nuanţele măslinului, ascundea şi amplifica excrescenţele granitului. De sub toate streşinile ţîşneau subţiraticele cureluşe încreţite ale algelor, din care pescarii îşi fac barometre. Suflul întunecat al peşterii legăna aceste şuviţe sclipitoare.

Sub această vegetaţie ba ascundeau, ba arătau vederii cele mai rare giuvaeruri din scrinul oceanului ; fildeşuri, camee, diademe, coifuri, scoici de purpură, melci. Ciorchinii de moluşte, asemenea unor colibe microscopice, erau pretutindeni lipite de stîncă şi se grupau în sătuleţe, pe uliţele cărora rătăceau de colo-colo chitonii, aceşti cărăbuşi ai valurilor. Bolovanii, nereuşind decît cu mare greutate să pătrundă pînă aici, peştera era locul de refugiu al scoicilor. Scoicile sînt persoane foarte simandicoase, care, îmbrăcate numai în horbote şi ceaprazuri, ocolesc aspra şi necivilizata atingere cu gloata, cu stirpea de rînd a pietrelor. Grămezile strălucitoare de scoici răspîndeau pe sub valuri, în unele locuri, neasemuite iradiaţii, printre care întrevedeai un amalgam de azururi, de sidefuri şi de reflexe aurii de toate nuanţele apei.

Pe pereţii peşterii, puţin deasupra nivelului fluxului, o plantă minunată şi neobişnuită forma marginea covorului de alge, pe care-l continua parcă şi-l desăvîrşea. Această plantă, fibroasă, deasă, extrem de încîlcită şi aproape neagră, se înfăţişa ca o pînză largă, împletită în toate sensurile şi întunecată la culoare, peste tot presărată cu nenumărate şi micuţe flori de un albastru fermecător. În apă, aceste flori păreau că se aprind şi sclipeau ca un jeratic cu reflexe albăstrii. Deasupra apei erau flori, sub apă erau safire ; aşa că apele, atunci cînd creşteau şi inundau partea de jos a peşterii care era îmbrăcată cu plantele acestea, acopereau stînca cu pietre scumpe.

Stîncile constituiau una din minunile acestei peşteri. Aceste stînci, cînd perete, cînd boltă, cînd prova sau pilastru, erau în unele locuri aspre şi golaşe, apoi, chiar alături, cizelate în chipul cel mai delicat.

Ce artist neîntrecut e abisul ! Bucata aceea de perete, tăiată parcă şi acoperită de reliefuri, închipuind mişcări şi atitudini, părea un vag basorelief ; puteai, în faţa acestei sculpturi cu contururile ceţoase, să te gîndeşti la

Prometeu cioplind în granit forme pe care Michel Angelo avea să le desăvîrşească. Se părea că numai din cîteva lovituri de ciocan artistul de geniu ar fi putut împlini ceea ce începuse titanul. În alte locuri, stînca era încrustată cu aur şi cu argint ca un scut sarazin, sau înflorată cu smalţ negru ca un havuz florentin. Avea uneori panouri care păreau bronzuri de Corint, apoi arabescuri ca portalul unei moschei, apoi, asemenea unei pietre runice, crestături făcute cu unghia parcă, întunecate şi şterse de vreme. Plante cu rămurele în spirală sau răsucite ca nişte cîrcei de viţă se împleteau pe deasupra lichenilor aurii, acoperind stîncile cu filigrane. Era o peşteră care amintea întrucîtva palatul unui rege maur. Era întîlnirea dintre sălbăticie şi arta cea mai măiastră în măreţia şi monstruoasa arhitectură a înplinirii.

Minunatele mucegaiuri marine căptuşeau cu catifea ungherele pereţilor de granit. Povîrnişurile erau împodobite cu ghirlande de liane uriaşe, care abia se ţineau să nu cadă şi care păreau înzestrate cu inteligenţă proprie, atît de desăvîrşit întruchipau ornamentaţia. Parachernița, cu buchetele ei ciudate, îşi etala cu gust şi în locurile cele mai potrivite mănunchiurile ei de flori. Era cu neputinţă să-ţi închipui o peşteră împodobită cu mai multă măiestrie. Neobişnuita lumină paradisiacă ce venea de sub apă, penumbră marină şi strălucire de rai totodată, învăluia toate formele într-un fel de nebulozitate de vis. Fiecare val era o prismă. Conturul lucrurilor, sub unduirile acestea de toate nuanţele curcubeului, avea coloritul lentilelor optice prea convexe ; spectre solare pluteau pe sub apă. În această lumină diafană, asemănătoare aurorei, ţi se părea că vezi răsucindu-se crîmpeie de curcubeu, scufundate. În alte locuri, apa părea scăldată în clar de lumină. Toate splendorile păreau amalgamate acolo spre a crea din îngemănarea lor imaginea a ceva nebulos şi nocturn. Nimic mai tulburător şi mai enigmatic decît fastul care domnea în această peşteră. Totul era învăluit într-o atmosferă de vrajă. Vegetaţia fantastică şi stratificarea informă a rocilor se îmbina de minune într-un tot plin de armonie. Era o fericită împerechere a acestor lucruri sălbatice. Ramificaţiile plantelor se agăţau de stînci cu atîta gingăşie, încît părea ca abia le ating.

Gilliatt, care era un fel de vizionar al naturii, medita, cuprins de o vagă emoţie.

Deodată, la cîteva picioare dedesubtul său, în transparența fermecătoare a acestei ape, care părea o masă de pietre prețioase topite, zări ceva ce nu poate fi descris prin cuvinte. Printre valurile unduitoare se mișca un fel de zdreanță lungă. Această zdreanță nu plutea, ci înota; avea o țintă, mergea undeva, se mișca cu repeziciune. Cîrpa aceasta avea forma unei marote [1] de bufon, o marotă cu panglici; aceste panglici lăbărțate unduiau; zdreanța părea acoperită cu o pulbere, pe care apa nu reușea s-o moaie. Era ceva mai mult decît îngrozitor, era murdar. Era ceva ireal în lucrul acesta; era o viețuitoare, afară doar că nu va fi fost o arătare. Părea că se îndreaptă spre partea întunecoasă a peșterii și se cufundă acolo. Păturile de apă de deasupra ei se umbriră. Această siluetă alunecă și apoi dispăru, sinistră.

Cartea a doua

MUNCĂ ISTOVITOARE

Mijloacele celui care nu are nimic

Peștera aceasta nu lasă să-i scape prada cu una cu două. Intrarea nu fusese ușoară, ieșirea însă era și mai grea. Gilliatt reuși totuși să scape de acolo și nu se mai întoarse. Nu găsise nimic din ceea ce căutase, iar ca să-și satisfacă curiozitatea n-avea timp.

Puse imediat în funcțiune fierăria. Îi lipseau unele unelte, dar și le fabrică.

Drept combustibil avea epava Durandei, apa drept motor, iar vîntul avea să-i ațîțe focul. O piatră îi ținea loc de nicovală, instinctul — de știință, iar voința — de forță.

Gilliatt se avîntă cu înflăcărare în această muncă cu perspective atît de sumbre.

---

[1] Marotă — sceptru cu clopoței pe care-l purtau bufonii.

Părea că timpul îl favorizează. El se menţinea uscat şi aproape cu totul lipsit de tulburările atmosferice care anunţă echinocţiul. Luna martie sosise pe nesimţite. Zilele creşteau. Seninul cerului, blîndeţea fără seamăn a mării nesfîrşite, calmul amiezilor păreau că exclud orice schimbare bruscă a vremii. Marea zîmbea cu veselie soarelui. O dezmierdare prealabilă însoţeşte de multe ori trădările. În astfel de mîngîieri marea nu-i zgîrcită. Cînd ai de-a face cu această femeie, nu trebuie să te încrezi în surîsul ei.

Vîntul sufla uşor, foalele hidraulice mergeau cu atît mai bine. Un suflu prea puternic ar fi stînjenit mai mult decît ar fi ajutat.

Gilliatt avea un ferăstrău ; el îşi fabrică şi o pilă ; cu ajutorul ferăstrăului porni ofensiva împotriva lemnului, cu ajutorul pilei porni la atac contra metalului ; apoi îşi luă drept ajutoare cele două mîini de fier, ale făurarului, cleştele şi dalta ; cleştele strînge, dalta mînuieşte ; primul se comportă ca încheietura mîinii, cea de-a doua ca un deget. Utilajul e un adevărat organism. Treptat-treptat, Gilliatt îşi lua alte ajutoare şi-şi făurea armură. Dintr-o tăblie de fier subţire şi lată îşi construi o streaşină deasupra vetrei fierăriei sale.

Una din principalele lui griji fu aceea de-a tria şi de-a repara macaralele. Drese tocurile şi raiurile[1] macaralelor. Tăie de pe grinzi toate strujiturile şi le rotunji din nou capetele ; avea, după cum am mai spus, pentru nevoile lucrărilor sale de dulgherie, o sumedenie de coaste din osatura vasului naufragiat, pe care le înmagazinase şi le aranjase după formă, dimensiuni şi esenţă, stejarul de o parte, bradul de alta, piesele curbe, cum erau de pildă coastele, separate de cele drepte, ca ramele bocaporţilor. Era rezerva lui de stîlpi de susţinere şi de pîrghii, de care-ar fi putut, la un moment dat, să aibă mare nevoie.

Cine are de gînd să construiască un palanc[2] trebuie să se îngrijească de bîrne şi de macarale ; dar asta nu-i de ajuns, mai trebuiesc şi funii. Gilliatt repară cablurile şi

---

[1] Rai — rotiţă de lemn sau de metal cu care este prevăzută macaraua.

[2] Palanc — sisteme de macarale simple sau multiple, prin care se trece o parîmă numită curent, serveşte la ridicarea greutăţilor pe nave.

parîmele. Întinse velele sfîșiate de valuri și reuși să scoată din ele o sfoară minunată, din care împleti frînghii subțiri ; și cu frînghiile înnădi parîmele. Numai că înnăditurile acestea ar fi putrezit dac-ar fi stat prea multă vreme în apă ; Gilliatt trebuia să folosească funiile și cablurile cît mai repede. Nu izbutise să-și înghebeze decît funii albe, smoala lipsindu-i cu desăvîrșire.

După ce-și cîrpi parîmele, el trecu la repararea lanțurilor.

Reuși, cu ajutorul crestei laterale a bolovanului-nicovală, care ținea loc de vîrf conic, să făurească niște inele rudimentare, dar solide. Cu aceste inele el uni frînturile lanțurilor sfărîmate și le dădu lungimea dorită.

Să bați fierul de unul singur și fără nici un ajutor e mai mult decît greu. Reuși totuși să învingă toate greutățile. E drept că-n fierăria lui n-avu de făurit decît piese mărunte : cu mîna în care avea cleștele el le răsucea de pe o parte pe alta, iar cu cealaltă le ciocănea.

Tăie în bucăți barele rotunde de fier de pe puntea de comandă, făuri la capătul uneia din bucăți cîte un vîrf, iar la celălalt o floare lată, închipuind astfel uriașe piroane, lungi de cîte un picior. Aceste piroane, folosite din plin la construcția podurilor, sînt folositoare pentru fixarea vreunui obiect în stîncă.

Ce-l făcea pe Gilliatt să-și dea atîta osteneală ? Vom vedea mai tîrziu.

Fu silit să-și ascută de mai multe ori toporul și dinții ferăstrăului. Își fabricase pentru ferăstrău o pilă triunghiulară.

Cînd împrejurările o cereau, se folosea de cabestanul de pe puntea Durandei. Cîrligul lanțului se rupse. Gilliatt își făuri altul.

Cu ajutorul daltei și al cleștelui, și folosindu-se de foarfece ca de-o șurubelniță, se apucă să demonteze cele două roți cu zbaturi ale vaporului ; și izbuti. Cititorul n-a uitat, desigur, că demontarea lor era posibilă ; roțile fuseseră construite special în acest fel. Apărătorile cu care fuseseră acoperite folosiră acum la împachetarea lor. Din scîndurile acestor apărători, Gilliatt construi două lăzi, în care așeză, piesă cu piesă, cele două roți numerotate cu grijă. Bucata de cretă, pe care-o păstrase, îi fu de mare folos pentru această numerotare.

Așeză aceste două lăzi în partea cea mai rezistentă de pe puntea Durandei.

După ce termină aceste pregătiri, Gilliatt se găsi în fața celei mai mari dificultăți. Se punea acuma problema mașinii.

Demontarea roților fusese cu putință ; demontarea mașinii nu era posibilă.

În primul rînd, Gilliatt nu prea cunoștea mecanismul ei. Și risca, încercînd s-o demonteze la întîmplare, să-i face vreo stricăciune ireparabilă. Apoi, chiar dac-ar fi făcut nechibzuința de a încerca dezmembrarea mașinii piesă cu piesă, i-ar fi trebuit cu totul alte unelte decît acelea care pot fi fabricate avînd o peșteră drept fierăriei vîntul drept foale, și un bolovan drept nicovală. Încercînd să demonteze mașina, risca s-o taie în bucăți.

De data asta te puteai într-adevăr crede în prezența unei probleme cu neputință de rezolvat.

Se părea că Giliatt avea acum în fața lui imposibilul.

Ce era de făcut ?

Gilliatt își avea planul său.

„Burduful" era ancorat mai departe, în micul golf al stîncii *Omul*, unde marea nu-l supăra cu nimic. Gilliatt, vă amintiți, organizase totul în așa fel, încît să poată oricînd ajunge la barcă. Coborî în „burduf" și măsură cu grijă lățimea în mai multe locuri, și mai ales mijlocul. Apoi se reîntoarse pe Durande și măsură diametrul cel mare al postamentului mașinii. Acest diametru, fără porțiunea pe care fuseseră așezate roțile, bineînțeles, era cu două picioare mai mic decît mijlocul „burdufului". Mașina putea deci să intre în barcă.

Dar cum s-o transporți acolo ?

Capodopera lui Gilliatt vine în ajutorul capodoperei lui Lethierry

Dacă, puțin timp după aceea, un pescar ar fi avut ideea nesăbuită să se aventureze prin meleagurile acelea, îndrăzneala i-ar fi fost răsplătită prin ciudata priveliște care i s-ar fi înfățișat ochilor între cele două Douvres.

Iată ce-ar fi zărit el acolo : patru grinzi groase de stejar la egală distanță una de alta, mergînd de la o stîncă la cealaltă, și înfipte parcă cu forța între cele două Douvres, ceea ce constituiau chezășia trăiniciei lor. Capetele grinzilor ce se rezemau de mica Douvre erau așezate și se propteau pe reliefurile stîncilor, iar capetele de pe marea Douvre fuseseră fără îndoială fixate cu forța în povîrnișul stîncii, prin lovituri de ciocan, de către vreun om puternic, care trebuie să fi stat în picioare chiar pe scîndura pe care-o înfigea. Lungimea acestor grinzi era ceva mai mare decît lățimea defileului dintre cele două Douvres ; așa se explică greutatea cu care fuseseră înfipte între stînci, și tot așa și așezarea lor în plan înclinat. Ele se sprijineau pe marea Douvre în unghi ascuțit, iar pe mica Douvre în unghi obtuz. Erau ușor, dar inegal înclinate, ceea ce ce constituia un defect. Lăsînd la o parte acest cusur, ele ar fi putut fi amenajate pentru a primi postamentul unui pod. De aceste patru grinzi erau fixate patru palancuri, prevăzute fiecare cu parîmele lor, dar ceea ce era straniu și îndrăzneț în același timp, era că macaraua dublă cu două raiuri se afla la o extremitate.

iar macaraua simplă la cealaltă. Această distanță, prea mare ca să nu prezinte primejdii, fusese probabil cerută de necesitățile operației care urma să fie efectuată. Palancurile erau puternice și macaralele solide. De palancurile acestea atîrnau numeroase cabluri, care din depărtare păreau niște fire de ață, iar dedesubstul acestui aparat aerian, format din macarale și din scîndurii masiva epavă a Durandei părea suspendată de firele de ață.

Cu adevărat suspendată nu era încă. Dedesubtul grinzilor și perpendicular pe ele se puteau vedea opt deschizături efectuate în puntea epavei, patru la dreapta și patru la stînga mașinii, și dedesubtul lor, în carena vasului, alte opt deschizături. Parîmele care coborau vertical din cele patru macarale intrau în puntea vasului, apoi ieșeau din carenă prin deschizăturile din dreapta mașinii, treceau sub chilă și sub mașină, reintrau în vapor prin deschizăturile din stînga mașinii și, urcîndu-se iarăși, străbăteau din nou puntea, reveneau să se înfășoare în jurul celor patru macarale ale grinzilor, unde le apuca un fel de tipsie și făcea din ele un mănunchi legat într-un cablu unic, care putea fi mînuit cu o singură mînă. Un cîrlig și un măr călăuză [1], prin gaura căruia trecea și se desfășura acest cablu unic, completau aparatul și, la nevoie, putea ține loc și de frînă. Felul cum fusese alcătuit aparatul asigura punerea în mișcare în mod simultan a celor patru macarale și, adevărată frînă a forțelor de gravitație, cîrma menținea echilibrul. Lungimea cablurilor varia în raport cu înclinația inegală a grinzilor și corecta oarecum această inegalitate. Funiile erau primejdioase și puteau să se rupă oricînd ; ar fi fost mult mai indicate lanțurile, dar acestea alunecau anevoie pe raiurile macaralelor.

Toată această mașinărie, plină de cusururi, dar înfăptuită de un singur om, te uimea.

De altminteri, vom prescurta explicațiile. Ni se va ierta că trecem peste multe amănunte care-ar lămuri poate lucrurile pentru oamenii de specialitate, dar ar îngreuia înțelegerea lor pentru ceilalți.

Partea de sus a coșului mașinii trecea printre cele două grinzi din mijloc.

---

[1] Măr călăuză — piesă de lemn în formă de lentilă, găurită la mijloc.

Cu toate lipsurile aparaturii, Gilliatt era plin de încredere. Era atît de sigur de reușită, încît, în ziua în care coborîse în barcă, el fixase pe părțile laterale ale „burdufului" două perechi de inele de fier, față în față, exact la aceeași distanță unele de altele, ca și cele patru inele ale Durandei de care erau legate cele patru lanțuri ale coșului.

Gilliatt avea desigur un plan al său, foarte amănunțit și bine stabilit. Avînd toți sorții împotriva lui, voia să-și alieze toate măsurile de prevedere.

Făcea unele lucruri care păreau cu totul nefolositoare, semnul cel mai sigur al unei serioase chibzuieli.

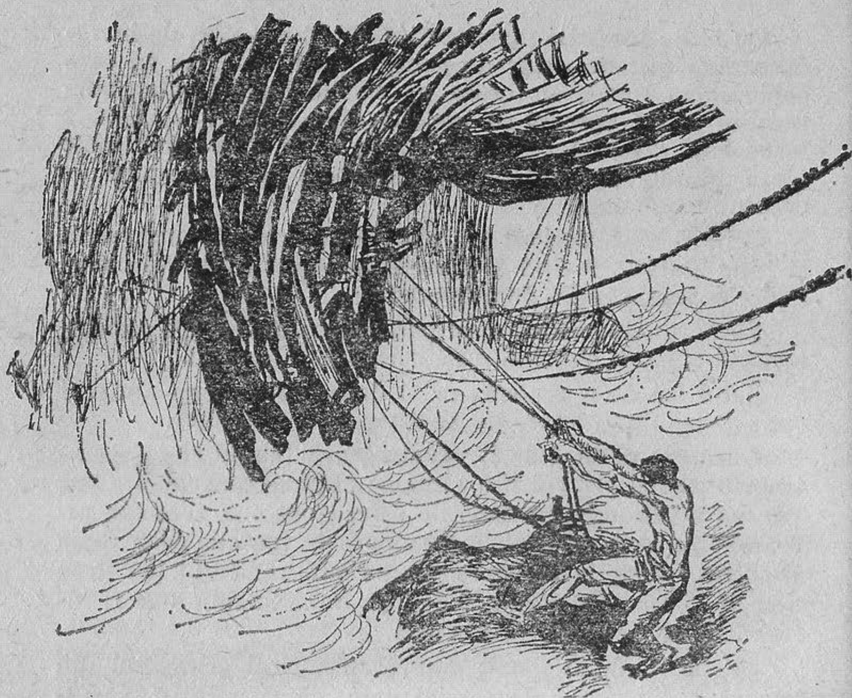
Felul lui de a proceda ar fi dezorientat, cum am mai spus, orice observator, fie el chiar un cunoscător.

Dacă, de pildă, l-ar fi văzut cineva făcînd sforțări extraordinare și riscînd din clipă în clipă să-și frîngă gîtul, pentru a înfige cu lovituri de ciocan opt sau zece din piroanele pe care și le fabricase singur în temelia celor două Douvres, chiar la intrarea în defileul recifului, cu greu s-ar fi lămurit de rostul lor și de bună seamă s-ar fi întrebat la ce bun toată truda asta.

Și dacă l-ar fi văzut cineva măsurînd crîmpeiul din bordajul din prova Durandei care, că reamintiți, rămăsese atîrnat de epavă, apoi fixînd de marginea de sus a acestui crîmpei un cablu solid, tăind cu toporul bucățile de dulapi care țineau restul bordajului de epavă, tîrînd bordajul în afara defileului, cu ajutorul refluxului care-i împingea partea de jos, în timp ce Gilliatt trăgea partea de sus, fixînd în sfîrșit cu cablul această masă grea de scînduri și de bîrne, mai largă decît însăși intrarea defileului, de piroanele înfipte în postamentul micii Douvre, acest observator ar fi înțeles încă și mai puțin și s-ar fi întrebat de ce, dacă Gilliatt voia să elibereze pentru a-și ușura lucrul defileul dintre cele două Douvres de această masă de lemnărie, de ce n-o arunca pur și simplu în mare, de unde ar fi fost luată de valuri ?

Gilliatt avea, pesemne, motivele lui.

Pentru a fixa piroanele în postamentul celor două Douvres, Gilliatt folosea cea mai mică crăpătură a granitului, lărgind-o la nevoie și înfigînd acolo mai întîi niște pene

de lemn ce alcătuiau un fel de temelie unde să poată țintui bine piroanele de fier. Făcu exact aceleași pregătiri și pe cele două stînci care se înălțau la celălalt capăt al recifului, la intrarea dinspre răsărit a strîmtorii ; prevăzu toate plesniturile stîncii cu pene de lemn, ca și cum le-ar fi pregătit să poată primi și ele, oricînd, crampoanele de fier ; părea însă o simplă măsură de prevedere, căci nu înfipse în ele nici un cui. E lesne de înțeles că, față de lipsurile de tot felul de care suferea, prudența cerea să nu întrebuințeze materialele de care dispunea, decît în măsura necesităților și în momentul în care acestea o cereau. Era și aceasta o complicație care se adăuga la atîtea alte greutăți.

Imediat ce termina un lucru, se ivea numaidecît altul. Gilliatt trecea fără să crîcnească de la unul la altul și-și ducea cu hotărîre munca lui gigantică.

Omul care înfăptuia toate acestea devenise înfricoşător la vedere.

Gilliatt, în truda lui multiplă, îşi cheltuia toate forţele dintr-o dată ; le refăcea însă anevoie.

Lipsurile pe de o parte, oboseala pe de alta îl slăbiseră mult. Părul şi barba îi crescuseră. Nu mai avea decît o singură cămaşă care să nu fi fost ferfeniţă. Umbla desculţ, vîntul îi luase una din ghete, iar marea pe cealaltă. Ţăndările ce săreau din nicovala primitivă şi extrem de periculoasă de care se servea îi răniră mîinile şi braţele în mai multe locuri, urmări neplăcute ale muncii. Aceste răni, mai mult zdrelituri, nu erau prea adînci, dar apa sărată şi frigul le zgîndăreau veşnic.

Îi era foame, îi era sete, îi era frig.

Plosca lui de apă dulce era goală, făina lui de secară o consumase cu prepararea papului, sau o mîncase. Nu mai avea decît cîţiva pesmeţi.

Neavînd apă în ce să-i moaie, îi sfărîma între dinţi.

Treptat-treptat, şi zi de zi, forţele îi slăbeau.

Acest recif îngrozitor îi sorbea toată vlaga.

Apa era o problemă ; mîncarea era o problemă ; dormitul era o problemă.

Mînca doar atunci cînd reuşea să pună mîna pe vreun garid[2], pe vreun rac de mare sau pe vreun crab ; bea doar atunci cînd zărea vreo pasăre de mare lăsîndu-se în vîrful unei stînci. Se căţăra pînă acolo şi găsea mai întotdeauna o crăpătură cu puţină apă dulce. Bea după pasăre, uneori de-a valma cu ea, căci pescăruşii şi lăstunii se obişnuiseră cu el şi nu-şi mai luau zborul cînd se apropia de ei. Gilliatt, nici chiar atunci cînd simţea că se sfîrşeşte de foame, nu le făcea nici un rău. Păsărilor, la rîndul lor, văzîndu-l cu părul îngrozitor de zbîrlit şi cu barba lungă, nu le mai era frică de el ; această schimbare a înfăţişării lui Gilliatt le liniştea ; ele nu mai vedeau în el un om, ci un animal.

Păsările şi Gilliatt deveniseră acum buni prieteni. Aceste sărmane făpturi se ajutau între ele. Atîta timp cît mai avusese secară, le împărţise firimituri din turtele pe

---

[1] Sub re — în toiul lucrului (în limba latină în text).

[2] Garid — specie de moluscă.

care și le făcea ; iar acuma ele îi arătau, la rîndul lor, locurile unde putea găsi apă de băut.

Mînca scoicile crude ; într-o oarecare măsură, scoicile astîmpără setea. Cît privește crabii, îi frigea ; neavînd tingire, îi cocea între două pietre înroșite la foc, în felul sălbaticilor de pe insulele Féroë.

Între timp se apropiase echinocțiul ; începuseră ploile; și parcă ploua cu dușmănie. Nu cu răpăieli și nici turnînd cu găleata, ci cu niște ace lungi, subțiri, reci ca gheața, ascuțite, care treceau prin hainele lui Golliatt și-l pătrundeau pînă la piele, iar de la piele îi ajungeau pînă la os. Ploi care nu-ți astîmpărau decît în parte setea, dar în schimb te muiau bine.

Zgîrcită în binefaceri, darnică în sîcîieli de tot felul, așa era ploaia aceasta, nedemnă de cer. Gilliatt o simți pe pielea lui timp de mai bine de o săptămînă, zi și noapte.

Noaptea, în vizuina lui din stîncă, adormea frînt de oboseală. Uriași țînțari de mare veneau să-l înțepe. Se scula plin de umflături.

Avea friguri și asta îl susținea în muncă : febra e un stimulent care ucide. În mod instinctiv mesteca mereu licheni sau sugea frunze de lingurea sălbatică, firavă vegetație a crăpăturilor neinundată ale unui recif. De altfel, nu dădea mare atenție suferințelor sale. N-avea timp să se sustragă ocupațiilor de fiecare zi din cauza persoanei sale. Mașina Durandei n-avea nimic de suferit. Asta îi era de ajuns.

În fiecare clipă, potrivit cerințelor lucrului său, se arunca în apă, apoi se reîntorcea pe uscat. Intra și ieșea din apă așa cum ai trece dintr-o încăpere într-alta.

Hainele nu i se mai zvîntau niciodată. Erau îmbibate cu apa ploilor care nu mai conteneau, și cu apa de mare care nu se usucă niciodată. Tot timpul Gilliatt era ud leoarcă.

Să trăiești murat ca un cîine, te obișnuiești și cu asta. Sărmanele grupuri de irlandezi, bătrîni, mame, fete, tinere care umblă aproape goale și copii care-și petrec iarna sub cerul liber, expuși ploilor torențiale și ninsorii, ghemuiți unii în alții în gangurile caselor de pe străzile Londrei, trăiesc și mor astfel, uzi pînă-n măduva oaselor.

Să fii ud leoarcă din cap pînă-n picioare și să-ți fie sete ; Gilliatt îndura și această tortură bizară. Își sugea din cînd în cînd mîneca bluzei.

Nu izbutea să se încălzească la focul pe care-l făcea ; focul în aer liber nu-ți folosește decît pe jumătate ; te coci pe o parte și degeri pe cealaltă.

Lac de sudoare, Gilliatt tremura ca varga.

Toate din jur i se împotriveau, învăluindu-l într-o liniște înfricoșătoare. Își dădea seama că e considerat ca un dușman. Îl treceau nădușelile și-l scuturau frigurile. Focul îl ardea, apa îl îngheța, setea îi dădea fierbințeli, vîntul îi sfîșia hainele, foamea îi străpungea măruntaiele. Simțea asupră-i apăsarea istovitoare a unui tot plin de dușmănie. Obstacolul, tăcut, uriaș, purtînd iresponsabilitatea aparentă a fatalității, dar pătruns de nu știu ce consens general al înverșunării, îl strîngea din toate părțile pe Gilliatt, ca într-un clește. Gilliatt îi simțea pretutindeni prezența necruțătoare. Nici un mijloc de scăpare. Avea parcă de-a face c-o făptură vie. Gilliatt avea sentimentul unei forțe întunecate și a unei dușmănii care se silesc să-l distrugă. Nu depindea decît de el să fugă de-acolo ; dar, pentru că rămînea locului, era silit să înfrunte această vrăjmășie de neînțeles. Neputîndu-l alunga, aceste forțe căutau să-l doboare.

Situația lui Gilliatt în acest mediu îngrijorător semăna cu aceea a unui duel suspect, în care e amestecat și un trădător.

Era înconjurat de-o adevărat coaliție de forțe potrivnice. Simțea în jurul lui hotărîrea de-a se descotorosi de el. Cam în același fel împinge ghețarul blocul eratic [1].

Aproape fără să aibă aerul că-l atinge, această coaliție ascunsă îl despuia, îl umplea de sînge, îl încolțea și, ca să spunem așa, îl scotea din luptă înainte ca lupta să fi început. Aceasta nu îl făcea însă să muncească mai puțin și nici mai fără răgaz ; numai că, pe măsură ce lucrarea prindea viață, viața lucrătorului se scurgea. S-ar fi zis că această natură sălbatică, temîndu-se de sufletul din om, hotărîse să-l secătuiască. Gilliatt rezista cu îndărătnicie și aștepta. Abisul începuse prin a-i slei forțele. Ce-avea de gînd să mai facă abisul pe urmă ?

Reciful celor două Douvres, acest balaur de granit care stătea la pîndă în mijlocul mării, îl acceptase pe Gilliatt. Îl lăsase să intre și-i îngăduise să facă ce voia.

---

[1] Bloc eratic — stîncă, bloc transportat la mari distanțe de ghețari.

Această primire semăna cu ospitalitatea unui bot larg deschis, ce stă gata să te sfîșie.

Totul împotriva lui, nimic de partea lui; era izolat, părăsit, slăbit, istovit, uitat. Sacul de alimente îi era gol, parte din unelte stricate, iar parte abia dacă mai puteau fi folosite; foame și sete în timpul zilei, frig noaptea, tot numai răni și zdrențe, cîrpe rupte peste copturi, găuri în haine și-n carne, mîini zdrelite, picioare însîngerate, trupul numai piele și os, fața palidă, și-n ochi scînteindu-i o flacără.

Flacără minunată, icoana voinței. Ochiul omului e în așa fel făcut, că întrevezi în el toate virtuțile. Pupila ochiului nostru dezvăluie întreaga cantitate de omenie din noi. Ne afirmăm prin lumina care strălucește sub sprîncenele noastre. Conștiințele mici clipesc mereu din ochi, cele puternice aruncă fulgere. Dacă nu s-aprinde nimic îndărătul pleoapei, înseamnă că nici un gînd nu încolțește în minte, înseamnă că nici un sentiment de dragoste nu clocotește în inimă. Acela care iubește, acela are și voință, iar voința înflăcărează privirea omului. Hotărîrea toarnă foc în privire; foc minunat, iscat de arderea gîndurilor timide.

Oamenii dîrzi sînt sublimi. Cine nu-i decît viteaz n-are decît o singură pornire lăudabilă, cine nu-i decît îndrăzneț n-are decît o singură însușire, cine nu-i decît curajos n-are decît o singură virtute; numai cel care stăruie pe drumul adevărului are măreție. Aproape toată taina sufletelor mari stă în aceste cuvinte: „Perseverando!“ — „Să perseverezi!“

Pe cei slabi chiar numai aparența unui obstacol îi face să dea înapoi; pe cei tari, însă, nu. Ei consideră pieirea ca pe-o posibilitate, iar izbînda ca pe-o certitudine.

Toate sforțările lui Gilliatt păreau că se agață de imposibil, izbînda se anunța modestă sau înceată, și era nevoit să cheltuiască mult, pentru ca să dobîndească puțin; și tocmai de aici îi venea măreția, și tocmai de-aici îi venea patetismul.

Că pentru a așeza patru grinzi deasupra unui vapor naufragiat, pentru a despărți și pentru a izola de pe acest vapor partea care mai putea fi salvată, pentru a fixa pe această epavă și în interiorul epavei patru macarale cu cablurile lor, avusese nevoie de atîtea pregătiri, de atîta

trudă, de atîtea dibuiri, de atîtea nopţi petrecute pe pămîntul gol şi de atîtea zile de muncă istovitoare, aceasta se datora condiţiilor mizerabile ale lucrului de unul singur. Aceste condiţii, Gilliat nu numai că le acceptase, dar le şi căutase. Temîndu-se de un concurent, pentru că un concurent i-ar fi putut deveni rival, se ferise să-şi ia un ajutor. Îşi asumase singur riscurile acestei acţiuni copleşitoare, cu toate primejdiile, cu truda din zi în zi mai anevoioasă, cu eventualitatea pieirii salvatorului în însăşi acţiunea de salvare, cu foametea, frigurile, cu lipsurile enorme şi cu toate chinurile îngrozitoare. Era şi asta un egoism, în felul său.

Se găsea parcă sub un îngrozitor clopot pneumatic. Vlaga se scurgea din el încetul cu încetul. Dar el abia dacă-şi dădea seama de acest lucru.

Istovirea forţelor nu istoveşte însă şi voinţa. Voinţa şi nu credinţa constituie forţa principală. Credinţa despre care se spune c-ar fi în stare să mute munţii din loc nu reprezintă nimic faţă de ceea ce poate înfăptui voinţa. Pe măsură ce vigoarea lui Gilliatt descreştea, voinţa lui neclintită de a izbuti creştea. Slăbirea forţelor fizice sub loviturile acestei naturi sălbatice avea ca efect călirea forţelor lui morale.

Gilliatt nu simţea oboseală, sau, mai bine zis, nu voia să ţină seama de ea. Sufletul care nu-şi pleacă urechea la poticnelile trupului constituie o forţă de neînvins.

Gilliatt vedea cum progresează munca lui, şi nimic altceva. Era un nenorocit, inconştient de nenorocirea lui. Ţinta lui de care era aşa de aproape îi crea o stare de continuă halucinaţie. Suferea toate suferinţele acestea, stăpînit de un singur gînd : Înainte !

Gilliatt aşază „burduful" în poziţie de plecare

Acţiunea de salvare a maşinii, plănuită de Gilliatt, era, cum am mai spus, o adevărată evadare, şi se ştie de cîtă răbdare e nevoie pentru organizarea unei evadări.

Marea, adevărat temnicer, îl supraveghea.

De altminteri, trebuie să recunoaştem că ploaia, oricît de urîcioasă şi de duşmănoasă fusese, îi venise chiar într-ajutor. Îi refăcuse într-o oarecare măsură provizia de apă dulce ; dar avea o sete de nepotolit şi golea plosca aproape tot atît de repede pe cît o umplea.

Într-o bună zi, cea din urmă zi din aprilie, cred, sau poate prima zi de mai, totul fu gata.

Postamentul maşinii era ca şi încadrat între cele opt cabluri ale palancurilor, patru de o parte, patru de alta. Cele şaisprezece deschizături prin care treceau aceste cabluri erau legate între ele, atît de pe punte cît şi sub carenă, prin tăieturi făcute cu ferăstrăul. Scîndurile fuseseră tăiate cu ferăstrăul, osatura corpului cu toporul, fierăria cu pila, şi tabla subţire de aramă cu care era căptuşit vasul cu foarfeca. Porţiunea din chila care se găsea dedesubtul maşinii fusese pur şi simplu tăiată în două locuri şi era gata să alunece odată cu maşina, susţinînd-o în acelaşi timp. Tot hamacul acesta înfricoşător nu mai atîrna decît de un lanţ care, la rîndul său, atîrna doar de o singură tăietură de pilă. Cînd un lucru e atît de aproape de sfîrşit, prudenţa cere să te grăbeşti.

Era de altfel momentul potrivit, apele mării fiind în scădere.

Gilliatt reuşise să demonteze şi arborele roţilor cu zbaturi, ale cărei extremităţi ar fi putut constitui un obstacol şi ar fi putut împiedica alunecarea maşinii. El izbutise să lege în poziţie verticală această piesă grea, în însuşi batiul [1] maşinii.

Era timpul să termine totul. Gilliatt, cum am mai spus, nu era obosit pentru că nu voia să fie; uneltele sale însă erau peste măsură. Era aproape imposibil să se mai folosească pe fierărie. Piatra care-i servise drept nicovală crăpase. Foalele începuseră să nu mai funcţioneze cum trebuie. Minuscula cădere de apă, alimentată cu apă de mare, nu mai dădea randamentul de la început, din cauza sării care se depusese la încheieturile aparatului.

Gilliatt se duse în micul golf al stîncii *Omul*, făcu revizia completă a „burdufului“, se convinse că totul era în ordine, controlă mai cu seamă cele patru inele fixate

---

[1] Batiu — construcţie de fontă sau oţel, pe care se montează mecanismele sau dispozitivele unui sistem tehnic şi prin intermediul căreia se poate fixa pe o platformă.

la babord și la tribord, ridică apoi ancora, și, vîslind, reveni cu „burduful" în dreptul celor două Douvres.

Defileul dintre cele două stînci era destul de larg pentru „burduf". Era și destul de larg și destul de adînc. Gilliatt își dăduse chiar din prima zi seama că barca putea fi împinsă pînă sub epava Durandei.

Manevra era însă extrem de grea. Ea cerea o precizie de giuvaergiu, și aducerea bărcii în defileu era cu atît mai anevoioasă cu cît, pentru scopul pe care și-l propusese Gilliatt, era necesar ca vasul să pătrundă în recif cu pupa, adică avînd cîrma înainte. Trebuia ca atît catargul cît și tachelajul [1] bărcii să rămînă în afara epavei, în direcția gîtului strîmt de la intrarea defileului.

Aceste complicații ale manevrei făceau ca operația să fie anevoioasă chiar și pentru un marinar încercat ca Gilliatt. Nu mai era vorba, cum fusese cazul cînd pătrunsese în micul golf al stîncii *Omul*, de o simplă mînuire a cîrmei, acuma erau necesare o serie întreagă de operații: să împingă barca înainte, s-o tragă, să vîslească și să sondeze apa. Gilliatt se chinui mai bine de un sfert de oră. Și pînă în cele din urmă izbuti.

În cincisprezece sau douăzeci de minute „burduful" fu așezat dedesubtul Durandei. Stătea atît de fix, încît părea legat cu parîme. Gilliatt aruncă în apă amîndouă ancorele. Ancora cea mare fu în așa fel fundarisită, încît să poată înfrunta vîntul dinspre apus, cel mai primejdios dintre vînturile din acea regiune. Apoi, cu ajutorul unei pîrghii și al cabestanului, Gilliatt coborî în „burduf" cele două lăzi care conțineau roțile demontate, frînghiile de descărcat fiind pregătite cu mult înainte. Cele două lăzi ținură loc de lest.

Scăpînd de grija lăzilor, Gilliatt legă de cîrligul lanțurilor cabestanului birul mandarului regulator [2], menit să frîneze palancurile.

Pentru ceea ce intenționa să facă Gilliatt, defectele „burdufului" se dovedeau calități, barca neavînd punte,

---

[1] Tachelaj — ansamblul parîmelor folosite pentru fixarea arborilor sau la manevrarea pînzelor și a vergilor pe o navă; construcție din bare de lemn, folosită la susținerea tendelor (acoperișuri de pînză) pe o navă.

[2] Mandarul regulator (chițibuș) — este format dintr-o macara simplă care alunecă pe un curent.

încărcătura putea intra mai adînc în camera bărcii şi se putea sprijini direct pe paiol[1]; catargul fiind aşezat în faţă, poate chiar prea în faţă, încărcătura avea să dispună de mai mult spaţiu, şi catargul găsindu-se în felul acesta în afara epavei, nimic nu putea stingheri ieşirea „burdufului" din defileu; avea forma unui sabot, ori nimic nu-i mai stabil şi nimic nu-i mai rezistent pe mare decît o ambarcaţiune în formă de sabot.

Deodată, Gilliatt băgă de seamă că marea creşte. Căută să vadă dincotro bătea vîntul.

O primejdie neaşteptată

Sufla un vînt slab, însă sufla dinspre apus. E un prost obicei al vîntului, mai cu seamă în perioada echinocţiului, de a sufla din această direcţie.

Potrivit vîntului care sufla în acel moment, marea se comportă felurit în defileul recifului Douvres. Valurile intră în coridor cînd dinspre apus, cînd dinspre răsărit, după felul rafalei care le împinge. Dacă marea intră dinspre răsărit, e blîndă şi binevoitoare; dacă intră dinspre apus, e vijelioasă. Aceasta din cauză că vîntul de răsărit, bătînd dinspre uscat, n-are putere, pe cîtă vreme vîntul dinspre apus, care străbate tot Atlanticul, aduce cu sine toată puterea spaţiilor fără margini. Chiar o pală slabă de vînt, dacă vine de la apus, te poate pune pe gînduri. Vîntul rostogoleşte talazurile uriaşe ale oceanului nesfîrşit şi împinge valuri peste valuri în gîtul strîmt al recifului.

Apa care năvăleşte cu furie e totdeauna înfricoşătoare. Apa e ca şi mulţimea; o mulţime e un lichid; cînd cantitatea care poate intra undeva e mai mică decît aceea care vrea să intre, atunci, dacă sînt oameni, se strivesc, iar dacă sînt ape se învolburează. Cînd bate vîntul de la asfinţit, oricît de slab ar fi el, cele două Douvres sînt supuse de mai multe ori pe zi acestui asalt al valurilor. Valurile cresc, fluxul dă ghies, stînca ţine piept, gîtul dintre

---

[1] Paiol — căptuşeala interioară din lemn sau metal a fundului unei nave.

cele două stînci nu se deschide decît cu greutate, valurile împinse cu forță țîșnesc în sus și mugesc ca ieșite din minți, talazurile izbesc cele două fațade interioare ale defileului. Așa se face că reciful Douvres, atunci cînd suflă cel mai slab vînt dinspre apus, oferă acest spectacol ciudat : în larg, pe mare, liniște ; în recif, adevărată vijelie. Acest tumult local și care nu depășește cadrul defileului n-are nimic comun cu o furtună ; nu e decît o răzmeriță de valuri, însă îngrozitoare. Cît privește vînturile de la curmezișul și nu ridică decît puține valuri în coridor. Inmiazănoapte și de la miazăzi, ele pătrund în recif de-a trarea dinspre răsărit a recifului, amănunt care merită să fie reamintit, duce la stînca *Omul* ; iar deschizătura primejdioasă dinspre apus e la cealaltă extremitate, chiar între cele două Douvres.

În această intrare dinspre apus se găsea Gilliatt împreună cu Durande eșuată și cu „burduful" solid fixat între cele două stînci.

O catastrofă părea de neînlăturat. Vîntul care sufla, deși slab, avea destulă putere totuși pentru a dezlănțui, dintr-un moment în altul, această catastrofă.

În puține ore, talazurile fluxului, care creștea neîncetat, aveau să se năpustească vijelios asupra strîmtorii dintre cele două Douvres. Zvonul înăbușit al celor dintîi valuri se și auzea. Apele umflate de la intrarea defileului, vîrtej format prin presiunea întregului Atlantic, vor avea îndărătul lor toată masa de apă a oceanului. Nici valuri furtunoase, nici talazuri furioase, ci un simplu val, hotărîtor, avînd o forță de impulsiune care, pornind din America și ajungînd în Europa, produce o țîșnitură de două mii de leghe. Acest val, gigantic vîrtej al oceanului, va întîlni deschiderea recifului și, spărgîndu-se de cele două Douvres, turnurile de strajă ale intrării, stîlpii defileului, umflat de flux, umflat de bariera care-i stă în cale, respins de stîncă, întărîtat de vînt, se va năpusti cu îndîrjire asupra recifului și, zvîrcolindu-se ca un turbat din cauza piedicilor, va pătrunde între cele două ziduri ; cu toată furia talazurilor stăvilite, va găsi acolo „burduful" și Durande, pe care le va sfărîma în bucăți.

Împotriva acestei eventualități trebuie un scut. Gilliatt îl avea gata pregătit.

Trebuia oprit fluxul de a pătrunde dintr-o dată în recif, de a se ivi cu furie în pereții defileului, dar fără să i se pună stavilă creșterii, să i se bareze trecerea, fără să i se refuze intrarea ; trebuia să i se reziste și să i se cedeze în același timp, trebuia să se prevină presiunea valului asupra gîtului strîmt al defileului, căci aici era toată primejdia : trebuia procedat în așa fel ca apa să nu năvălească în recif, ci să pătrundă încetul cu încetul, încît talazul să-și piardă furia și violența ; această turbată dezlănțuire de forțe trebuia îmblînzită. Trebuia înlocuit obstacolul care întărîta, cu un obstacol care liniștește.

Gilliatt, cu îndemînarea lui obișnuită, mai puternică decît forța lui fizică, mișcîndu-se cu agilitatea unei capre sălbatice pe un pisc de munte, sau cu dibăcia unei maimuțe într-o pădure, folosindu-se pentru salturile lui nesigure și amețitoare pînă și de cele mai mici vîrfuri de piatră, sărind în apă, ieșind din apă, înotînd în mijlocul vîrtejurilor, cățărîndu-se pe stînci, cu o funie între dinți și un ciocan în mînă, desfăcu parîma care ținea agățat și lipit de temelia micii Douvre crîmpeiul de bordaj din partea dinainte a Durandei ; făcu, folosindu-se de mai multe bucăți de frînghie groasă, un soi de țîțîni cu ajutorul cărora fixă acest panou de piroane înfipte în granit, învîrti în jurul acestor țîțîni întreaga armătură de scînduri care aducea cu un chepeng de stăvilar, îl expuse apoi cu partea laterală bătăii valurilor, așa cum se face cu șafranul [1] cîrmei, iar valurile împinseră panoul în așa fel, încît una din marginile ei se opri pe marea Douvre, în timp ce țîțînile de frînghie rețineau cealaltă margine pe mica Douvre ; cu ajutorul piroanelor pe care le înfipsese mai înainte și la temelia marii Douvre, el fixă pe această stîncă și cealaltă margine a panoului, așa cum procedase și pe mica Douvre, pironind-o solid de cei doi stîlpi ai defileului ; puse de-a curmezișul acestui stăvilar un lanț, ca o curea de-a curmezișul unui scut, și în mai puțin de o oră acest zăgaz se ridică în fața fluxului ; stradela recifului fu închisă întocmai ca o poartă.

Această construcție solidă, masă greoaie de bîrne și de scînduri, care, culcată, ar fi putut ține loc și de plută, iar în picioare era ca un zid, fusese mînuită de Gilliatt cu ajutorul valurilor, cu o iscusință de măscărici. Se putea

---

[1] Șafran — partea cîrmei care lucrează asupra apei.

spune că festa fusese jucată înainte ca marea, care creștea mereu, să fi băgat de seamă.

Fusese o împrejurare dintr-acelea cînd Jean Bart ar fi pronunțat faimoasele lui cuvinte pe care le arunca mării ori de cîte ori reușea să scape de naufragiu : „Te-am tras pe sfoară, englezule!“ (Se știe că atunci cînd Jean Bart voia să insulte oceanul, îi spunea „englezule“.)

După ce termină operația de zăgăzuire a defileului, Gilliatt se gîndi la „burduf“. El înfășurase destul cablu pe ambele ancore, pentru ca odată cu fluxul să se poată ridica și barca. Toate acestea nu constituiau pentru Gilliatt o surpriză ; el prevăzuse totul ; un om de meserie și-ar fi dat imediat seama de asta după cele două macarale-galoș [1] fixate în partea dindărăt a „burdufului“ prin care treceau două frînghii ale căror capete erau înfășurate în jurul inelelor celor două ancore, cu scopul de a le întări.

Între timp, apele crescuseră ; fluxul ajunsese la jumătate din înălțimea sa maximă ; acesta e momentul în care valurile, chiar dacă apele cresc liniștit, pot da loviturile cele mai puternice. Planul lui Gilliatt se împlini întocmai. Valurile se rostogoleau cu furie spre stăvilar, se izbeau de el, se învolburau și treceau pe sub el. În afara stăvilarului bîntuia hula, dincoace de el apa se infiltra liniștit. Gilliatt realizase ceva cam ca niște furci caudine ale mării. Fluxul era învins.

Mai curînd peripeții decît deznodămînt

Sosise clipa cea mai grea.

Se punea acum problema coborîrii mașinii în barcă.

Gilliatt rămase cîteva clipe pe gînduri, cu cotul mîinii stîngi în mîna dreaptă, și fruntea în mîna stîngă.

Se urcă apoi pe epavă ; parte din ea, aceea pe care se găsea mașina, trebuia desprinsă, iar cealaltă parte, carcasa, urma să rămînă pe loc.

---

[1] Macara-galoș — macara lungă și turtită, avînd una din fețe tăiată, pentru ca să poată fi introdusă parîma.

Tăie cele patru parîme care fixau de bordajul Durandei, la tribord și la babord, cele patru lanțuri ale coșului. Parîmele fiind din cînepă, briceagul le veni repede de hac.

Cele patru lanțuri, eliberate, căzură atîrnînd de-a lungul coșului.

De pe epavă, Gilliatt se urcă pe aparatura construită de el, încercă cu piciorul soliditatea bîrnelor, cercetă cu atenție macaralele, se mai uită o dată la palancuri, pipăi cablurile, examină matiselile[1], se convinse că parîmele necătrănite nu erau pătrunse prea tare de umezeală, se asigură că nimic nu lipsește și că nimic nu amenință să se rupă, apoi sărind de pe marginea bocaportului pe punte, se instală lîngă cabestan, în acea parte a Durandei care urma să rămînă mai departe agățată între cele două Douvres. Acolo își fixă el postul de comandă.

Grav și emoționat doar atîta cît trebuia, Gilliatt se mai uită o dată la palancuri, apoi luă o pilă și începu să taie lanțul care ținea toată această mașinărie în suspensie.

Prin vuietul mării se auzea scrîșnetul pilei.

Lanțul cabestanului, legat de mandarul regulator, era foarte aproape de el, încît putea să-l ajungă cu mîna.

Deodată se auzi o trosnitură. Veriga pe care-o pilea, tăiată mai mult de jumătate, se rupse, toată aparatura se puse în mișcare. Gilliatt abia avu timp să se arunce asupra curentului mandarului.

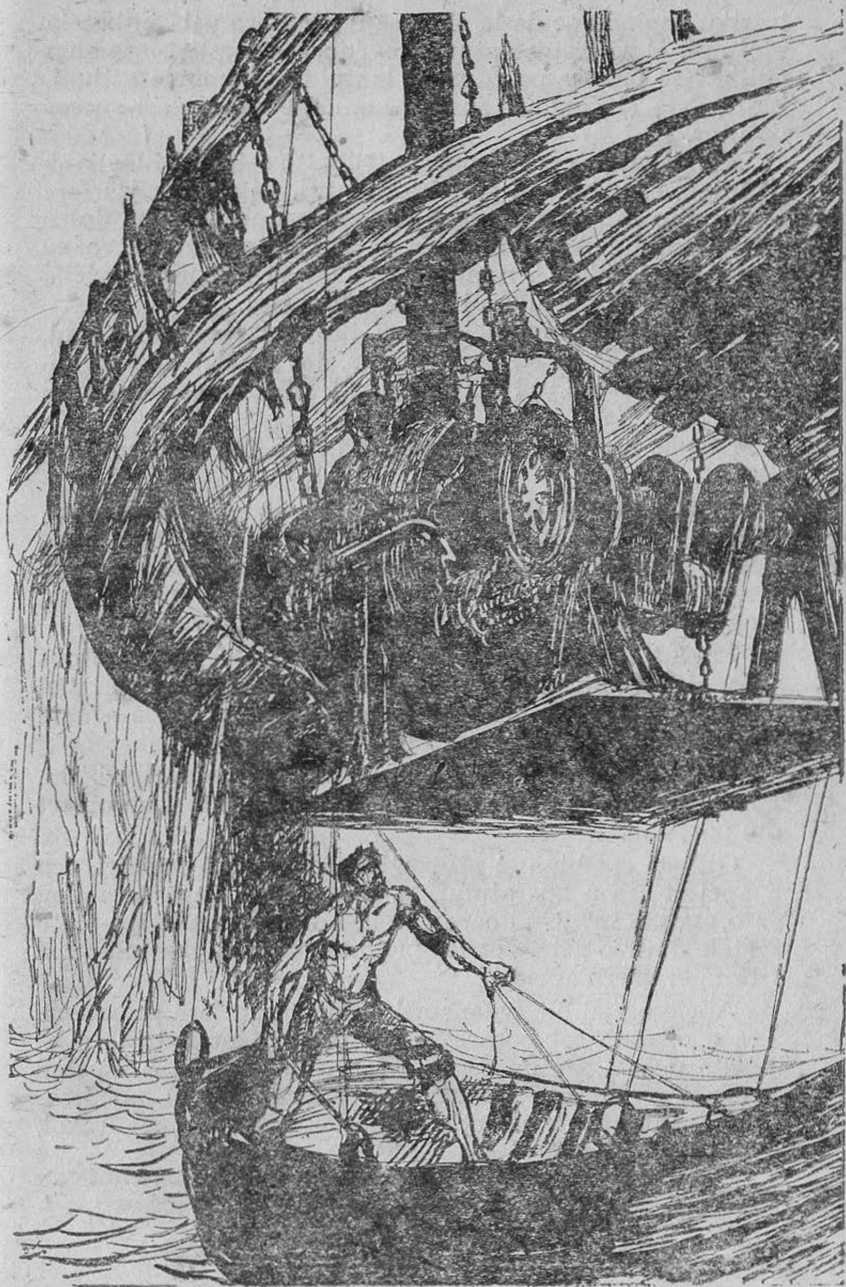
Lanțul rupt plesni cu putere stînca, cele opt cabluri se întinseră, întregul bloc tăiat și cioplit se smulse cu violență din corpul epavei, pîntecele Durandei se căscă, iar planșeul de fier al mașinii, apăsînd greu pe cabluri, apăru dedesubtul chilei.

Dacă Gilliatt n-ar fi apucat la timp curentul mandarului, mașina s-ar fi prăbușit. Dar mîna lui puternică era acolo ; și mașina coborî lin.

Cînd fratele lui Jean Bart, Pieter Bart, acest bețiv viguros și ager la minte, pescar sărman din Dunkerque, care-l tutuia pe marele amiral al Franței, salvă galera „Langeron", gata să se scufunde în micul golf d'Ambleteuse, cînd, pentru a smulge această greoaie masă plutitoare din mijlocul stîncilor pe timp de furtună, el legă vela cea mare, făcută sul, cu trestie marină, țintind ca

---

[1] Matiseală — împreunare a două capete de parîmă, trecînd șuvițele lor unele prin altele.

trestia, rupîndu-se de la sine, să desfășoare vela în bătaia vîntului, el se bizuise atunci pe ruperea trestiei, așa cum Gilliatt se bizuise pe ruperea lanțului, și ambele acțiuni, îndrăznețe și ciudate, fură încununate de același succes uimitor.

Mandarul pe care-l apucase Gilliatt rezistă și funcționă de minune. Rolul său era, vă amintiți, de-a amortiza forțele, unite într-una singură și supuse unei mișcări unice de ansamblu. Acest mandar se aseamănă întrucîtva cu brațul unei buline [1], numai că, în loc să orienteze o velă, ea asigura echilibrul unui întreg mecanism.

Gilliatt, stînd în picioare și ținînd strîns cabestanul, avea în mînă, ca să spunem așa, tot pulsul aparatului. În clipa aceea ieși la iveală toată dibăcia scornelilor lui Gilliatt.

Forțele își exercitară acțiunea în așa fel, încît se completară.

În timp ce mașina Durandei, desprinsă dintr-o dată, cobora spre „burduf“, „burduful“ suia către mașină. Epava și barca de salvare, ajutîndu-se în sens contrar, venea una înaintea celeilalte. Ele se căutau una pe alta, economisindu-și astfel jumătate din muncă.

Fluxul, umflîndu-se fără zgomot între cele două Douvres, ridica barca, apropiind-o de epavă. Mareea era mai mult decît învinsă, era domesticită. Oceanul făcea acuma parte din însuși mecanismul lui Gilliatt.

Crescînd, apele urcau „burduful“, fără smucituri, lin, aproape cu băgare de seamă, ca și cînd ar fi fost un obiect din porțelan.

Gilliatt combina și proporționa cele două mișcări, cea a apei și cea a aparatului, și, încremenit lîngă cabestan, ca o statuie înfricoșătoare căreia-i dădeau ascultare toate forțele dintr-o dată, potrivea ritmul coborîrii mașinii după ritmul creșterii apelor.

Apele urcau lin, palancurile funcționau fără smucituri. Era o ciudată colaborare a tuturor forțelor naturii, subjugate de om. Pe de o parte forța de gravitație aducînd mașina, pe de altă parte fluxul aducînd cu el ambarcațiunea. Puterea de atracție a astrelor, care produce fluxul,

---

[1] Bulină — parîmă pentru manevrarea pînzelor inferioare ale unei nave.

și puterea de atracție a pămîntului, care este gravitația ; se înțeleseseră parcă între ele ca să-l slujească pe Gilliatt. Ele îl slujeau fără să șovăie și fără răgaz, și sub impulsul energiei unui singur om, aceste forțe pasive se transformaseră în auxiliare active. Din minut în minut lucrul înainta : distanța dintre barcă și epavă descreștea pe nesimțite. Apropierea se făcea în liniște și cu o oarecare teamă parcă de omul care se afla acolo. Elementele naturii primeau un ordin și-l executau.

Aproape exact în momentul în care fluxul se opri din creștere, parîmele încetară să se mai desfășoare. Dintr-o dată, dar fără cea mai mică smucitură, macaralele se opriră. Mașina, ca și cînd ar fi fost pusă cu mîna, luă loc în „burduf". Stătea drept, în picioare, nemișcată, fixată solid. Postamentul de susținere al mașinii se rezema cu cele patru colțuri ale lui pe paiolul bărcii.

Totul se sfîrșise cu bine.

Gilliatt se uita înmărmurit.

Bucuria nu-l prea răsfățase pînă atunci pe bietul om. Fu copleșit de o fericire imensă. Simțea cum i se-nmoaie picioarele ; și în fața triumfului său, el, care nu simțise nici o tulburare pînă atunci, începu dintr-o dată să tremure.

Privea aiurit „burduful" de sub epavă și mașina din „burduf". Nici nu-i venea să-și creadă ochilor. S-ar fi zis că nu se așteptase să facă ceea ce făcuse. Făurise minunea cu mîinile lui și-o contempla acuma cu uimire.

Dar tulburarea-i fu de scurtă durată.

Gilliatt făcu mișcarea omului care se deșteaptă din somn, apucă repede ferăstrăul, tăie cele opt cabluri, apoi, la o distanță de numai zece picioare de burduf, din cauza creșterii fluxului, sări în barcă, luă un sul de frînghie, făcu repede patru funii cu laț, le trecu prin inelele pe care le pregătise dinainte și fixă cu ajutorul lor, de ambele părți, la bordajul „burdufului", cele patru lanțuri ale coșului care, cu o oră mai înainte, fuseseră încă legate de bordul Durandei.

După ce fixă, Gilliatt înlătură de pe partea de sus a mașinii bucățile epavei care mai atîrnau de ea. Un crîmpei pătrat din tablierul punții Durandei era încă prins de

mașină și Gilliatt îi scoase cuiele și eliberă „burduful" de toată încărcătura asta de scînduri și de grinzi pe care-o aruncă pe stînci. Această ușurare era binevenită.

De altminteri, „burduful", cum era și de așteptat, rezistase strașnic de bine sub greutatea mașinii. „Burduful" nu se afundase decît pînă la linia lui de plutire. Mașina Durandei, deși atîrna greu, era totuși mai ușoară decît mormanul de pietre și decît tunul pe care le adusese odinioară Gilliatt de la Herm în „burduf".

Se terminase deci totul. Nu-i mai rămînea decît să plece acasă.

O victorie care nu ține mult

Dar nu se terminase totul.

Nimic nu era mai urgent decît redeschiderea gîtului strîmt al defileului barat de crîmpeiul din bordajul Durandei și scoaterea neîntîrziată a „burdufului" din recif. Cînd te afli pe mare orice clipă e prețioasă. Vînt slab, abia cîteva cute în larg; seara, deosebit de frumoasă, promitea o noapte minunată. Marea era staționară, dar refluxul începuse să se și facă simțit; momentul era minunat pentru plecare. Refluxul avea să-i ușureze ieșirea din reciful celor două Douvres, și tot refluxul avea să-i ajute intrarea în Guernesey. Ar fi putut fi la Saint-Sampson în zorii zilei.

Dar un obstacol neașteptat se ivi. Exista o lacună în planurile lui Gilliatt.

Mașina era liberă; coșul însă nu era.

Fluxul, apropiind „burduful" de epava suspendată în aer, micșorase primejdia coborîrii mașinii în barcă și scurtase și timpul operației de salvare; dar această micșorare a intervalului dintre barcă și epavă făcuse ca partea de sus a coșului să rămînă prinsă în deschizătura din corpul desfăcut al epavei. Coșul era prins ca între patru pereți.

Valul îl servise pe Gilliatt, dar nu fără oarecare viclenie. Părea că marea, forțată să asculte de voința lui, avusese totuși un gînd ascuns.

E drept însă că răul pe care-l pricinuise fluxul avea să-l repare refluxul.

Coşul, înalt de peste trei stînjeni, pătrundea în corpul Durandei pe o distanţă de vreo opt picioare ; or, nivelul apei avea să scadă cu douăsprezece picioare ; coşul, coborînd împreună cu barca o dată cu retragerea apelor, ar fi cu aproape patru picioare dedesubtul epavei şi s-ar putea elibera.

Dar cît timp trebuia pentru această eliberare ? Şase ore.

Peste şase ore va fi aproape miezul nopţii. Cum va ieşi oare la asemenea oră ? Şi ce drum să aleagă în mijlocul tuturor acestor stînci, printre care abia dacă reuşeai să-ţi croieşti drum în timpul zilei, şi cum să se expună în toiul nopţii nenumăratelor curse pe care i le întindea marea în aceste locuri ?

N-avea încotro. Trebuia să aştepte ziua următoare. Aceste şase ore odată pierdute, pierdeai cel puţin douăsprezece.

Nici măcar nu trebuia să-ţi treacă prin gînd să te pripeşti şi să deschizi gîtul recifului. Stăvilarul avea să-i fie iarăşi de folos la apropiata creştere a apelor.

Lui Gilliatt nu-i rămînea decît să se odihnească.

Să stea cu braţele încrucişate era singurul lucru pe care nu-l făcuse încă de cînd se afla pe reciful Douvres.

Această odihnă forţată îl mînie şi-l umplu aproape de revoltă, ca şi cînd ar fi fost vina lui. Îşi spuse : „Oare ce-ar gîndi despre mine Déruchette, dacă m-ar vedea trîndăvind ?"

Totuşi, refacerea forţelor sale nu-i era poate nefolositoare.

„Burduful" stîndu-i acum la dispoziţie, hotărî să-şi petreacă noaptea în el.

Se duse să-şi caute blana de oaie pe marea Douvre, se înapoie, mîncă nişte moluşte de stîncă şi doi sau trei coranci, apoi, fiindu-i tare sete, dete pe gît ultimele înghiţituri de apă dulce de pe fundul ploştii, se înfăşură în blana de oaie, în care îi era atît de bine, se culcă lîngă maşină, asemenea unui cîine de pază, îşi trase gluga pe ochi şi adormi.

Dormi adînc. Un somn dintr-acelea care vin după ce-ai dus cu bine un lucru la capăt.

În mijlocul nopții, dintr-o dată, și ca și cînd ar fi fost împins de un resort, se trezi.

Deschise ochii.

Cele două Douvres care se înălțau deasupra capului său păreau luminate ca de răsfrîngerea unui uriaș jeratic alb. Pe întreaga fațadă neagră a recifului se juca parcă refluxul unui foc.

De unde venea acest foc ?

Din apă.

Marea era nemaipomenită.

Părea că s-au aprins apele mării. Cît puteai cuprinde cu ochii, atît în interiorul recifului cît și în afara lui, marea pîlpîia ca o flacără. Această vîlvătaie nu era roșie ; n-avea nimic din văpaia vulcanilor sau a cuptoarelor încinse. Nici scînteiere, nici dogoare, nici purpuriul flăcărilor, nici zgomot. Lungi dîre albăstrii închipuiau pe valuri cutele unui giulgiu. O vastă licărire palidă înfiora apele. Nu era un incendiu ; era spectrul unui incendiu.

Închipuiți-vă o beznă învăpăiată.

Noaptea, noaptea nemărginită, tulbure și difuză, părea să țină loc de combustibil pentru acest loc de gheață. Era nu știu ce fel de lumină, iscată din întunecimi. Întunericul intra ca element component în această lumină fantomă.

Marinarii de pe Marea Mînecii cunosc cu toții aceste fosforescențe de nedescris, pline de avertismente pentru navigatori.

În această lumină, lucrurile își pierd materialitatea. Îmbibate de pîlpîirea spectrală, ele par străvezii. Stîncile nu mai sînt decît niște contururi. Cablurile ancorelor par niște bare de fier încins. Sub apă, plasele pescarilor sînt ca niște împletituri de foc. Jumătate din vîslă e de abanos, cealaltă jumătate, de sub val, e de argint. Picăturile de apă ce se preling de pe vîslă și cad în mare se aprind ca niște stele. Fiecare barcă trage după ea o cometă. Corăbierii, împroșcați cu apă și luminoși, par niște ruguri vii. Afunzi mîna în apă și-o scoți înmănușată în flăcări ; dar flăcările sînt moarte, nu le simți. Brațul ți-e un tăciune aprins. Formele de sub valuri par purtate de un

curent de foc. Spuma scînteiază. Peștii sînt asemenea unor limbi de foc sau unor frînturi de fulger șerpuind în adîncurile palid luminate.

Această lumină străbătuse prin pleoapele închise ale lui Gilliatt. Datorită ei se trezi.

Și se trezi la timp.

Apele mării se retrăseseră, dar începeau să crească din nou. Coșul mașinii, care se desprinsese de sub epavă în timpul somnului lui Gilliatt, avea să fie prins din nou între pereții deschizăturii care se căsca deasupra lui.

Se reîntorcea încetișor în același loc.

Doar un picior mai avea coșul pînă să intre iarăși în deschizătura din corpul Durandei.

Creșterea apei cu un picior e pentru flux chestiune de o jumătate de oră. Gilliatt avea deci înainte-i o jumătate de oră pentru a folosi situația favorabilă care era din nou primejduită.

Se ridică brusc în picioare.

Totuși, oricît de urgente erau măsurile pe care trebuia să le ia, rămase pe gînduri cîteva minute, țintuit locului, privind cu atenție fosforescența.

Gilliatt cunoștea extrem de bine marea. Cu toate că de atîtea ori îl bruftuise, el îi era de multă vreme tovarăș. Nu era gînd pe care această ființă misterioasă — oceanul — să-l nutrească, și Gilliatt să nu i-l poată ghici. Gilliatt, stînd mereu singur, observînd și văzînd, devenise aproape un prezicător al vremii, ceea ce în englezește se numește *weatherwise* — un proroc al timpului.

Gilliatt alergă la parîmele cele mari și le dădu drumul puțin ; apoi, nemaifiind reținut de ancorele afurcate [1], prinse cu putere cangea „burdufului" și, sprijinindu-se de stînci, împinse barca spre gîtul defileului, la cîțiva metri de Durande, foarte aproape de stăvilar. În mai puțin de zece minute „burduful" fu scos de sub carcasa eșuată. Nici o primejdie ca de acum încolo coșul să mai fie prins în cursă. Fluxul putea crește în voie.

Totuși, Gilliatt n-avea de fel aerul unui om care are de gînd să plece.

Cercetă încă o dată fosforescența mării și ridică ancorele ; dar nu pentru a le scoate definitiv din apă, ci pen-

---

[1] Ancore afurcate — cu lanțuri de lungime egală, legate într-un punct cu o cheie.

tru a ancora din nou „burduful", și încă foarte solid ; de data aceasta, e drept, lîngă ieșire.

Nu folosise pînă atunci decît cele două ancore ale „burdufului", nu întrebuințase încă ancora cea mică a Durandei, pe care, vă reamintiți, o găsise printre stînci. Această ancoră fusese pusă „gata pentru orice împrejurare", într-un ungher al „burdufului", dimpreună cu o provizie întreagă de parîme și de macarale, și cu cablul ei, prevăzut dinainte cu boțuri[1] foarte rigide, care opresc deriva[2] vasului. Gilliatt aruncă și cea de-a treia ancoră, avînd grijă să lege cablul ei de un otgon care avea un capăt înfășurat de jur împrejurul inelului ancorei, iar celălalt în jurul cabestanului orizontal al „burdufului". El realiză în felul acesta un fel de afurcare „în labă de gîscă", cu mult mai solidă decît afurcarea cu două ancore. Toate acestea erau semnul unei vii îngrijorări și a sporirii măsurilor de precauție. Un marinar ar fi recunoscut în această operație un soi de ancorare de vreme rea, cînd te aștepți ca vreun curent să aducă nava sub vînt.

Fosforescența pe care Gilliatt o supraveghea și asupra căreia își avea veșnic ațintiți ochii îl amenința poate, dar în același timp îi aducea și foloase. Fără ea, Gilliatt ar fi rămas mai departe prizonierul somnului și ar fi căzut în cursa pe care i-o întindea noaptea. Ea îl trezise și tot ea îi și lumina drumul.

În recif dăinuia un fel de lumină suspectă. Dar această strălucire, oricît de neliniștitoare i s-ar fi părut ea lui Gilliatt, își avusese și partea ei bună, întrucît îl făcuse să vadă pericolul și îi dăduse putința să manevreze barca. De acum înainte, oricînd ar fi vrut Gilliatt să ridice ancora și să plece, „burduful" în care se găsea mașina era liber.

Numai că Gilliatt părea că se gîndește din ce în ce mai puțin la plecare. După ce barca fu ancorată, Gilliatt se duse în „magazia" lui, de unde luă cel mai solid lanț pe care-l găsi și, legîndu-l de piroanele bătute în cele două Douvres, întări pe dinăuntru, cu ajutorul lui, barajul de scînduri și de grinzi, pe care mai înainte îl întărise pe dinafară cu ajutorul celuilalt lanț, pus de-a curmezișul.

---

[1] Boț — legătură menită să oprească alunecarea unor parîme sau a unui lanț.

[2] Deriva — deplasarea sub influența vîntului sau a curentului a navei ancorate (sau a navei în mers).

Departe de-a deschide ieşirea defileului, el o astupă şi mai bine încă.

Fosforescenţa continua să-l lumineze, dar începuse să descrească în intensitate. E drept că începuse să se şi lumineze de ziuă.

Deodată, Gilliatt ciuli urechea.

Cine are urechi de auzit să audă

I se păru că aude, venind de la mari depărtări, un vuiet slab, nedesluşit.

Adîncurile scot, la anumite ore, un fel de bubuit.

El ascultă din nou. Zgomotul îndepărtat se repetă. Gilliatt clătină din cap ca omul care ştie despre ce este vorba.

Cîteva minute după asta era la cealaltă extremitate a defileului recifului, la intrarea dinspre răsărit, care pînă atunci fusese deschisă şi, cu lovituri puternice de ciocan, înfipse mai multe piroane în granitul celor două stînci ce străjuiau gîtul dinspre stînca *Omul*, aşa cum făcuse şi la intrarea defileului dintre cele două Douvres.

Crăpăturile acestor stînci erau gata pregătite pentru asta şi prevăzute din abundenţă cu pene de lemn, aproape toate din inimă de stejar. Reciful era foarte dărăpănat în partea aceea şi prezenta numeroase crăpături, aşa că Gilliatt putu să implînte un număr şi mai mare de piroane decît în postamentul celor două Douvres.

La un moment dat, ca şi cînd ar fi suflat cineva deasupra ei, fosfosrecenţa se stinse ; aurora, din clipă în clipă mai strălucitoare, îi luă locul.

După ce înfipse piroanele, Gilliatt aduse bîrne, apoi frînghii, apoi lanţuri, şi fără să-şi lase o singură clipă lucrul din ochi, fără să-şi abată atenţia un singur moment, începu să construiască de-a curmezişul gîtului strîmt dinspre *Omul*, cu ajutorul unor scînduri groase de stejar fixate orizontal şi legate între ele cu otgoane, unul din acele stăvilare cu spaţii libere între scînduri, pe care

știința modernă și le-a însușit acuma în urmă și pe care le-a botezat „sparge-valuri".

Aceste stăvilare sînt gardurile de sîrmă ghimpată ale fortificațiilor ridicate în calea furtunilor. Nu poți lupta împotriva mării decît bizuindu-te pe putința de a-i măcina forța, divizînd-o.

Între timp, soarele se ridicase plin de strălucire. Cerul era senin, marea era liniștită.

Gilliatt dădea zor. Era liniștit și el, însă graba lui lăsa să se întrevadă îngrijorarea.

Alerga, făcînd sărituri uriașe, de pe-o stîncă pe alta, de la stăvilar la magazie și de la magazie la stăvilar. Se reîntorcea de acolo tîrînd cu violență ba o coastă, ba o grindă de carlingă [1]. Utilitatea acestor provizii ieșea curînd la iveală. Era limpede că Gilliatt era pus în fața unei eventualități pe care o prevăzuse.

O puternică bară de fier îi ținea loc de pîrghie pentru a muta dintr-un loc în altul bîrnele.

Lucrarea se înfiripa cu atîta repeziciune, încît părea c-o vezi crescînd cu ochii. Cine n-a văzut un genist lucrînd ca să înjghebeze un pod, nu-și poate da seama de repeziciunea cu care lucra Gilliatt.

Gîtul dinspre răsărit era și mai îngust decît gîtul dinspre apus. N-avea decît cinci sau șase picioare lățime. Aceasta îi convenea lui Gilliatt. Spațiul care urma să fie întărit și închis fiind foarte strîmt, stăvilarul avea să fie cu atît mai solid și mai ușor de făcut. Erau de ajuns numai grinzile orizontale, nu mai era nevoie și de țăruși.

După ce așeză primele traverse ale „spărgătorului de valuri", Gilliatt se urcă pe ele și ascultă cu atenție.

Vuietul devenea tot mai deslușit.

Gilliatt continuă să lucreze la stăvilar. Îl întări cu două gruie de pe Durande, legîndu-le de eșafodajul de grinzi cu niște frînghii trecute prin cele trei rotițe ale macaralelor gruielor. Apoi legă totul cu lanțuri.

Această construcție nu era altceva decît un fel de grătar enorm cu bîrne și lanțuri drept gratii.

Părea mai curînd împletită decît construită.

Gilliatt dublă legăturile și mai bătu piroane în locurile unde mai era nevoie.

---

[1] Carlingă — grinda longitudinală de legătură a osaturii navei.

Cum găsise o grămadă de bare de fier îndoite pe epavă, avusese din ce să-şi facă o mare provizie de cuie de acestea.

Tot lucrînd, sfărîma întruna pesmeţi între dinţi. Îi era sete, dar nemaiavînd apă dulce, nu şi-o putea astîmpăra. Golise plosca în timpul cinei din ajun.

Mai bătu încă patru-cinci scînduri, apoi se urcă din nou pe stăvilar. Ciuli urechea.

Zgomotul depărtat încetase. Domnea o linişte mormîntală.

Marea era liniştită şi nespus de frumoasă ; merita toate madrigalele pe care i le închină burghezii, atunci cînd sînt satisfăcuţi de ea „oglindă", „lac", „untdelemn, nu alta", „o jucărie", „blîndă ca mieluşelul". Verdele adînc al oceanului răspundea albastrului adînc al cerului. Un smarald şi un safir care se admirau unul pe altul. Nu-şi puteau găsi nici un cusur. Nici un nor în înaltul cerului, nici urmă de spumă deasupra mării. Şi-n toată splendoarea asta păşea maiestuos soarele de aprilie. Era cu neputinţă să întîlneşti vreodată vreme mai frumoasă.

Departe, în zare, un lung şirag negru de păsări călătoare învîrsta cerul. Zburau cu repeziciune. Se-ndreptau spre uscat. În zborul lor era ceva ce aducea a fugă.

Gilliatt continuă să înalţe stăvilarul.

Îl înălţă cît putu, atît cît îi permitea rotunjimea stîncilor.

Spre amiază, soarele i se păru mai fierbinte decît s-ar fi cuvenit. Amiaza e ora primejdioasă a zilei ; Gilliatt, stînd în picioare pe trainicul baraj de gratii pe care-l sfîrşise chiar atunci, începu să cerceteze din nou zarea.

Marea era mai mult decît liniştită ; era ca o apă stătătoare. Nu se zărea nici o pînză. Pe cer, nicăieri, nici un nor ; numai că din albastru cerul devenise alb. De un alb ciudat. În zare, spre apus, se vedea doar o pată micuţă care nu prevestea nimic bun. Pata nu se clintea din loc, dar creştea. În dreptul stîncilor, valurile fremătau uşurel.

Gilliatt fusese bine inspirat construind barajul.

Se apropia furtuna.

Abisul se hotărîse să dea bătălia.

Cartea a treia

LUPTA

Extremele se ating, iar contrariile se anunță unele pe altele

Nimic nu-i mai primejdios decît vijelia echinocțiului cînd întîrzie.

Un fenomen înspăimîntător se iscă atunci pe mare, fenomen care ar putea fi numit „năvala vînturilor din larg".

În orice anotimp, dar mai ales în epoca conjuncțiilor sau a opozițiilor unei planete cu soarele, în clipa cînd te aștepți mai puțin, marea-i cuprinsă dintr-o dată de o liniște stranie. Această uriașă și necontenită frămîntare a valurilor se potolește ; ațipește ; lîncezește ; pare c-ar vrea să se odihnească ; ai putea crede c-a obosit. Toate zorzoanele marinărești, începînd cu ghidonul bărcilor de pescari și terminînd cu flamurile vaselor de război stau pleoștite de-a lungul catargelor.

Apoi, dintr-o dată, toate peticile astea încep să freamăte ușurel.

E timpul, dacă pe cer sînt nori, să pîndești formarea norilor cirus, dacă soarele e la asfințit, să cercetezi roșața amurgului ; iar dacă e noapte cu lună, să-i supraveghezi cearcănele.

Există expresia : „Sub piatră stă pitit țiparul" ; ar fi mai potrivit să se spună : „Îndărătul liniștii se ascunde furtuna".

Ore întregi, uneori zile întregi se scurg în felul acesta. Piloții vaselor își îndreaptă ocheanele cînd într-o direcție, cînd într-alta. Chipul bătrînilor marinari se înăsprește de mînia ce clocotește în ei, pricinuită de așteptarea îndelungată.

Deodată se aude un murmur puternic și nedeslușit. E ca un fel de dialog misterios, undeva în văzduh.

Nu se zărește nimic.

Marea rămîne liniștită.

Însă zgomotul crește, se întețește, se înalță. Dialogul devine din ce în ce mai puternic.

S-ar părea că dincolo de zare e cineva.

Cineva inspăimîntător : vîntul.

Explicația zgomotului auzit de Gilliatt

Marea năvală a vînturilor asupra uscatului are loc în timpul echinocțiilor.

E vremea furtunilor.

Marea așteaptă și tace.

Uneori, cerul e posomorît. E plumburiu, un mănunchi uriaș de nori cenușii îl acoperă aproape în întregime. Marinarii privesc cu îngrijorare chipul supărat al întunericului.

Dar de înfățișarea lui mulțumită le e și mai frică. Un cer strălucitor la vremea echinocțiului ascunde totdeauna vijelie. Pe o vreme liniștită ca aceasta, „Turnul Bocitoarelor“ din Amsterdam se umplea de femei care cercetau neliniștite zarea.

Cînd furtuna de primăvară sau de toamnă întîrzie, e semn că va izbucni cu și mai multă furie. Își ține forțele în rezervă, ca să pustiiască.

Cînd așteptarea e prea lungă, marea nu-și dă pe față nerăbdarea decît printr-o liniște sporită. Numai că tensiunea magnetică se manifestă prin ceea ce am putea numi „aprinderea apei“. Licăriri se înalță din valuri. Văzduh încărcat cu electricitate, mare fosforescentă. Marinarii se simt istoviți. Această clipă e îndeosebi periculoasă pentru vasele construite din metal ; carcasa lor metalică poate produce devieri de busolă, care le duc la pieire. În felul acesta a pierit transatlanticul *Iowa*.

În acest timp, de acolo, din larg, din depărtările de nepătruns, din orizontul plumburiu al singurătăților, din străfundurile libertății nezăgăzuite, vin vînturile.

Atenție, echinocțiul se pregătește de luptă.

Orice furtună e precedată de un murmur. Dincolo de zare, uraganele se sfătuiesc mai întîi în șoaptă.

Asta se aude ca un zvon în întunecimi, departe, deasupra liniștii înfricoșătoare a mării.

Șopotul acesta amenințător îl deslușise atunci Gilliatt. Fosforescența fusese cel dintîi semn ; șopotul, cel de-al doilea.

Între două rele

Atîta timp cît „burduful“ fusese ancorat în micul golf al *Omului*, iar mașina solid fixată în podeaua epavei, Gilliatt fusese neînfrînt. „Burduful“ era în siguranță, mașina la adăpost ; cele două Douvres, între care era prinsă mașina, o condamnau la o distrugere lentă, dar o apărau împotriva oricărei surprize. În orice caz, lui Gilliatt îi mai rămînea un mijloc de salvare. Chiar dacă mașina era distrusă, Gilliatt nu era pierdut. El avea la îndemînă „burduful“ cu care putea pleca oricînd.

Dar să aștepți ca „burduful“ să fie scos din golfulețul unde era ancorat în siguranță, să-l lași să intre în defileul celor două Douvres, să ai răbdare pînă-l vezi pe el, de asemenea, prizonierul recifului, să-i îngădui lui Gilliatt să ducă la bun sfîrșit acțiunea de salvare a mașinii, scoaterea din epavă și transbordarea ei pe „burduf“, să nu pui nici un fel de piedică acestei victorii, aici era cursa.

În clipa aceasta mașina, „burduful“ și Gilliatt se găseau reuniți în defileul recifului. Ei alcătuiau un singur tot. Era de ajuns o singură sforțare, îndreptată asupra unui singur punct, pentru ca „burduful“ să fie sfărîmat de stînci, mașina înghițită de valuri, Gilliatt înecat. Toate acestea puteau fi săvîrșite dintr-o dată și fără irosirea forțelor ; putea fi distrus totul dintr-o singură lovitură.

Rar situație mai grea decît cea în care se găsea Gilliatt.

Sfinxul ipotetic, pe care imaginația visătorilor îl bănuise undeva, îndărătul beznei, părea să-l pună în dilemă.

Să rămînă să plece ?

Să plece era nebunie curată, să rămînă era ceva înspăimîntător.

Gilliatt se urcă pe marea Douvre.

De acolo putea vedea tot întinsul mării.

Spre apus era ceva de necrezut. Se ridica dintr-acolo un zid. Un zid imens de nori, acoperind de la un capăt la celălalt toată suprafața mării, se înălța încet de la orizont către zenit. Acest zid dreptunghiular, vertical, fără nici o spărtură pe toată înălțimea lui, fără nici o spărtură pe creastă, părea construit cu firul de plumb, iar muchiile trase cu sfoară. Un nor care se asemăna cu granitul. Povîrnișul acestui nor, perfect perpendicular în partea de miazăzi, se rotunjea puțin spre miazănoapte ca o tăblie de tinichea îndoită la un capăt, sugerînd ușoara alunecare a unui plan înclinat. Acest perete de negură se lărgea și creștea fără ca partea lui superioară să înceteze o clipă de a fi paralelă cu linia orizontului, aproape de nedeslușit în întunericul ce se lăsa pe mare. Acest zid al văzduhului se înălța ca și cînd ar fi fost dintr-o bucată în tăcerea deplină. Nici o unduire, nici o cută, nici un ascuțiș care să iasă în afară sau care să se rupă din masa compactă. Această imobilitate în mișcare avea un aspect lugubru. Soarele, palid îndărătul unei neguri de o transparență bolnăvicioasă, lumina această viziune de apocalips. Norul acoperea acum aproape jumătate din boltă. S-ar fi zis că ai în fața ta înspăimîntătorul povîrniș al abisului. Era ceva care aducea cu creșterea unui munte de întuneric între cer și pămînt.

În plină zi se lăsa noaptea.

Văzduhul era încins ca un cuptor. Un abur umed ca de etuvă se împrăștia în această îngrămădire ciudată de nori. Cerul, care din albastru devenise alb, din alb se făcuse cenușiu. Parc-ar fi fost o placă enormă de ardezie. Marea, dedesubt, tulbure și plumburie, era o altă placă uriașă de ardezie. Nici o adiere, nici un tremur pe ape ; nici un zgomot. Cît puteai cuprinde cu ochii, marea era pustie. Nicăieri nici o pînză. Păsările se ascunseseră.

Creșterea acestei mase compacte de întuneric se făcea pe nesimțite. Apropierea ei era înfiorătoare.

Gilliatt privi fix norul ce se apropia și mormăi printre dinți : „Mi-e sete și-mi vei da să beau !"

Rămase cîteva clipe nemişcat, cu ochii aţintiţi asupra norului. S-ar fi zis că măsoară din cap pînă în picioare furtuna. Scoase din buzunarul bluzei sale „ocnaşa“ şi şi-o puse pe cap. Apoi luă, din scobitura în care dormise atîta vreme, toată rezerva lui de ţoale, îşi trase jambierele şi-şi îmbrăcă mantaua de ploaie întocmai ca un cavaler care-şi pune armura în momentul începerii bătăliei. Se ştie că nu mai avea ghete, dar picioarele i se bătătoriseră tot umblînd mereu pe stînci.

Pregătit astfel de luptă, cercetă cu atenţie stăvilarul, înşfăcă cu energie funia cu noduri, coborî de pe platoul Douvre, puse piciorul pe stîncile de jos şi alergă la magazie. Cîteva clipe mai tîrziu, se puse pe lucru. Dacă norul ar fi avut auz, ar fi putut auzi loviturile lui de ciocan. Ce făcea Gilliatt ? Cu ceea ce-i mai rămăsese din piroanele, funiile şi bîrnele sale, el ridică de-a curmezişul intrării înguste dinspre răsărit un al doilea baraj de gratii, la zece sau douăsprezece picioare îndărătul primului.

Continuă să domnească o linişte adîncă. Firicelele de iarbă dintre crăpăturile recifului nici nu clinteau.

Deodată, soarele dispăru. Gilliatt înălţă capul.

Norul, care se urca necontenit, acoperise soarele. Parcă lumina zilei s-ar fi stins dintr-o dată şi ar fi rămas numai răsfrîngerea ei palidă şi tulbure.

Zidul de nori îşi schimbase înfăţişarea. Îşi pierduse forma compactă, unitară. Atingînd zenitul, se încreţise în lat şi atîrna pieziş pe restul bolţii. Norul avea acum un fel de etaje. Procesul de zămislire a furtunii se citea ca într-o secţiune de tranşeu. Se puteau deosebi straturile de ploaie şi zăcămintele de grindină. Nu se vedeau fulgere, ci numai o înfricoşătoare licărire difuză, căci ideea de groază se poate foarte bine lega şi de ideea de lumină. Se auzea, nedeslușită, răsuflarea vijeliei. Tăcerea care domnea în văzduh zvîcnea înăbuşit. Gilliatt, tăcut şi el, se uita cum i se strîng deasupra capului toate blocurile acestea de pîclă şi cum se iscă diformitatea norilor. La orizont se aşternea greoi şi se lăţea un brîu de negură de culoare cenuşie, iar la zenit o fîşie de culoarea plumbului ; zdrenţe pămîntii atîrnau din înălţimile norilor peste ceaţa groasă de jos. Tot fundalul scenei alcătuit din zidul de nori avea o nuanţă spectrală, lăptoasă, pămîntie, posomorîtă, de nedescris. Un subţiratic nor alburiu, transversal, venit nu se ştie de unde, tăia pieziş, din-

spre miazănoapte către miazăzi, zidul cel înalt și întunecat. Unul din capetele acestui nor se tîra deasupra mării. Și, în locul unde atingea vălmășagul de valuri, se zărea în întuneric un clăbuc de abur roșu. Dedesubtul șuviței acesteia lungi de nori spălăciți, nourași negri de tot, și la o înălțime foarte mică, zburau în sens contrar, ca niște bezmetici, ci și cum n-ar mai fi știut ce-i cu ei. Norul uriaș, care servea drept fundal, creștea din toate părțile dintr-o dată, mărind întunecimea și continuîndu-și înaintarea lugubră. Nu mai rămăsese, spre răsărit, în spatele lui Gilliatt, decît un portal de cer albastru, care urma să se închidă și el. Fără să se fi simțit în aer nici cea mai mică adiere, o stranie risipă de puf cenușiu trecu prin văzduh, împrăștiindu-se peste tot locul și fărîmițîndu-se, ca și cînd îndărătul acestui zid de întuneric ar fi jumulit cineva o pasăre uriașă. Se formase un tavan negru compact, care în fundul zării atingea marea și se contopea cu ea în beznă. Simțeai cum înaintează ceva. Ceva uriaș, greoi și cumplit. Întunericul creștea. Dintr-o dată izbucni un tunet asurzitor.

Gilliatt resimți și el zguduitura.

Nici un fel de descărcare electrică nu însoți tunetul. Fusese ca un tunet negru. Liniștea se așternu din nou. Era ca o pauză înaintea unei luări de poziție. Apoi se iscară, unul după altul și cu încetineală, fulgere uriașe, fără formă. Erau fulgere mute. Nici o bubuitură. De fiecare dată cînd fulgera, întreg văzduhul se lumina. Zidul de nori se preschimbase acum într-o peșteră. Avea bolți și arcade. Înăuntru zăreai umbre. Se înfiripau capete monstruoase ; păreau că se întind gîturi ; elefanți uriași, care abia se întrezăreau și dispăreau numaidecît.

O coloană de negură, dreaptă, rotundă și neagră, deasupra căreia plutea un abur alb, închipuia coșul unui vapor uriaș, înghițit de valuri, care-și încinge cazanele sub apă și fumegă. Pînze largi de nori unduiau ca faldurile unor drapele.

Gilliatt simți dintr-o dată că-i trece un suflu prin plete. Trei sau patru păianjeni mari de ploaie fură zdrobiți de stînca din preajma lui. Și, pentru a doua oară, bubui trăsnetul. Se stîrni vîntoasa.

Întunecimea își pierduse răbdarea ; cea dintîi bubuitură a tunetului răscolise marea, cea de-a doua spintecă peretele de nori de sus și pînă jos, se ivi o crăpătură și

toată apa ținută în suspensie năvăli pe-acolo, crăpătura se prefăcu într-o gură deschisă care vomita ploaie, și spasmele furtunii se porniră.

Înfricoșătoare clipă!

Aversă, uragan, fulgere, detunături, valuri pînă-n nori, spumă, bubuituri, zvîrcoliri frenetice, strigăte, urlete răgușite, șuierături, toate de-a valma. Dezlănțuirea monștrilor.

Vîntoasele izvorau ca niște fulgere. Iar ploaia nu cădea, se prăbușea.

Pentru un biet om, prins ca Gilliatt cu o corabie supraîncărcată într-un defileu de stînci la largul mării, nu exista nimic mai amenințător. Primejdia fluxului, pe care Gilliatt îl învinsese, nu era nimic pe lîngă primejdia furtunii. Iată care era situația :

Gilliatt, înconjurat din toate părțile de primejdii, desfășura în ultimul moment și-n fața pericolului suprem o strategie extrem de iscusită. El își fixase punctul de sprijin chiar la inamic ; se unise cu reciful ; stînca Douvre, dușmanul lui altădată, îi era acum tovarăș în acest uriaș duel. Gilliatt îl îngenunchease. Din acest mormînt, Gilliatt își făcuse fortăreața. El se fortificase în această ruină formidabilă din mijlocul mării. Era blocat acolo, dar și împrejmuit de ziduri de apărare. Avea, ca să spunem așa, spatele acoperit de recif, și da piept cu uraganul. Baricadase strîmtoarea, această șosea a valurilor. Era, de altminteri, singurul lucru care-i mai rămăsese de făcut. Se pare că oceanul, care e și el un despot, poate fi totuși pus la punct cu ajutorul baricadelor. „Burduful" putea fi socotit în siguranță din trei părți. Strîns între cei doi pereți interiori ai recifului, afurcat „în labă de gîscă", era apărat dinspre miazănoapte de mica Douvre, iar spre miazăzi de Douvre cea mare, povîrnișuri sălbatice mult mai deprinse să dezlănțuie catastrofa, decît s-o împiedice. Dinspre apus vasul era apărat de tăblia de bîrne, legată cu otgoane și țintuită de stînci, baraj încercat, care învinsese apriga vîltoare a fluxului, adevărată poartă de fortăreață, avînd drept stîlpi înseși coloanele recifului — cele două Douvres. Nimic de temut din partea asta. Primejdia venea dinspre răsărit.

Spre răsărit nu era decît sparge-valuri. Un sparge-valuri e un aparat care pulverizează. Cel puțin două baraje de gratii îi sînt necesare. Dar Gilliatt n-avusese

timp să ridice decît unul singur. Construia acuma în plină furtună pe cel de-al doilea.

Din fericire, vîntul sufla dinspre nord-vest. Marea are și ea stîngăciile ei. Acest vînt, străvechiul vînt dinspre nord-vest, nu se simțea prea tare pe stîncile Douvres. El asalta reciful de-a curmezișul și nu împingea valurile nici în prima, nici într-a doua intrare a defileului, așa încît, în loc să pătrundă într-o strîmtoare, se izbea de un zid. Furtuna dăduse un atac greșit.

Dar vîntul te atacă mai adesea din coastă, nu pieptiș, și trebuie să te aștepți în orice moment la cine știe ce ocoluri bruște. Dacă această schimbare de direcție s-ar fi produs dinspre răsărit, înainte ca cea de-a doua barieră cu gratii să fi fost gata, primejdia ar fi fost mare. Vijelia ar fi năvălit în defileul dintre stînci și totul ar fi fost pierdut.

Zbuciumul furtunii creștea mereu. Vijelia dă lovitură după lovitură fără întrerupere. În asta îi stă tăria : dar tot în asta și slăbiciunea. Dezlănțuindu-se tot timpul, ca o turbare, se expune inteligenței omului care se apără ; dar ce istovire !

Nimic mai monstruos. Nici un răgaz, nici o întrerupere, nici un moment de liniște, măcar cît să-ți tragi răsuflarea. E un fel de lașitate în risipa aceasta a forțelor nesecate. Ai simțămîntul că respiră plămînul infinitului.

Toată nemărginirea în tumult se năpustea asupra recifului Douvres. Auzeai glasuri fără de număr. Cine să poate oare striga așa ? Spaima provocată de anticul zeu Pan era și ea acolo. Erau clipe cînd auzeai glasuri, ca și cum ar fi dat cineva o comandă. Apoi strigăte, sunete ca de goarnă, trepidații stranii și urletul acela măreț căruia marinarii îi spun *chemarea oceanului.* Vîrtejuri de vînt nedefinite și iuți ca fulgerul răsuceau cu șuier valurile, talazurile, care jucau rolul de discuri pentru vîrtejurile acestea, erau azvîrlite asupra stîncilor ca niște haltere gigantice mînuite de atleți nevăzuți. Mormanele de spumă făceau stîncile să pară despletite. Sus torente, jos bale. Apoi mugetele se întețeau. Nici un fel de larmă omenească sau de răget bestial n-ar fi în stare să dea nici pe departe vuietul asurzitor cu care valurile se smulg din mare. Norii bombardau, grindina mitralia, hula, valurile se cățărau pe metereze. În unele locuri părea tot nemișcat. În altele vîntul sufla cu patruzeci de

prăjini pe secundă. Cît vedeai marea cu ochii, era toată albă ; pe o suprafaţă de zece leghe se întindeau clăbucii de săpun spre zare. Porţi de foc se deschideau şi se închideau. Norii păreau a fi luat foc unii de la alţii şi deasupra grămezilor de neguri roşii aidoma jeraticului, se înălţau ca fumurile norii negri. Tot felul de forme plutitoare se ciocneau şi se împleteau, deformîndu-se unele pe altele. Curgea la apă cu nemiluita. Pe bolţile cerului răpăiau salve de puşcă. În mijlocul tavanului de întuneric era ca un fel de coşarcă răsturnată, din care curgeau de-a valma trombele, grindina, norii groşi şi deşi, flăcările, fosforescenţele, bezna, lumina, zgomotul, fulgerele, într-atît sînt de înfricoşătoare aceste surpări de abise !

Gilliatt părea că nici nu le ia în seamă. Cu capul în jos, nu vedea decît ce lucra el. Începea să se înfiripe al doilea zăgaz. La fiecare lovitură de trăsnet, el răspundea printr-o lovitură de ciocan. În haosul acesta, le puteai distinge cadenţa. Era cu capul gol. O rafală îi smulsese „ocnaşa" din cap.

Setea îl chinuia. Avea, pesemne, febră. Băltoace de apă de ploaie se formaseră prin preajmă, în scobiturile stîncilor. Din cînd în cînd lua apă în pumni şi bea. Apoi, fără să-i pese de mersul furtunii, îşi reîncepea lucrul.

Totul depindea de un moment. Ştia ce-l aşteaptă dacă nu termina la timp stăvilarul. La ce bun să mai pierzi o clipă uitîndu-te cum ţi se apropie moartea ?

În jurul lui totul fierbea ca într-un cazan sub presiune. Numai bubuituri şi larmă. Cîte o clipită părea că fulgerul coboară o scară. Scînteile electrice se îndreptau tot timpul spre crestele aceloraşi stînci, pesemne din pricina vinelor de diorită. Grindina era adesea cît pumnul. Gilliatt trebuia să-şi scuture mereu cutele bluzei. Chiar şi buzunarele i se umpluseră de măzăriche.

Vijelia se abătuse acum spre apus şi izbea stăvilarul dintre cele două stînci Douvres ; dar Gilliatt avea încredere în stăvilarul acesta şi pe bună dreptate. Stăviarul, făcut din tăblia cea mare de la prova Durandei, primea fără să-i pese loviturile valurilor ; elasticitatea înseamnă rezistenţă ; calculele lui Stevenson stabilesc că, împotriva valului, elastic şi el, o construcţie de lemn de orice mărime, cu goluri între grinzile prinse într-un anumit fel, opune o mai mare rezistenţă decît un stăvilar de zid. Stăvilarul

dintre cele două stînci Douvres îndeplinea aceste condiții ; el era de altminteri atît de iscusit ancorat de stînci, încît talazul, izbindu-l, era ca un ciocan care împlîntă din ce în ce mai adînc cuiul, căci îl proptea și mai vîrtos de stînci și-i mărea puterea de rezistență ; ca să-l dărîme, ar fi trebuit răsturnate cele două Douvres. Furtuna nu izbutea, într-adevăr, decît să trimită în „burduf", pe deasupra obstacolului, cîteva bale de spumă împroșcată. În partea aceasta, datorită stăvilarului, furtuna sfîrșea jalnic, în chip de scuipat. Gilliatt nici nu se sinchisea de sforțarea ei. Auzea fără să se tulbure opintelile acestea turbate și zadarnice.

Spuma, zburînd în toate direcțiile, părea fulgi sau lînă. Valuri uriașe inundau întărîtate stîncile, le acopereau, intrau printre ele, pătrundeau în rețeaua de crăpături interioare și ieșeau apoi din masa lor de granit prin deschizături înguste ca niște izvoare nesecate care, în mijlocul acestui potop, păreau niște biete cișmele pașnice. Ici-colo cădeau grațios în mare, din crăpăturile acestea, șuvițe argintii. Grilajul de întărire al stăvilarului de la răsărit era aproape gata. Mai erau de făcut cîteva noduri la frînghie și lanț, și-i venea și grilajului vremea să lupte, la rîndul lui.

Deodată se limpezi totul, ploaia încetă, norii se împrăștiară, vîntul își schimbă brusc direcția, la zenit se deschise un fel de fereastră înaltă ca de crepuscul și fulgerele se stinseră ; ai fi zis că era sfîrșitul furtunii. Dar abia începea.

Vîntul, care suflase de la sud-vest, începu să sufle dinspre nord-est.

Furtuna avea să reînceapă cu trupe proaspete de noi uragane. Nordul se pregătea de atacuri violente. Marinarii numesc această temută reluare *rafală răsturnată*. Vîntul de miazăzi e mai bogat în ploi, cel de miază-noapte — în fulgere.

Dezlănțuindu-se dinspre răsărit, atacul avea să se îndrepte acum spre punctul cel mai slab.

De data aceasta, Gilliatt își întrerupse lucrul. Se uită împrejur.

Se sui în picioare pe o stîncă ieșită în afară, deasupra celui de-al doilea grilaj, gata și el. Dacă prima întăritură a stăvilarului ar fi fost smulsă de ape, ea ar fi sărîmat-o pe cea de-a doua, care nu era încă pe deplin consolidată, iar Gilliatt ar fi fost strivit sub dărîmături. Gilliatt ar fi

fost strivit, în locul pe care și-l alesese, înainte de a apuca să-și vadă „burduful“, și mașina, și toată munca lui nimicite de prăpăd. Asta îl aștepta, dar Gilliatt accepta această eventualitate și, ceea ce era mai fioros, o și dorea.

În acest naufragiu al tuturor speranțelor sale, să moară chiar de la început era tot ce voia ; să moară cel dintîi, căci mașina i se părea o ființă. Își dădu la o parte, cu mîna stîngă, părul pe care ploaia i-l lipise de pleoape, strînse cu putere în mîna dreaptă credinciosul său ciocan, se plecă puțin pe spate, amenințînd la rîndul lui, și așteptă.

Așteptarea nu-i fu prea lungă.

O scăpărare de fulger dădu semnalul, fereastra albicioasă de la zenit se închise, băierile cerului se dezlegară, totul se întunecă din nou, și nu se mai văzu decît făclia fulgerelor. Atacul cel temut se apropia.

O hulă uriașă, ce se putea vedea la lumina fulgerelor care scăpărau fără întrerupere, se ridică dinspre răsărit, de dincolo de stînca *Omul*. Semăna cu un uriaș tăvălug de sticlă. Era de culoare verde-albăstrie și fără pic de spumă, și se pusese de-a curmezișul mării. Înainta spre stăvilar. Cu cît se apropia, cu atît se umfla mai mult ; era ca un fel de cilindru imens de întuneric rostogolit pe ocean. Tunetul bubuia surd.

Hula ajunse în dreptul stîncii *Omul* și, lovindu-se de ea, se rupse în două, apoi trecu mai departe. Cele două capete se reuniră din nou și nu mai erau decît unul și același munte de apă. De unde pînă atunci hula înaintase paralel cu zăgazul, acum venea perpendicular pe el. Era un talaz uriaș, de forma unei bîrne.

Acest berbec se năpusti asupra stăvilarului. Izbitura fu însoțită de un muget înspăimîntător. Spuma acoperi totul. Nu-și poate nimeni închipui, dacă nu le-a văzut, avalanșele acestea de zăpadă pe care și le ia marea într-ajutor, și sub care se îneacă stînci de peste o sută de picioare înălțime, ca de pildă Marele Anderlo de la Guernesey, sau Coama de la Jersey.

Timp de cîteva clipe nu se mai văzu nimic sub mormanul de ape, decît năvala valurilor furioase, o spumegare din cale-afară de bogată, albul lințoliului fîlfîind de vîntul morții, un maldăr de zgomote și de furtună dincolo de care lucrau forțele nimicirii.

Spuma se risipi. Gilliatt tot în picioare era.

Barajul rezistase. Nici un lanț rupt, nici un cui smuls.

Pus la încercare, barajul făcuse dovada celor două însușiri ale oricărui stăvilar ; fusese mlădios ca o împletitură și tare ca un zid. Hula fusese prefăcută în ploaie.

Un șuvoi de spumă, șerpuind de-a lungul pereților întortocheați ai defileului, se stinse dedesubtul „burdufului".

Omul care pusese botniță oceanului nu-și îngădui o clipă de odihnă.

Din fericire, vijelia își schimbă un timp direcția. Înverșunarea valurilor se abătu asupra pereților stîncoși ai recifului. Era un răgaz. Gilliatt se folosi de el pentru a completa grilajul din partea dindărăt.

Ziua se încheia, și el tot nu-și sfîrșise corvoada. Vijelia turbată bătea mereu coastele recifului cu o măreție lugubră. Urnele de apă și cele de jeratic care se află în norii groși și deși se goleau și se umpleau continuu. Vălurirea se înălță și unduirile joase ale văzduhului aduceau cu zvîrcolirile unui balaur.

Cînd se înseră, era noapte de mult. Nici nu se băgă de seamă.

De altminteri, nu era cu totul întuneric. Vijeliile, cu iluminări orbitoare de fulgere, schimbă bezna cu lumina. Totul e alb, apoi deodată totul se face negru.

O zonă incandescentă, roșie ca roșul aurorei boreale, plutea ca o zdreanță de flacără fantomă, îndărătul norilor groși. Din pricina asta, plutea peste toate o lumină mohorîtă. Dîrele de ploaie erau luminoase.

Lumina asta îi ajuta lui Gilliatt și-i arăta drumul. Odată, el se întoarse chiar și-i vorbi fulgerului : „Ține-mi lumînarea !"

Izbuti, la lumina aceasta, să înalțe zăgazul dindărăt mai sus decît cel din față. Stăvilarul era, astfel, aproape gata. În timp ce Gilliatt fixa de grinda de sus a provei un otgon de susținere, vîntul de nord îl izbi drept în față. Asta îl făcu să-și ridice capul. Vîntul începea să bată din nou prin defileu. Își schimbase iar direcția brusc, suflînd de la nord-est. Asaltul împotriva curmăturii de la intrarea de răsărit a defileului reîncepea. Gilliatt își aruncă privirea în larg. Stăvilarul avea să fie atacat iarăși. Se apropia o nouă furtună.

Izbit cu putere în stăvilar, valul fu urmat de un al doilea, apoi de altul și de încă unul, cinci sau șase, cu plesnet aproape de-a valma ; în sfîrșit, cel de pe urmă, mai fioros decît toate.

Valul acesta, care era ca vectorul median al unui cuplu de forțe, avea ceva din aspectul unei ființe vii. Ți-ai fi putut ușor închipui în masa asta burduhănoasă și transparentă contururi de branhii și aripi înotătoare. Izbindu-se de stăvilar, talazul se turti și se stîlci. Forma lui, aproape animală, fu sfîrtecată de stînci și țîșni în sus. Era ca și cînd s-ar fi strivit de blocul de stînci și de lemnărie o hidră. Dîndu-și duhul, hula nimicea totul în calea ei. Talazul părea că se ține cu toate puterile de stînci și că mușcă. Un cutremur puternic zgudui reciful.

Cînd se retrase spuma, lăsă ochilor priveliștea unei adevărate pustiiri. Acest din urmă asalt făcuse treabă, nu glumă. De data asta, stăvilarul avusese de suferit. O bîrnă lungă și grea, smulsă din zăgazul din față, fusese aruncată peste întăritura dindărăt, chiar pe stînca povîrnită pe care Gilliatt și-o alesese o vreme ca post de comandă. Din fericire, însă, nu se mai întorsese pe ea. Altfel ar fi fost ucis pe loc.

Chipul ciudat în care se prăvălise bîrna o împiedicase de a mai sări încă o dată, ceea ce-l salvă pe Gilliat de lovituri în ricoșeu și de contralovituri. Chipul cum se produsese căderea i-a mai fost util, cum se va vedea mai jos, și în altă privință.

Între stînca ieșită în afară și povîrnișul interior al defileului era un interval, un gol mare destul de asemănător cu o crestătură de bardă sau cu urma unei pene de despicat bușteni. Unul din capetele grinzii, azvîrlite în aer de talaz, pătrunsese, căzînd, în acest gol. Golul se lărgi.

Lui Gilliatt îi veni o idee. Să apese pe celălalt capăt !

Grinda, prinsă cu un capăt în crăpătura stîncii, pe care o lărgise, se întindea dreaptă ca un braț omenesc. Acest soi de braț mergea paralel cu fațada interioară a defileului, de-a lungul ei, iar capătul liber al grinzii era la aproximativ optsprezece pînă la douăzeci de palmace departe de punctul de sprijin. Distanță numai bună pentru încercarea la care avea să fie supusă.

Gilliatt se propti cu laba picioarelor, cu genunchii și cu pumnii de povîrnișul stîncii, iar cu spatele se rezemă de pîrghia aceasta imensă. Grinda era lungă, ceea ce sporea forța apăsării. Stînca era și așa zdruncinată. Totuși Gilliatt fu nevoit să se opintească de patru ori. Din păr, sudoarea i se scurgea de-a valma cu ploaia. A patra oară se opinti cu furie. În stîncă se auzi o trosnitură, deschizătura,

prelungită printr-o crăpătură, se căscă asemenea unei fălci și masa grea de granit se prăbuși în spațiul strîmt dintre pereții defileului cu un zgomot asurzitor, ca un răspuns dat trăsnetelor.

Masa de granit căzu drept, dacă se poate spune așa, adică fără să se spargă. Închipuiți-vă un menhir prăvălit dintr-o dată.

Grinda-pîrghie se rostogoli și ea o dată cu stînca, și Gilliatt, căruia totul îi fugea de sub picioare, era gata să aibă și el aceeași soartă.

Fundul defileului era plin de pietre în locul acela și apa era mică. Monolitul, stîrnind un freamăt de spumă care-l împroșcă pe Gilliatt din cap pînă-n picioare, se așternu între cele două mari stînci paralele ale defileului, făcînd între ele un zid transversal, un soi de trăsătură de unire între cele două povîrnișuri. Capetele lor atingeau stîncile defileului ; era puțin cam prea lung, și creasta lui, formată dintr-o rocă turtită, se sfărîmă în clipa îmbucării cu peretele defileului. De pe urma acestei prăbușiri se formă o fundătură ciudată, care se poate vedea și astăzi. Îndărătul acestei bariere de piatră, apa e mai totdeauna liniștită.

Era un meterez și mai de neînvins decît tăblia de la prova Durandei, fixată între cele două stînci Douvres.

Acest meterez venise tocmai la timp.

Vijelia își urma cursul. Talazul se înverșunează totdeauna cînd i se pune ceva împotrivă. Atins, primul zăgaz începea să-și desfacă zăbrelele din încheieturi. Un nod desfăcut în rețeaua unui stăvilar este o avarie gravă. Inevitabil, gaura se lărgește și nu există nici un mijloc de a repara ceva pe loc. Pe cel ce-ar încerca l-ar lua valurile.

O descărcare electrică, care ilumină tot reciful, îi dezvălui lui Gilliatt stricăciunile care începuseră să se producă la stăvilar, grinzile strîmbate, capetele de frînghie și capetele de lanț care începură să se bălăbănească în aer și o spărtură chiar în mijlocul armăturii. Cel de-al doilea zăgaz era neatins.

Blocul de piatră azvîrlit de Gilliatt cu atîta forță în defileu, îndărătul stăvilarului, era cel mai solid baraj, avea însă un cusur : era prea scund. Talazurile nu-l puteau sfărîma, dar îl puteau trece.

Să-l mai înalțe, nici nu se putea gîndi. Doar blocurile tăiate din stîncă ar mai fi putut fi cu folos suprapuse peste zăgazul acesta de piatră ; dar cum să le desprinzi din stîncă,

cum să le tîrăşti pînă acolo, cum să le ridici cum să le pui unele peste altele, cum să le fixezi ? Poţi adăuga scînduri ; stînci nu poţi adăuga.

Gilliatt nu era Encelade[1].

Înălţimea redusă a acestui mic istm de granit îl neliniştea pe Gilliatt.

Urmările acestui cusur nu întîrziară să se facă simţite. Rafalele de valuri nu mai dădeau răgaz stăvilarului ; nu se mai putea spune că se înverşunau împotriva lui, ci mai curînd că nu se mai dezlipeau de el. Pe schelăria asta aşa de zguduită se auzea un fel de tropăit.

Deodată, un crîmpei din bordajul epavei, desprins din mormanul de piese răzleţe, sări dincolo de-al doilea zăgaz, zbură pe deasupra stîncii transversale şi căzu în defileu, unde apa puse stăpînire pe el şi-l tîrî prin cotiturile fundăturii. Gilliatt îl pierdu din ochi. Cu siguranţă că această bucată de bîrnă avea să ciocnească „burduful". Din fericire, însă, în interiorul recifului, apa, închisă din toate părţile, se resimţea foarte puţin de clocotul de afară. Era un loc cu valuri mici şi izbitura n-avea cum să fie prea puternică. De altfel, Gilliatt n-avea timp să se ocupe de stricăciunea asta, dacă era într-adevăr vreo stricăciune ; primejdiile îl încolţeau toate dintr-o dată, furtuna îşi concentra atacurile asupra punctului celui mai slab, pericolul iminent era în faţă.

Se făcu, pentru o clipă, beznă adîncă ; fulgerele încetară ; înspăimîntătoare complicitate ; norii şi valurile nu mai erau decît unul şi acelaşi lucru ; se auzi o lovitură înăbuşită.

După lovitură urmă o trosnitură.

Gilliatt ciuli urechea. Zăgazul din faţă, fruntea stăvilarului, era zdrobit. Se vedeau capetele bîrnelor săltînd din valuri. Marea se slujea de primul zăgaz pentru a-l distruge şi pe cel de-al doilea.

Gilliatt încercă sentimentul pe care l-ar trăi un general care şi-ar vedea avangarda bătînd în retragere.

[1] Encelade — Personaj mitologic, unul din titanii care s-au revoltat împotriva lui Jupiter. Potrivit mitologiei, Jupiter l-a fulgerat şi l-a îngropat în adîncurile vulcanului Etna din Sicilia. Se spunea că el continuă totuşi să respire şi atunci cînd respiră ies aburi şi flăcări din craterul vulcanului, iar cînd încearcă să se întoarcă în adîncurile vulcanului, muntele se zguduie.

Al doilea rînd de bîrne rezistă izbiturii. Armătura dindărăt era puternic legată și bine proptită de stînci. Dar zăgazul smuls de valuri cîntărea greu și era la bunul plac al valurilor care-l azvîrleau cînd înainte, cînd înapoi ; nodurile care-i mai rămăseseră întregi îl împiedicau să se disloce și-i mențineau neștirbit volumul, iar proprietățile pe care i le imprimase Gilliatt spre a sluji drept armă de apărare sfîrșiseră prin a face din el un excelent instrument de distrugere. Din scut, devenise măciucă. Ba mai mult, capetele de grinzi sfărîmate ieșeau peste tot locul ca niște țepi. Și era parcă numai colți și pinteni. Ce armă de distrugere ar putea fi mai amenințătoare și mai nimerită în mîinile furtunii ?

Zăgazul era proiectilul, iar marea era catapulta.

Loviturile cădeau una după alta cu un fel de regularitate tragică. Gilliatt, pe gînduri, îndărătul acestei porți pe care o baricadase, asculta cum ciocănește moartea dornică să intre.

Se gîndea cu amărăciune că, fără coșul Durandei, care era reținut în chip atît de fatal de epavă, el s-ar găsi în clipa asta, și încă ajuns de dimineață, la Guernesey, în port, iar „burduful" ar fi fost în siguranță. Și mașina salvată.

De ce-i era frică nu scăpă. Zăgazul se rupse. Fu ca un horcăit. Toată schelăria stăvilarului, împreună cu cele două armături amestecate și strivite, se năpustiră de-a valma cu tromba hulei asupra unui munte, și se opri. Nu mai rămase decît o harababură de resturi, un mărăciniș inform de bîrne prin care pătrundeau valurile dislocîndu-le necontenit. Acest meterez învins se lupta eroic cu moartea. Marea îl sfărîmase, iar el sfărîma la rîndul lui marea. Doborît, el rămînea încă într-o oarecare măsură folositor. Stînca ce bara drumul, obstacol peste care nu se putea trece, îl ținea de picioare. Defileul era, cum am mai spus-o foarte strîmt în locul acela ; rafala biruitoare înghesuise, amestecase și pisase tot stăvilarul, în loc, în curmătura aceasta a defileului ; însăși violența presiunii, îngrămădind masa aceasta într-un spațiu restrîns și vîrînd una în alta piesele sfărîmate, făcuse din mormanul acesta de dărîmături un bloc compact. Era ceva distrus, dar de neclintit. Cîteva bucăți de lemn fură totuși smulse din loc.

Una dintre ele zbură prin aer foarte aproape de Gilliatt. Îi simți suflul pe frunte.

Dar cîteva talazuri dintre talazurile acela uriașe, care revin în timpul vijeliilor cu o regularitate pe care nimic n-o poate tulbura, săreau peste dărîmăturile stăvilarului. Ele cădeau în defileu și, în ciuda cotiturilor pe care le făcea fundătura, stîrneau valurile. Apa din defileu începea să se agite amenințător. Sărutul valurilor se lipea din ce în ce mai cu foc de stîncile defileului.

Cum să mai împiedici atunci agitația asta a valurilor, de a se întinde pînă la „burduf" ?

Nu le trebuia prea mult valurilor ca să stîrnească furtuna și în interiorul defileului și, după cîteva izbituri, „burduful" ar fi fost găurit și mașina scufundată.

Gilliatt se gîndea și se înfiora la gîndul acesta.

Dar nu-și pierdea cumpătul defel. Pentru el nu exista cale întoarsă.

Uraganul găsise unde era buba și se azvîrlea turbat între cel două ziduri ale strîmtorii.

Deodată, răsună la oarecare distanță îndărătul lui un trosnet mai îngrozitor decît tot ce auzise Giliatt pînă atunci, iar ecoul se prelungi între pereții defileului.

Zgomotul venise din direcția „burdufului".

Se întîmplase, pesemne, vreo nenorocire acolo.

Gilliatt se grăbi să vadă.

De la intrarea de răsărit a defileului unde se afla, nu putea vedea „burduful" din cauza cotiturilor stradelei. La ultima cotitură se opri așteptînd un fulger.

Fulgerul nu întîrzie și-i dezvălui situația.

Atacului dat de valuri împotriva intrării dinspre răsărit a defileului îi răspunsese un atac al vîntului împotriva intrării dinspre apus. Se anunța un dezastru.

„Burduful" nu părea să aibă vreo stricăciune ; înțepenit cum era pe două ancore, era foarte puțin expus ; dar scheletul Durandei era la ananghie.

Epava expunea furtunii acesteia atît de puternice o suprafață prea mare. Era cu totul deasupra apei, în aer, oferindu-se. Deschizătura pe care i-o făcuse Gilliatt pentru a scoate mașina slăbise și mai mult corpul epavei. Grinda chilei era sfărîmată. Scheletul acesta avea coloana vertebrală ruptă.

Uraganul o izbise în plin.

Nici nu-i trebuia mai mult. Podeaua se îndoise ca o carte care se deschide. Dezmembrarea se produsese. Acesta era trosnetul care, ridicîndu-se deasupra vijeliei, ajunsese pînă la urechile lui Gilliatt.

Ceea ce văzu Gilliatt cînd se apropie părea fără leac. Tăietura pătrată pe care o făcuse el în podeaua epavei se transformase într-o rană. Vîntul rupsese marginile acestei răni în mai multe locuri. Spărtura aceasta transversală împărțea epava în două. Partea dindărăt a epavei care se învecina cu „burduful" rămăsese nevătămată în menghina ei de granit. Partea dinainte, care se afla față în față cu Gilliatt, atîrna în aer. O ruptură, cîtă vreme ține, e ca o balama. Această masă se bălăngănea pe grinzile sfărîmate ca în jurul unor țîțîni, iar vîntul o clătina cu un zgomot înfricoșător.

Din fericire, „burduful" nu mai era dedesubtul ei. Dar legănarea aceasta zdruncina și cealaltă jumătate din corpul epavei, care era încă nemișcată, înfiptă bine între cele două stînci Douvres. De la clintirea din loc și pînă la smulgerea totală nu-i decît un pas. Sub înverșunarea vîntului, partea dislocată a epavei putea să tîrască după ea, deodată, și cealaltă parte, care atingea aproape „burduful", și totul, „burduful" împreună cu mașina, ar fi pierit o dată cu prăbușirea ei.

Lui Gilliatt i se părea că și vede toate acestea în fața ochilor.

Asta însemna catastrofa.

Cum putea fi înlăturată ?

Gilliatt era dintre oamenii care-și fac din însăși primejdie un aliat. Stătu o clipă să-și adune gîndurile.

Păși apoi spre arsenalul său și-și luă barda.

Ciocanul își făcuse cu vîrf și îndesat datoria, venise acum rîndul toporului.

După asta, Gilliatt se urcă pe epavă. Se instală pe porțiunea de podea care nu cedase încă și, aplecat deasupra prăpastiei defileului dintre cele două stînci Douvres, începu să taie bîrnele frînte și să înlăture tot ce mai ținea epava care spînzura în aer de cea fixă.

Să ducă la capăt separarea celor două bucăți ale epavei, să elibereze jumătatea rămasă nevătămată, să arunce

în valuri tot ce luase în stăpînire vîntul, să dea furtunii cea ce i se cuvenea, aceasta era operaţia pe care trebuia s-o ducă la bun sfîrşit. O operaţie mai curînd primejdioasă decît anevoioasă. Jumătatea epavei care spînzura în aer, trasă în jos de vînt şi de propria ei greutate, nu mai era prinsă de cealaltă jumătate decît în cîteva puncte. Epava luată în întregime se asemăna cu un diptic [1], avînd unul din obloane pe jumătate ieşit din cuie, şi care se izbea de celălalt. Doar cinci sau şase piese din osatura bordurilor, îndoite şi numai plesnituri, dar nerupte, mai rezistau încă. Crăpăturile lor scîrţîiau şi se lărgeau la fiecare pală de vînt, aşa că toporului nu-i mai rămînea, ca să zicem aşa, decît să dea o mînă de ajutor vîntului. Aceste legături puţine la număr uşurau munca, dar constituiau în acelaşi timp şi o primjdie. Căci totul se putea prăbuşi dintr-o dată sub greutatea lui Gilliatt. Furtuna ajunsese la paroxism. Pînă atunci fusese doar înfricoşătoare, acum, deveni îngrozitoare. Cerul se molipsi şi el de zvîrcolirile mării.

În timpul furtunilor pe mare există un moment cînd, pe negrul norilor apare, nu se ştie de ce, pentru a spiona tulburarea generală, cercul acela slab de lumină albăstruie pe care vechii marinari spanioli îl numeau „ochiul furtunii“, *el ojo de tempestad*. Ochiul acela lugubru era aţintit asupra lui Gilliatt.

Gilliatt, la rîndul său, se uita la nori. Îşi ţinea capul sus acuma. După fiecare lovitură de topor se ridica, semeţ. Era, sau părea a fi, prea frînt, pentru ca un sentiment de mîndrie să nu ia naştere în el. Îl cuprinsese cumva desperarea ? Defel. În faţa accesului suprem de furie al oceanului era pe cît de curajos, pe atît de prudent. Nu călca decît pe locurile sigure ale epavei. Se expunea, dar se şi cruţa. Şi el ajunsese la paroxism. Energia i se înzecise. Hotărîrea lui de a înfrunta pericolul nu mai cunoştea margini. Loviturile bardei lui răsunau ca nişte sfidări. Gilliatt părea să fi cîştigat în luciditate ceea ce pierduse furtuna. Patetică luptă ! Pe de o parte, forţele nesecate ale naturii, pe de alta, forţele neobosite ale omului. Care pe care avea să-l dea gata ? Nori înspăimîntă-

[1] Diptic — tablou alcătuit din două piese (de obicei panouri de lemn) legate între ele.

tori modelau pe bolta nemărginită a cerului capete de gorgone [1], tot ce puteau spori intimidarea se dezlănţuise, ploaia ţîşnea din valuri, spuma se revărsa din nori, palele vîntului îşi cocîrjau stafiile-n văzduh, din meteori se învăpăiau chipuri şi dispăreau numaidecît, şi după dispariţiile acestea întunericul se lăsa fioros ; nu mai erau decît torente de apă ce se revărsau din toate părţile odată, era o fierbere în tot universul ; întunericul se revărsa în masă ; nori cumulus doldora de grindină, scălîmbi şi de culoarea cenuşei, păreau cuprinşi de un soi de nebunie giratorie. În văzduh era un zgomot ca de mazăre uscată, scuturată într-o sită, electricităţile de sens contrar studiate de Volta [2] îşi aruncau de la nor la nor, ca şi cum erau înspăimîntătoare, trăsnetele cădeau chiar pe lîngă Gilliatt.

Gilliatt părea că stîrnise uimirea abisului. Umbla încoace şi încolo pe epava Durandei, făcînd să se cutremure puntea sub paşii săi, lovind, tăind, cioplind, despicînd, cu mîna încleştată pe bardă, palid în lumina fulgerelor, cu părul vîlvoi, desculţ, zdrenţuit, scuipat de balele mării, măreţ în mijlocul acestor limburi în care se năşteau fulgerele.

Forţelor naturii în delir, doar iscusinţa le poate ţine piept, iscusinţa era cheia biruinţii lui Gilliatt. El urmărea ca toate sfărîmăturile dislocate să se prăbuşească dintr-o dată. Pentru asta el slăbea puterea de rezistenţă a rupturilor, fără să le taie cu totul, lăsînd adică totuşi cîteva legături subţiri, care să menţină tot restul. Se opri brusc, cu toporul ridicat. Operaţia reuşise. Toată partea dislocată se desprinse.

Jumătatea aceasta a scheletului epavei alunecă între cele două stînci Douvres, dedesubtul lui Gilliatt care, în picioare pe cealaltă jumătate de epavă, stătea şi se uita, aplecat. Ea se afundă perpendicular în apă, împroşcă

[1] Gorgone — Monştri legendari în număr de trei : Meduza, Euryale şi Stheno. Legenda le atribuie puterea de a transforma în stane de piatră pe toţi acei care se încumetau să le privească. În literatură, gorgonele închipuiesc o putere înspăimîntătoare, un soi de amestec de întuneric, cruzime şi groază.

[2] Volta (Alessandro) — fizician italian, inventator în domeniul electricităţii. A studiat şi electricitatea atmosferică. (1745—1827).

stîncile cu spumă, şi se opri în curmătura defileului, înainte de a atinge fundul. Partea rămasă deasupra apei era destul de înaltă pentru a domina talazurile cu mai mult de douăsprezece picioare ; podeaua, în poziţie verticală, se înălţa ca un zid între cele două stînci Douvres ; ca şi stînca azvîrlită de-a curmezişul strîmtorii puţin mai în susul defileului, podeaua abia lăsa să se prelingă o şuviţă de spumă pe la cele două extremităţi ; era cea de-a cincea baricadă înjghebată de Gilliatt împotriva furtunii în această strîmtoare a mării.

Orb, uraganul ajutase şi el la ridicarea acestei ultime baricade.

Gilliatt era fericit că îngustimea curmăturii împiedicase barajul acesta să se ducă la fund. Asta îl făcea să se înalţe mai mult deasupra apei ; pe de altă parte, apa putea circula în voie pe dedesubtul obstacolului, şi asta scădea ceva din forţa talazurilor. Ceea ce se strecoară pe dedesubt nu poate sări pe deasupra. Aceasta constituie, în mare parte, secretul stăvilarelor plutitoare.

De acum înainte, orice-ar fi avut de gînd norii, nu mai era nici un pericol pentru „burduf" ori pentru maşină. Apa nu putea să se mai învolbure în jurul lor. La adăpost între barajul dintre cele două stînci Douvres, care le apărea dinspre apus, şi noul baraj care le ocrotea dinspre răsărit, nici talazurile mării şi nici vîrtejurile vîntului nu le mai puteau atinge.

Gilliatt ştiuse să smulgă mîntuirea chiar din catastrofă. Într-un cuvînt, însăşi furtuna îl ajutase.

Odată treaba terminată, Gilliat luă dintr-o băltoacă făcută de ploaie puţină apă în căuşul palmelor, bău şi le strigă norilor : „Nătărăilor !"[1]

E o mare bucurie, în care intră şi destulă ironie, pentru inteligenţa combativă, să vadă stihiile turbate şi monumental de stupide ajungînd pînă la urmă să aducă servicii omului.

Gillliatt coborî în „burduf" şi se folosi de lumina fulgerelor pentru a-l cerceta. Avea mare nevoie de ajutor biata corabie, căci o zdruncinase binişor ora ce trecuse, şi începuse acum să se lase pe o coastă. Făcîndu-i o revizie

[1] În limba franceză, joc de cuvinte : cuvîntul „cruche" folosit de autor însemnînd şi „ulcior" şi „nătărău".

sumară, Gilliatt nu descoperi cu prilejul acesta nici o stricăciune. Totuşi, era sigur că „burduful" avusese de suferit izbituri violente. Dar cum se liniştiră apele, corpul vasului se îndreptă de la sine; ancorele se purtaseră bine; cît priveşte maşina, cele patru lanţuri cu care fusese legată o ţinuseră de minune.

Gillliat era pe sfîrşite cu trecerea vasului în revistă, cînd o fluturare albă trecu pe lîngă el şi se cufundă în întuneric. Era un pescăruş.

Ce ţi se poate năzări în faţa ochilor mai îmbucurător, în timpul furtunilor pe mare! Cînd vin păsările, e semn că pleacă furtuna.

Alt semn bun: se înteţeau tunetele.

Cînd violenţa furtunii ajunge la apogeu, ea începe să se dezorganizeze. Toţi marinarii ştiu lucrul acesta, ultimele opintiri ale furtunii sînt cumplite, dar de scurtă durată. Excesul de fulgere anunţă sfîrşitul.

Ploaia se opri dintr-o dată. Apoi nu se mai auzi decît o huruială prin nori, neprietenoasă. Furtuna stătu, ca o scîndură căzută la pămînt. Se sparse, dacă se poate spune astfel. Imensa spărtură a norilor se dezagregă. O geană de cer senin despică beznele. Gilliatt rămase înmărmurit; era ziua în amiaza mare.

Furtuna ţinuse aproape douăzeci de ore.

Vîntul care o adusese o lua acum înapoi. O masă de beznă difuză astupa orizontul. Fîşii zdrenţuite de neguri mişcătoare se strînseră claie peste grămadă; de la un capăt la celălalt al frontului de nori se produsese o mişcare de retragere; un vuiet prelung, din ce în ce mai stins, se făcu auzit şi cele din urmă picături de ploaie se scuturară; apoi toată întunecimea aceasta fierbînd de tunete se îndepărtă ca un vălmăşag de înfricoşătoare care antice.

Cerul se făcu dintr-o dată albastru.

Gilliatt prinse de veste că era obosit. Somnul se abate peste cel trudit ca o pasăre de pradă. Gilliatt simţi cum i se taie genunchii şi se lăsă moale jos, în corabie, chiar pe locul unde se afla, fără să mai aleagă. Adormi. Rămase aşa timp de cîteva ceasuri, lungit şi nemişcat, prea puţin deosebit de bîrnele şi de parii în mijlocul cărora zăcea.

Cînd se trezi, simţi că-l roade foamea.

Cartea a patra

TAINELE RECIFULUI

Cui e foame își află perechea

Marea se potolea. În larg mai era însă destulă frămîntare, așa că despre o plecare imediată nici nu putea fi vorba. De altminteri, era și tîrziu. Cu încărcătura pe care-o avea „burduful", ca să ajungi înainte de miezul nopții la Guernesey, trebuia să pleci dis-de-dimineață.

Cu toate că foamea nu-i dădea astîmpăr, cel dintîi lucru pe care-l făcu Gilliatt fu să se dezbrace la piele, căci numai așa se putea încălzi puțin.

Hainele îi erau ude leoarcă din cauza vijeliei, dar apa de ploaie o spălase pe cea de mare, așa că acum se puteau usca.

Gilliatt nu-și păstră pe el decît pantalonii, pe care și-i suflecă pînă sub genunchi.

Își întinse la uscat pe unde apucă, atîrnîndu-le de colțurile stîncilor din jur și fixîndu-le cu bolovani, cămașa, bluza, mantaua, jambierele și blana de oaie.

După aceea se gîndi și la mîncare.

Gilliatt se folosi de briceag, pe care avea întotdeauna grijă să-l ascută și să-l păstreze în bunăstare, și desprinse de pe granit cîțiva „păduchi de stîncă", scoici care seamănă întrucîtva cu așa numitele „clovisses" ale Mediteranei. Se știe că acestea se mănîncă crude. Dar, după toată munca lui din ajun, atît de variată și de istovitoare, ospățul era prea sărăcăcios. Nu mai avea nici pesmeți. Cît privește apa, acum nu mai ducea lipsă. Nu numai că-și potolise setea, dar era aproape inundat.

Profită de faptul că marea se retrăgea, pentru a umbla printre stînci în căutarea langustelor. Reflexul scosese la iveală o sumedenie de stînci, așa că nădăjduia într-o recoltă bogată.

Numai că-i scăpase din vedere că nu va mai avea cum să le gătească. Dac-ar fi avut timpul să se ducă pînă la

magazie, ar fi găsit-o prăbușită sub ploaia torențială. Tot lemnul și cărbunii erau sub apă și din toată provizia lui de cîlți, care-i ținuseră loc de iască, nu-i mai rămăsese nici un firicel neudat. Nu mai avea cum aprinde focul. De altminteri, foalele erau alandala ; streașina de deasupra vetrei fierăriei fusese smulsă din loc ; vijelia îi devastase în întregime laboratorul. Cu ceea ce ce-i mai rămînea din sculele care scăpaseră de pe urma prăpădului, Gilliatt putea, în cazul cel mai bun, să mai facă unele lucrări de dulgherie, dar nici măcar una singură de fierărie. Dar Gilliatt, deocamdată, nici nu se gîndea la atelierul lui.

Foamea îi dădea ghes și el porni, fără să mai stea mult pe gînduri, în căutarea hranei. Și rătăcea nu printre stîncile dinăuntrul defileului, ci în afară, pe creasta recifului. Aici, de partea aceasta a recifului, se ciocnise Durande cu zece săptămîni înainte de stîncile care ieșeau din mare.

Pentru vînătoarea la care pornise Gilliatt, exteriorul defileului era cu mult mai indicat decît interiorul. Crabii, pe timpul refluxului, obișnuiesc să iasă din ascunzișurile lor ca să ia aer. Și le place să se prăjească la soare. Acestor făpturi diforme le place amiaza. E un spectacol ciudat ieșirea lor din apă în plină lumină. Colcăiala lor te revoltă aproape. Cînd îi vezi, cu mersul lor stîngaci și pieziș, suind greoi, din prag în prag, caturile de jos ale stîncilor, asemeni treptelor unei scări, ești silit să-ți mărturisești că oceanul își are și el paraziții lui.

De mai bine de două luni, Gilliatt se hrănea cu acești paraziți.

În ziua aceea, însă, racii de mare și langustele se ascundeau. Furtuna îi silise pe acești singuratici să intre în ascunzișurile lor, de unde n-aveau curajul să iasă încă. Gilliatt ținea în mînă briceagul deschis și smulgea din cînd în cînd cîte-o scoică de sub varec. O mînca mergînd tot mai departe.

Trebuie să fi ajuns nu departe de locul unde dispăruse sieur Clubin.

Tocmai cînd Gilliatt hotărîse să se mulțumească cu arici de mare și cornaci, auzi deodată un plescăit la picioarele sale. Un crab mare, speriat de apropierea lui, sărise în apă. El nu se afundă însă prea repede, așa că Gilliatt îl mai zări cîtva timp.

Gilliatt începu să alerge după crab, urmărindu-l de pe temelia recifului. Crabul fugea şi el.

Şi deodată nu se mai văzu nimic.

Crabul se vîrîse, pesemne, în vreo crăpătură, dedesubtul stîncii.

Gilliatt se agăţă cu nădejde de nişte colţi de granit şi-şi întinse gîtul să cerceteze dedesubtul blocurilor de piatră.

Acolo se găsea, într-adevăr, o adîncitură, în care se ascunsese cu siguranţă crabul.

Era mai mult decît o adîncitură. Era un fel de portal.

Marea pătrundea sub acest portal, dar nu era adîncă. Se vedea fundul mării, plin de pietre rotunjite de valuri. Aceste pietre, de un verde-albăstrui, erau îmbrăcate în alge, semn că stăteau veşnic sub apă. Păreau nişte creştete de copii cu părul verde.

Gilliatt îşi luă briceagul în dinţi, coborî din vîrful povîrnişului ajutîndu-se de mîini şi de picioare şi sări în apă. Apa îi ajungea aproape la umăr.

Intră sub portal. Se pomeni într-un fel de coridor rudimentar, cu un început de boltă în ogivă deasupra capului. Pereţii coridorului erau lustruiţi şi netezi. Nici urmă de crab. Gilliatt păşea pe fundul apei. Cu cît înainta, lumina devenea mai slabă. Începu să nu mai deosebească nimic.

După vreo cincisprezece paşi, bolta de deasupra capului său se termina. Ieşise din coridor. Era mai multă lărgime şi, prin urmare, mai multă lumină ; de altfel, pupilele i se dilataseră ; vedea destul de bine. Şi fu cuprins de uimire.

Intrase iarăşi în acea peşteră ciudată în care mai fusese o dată, cu o lună înainte.

Ochii începeau să i se obişnuiască. Vedea din ce în ce mai bine şi privea înmărmurit. Se găsea din nou în acel palat extraordinar al întunericului, revedea bolta, coloanele, acele pete roşii care erau sau sînge, sau scoici de purpură, vegetaţia aceea cu străluciri de nestemate şi, în fund, cripta, asemeni unui sanctuar, dimpreună cu piatra aceea care părea un altar.

Nu-şi mai aducea aminte de toate amănuntele, dar i se întipărise în minte imaginea acestui interior, în întregul ei, pe care acum îl revedea aievea.

Revedea în fața lui, la o oarecare înălțime în peretele povîrnit al peșterii, adîncitura prin care pătrunsese acolo pentru prima dată și care, din locul unde se afla el acum, părea inaccesibilă.

Revedea, alături de arcada în ogivă, acele grote scunde și întunecoase, adevărate cavouri ale peșterii, pe care le mai zărise o dată de departe. Acum, era lîngă ele. Cea mai apropiată de el era zvîntată și se putea pătrunde ușor înlăuntrul ei.

Dar și mai aproape încă decît de această adîncitură, el observă, deasupra nivelului apei, și venindu-i foarte la îndemînă, o crăpătură orizontală în granit. Crabul era probabil acolo. Își vîrî mîna cît putu mai adînc și începu să scormonească în această adîncitură întunecoasă.

Dintr-o dată se simți apucat de braț.

Ceea ce încercă în clipa aceea fu un sentiment de negrăită oroare.

Ceva subțire, aspru, plat, rece ca gheața, lipicios și viu se încolăcise pe întuneric în jurul brațului său gol. Iar acum îi înainta către piept. Era ca strînsoarea unei curele și împunsătura unui burghiu. În mai puțin de-o secundă, un soi de spirală i se răsuci în jurul încheieturii mîinii și a cotului, și-i atinse umărul. Vîrful îi scormonea subsuoara.

Gilliatt încercă să se dea înapoi, dar abia se putu clinti din loc. Era parcă țintuit în cuie. Cu mîna stîngă rămasă liberă, apucă briceagul pe care-l ținea între dinți și cu mîna asta, ținînd briceagul, se propti de stîncă și făcu o sforțare deznădăjduită, ca să-și smulgă brațul din strînsoare. Nu reuși decît să stîrnească fașa care se strînse și mai tare. Era mlădioasă ca pielea, tare ca oțelul, rece ca noaptea.

O a doua curea, îngustă și ascuțită, ieși din adîncitura stîncii. Era ca o limbă ieșind din botul unei fiare. Linse într-un chip îngrozitor torsul gol al lui Gilliatt și, dintr-o dată, lungindu-se peste măsură și subțiindu-se, i se lipi de piele încolăcindu-i-se în jurul corpului.

În același timp, o durere nemaipomenită, care nu se poate asemăna cu nici o alta, punea stăpînire pe Gilliatt, făcînd să-i zvîcnească mușchii încordați. El simțea pătrunzîndu-i în carne o sumedenie de corpuri rotunde, îngrozitoare. I se părea că un număr nesfîrșit de buze, lipite de pielea lui, căutau să-i sugă sîngele.

O a treia curea undui afară din stînci, îl pipăi, îi biciui coastele ca o frînghie udă și se fixă în jurul lor.

Spaima cînd ajunge la paroxism îți ia graiul. Gilliatt nu scotea un țipăt. Era destulă lumină ca să poată vedea formele acelea respingătoare care i se lipiseră de trup. O a patra panglică, mișcîndu-se de data asta cu iuțeala unei săgeți, zvîcni încolăcindu-se în jurul pîntecului.

Cu neputință de tăiat sau de smuls curelele acelea vîscoase, care se lipiseră de corpul lui Gilliatt prin nenumărate puncte de contact. Fiecare din aceste puncte era un focar de durere stranie și îngrozitoare. Era ceea ce ar fi simțit dacă ai fi fost devorat dintr-o dată de o sumedenie de guri prea mici.

O a cincea prelungire țîșni din scobitură. Ea se suprapuse celorlalte și încolăci mijlocul lui Gilliatt. Senzația de înăbușire veni să se adauge groazei : Gilliatt abia mai putea să răsufle.

Aceste curele, ascuțite la vîrf, se lățeau treptat-treptat ca lampa unei săbii spre mîner. Toate cinci porneau, fără îndoială, din același punct. Ele umblau și se tîrau pe trupul lui Gilliatt. Simțea cum se mută dintr-un loc în altul aceste apăsări ciudate, care i se păreau a fi niște guri.

Deodată, o mare viscozitate rotundă și turtită ieși din adîncul scobiturii. Era centrul ; cele cinci curele porneau dintr-acolo, ca spițele din butucul roții, puteai zări în partea opusă a acestui disc dezgustător rădăcina altor trei tentacule care rămăseseră în fundul scobiturii. În mijlocul acestei mase vîscoase erau doi ochi care priveau.

Acești ochi îl vedeau pe Gilliatt.

Gilliatt recunoscu caracatița.

Monstrul

Ca să-ți dai seama ce înseamnă o caracatiță, trebui să dai ochi cu ea.

În comparație cu caracatița, balaurul cu șapte capete din poveste te face să zîmbești.

Balena e enormă, caracatița e mică ; hipopotamul are platoșă, caracatița e goală ; șarpele Jararaca șuieră, cara-

catița e mută, rinocerul are un corn, caracatița n-are corn ; scorpionul are un ac, caracatița n-are ac ; scorpionul Butus are cleşte, caracatița n-are cleşte ; maimuța urlătoare are o coadă cu care înhață prada, caracatița, n-are coadă ; rechinul are înotătoare ascuțite ca un brici, caracatița n-are înotătoare ; liliacul-vampiar are aripi prevăzute cu unghii, caracatița n-are aripi ; ariciul are țepi, caracatița n-are țepi ; espadonul [1] are o spadă, caracatița n-are spadă ; peştele-torpilă electrocutează, caracatița nu se sluježte de descărcări electrice ; broasca rîioasă secretă un virus, caracatița n-are virus ; vipera are venin, caracatița n-are venin ; leul are gheare, caracatița n-are gheare, vulturul are cioc, caracatița n-are cioc ; crocodilul are o gură ca un ferăstrău, caracatița n-are dinți. Caracatița n-are muşchi, nu scoate strigăte amenințătoare, n-are platoşă, n-are corn, n-are ac, n-are cleşte, n-are coadă cu care să apuce sau cu care să strivească, n-are înotătoare cu care să poată tăia, n-are aripi prevăzute cu unghii, n-are țepi, n-are spadă, n-are electricitate, n-are virus, n-are venin, n-are gheare, n-are cioc, n-are dinți. Dar dintre toate animalele e cea mai perfect înarmată.

Dar, în definitiv, ce-i o caracatiță ? E o ventuză.

În recifele din largul mării, acolo unde apa își expune și-și ascunde toate splendorile, în adînciturile stîncilor, unde nu pătrunde nici o ființă omenească, în peșterile necunoscute, unde-i belşug de vegetație, de crustacee și de scoici, sau sub adîncile portaluri ale oceanului, înotătorul care se încumetă, ispitit de frumusețea locurilor, să ajungă pînă acolo, riscă s-o întîlnească. Dac-o întîlnești vreodată, nu fi curios, fugi cît mai repede. Intri acolo fermecat și ieși îngrozit.

Iată ce înseamnă această întîlnire, întotdeauna cu putință printre stîncile din largul mării.

O formă cenușie care șerpuiește prin apă, de grosimea brațului și lungă de aproape o jumătate de cot ; o cîrpă ; seamănă cu o umbrelă închisă, fără mîner. Această zdreanță vine spre tine încet-încet. Deodată se deschide, opt raze se desfăşoară brusc în jurul unei fețe cu doi ochi ; aceste raze sînt vii ; unduirea lor e ca o vîlvătaie ; alcă-

---

[1] Espadon — pește cu falca de sus prelungită în formă de lamă osoasă.

tuiesc un fel de roată; pe de-a-ntregul desfășurată, are un diametru de cinci picioare. Groaznică desfășurare care se năpustește asupra ta.

Hidra apucă omul cu cangea.

Această lighioană se lipește de prada ei, o acoperă și o leagă strîns cu panglicile ei lungi. Partea de dedesubt e de culoare gălbuie, cea de deasupra e pămîntie; cu neputință să găsești vreo asemănare acestei curioase nuanțe colbăite; ai spune că-i o vietate alcătuită din cenușă și care trăiește în apă. Cînd se înfurie devine violentă. E moale, fapt care te înspăimîntă.

Nodurile ei leagă fedeleș; atingerile ei paralizează.

E ca o lighioană atinsă de scorbut și acoperită de cangrene.

Caracatița nu poate fi smulsă cu nici un chip. Se face una cu prada. În ce fel? Prin vid. Cele opt brațe, groase la rădăcină, se subțiază treptat-treptat și se termină prin niște ace ascuțite. Sub fiecare din ele se înșiră două rînduri paralele de mici umflături, adevărate tumori purulente, care merg descrescînd, cele mai mari la rădăcină, cele mai mici la vîrf; fiecare șir are douăzeci și cinci de asemenea umflături; fiecare tentacul are cincizeci, iar animalul are în total patru sute. Aceste umflături sînt ventuze.

Aceste ventuze sînt niște zgîrciuri cilindrice, răsfrînte, pămîntii. La caracatițele mari, ventuzele merg descrescînd de la un diametru cît al unei monede de cinci franci pînă la grosimea unui bob de linte. Aceste crîmpeie de tub ies din animal și-apoi reintră în el. Ele pot pătrunde în corpul victimei pînă la o adîncime de mai bine de un palmac.

Acest aparat de supt are finețea unei claviaturi. Se ridică și-apoi coboară. Ascultă pînă și de cele mai neînsemnate dorințe ale lighioanei. Nu există sensibilitate care să egaleze însușirea de a se contracta pe care o au aceste ventuze, contracțiuni care sînt întotdeauna proporționale cu mișcările lăuntrice ale animalului și cu exercițiile dinafară. Balaurul are sensibilitatea unei mimoze.

Acestui monstru marinarii îi spun „pulpă", știința îi spune cefalopod, iar mitologia îi spune „kraken". Marinari englezi îi spun „Devil-fish" — „Peștele-Diavol". Îi mai spun și „Bloodsucker" — „Vampir". În insulele Mînecii i se spune caracatiță.

E foarte rară la Guernesey ; foarte mică la Jersey ; foarte mare și destul de des întîlnită la Serk.

O gravură a lui Sonnini[1] din ediția lui Buffon[2] înfățișează un cefalopod strîngînd între tentacule o fregată. Denis de Montfort socoate că prin regiunile nordice există caracatițe în stare să scufunde un vapor. Bory Saint-Vincent[3] neagă acest lucru, dar afirmă că în regiunile noastre caracatița atacă omul. Duceți-vă la Serk și veți vedea lîngă Brecq-Hou o scobitură într-un stei de stîncă unde cu cîțiva ani înainte o caracatiță a înhățat, paralizat și înecat un pescuitor de homari. Péron[4] și Lamark[5] se înșală atunci cînd pun la îndoială faptul că o caracatiță care nu are înotătoare poate totuși înota.

Cel ce scrie aceste rînduri a văzut cu ochii lui la Serk, în peștera zisă „dughenele", o caracatiță urmărind înot un om care se scălda. După ce-a fost omorîtă, a fost măsurată ; avea un diametru de patru picioare engleze[6] și-au putut fi numărate patru sute de ventuze. Lighioana pe moarte le scotea încă în afară cu mișcări convulsive.

Cînd înoată, caracatița stă, cum s-ar spune, în teacă. Înoată cu toate brațele strînse. Închipuiți-vă o mînecă cusută cu un pumn înăuntru. Acest pumn, care e capul, împinge apa și înaintează cu o mișcare ondulatorie, abia perceptibilă. Cei doi ochi ai ei, deși mari, nu pot deosebi decît anevoie, fiind de culoarea apei.

Cînd vînează sau cînd stă la pîndă, caracatița se face nevăzută ; se micșorează, se comprimă ; se reduce la cea mai simplă expresie a ei. Se confundă cu penumbra.

---

[1] Sonnini (Charles) — naturalist francez, colaboratorul lui Buffon (1751—1812).

[2] Buffon (George Louis Leclerc) — naturalist și scriitor francez, autorul celebrei „Istorii naturale" apărută în 1749 și 1789 (1707—1778).

[3] Bory (de Saint-Vincent) — general, geograf și naturalist francez (1778—1846).

[4] Péron (François) — naturalist francez, studiat și prețuit de Darwin (1775—1810).

[5] Lamarck (Jean-Baptiste) — naturalist francez. A creat primul sistem evoluționist de clasificare a animalelor și vegetalelor (1744—1829).

[6] Patru picioare engleze sînt egale cu un metru și un sfert.

Pare o cută a valurilor. Seamănă a orice, numai a făptură vie nu.

Caracatița e ipocrită. N-o bagi în seamă ; și dintr-o dată se deschide.

O vîscozitate înzestrată cu voință, ce poate fi mai îngrozitor ? Clei plămădit cu ură.

În cele mai limpezi și mai albastre ape țîșnește această hidoasă și lacomă stea a mării. Ceea ce e mai îngrozitor e că nici n-o simți cînd se apropie. Aproape întotdeauna, în clipa în care ai zărit-o te-a și înhățat.

Noaptea totuși, și mai cu seamă în epoca rutului, ea e fosforescentă. Această sperietoare își are și ea dragostele ei Așteaptă să fie nuntită. Și se gătește, se aprinde, se iluminează, și din înaltul vreunei stînci, o poți zări dedesubtul tău, în adîncimea beznelor, înflorită într-o iradiațiune palidă, parc-ar fi un soare-fantomă.

Caracatița înoată ; dar și umblă. E oarecum pește, ceea ce n-o împiedică să fie un pic reptilă. Ea se tîrăște pe fundul mării. Cînd merge, se folosește de cele opt brațe. Și se tîrăște în felul unei omizi.

Nu are oase, nu are sînge, nu are carne. E flască. Înlăuntrul ei nu se găsește nimic. E o piele. Îi poți întoarce tentaculele pe dos așa cum întorci degetele unei mănuși.

Are un singur orificiu, la mijloc, în locul de unde pornesc razele. Această deschizătură unică e anusul ? E gura ? E și una, și alta.

Același orificiu îndeplinește ambele funcțiuni. Intrarea e totodată și ieșire. Lighioana are corpul rece.

Nu există strînsoare care să se poată compara cu aceea a cefalopodelor.

Căci ești atacat de-o mașină pneumatică. Ai de-a face cu vidul prevăzut cu picioare. Nu ți se înfig în piele nici unghii, nici colți ; e un fel de crestare indescriptibilă a pielii. O mușcătură e lucru de temut ; dar nu atîta cît o sugere. Gheara nu-i nimic pe lîngă ventuză. Gheara înseamnă animalul care pătrunde în carnea ta ; ventuza înseamnă corpul tău care se scurge în animal. Mușchii ți se umflă, tendoanele ți se răsucesc, pielea-ți plesnește sub apăsarea spurcată, sîngele țîșnește și se amestecă într-un chip înfricoșător cu limfa moluștei. Animalul te acoperă cu o mie de guri hidoase ; lighioana se încorporează omului ; om și lighioană devin un amalgam. Te

contopești cu ea. Această imagine de coșmar îți stă pe trup. Tigrul nu poate decît să te sfîșie ; caracatița, oroare ! te aspiră. Te trage spre ea și în ea, și, ferecat, năclăit, neputincios, te simți încet-încet vărsat în acest sac înspăimîntător, care e un monstru.

Mai mult decît faptul groaznic de-a fi mîncat de viu e faptul de neînchipuit de-a fi supt de viu.

Altă formă a luptei în adîncul abisului

Așa arată viețuitoarea care, de cîteva clipe, îl avea în puterea ei pe Gilliatt.

Monstrul era locuitorul acelei grote. Era înspăimîntătorul duh al locului. Un fel de demon întunecat al apelor.

Toate aceste splendori aveau în mijloc oroarea.

Cu o lună în urmă, cînd Gilliatt pătrunsese pentru prima oară în această grotă, pata neagră, fără formă definitivă, pe care-o întrezărise printre cutele acestei ape misterioase, nu era altceva decît această caracatiță.

Acolo își avea ea sălașul.

Cînd Gilliatt, intrînd pentru a doua oară în această peșteră în urmărirea crabului, zărise crăpătura în care credea el că se pitise crabul, caracatița stătea în gaura aceea, la pîndă.

Gilliatt își vîrîse brațul acolo ; caracatița i-l înhățase.

Și nu-i mai dădea drumul.

Gilliatt era musca acestui păianjen.

El stătea cufundat în apă pînă la brîu, cu picioarele încleștate de rotunjimea pietrelor lunecoase, cu brațul drept strîns cu putere și înțepenit de încolăcirile curelelor plate ale caracatiței, cu bustul acoperit aproape complet de fașele încrucișate ale acestui bandaj îngrozitor.

Din cele opt brațe ale caracatiței, trei se țineau de stîncă, iar cinci îl înlănțuiau pe Gilliatt. În felul acesta, cramponîndu-se pe de-o parte de granit, iar pe de alta de om, îl pironeau pe Gilliatt de stîncă. Gilliatt avea pe el două sute cincizeci de lipitori. Sentimentului de spaimă

i se adăuga și cel de dezgust. Să fii strîns într-un pumn uriaș ale cărui degete elastice, lungi de aproape un metru, sînt căptușite cu ventuze vii care-ți răvășesc carnea !

Am mai spus-o, nu te poți smulge din înlănțuirea unei caracatițe. Dacă încerci, te simți și mai strașnic legat. Ea nu face decît să se strîngă și mai tare. Efortul ei de-a te încătușa crește în raport cu efortul tău de-a te elibera. Cu cît te zbați mai mult, cu atît te încleștezi mai mult.

Gilliatt n-avea decît un singur mijloc de salvare : cuțitul.

Nu-i era liberă decît mîna stîngă ; dar se știe că se servea de ea cu ușurință. S-ar fi putut spune despre el că avea două mîini drepte.

Briceagul lui, deschis, era în mîna asta.

Tentaculele caracatiței nu pot fi retezate ; e cu neputință să le tai pielea, căci ea alunecă sub lama cuțitului ; și-apoi ele se înfig atît de adînc în piele, încît o tăietură în aceste curele ar pătrunde pînă-n carnea victimei.

Caracatița e formidabilă ; există totuși un mijloc de a-i veni de hac. Pescarii din Serk îl cunosc ; cine i-a văzut executînd în plină mare anumite mișcări repezi, știe ce înseamnă acest lucru.

Porcii de mare îl cunosc și ei ; ei mușcă în așa fel sepiile, încît le retează dintr-o dată capul. De aceea în largul mării se văd atîtea sepii, atîția calmari [1] și-atîtea caracatițe decapitate.

Într-adevăr, caracatița nu poate fi rănită decît la cap.

Gilliatt știa asta foarte bine.

Nu văzuse însă niciodată o caracatiță de asemenea proporții. Întîmplarea făcuse să aibă de-a face chiar de prima dată cu o caracatiță din spața cea mare. Un altul și-ar fi pierdut cumpătul.

Cînd te lupți cu o caracatiță, ca și atunci cînd ești încolțit de un taur, există un moment care nu trebuie să-ți scape ; e clipa în care caracatița își întinde capul și clipa în care taurul își pleacă grumazul ; răstimp de-o clipită. Cine-l scapă e pierdut.

Tot ceea ce am povestit pînă acum se desfășurase doar în cîteva minute. Gilliatt simțea totuși că e din ce în ce mai supt de cele două sute cincizeci de ventuze.

---

[1] Calmar — cel mai mare dintre cefalopozii cunoscuți — „uriașul cefalopodelor“, cum i se mai spune.

Caracatița e plină de vicleșuguri. Ea caută mai întîi să-și paralizeze prada. O înhață și-apoi așteaptă cît poate mai mult.

Gilliatt ținea briceagul în mînă. Ventuzele îl sugeau din ce în ce mai puternic.

El se uita la caracatiță și ea se uita la el.

Deodată, lighioana desprinse de pe stîncă cel de-al șaselea braț, azvîrlindu-l spre Gilliatt, căută să-i apuce brațul stîng.

În aceeași clipă, ea își întinse cu repeziciune și capul. Într-o secundă, și gura ei anus s-ar fi lipit de pieptul lui Gilliatt. Cu șoldurile supte de sînge și cu brațele ferecate, Gilliatt ar fi fost pierdut.

Dar Gilliatt veghea. Pîndit de caracatiță, o pîndea și el la rîndul lui.

Reuși să evite tentaculul și, în momentul în care lighioana era gata să-i înfigă gura în piept, pumnul său înarmat se abătu asupra ei.

Urmară două zvîcnituri în sens contrar, a caracatiței și-a lui Gilliatt.

Fu ca o luptă între două fulgere.

Gilliatt înfipse vîrful briceagului în vîscozitatea turtită și, cu o mișcare circulară, asemeni rotirii unui bici, tăie un cerc în jurul ochilor lighioanei și-i smulse capul, așa cum ai smulge un dinte.

Și lupta se sfîrși.

Lighioana se desprinse dintr-o dată.

Căzu la pămînt ca o cîrpă. Pompa aspiratoare fiind distrusă, dispăru și vidul. Cele patru sute de ventuze dădură drumul în același timp și stîncii, și omului. Zdreanța căzu pe fundul apei.

Gilliatt, gîfîind din pricina sforțărilor din timpul luptei, zări la picioarele lui, pe bolovani, două grămezi gelatinoase, diforme, de o parte capul caracatiței, și de cealaltă restul. Spunem restul, căci ar fi greu să spunem corpul.

Temîndu-se totuși de cine știe ce zvîcneli spasmodice ale lighioanei în agonie, Gilliatt se depărtă cît putu mai mult de tentaculele ei.

Dar animalul murise de-a binelea.

Gilliatt își închise briceagul.

Nimic nu se ascunde şi nimic nu se pierde

Era şi timpul să se termine cu caracatiţa. Era aproape sufocat ; braţul drept şi torsul i se învineţiseră ; mai mult de două sute de umflături începeau să iasă la iveală ; sîngele ţîşnea din cîte unele, ici şi colo. Leacul acestor răni e apa sărată. Gilliatt se afundă în mare, frecîndu-şi pielea cu latul palmei. În urma fricţionării, umflăturile dispăreau treptat-treptat.

Tot dîndu-se înapoi şi afundîndu-se tot mai adînc în apă, el se apropiase, fără să bage de seamă, de grota în formă de criptă, pe care-o zărise mai înainte şi care se afla lîngă adîncitura unde fusese înhăţat de caracatiţă. Acest cavou se prelungea dedesubtul pereţilor înalţi ai peşterii printr-o hrubă piezişă şi complet uscată. Bolovanii care se îngrămădiseră cu timpul acolo ridicaseră fundul hrubei deasupra nivelului obişnuit al fluxului. Hruba era un soi de boltă largă lăsată în jos spre mijloc ; un om ar fi putut pătrunde acolo numai aplecîndu-se. Strălucirea verzuie a grotei submarine pătrundea înăuntru şi-o lumina slab.

Tot frecîndu-şi pielea tumefiată, cu mişcări repezi, Gilliatt ridică ochii în mod mecanic. Privindu-i pătrunse adînc în cavou.

Şi fu scuturat de-un fior.

I se păru că zăreşte în fundul acestei grote, în umbră, ceva asemănător unui chip de om care rîde.

Gilliatt nu auzise niciodată cuvîntul halucinaţie, dar cunoştea senzaţia.

Hruba era întru totul asemănătoare unui cuptor de var. Era o firidă joasă, larg arcuită, ai cărei pereţi boltiţi şi abrupţi se îngustau pe măsură ce se apropiau de fundul criptei, unde pietrişul şi bolovanii se împreunau cu bolta, închizînd fundătura.

Intră în criptă şi, aplecîndu-şi capul, se îndreptă spre ceea ce se vedea în fundul ei.

Era într-adevăr ceva care rîdea acolo.

Era un cap de mort.

Nu era numai capul, ci tot scheletul.

În criptă zăcea scheletul unui om.

Cînd un om îndrăzneț dă cu ochii de așa ceva, el vrea să știe cu tot dinadinsul despre ce-i vorba.

Gilliatt se uită cu atenție în jur.

Era înconjurat de o sumedenie de crabi. Dar nu mișca nici unul. Cam așa trebuie să arate un furnicar mort. Toți acești crabi erau țepeni. Erau carcase goale.

Grămezile lor, semănate ici și colo, desenau pe caldarîmul de bolovani care încurcau trecerea constelații diforme.

Gilliatt, cu ochii ațintiți în altă parte, călcase peste ele fără să le observe.

În fundul criptei unde ajunsese Gilliatt se afla un strat mai gros de carcase. Era o zbîrlire încremenită de antene, de mandibule și de picioare. Cleștii lor deschiși rămăseseră rigizi și fără putința de a se mai strînge. Carapacele osoase stăteau nemișcate sub crusta lor de țepi ; cîte unele, răsturnate, își arătau cavitatea lor interioară, vînătă. Această îngrămădire îți sugera ideea unei hoarde de asediatori și prezenta încîlceala unui mărăciniș.

Scheletul zăcea sub mormanul acesta.

Se întrezărea, sub puzderia de tentacule și de carapace, craniul cu striurile lui, vertebrele, cele două tibia, femurele, degetele lungi și noduroase cu unghiile lor. Coșul pieptului era plin de crabi. Înăuntrul lui bătuse cîndva o inimă. Mucegaiuri marine căptușeau cavitățile ochilor. Moluștele de stîncă își lăsaseră balele în fosele nazale. De altfel, nu exista în acest ungher al peșterii nici iarbă de mare, nici alge, nici altă vegetație și nu simțeai nici cea mai ușoară adiere de vînt. Nici o mișcare. Dinții rînjeau.

Acest minunat palat al abisului, brodat și încrustat cu toate nestematele mării, se hotărîse, în sfîrșit, să-și destăinuie secretul. Era o vizuină ; în ea trăia caracatița ; și un mormînt ; în el zăcea un om.

Imobilitatea spectrală a scheletului și-a lighioanelor se legăna încetișor din cauza luminii pe care-o răspîndeau apele subterane și care se răsfrîngeau tremurătoare peste mormîntul împietrit. Crabii, talmeș-balmeș îngrozitor, păreau că sînt pe punctul de a-și termina dejunul.

Gilliat avea în fața ochilor cămara caracatiței. Crabii mîncaseră omul, caracatița mîncase crabii.

Lîngă cadavru nu se găsea nici o urmă de veșminte. Omul trebuie să fi fost înhățat gol.

Gilliatt începu să dea la o parte crabii de deasupra scheletului, cercetînd totul cu atenție. Cine era acest om ? Cadavrul fusese disecat cu măiestrie. S-ar fi zis că e o piesă de anatomie ; toată carnea fusese luată de pe oase ; nu-i mai rămăsese măcar un mușchi, nu-i lipsea un singur os. Dacă Gilliatt ar fi fost de specialitate, și-ar fi putut da imediat seama de acest lucru. Dezgolite, membranele fibroase care învelesc oasele erau albe, lucioase și păreau lustruite. Dacă n-ar fi zărit, pe ici pe colo, urmele verzi ale algelor, ai fi crezut că-i fildeș. Membranele cartilaginoase fuseseră subțiate cu delicatețe și curățate cu grijă. Mormintele oferă cîteodată priveliștea unor asemenea bijuterii sinistre.

Cadavrul părea înmormîntat sub crabii morți ; Gilliatt începu să-i dezgroape.

Deodată, el se plecă cu înfrigurare.

Zărise în jurul coloanei vertebrale un soi de cingătoare.

Era o cingătoare de piele cu care, fără îndoială, omul fusese încins în timpul vieții.

Pielea prinsese mucegai. Catarama era ruginită.

Gilliat trase de cingătoare. Vertebrele rezistară și el fu nevoit să le rupă. Cingătoarea era neatinsă. O crustă de scoici începuse să se formeze pe ea.

O pipăi și simți în interiorul ei un obiect tare, de formă pătrată. Catarama era atît de tare închisă, încît nici prin gînd nu-i trecu s-o deschidă. Gilliatt tăie pielea cu briceagul.

În buzunarul cingătoarei se găsea o cutiuță de fier și cîteva monede de aur. Gilliatt le numără : erau douăzeci de guinee.

Cutia de fier era o veche tabacheră de marinar, care se deschidea cu ajutorul unui arc. Era foarte ruginită și închisă ermetic. Arcul, în întregime oxidat, nu mai funcționa defel.

Și de data asta briceagul îl scoase din încurcătură pe Gilliatt. Introduse lama briceagului între capac și cutie, apăsă cu putere, și capacul sări în sus.

Cutia se deschise.

Înăuntru nu se găsea decît hîrtie.

Un mic teanc de hîrtii subțiri, împăturite, garnisea fundul cutiei. Erau ude, dar nu și distruse. Cutia, ermetic închisă, le păstrase neatinse. Gilliatt le desfăcu.

Erau trei bancnote de cîte o mie de fire sterline fiecare, însumînd șaptezeci și cinci de mii de franci.

Gilliatt le împături din nou, le puse la loc în cutie, profită de micul spațiu gol care mai rămase pentru a pune înăuntru și cele douăzeci de guinee și închise cutia cît putu mai bine.

Examină apoi cu atenție cingătoarea.

Pielea, altădată lustruită pe dinafară, era nelucrată pe dinăuntru. Pe acest fond de culoare roșcată erau însemnate cu tuș gros, de tipar, care nu se șterge, cîteva litere. Gilliatt le descifră și citi : *sieur Clubin*.

În spațiul care separă șase palmace de două picioare e loc destul spre a găzdui moartea

Gilliatt puse cutia îndărăt în buzunarul cingătoarei, iar cingătoarea o puse într-unul din buzunarele pantalonilor săi.

Cît privește scheletul, el îl lăsă în voia crabilor, cu caracatița moartă lîngă el.

În timp ce Gilliatt se găsea în fundul hrubei, alături de caracatiță și de schelet, fluxul în creștere inundase coridorul strîmt de la intrare. Gilliatt nu putu ieși de-acolo decît înotînd pe sub portal. El trecu ușor dedesubtul bolții arcuite ; cunoștea ieșirea și era maestru în acest fel de gimnastică marinărească.

E lesne de întrevăzut drama care se petrecuse acolo cu zece săptămîni în urmă. Un monstru îl înhățase pe celălalt. Caracatița îl atacase pe Clubin.

Acesta fusese, în bezna de nepătruns, ceea ce s-ar putea numi întîlnirea ipocriziilor. Avusese loc în fundul abisului ciocnirea între cel două făpturi croite din întuneric şi aşteptare, şi una, care era animalul, o nimicise pe cealaltă, care era omul. Sinistră justiţie !

Crabul se hrăneşte cu hoituri, caracatiţa se hrăneşte cu crabi. Caracatiţa atacă orice animal pe care-l întîlneşte înotînd în calea ei, vidră, cîine, om, şi dacă poate, bea sîngele şi apoi le lasă cadavrele pe fundul apei. Crabii sînt cărăbuşii necrofori [1] ai oceanului. Putreziciunile îi atrag ; ei vin, mănîncă hoitul, iar caracatiţa îi mănîncă pe ei. Hoiturile dispar în crab, crabul dispare în caracatiţă. Am mai amintit despre această lege.

Clubin căzuse pradă caracatiţei.

Caracatiţa l-a înhăţat şi apoi l-a înecat ; iar crabii l-au sfîrtecat. Un val a împins cadavrul în fundul hrubei, unde l-a găsit Gilliatt.

Ieşit de acolo, Gilliatt scotoci prin toate crăpăturile stîncilor, căutînd arici de mare şi moluşte de stîncă ; renunţase definitiv la crabi. I s-ar fi părut că e carne de om ceea ce mănîncă.

De altminteri, nu mai avea acum decît o singură preocupare : să se ospăteze din belşug înainte de plecare. Nimic nu-i mai stătea în cale de-acum încolo. Marile furtuni sînt urmate întotdeauna de o perioadă de calm, care durează uneori mai multe zile. Din partea mării nu se mai putea aştepta la nici un fel de primejdie. Gilliatt era hotărît să plece a doua zi. Din cauza fluxului, barajul pe care-l construise între cele două Douvres trebuia menţinut şi în timpul nopţii ; dar Gilliatt avea de gînd să-l desfacă în zorii zilei, să împingă apoi „burduful" în afara celor două Douvres şi să pornească spre Saint-Sampson. Briza liniştită care sufla, şi sufla dinspre sud-est, era tocmai vîntul de care avea nevoie.

Era începutul lunii mai ; zilele erau destul de lungi.

Cînd Gilliatt, după ce-şi terminase raita printre stîncile recifului şi după ce-şi astîmpărase întrucîtva foamea, se reîntoarse în strîmtul defileu dintre cele două Douvres

---

[1] Necrofor — care se hrăneşte cu cadavre.

unde se găsea „burduful", soarele asfințise, iar lumina crepuscului era dublat de lumina palidă pe care-o răspîndește cornul lunii noi ; fluxul atinsese nivelul său maxim și apele începeau acum să se retragă. Coșul mașinii, care stătea în picioare în barcă, fusese acoperit în timpul furtunii de valurile spumoase ale mării, cu un strat de sare, pe care-l poleia luna.

Aceasta îi reaminti lui Gilliatt că vijelia îi umpluse barca cu apă de ploaie și de mare și că, dacă voia să plece a doua zi, trebuia să golească mai întîi barca.

Constatase, cînd părăsise „burduful" pentru vînătoarea de crabi, că în camera bărcii apa era de aproape șase palmace. Ispolul[1] de scos apă îi va fi de ajuns pentru a goli barca.

Cînd se întoarse înapoi în barcă, Gilliatt fu cuprins de spaimă. Apa din „burduf" atingea acum o înălțime de aproape două picioare.

Împrejurare foarte gravă : „burduful" lua apă.

În lipsa lui Gilliatt barca se umpluse încetul cu încetul cu apă. Încărcată cum era, douăzeci de palmace de apă în plus însemnau o povară periculoasă. Încă puțin și barca s-ar fi scufundat. Dacă Gilliatt ar mai fi întîrziat un singur ceas, probabil că el n-ar mai fi găsit deasupra apei decît coșul mașinii și catargul.

Nu mai avea nici un minut de pierdut. Trebuia să caute spărtura, s-o astupe și apoi să golească corabia, sau cel puțin s-o mai ușureze. Pompele Durandei se pierduseră în timpul naufragiului ; Gilliatt nu avea la îndemînă decît ispolul de scos apă al „burdufului".

Înainte de toate, însă, trebuia găsită spărtura. Aceasta era problema cea mai urgentă.

Tremurînd de frig, Gilliatt se puse imediat pe lucru, nevrînd să piardă nici o singură clipă cu îmbrăcatul. Nu mai simțea acum nici frigul, nici foamea.

„Burduful" se umplea necontenit. Din fericire, vîntul nu mai sufla defel. Cel mai neînsemnat val ar fi scufundat barca.

---

[1] Ispol — lingură de lemn pentru golit ambarcațiunea de apă.

Luna apuse.

Gilliatt, dibuind prin întuneric, îndoit din șale, cufundat în apă pînă peste brîu, căută multă vreme. Descoperi în sfîrșit avaria.

În timpul vijeliei, în momentul critic cînd „burduful" se aplecase pe o parte, vînjoasa barcă atinsese fundul cu călcîiul tălpoaiei și se izbise cu destulă violență de stîncă. Unul din colțurile micii Douvre făcuse o spărtură în corpul vasului, la tribord.

Spărtura era, din nenorocire, și în chip aproape perfid, situată la punctul de întîlnire dintre două întărituri, ceea ce, adăugat zăpăcelii din timpul vijeliei, împiedicase pe Gilliatt s-o descopere atunci cînd, în toiul furtunii, făcuse pe întuneric o revizie sumară a bărcii.

Ceea ce era îngrijorător la această spărtură era lărgimea ei, și ceea ce-i micșora gravitatea era faptul că, deși pentru moment era acoperită de apa care crescuse în interiorul corăbiei, ea se găsea totuși deasupra liniei de plutire.

În clipa în care se produsese spărtura, valurile se rostogoleau cu furie în defileu, așa încît nu mai exista nivel de plutire, talazurile năvăliseră prin spărtură în „burduf", și „burduful", sub povara acestei supraîncărcături, se afundase cu cîteva degete ! Apoi, chiar după ce marea se potolise, greutatea apei care pătrunsese în barcă, făcînd să i se ridice linia de plutire, menținuse spărtura sub apă. De aici și primejdia care amenința în fiecare moment „burduful". Apa dacă izbutea să astupe gaura, „burduful" putea fi golit și îndată ce apa va înceta să mai pătrundă în barcă, aceasta se va ridica pînă la linia ei normală de plutire, spărtura va ieși de sub apă și, la vedere, repararea va fi ușoară, sau, în cel mai rău caz, cu putință de efectuat. Gilliatt, după cum am mai amintit, își avea uneltele de dulgherie în stare destul de bună încă.

Dar cîte peripeții înainte de-a ajunge pînă acolo ! Cîte primejdii ! Cîte nenorociri nu se puteau ivi pînă atunci ! Gilliatt auzea apa țîșnind fără încetare. O singură smucitură, și totul se ducea la fund. Cîte necazuri ! Cine știe dacă nu era prea tîrziu !

Gilliatt se învinui amarnic. Ar fi trebuit să dibuiască numaidecît stricăciunea. Cele șase palmace de apă din

cală ar fi trebuit să-l pună în gardă. Avusese neghiobia de a pune apa din barcă pe seama ploii și a spumei valurilor. Se învinovăți că dormise și că mîncase ; se învinovăți că fusese frînt de oboseală, se învinovăți chiar și de dezlănțuirea furtunii, și de căderea nopții. Totul era din vina lui.

Toate aceste mustrări și le făcea în timp ce alerga de colo pînă colo, prins cu tot felul de treburi, și acest lucru nu-l împiedică defel să chibzuiască la tot ce mai avea de făcut.

Găsise spărtura, asta însemna un prim pas ; s-o astupe cu cîlți era cel de-al doilea. Nu putea face mai mult pentru moment. Nu se pot efectua lucrări de tîmplărie sub apă.

O împrejurare favorabilă făcuse ca spărtura din corpul vasului să se producă în spațiul dintre cele două lanțuri care fixau la tribord coșul mașinii. Cîlții puteau fi legați de aceste lanțuri.

Între timp, apa creștea. Înălțimea ei depășise două picioare.

Lui Gilliatt apa îi trecea de genunchi.

De profundis ad altum [1]

În rezerva de accesorii de tot felul de care putea dispune Gilliatt era și o prelată gudronată, prevăzută la cele patru capete cu niște sfori lungi.

Luă prelata, legă cu ajutorul sforilor două din capetele ei de cele patru inele ale lanțurilor care fixau coșul de acea parte a corăbiei unde se produsese spărtura, și o aruncă peste bord. Prelata căzu ca un cearșaf între mica Douvre și barcă și se cufundă în apă. Valurile, împingîndu-se să pătrundă în cală, o aplecară deasupra spărturii. Cu cît presiunea apei era mai mare, cu atît se lipea

[1] De profundis ad altum — din adîncuri pe culmi (în limba latină în text).

prelata mai strîns de vas. Vasul însuși obloji cu ea fractura. Rana bărcii era astfel pansată.

Această pînză gudronată se interpunea între interiorul calei și valurile din afară. Nu mai pătrundea nici un strop de apă.

Spărtura era acoperită, dar nu era încă astupată.

Avea totuși un mic răgaz.

Gilliatt apucă ispolul și începu să golească „burduful". Era de altfel și timpul să-l ușureze de asemenea greutate. Lucrul îl mai încălzi puțin, dar oboseala lui trecuse de orice limită. Era silit să-și mărturisească că nu va putea merge pînă la capăt și că nu-i va fi cu putință să golească „burduful". Nu mîncase mai nimic și halul de istovire în care ajunsese îl umilea.

Măsura progresul muncii sale după scăderea nivelului apei de la genunchii săi. Apa descreștea însă încet.

De altminteri, pătrunderea apei în corabie fusese numai întreruptă. Pericolul era doar îndepărtat, nu definitiv înlăturat. Prelata, împinsă de valuri în spărtură, începea să se umfle în interiorul calei. Această umflătură semăna cu un pumn ascuns sub prelată, silindu-se s-o spargă. Pînza, fiind groasă și gudronată, rezista ; dar presiunea apei și umflătura creșteau neîncetat și nu exista nici o siguranță că pînza nu avea să cedeze și umflătura putea plesni în orice clipă. Și atunci năvala apei ar fi reînceput.

În cazuri de felul acesta, echipajele vapoarelor în primejdie de-a se scufunda știu foarte bine că nu există altă salvare decît un tampon. Strîngi tot soiul de petice care-ți vin la îndemînă, tot ceea ce în limbajul marinăresc se numește „blană", și împingi cu ele cît poți mai adînc punga prelatei în spărtura vasului.

Gilliatt n-avea nici un fel de asemenea „blană". Întreaga cantitate de petice și de cîlți pe care reușise s-o strîngă în magazie fusese ori întrebuințată de el în diferitele lucrări pe care le întreprinsese, ori împrăștiată de furtună.

La nevoie, ar mai fi putut găsi ceva resturi scotocind printre stînci. Barca era acum destul de ușurată de po-

vara ei, pentru ca să poată lipsi timp de un sfert de oră ; dar cum să întreprindă această acțiune fără lumină ? Era beznă de-a binelea, nu mai era nici lună ; nimic decît întunecatul cer înstelat. Gilliatt n-avea nici sfoară subțire și uscată pentru a-și face feștilă, nici seu pentru a-și face luminare, nici foc să și-o aprindă, și nici felinar să și-o ferească de vînt. Pe barcă și pe întregul recif nu se distingea nimic cu claritate, totul era confuz. Auzeai doar apa gîlgîind în jurul corăbiei rănite, nici măcar spărtura n-o puteai zări ; doar pipăind cu mîinile își dădea seama Gilliatt de presiunea continuă a prelatei. În întunericul care domnea era cu neputință să exploreze cu folos locul spre a găsi eventualele resturi de frînghii și de vele, răvășite printre brizanți. Cum să culegi toate zdrențele astea fără să vezi nimic ? Gilliatt privea cu tristețe în noapte. Atîtea stele și nici măcar o singură luminare !

Masa lichidă din interiorul bărcii împuținîndu-se, presiunea din afară creștea. Punga prelatei se umfla tot mereu. Se balona din ce în ce mai tare. Era ca un abces gata să spargă. Situația care se îmbunătățise la un moment dat se agravase iarăși.

Un tampon era absolut necesar.

Gilliatt nu mai avea la îndemînă decît veșmintele sale.

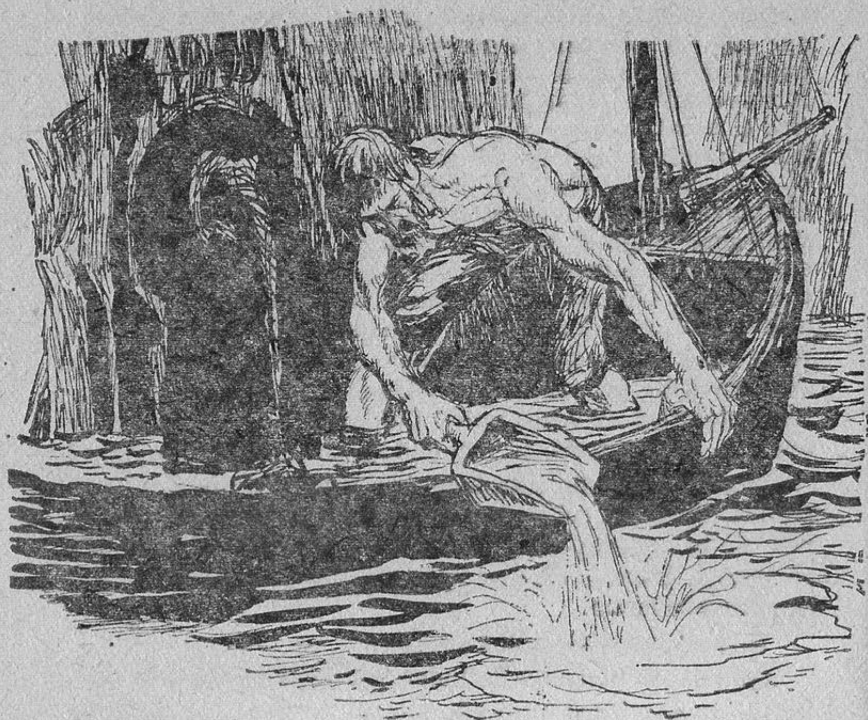
Le pusese, după cum vă amintiți, la uscat pe vîrfurile stîncilor de pe mica Douvre.

Se duse să le strîngă de acolo și le îngrămădi pe marginea „burdufului".

Luă mantaua lui gudronată și, îngenunchind în apă, o înfundă în spărtură, împingînd umflătura prelatei în afară și golind-o astfel de apă. După manta puse blana de oaie, după blana de oaie, cămașa de lînă, după cămașa de lînă, bluza. Le băgă pe toate.

Nu mai avea pe el decît pantalonii, dar și-i scoase și pe aceștia, îi vîrî în spărtură, consolidînd astfel locul astupat. Tamponul era gata și nu părea deloc neîndestulător.

Acest tampon răbufnea în afara spărturii, prelata servindu-i drept înveliș. Iar valul încercînd să pătrundă în barcă apăsa asupra obstacolului, turtindu-l cît mai mult peste fractură, mărindu-i astfel puterea de rezistență. Era ca un fel de compresă exterioară.

După ce mijlocul umflăturii fu împins în afară, marginile ei formară în interiorul „burdufului", de jur împrejurul spărturii și a tamponului, un fel de pungă circulară pe care neregularitățile spărturii o fixau pe loc, făcînd-o să stea și mai strîns lipită de peretele interior al bărcii. Gaura prin care pătrundea apa era astupată.

Dar nimic nu era mai nesigur. Reliefurile ascuțite ale spărturii care fixau prelata puteau oricînd s-o străpungă și, prin găurile acestea apa ar fi năvălit din nou. Gilliatt, în întunericul care domnea, nici nu-și dădea seama de acest lucru. Era puțin probabil ca tamponul să poată rezista pînă în zorii zilei. Zbuciumul lui Gilliatt nu mai era același ca mai înainte, dar el îl simțea crescînd pe măsură ce puterile îl părăseau.

Reîncepu să golească cala, dar brațele lui istovite abia mai puteau ridica ispolul plin cu apă. Era gol și tremura din tot corpul.

Gilliatt simţea apropierea sinistră a sfîrşitului.

Ca un fulger îi trecu prin minte ideea că o salvare ar mai fi posibilă. S-ar putea ivi o corabie în larg ! Un pescar care-ar trece din întîmplare prin apele celor două Douvres i-ar putea sări într-ajutor. Sosise momentul în care prezenţa unui colaborator era absolut necesar. Un om şi o lanternă, şi totul putea fi salvat. În tovărăşia cuiva, camera bărcii ar putea fi uşor golită : spărtura fiind astupată şi barca nemaiavînd această supraîncărcătură de lichid, s-ar ridica din nou deasupra, şi-ar recăpăta linia obişnuită de plutire, spărtura ar ieşi din apă, reparaţia ar putea fi efectuată, tamponul înlocuit imediat printr-o piesă de căptuşit vasele şi reparaţia provizorie transformată într-una definitivă. Altfel, Gilliatt trebuia să aştepte pînă-n zori. Să aştepte o noapte întreagă ! Întîrziere tragică, care i-ar putea aduce pieirea. Gilliatt trecea prin frigurile nerăbdării. Dacă din întîmplare s-ar ivi la orizont luminile vreunui vas, Gilliatt ar putea de pe înălţimea marii Douvre să-i atragă atenţia. Vremea era calmă, vîntul nu bătea defel, marea n-avea nici un val, iar un om care s-ar agita pe fondul cerului înstelat avea toate şansele să fie zărit. Nu există căpitan de vas sau chiar simplu patron al vreunei bărci de pescuit care, trecînd noaptea prin apele celor două Douvres, să nu-şi aţintească ocheanul în direcţia recifului ; e o măsură elementară de prevedere.

Gilliatt nădăjduia să fie văzut.

El se sui pe epavă, apucă frînghia cu noduri şi se urcă pe marea Douvre.

Nici o pînză la orizont. Nici o lumină. Cît vedeai cu ochii, marea era pustie.

Nici o posibilitate de-a fi ajutat, nici o posibilitate de a rezista.

Gilliatt, lucru care nu i se mai întîmplase niciodată pînă atunci, se simţi dezarmat.

El şi cu barca lui, cu maşina Durandei, cu toată truda lui de pînă atunci, cu toată izbînda, cu tot curajul lui erau menite abisului. Nu mai dispunea de nici un mijloc de luptă ; se lăsă în voia întîmplării. Cum ar fi putut împiedica fluxul să vină, apele să crească, noaptea să fie noapte?

Tamponul acesta era unicul său punct de sprijin. Gilliatt își sleise toate puterile și se despuiase complet ca să-l poată înjgheba și completa ; nu-l mai putea nici întări, nici mări ; tamponul, bun, rău cum era, nu mai putea fi schimbat, așa încît, în mod fatal, orice strădanie era de prisos. Acest bandaj improvizat în pripă peste spărtura bărcii era la discreția valurilor. Cum avea oare să se comporte acest obstacol inert ? Tamponul era acela care ducea în prezent lupta și nu Gilliatt. Peticul acesta, și nu spiritul unui om, înfrunta acum primejdia. Învolburarea unui singur val ar fi fost suficient ca să destupe gaura. Presiune mai mare sau mai mică ; la asta se reducea acum întreaga problemă.

Deznodămîntul depindea de o luptă mecanică între două cantități de energie. Gilliatt nu mai putea de acum înainte nici să-și ajute tovarășul de luptă, nici să țină piept dușmanului. Nu mai era decît un simplu spectator al vieții sau al morții sale. Acest om, care fusese întruchiparea unor calități supranaturale aproape, era, în momentul suprem, înlocuit printr-o forță de rezistență oarbă.

Nici una din marile încercări și nici una din spaimele prin care trecuse pînă atunci nu puteau fi comparate cu ceea ce resimțea el în clipa de față.

Punînd piciorul pe reciful Douvres, el se văzuse dintr-o dată înconjurat și oarecum înlănțuit de singurătate. Această singurătate nu numai că-l învăluise, dar pusese chiar stăpînire pe el. Mii de primejdii își arătaseră, dintr-o dată, colții. Vîntul era nelipsit, gata oricînd să răbufnească; marea la fel, gata oricînd să mugească. Cu neputință să pui căluș gîtlejului vîntoaselor ; cu neputință să smulgi colții din gura mării. Și, totuși, el s-a luptat ; om, el a înfruntat într-o luptă corp la corp oceanul, el s-a luat la trîntă cu vijelia.

Dar cîtor alte amenințări nu le-a ținut el piept ?! Cîtor lipsuri nu le-a făcut el față ?! Toate nenorocirile s-au abătut asupra lui. A fost nevoit să lucreze fără unelte, să ridice greutăți enorme, fără nici un ajutor, să rezolve probleme fără să aibă pregătirea necesară, să-și astîmpere foamea și setea fără nici un fel de provizii, să doarmă fără pat și fără acoperiș.

Pe acest recif, adevărată capră de tortură, el a fost supus, rînd pe rînd, la tot felul de cazne, de nenumăratele manifestări crîncene ale naturii, blajină ca o mamă cînd crede ea de cuviință, călău cînd are ea chef.

El a învins singurătatea, a învins foamea, a învins setea, a învins frigul, a învins febra, a învins greutățile muncii, a învins somnul. A întîlnit în cale, pentru a-i opri trecerea, toate piedicile unite împotriva lui. După lipsurile cele mai grele, forțele naturii ; după valurile mareéi, uraganul ; după vijelie, caracatița ; după monstru, spectrul.

Sinistră ironie finală ! În acest recif din care Gilliatt nădăjduia să iasă biruitor, Clubin, mort, îl privea rînjind.

Rînjetul spectrului era îndreptățit. Gilliatt se credea pierdut, Gilliatt se și vedea mort ca și Clubin.

Iarna, foamea, oboseala, demontarea piesă cu piesă a epavei, transbordarea mașinii, uraganul, vîntul, trăsnetul, caracatița, toate acestea nu însemnau nimica față de spărtura bărcii. Puteai lupta, și Gilliatt luptase, împotriva frigului cu ajutorul focului, împotriva foamei cu ajutorul scoicilor de pe stînci, împotriva setei cu ajutorul apei de ploaie, împotriva greutății operațiilor de salvare a mașinii cu ajutorul iscusinței și a energiei, împotriva fluxului și a vijeliei cu ajutorul stăvilarelor, împotriva caracatiței cu cuțitul. Împotriva spărturii, însă, n-aveai nimic.

Uraganul își lua în felul acesta sinistru rămas bun de la el. Era ultima sa lovitură, lovitură dată prin surprindere, atac furiș al învinsului împotriva învingătorului. Bătînd în retragere, vijelia mai arunca în urma ei această săgeată. Învinsul, fugind în dezordine, se întorcea și lovea din nou. Era lovitura trădătoare a abisului.

Poți lupta împotriva furtunii ; dar cum să lupți împotriva apei care se prelinge picătură cu picătură ?

Dacă tamponul ar ceda, dacă gaura s-ar deschide din nou, nimic n-ar mai putea salva „burduful" de la naufragiu. Ar fi fost ca atunci cînd se dezleagă brusc bandajul pus pe rana unei artere. Și, odată „burduful" scu-

fundat, cu supraîncărcătura pe care-o avea, nimic nu l-ar mai fi putut readuce la suprafață. Două luni de muncă titanică, de eforturi extraordinare, se terminau, așadar, printr-un dezastru complet. S-o ia de la capăt era cu neputință. Gilliatt nu mai avea nici fierăria, nici materialele necesare. Poate că în zorii zilei îi va fi dat să-și vadă tot rodul muncii lui scufundîndu-se încetul cu încetul, și pentru totdeauna, în abis.

Îngrozitor lucru să simți sub tine această forță întunecată !

Abisul îl trăgea spre el.

Odată barca înghițită de valuri, lui nu i-ar mai fi rămas decît să moară de foame și de frig, ca și celălalt, naufragiatul de pe stînca *Omul*.

Acest eroism fără seamăn se termina astfel prin neputință, această luptă formidabilă primită de bună voie, acest război purtat de un singur om împotriva tuturor forțelor coalizate ale naturii, această Iliadă întreprinsă de unul singur se încheia astfel prin deznădejde.

Gilliatt, pierdut, se uita la întinderea nesfîrșită din față.

Nu mai avea pe el nimic. Era gol în fața nemărginirii.

Și atunci, copleșit de întreagă această imensitate ale cărei rosturi nu le putea pătrunde, neștiind la ce trebuie să se mai aștepte, față în față cu întunericul, înconjurat de această beznă neînduplecată, de foșnetul apelor, al valurilor, al talazurilor, al hulei, al vîrtejurilor clocotitoare, al rafalelor, sub norii care pluteau pe cer, sub suflul vînturilor, sub forța uriașă pe care o simțea pretutindeni, avînd în jurul și dedesubtul lui oceanul, iar deasupra lui constelațiile, Gilliat se prăbuși deznădăjduit, renunță la luptă, se întinse pe spate pe o stîncă, cu fața îndreptată spre stele, învins și împreunîndu-și mîinile în fața adîncurilor cumplite ale cerului, el strigă nemărginirii : „Îndurare !"

Era singur în această noapte, pe această stîncă, în mijlocul acestei mări, răpus de oboseală, cu înfățișarea unui om lovit de trăsnet, gol ca un gladiator în arena circului.

I se părea că-și simte trupul destrămîndu-i-se în frig, în oboseală, în neputință, că devine una cu întunericul. Și ochii se închiseră.

Trecură cîteva ore.

Soarele răsări, strălucitor.

Primele raze luminară pe platoul marii Douvre o formă încremenită. Era Gilliatt.

Continua să stea întins pe stîncă.

Trupul său gol, înghețat și țeapăn, nu dădea nici un semn de viață. Pleoapele-i închise erau vinete. Cu greu s-ar fi putut spune dacă nu era un cadavru.

Soarele părea că-l privește.

Dacă acest om despuiat nu era mort, el era atît de aproape de moarte, încît cea mai slabă adiere de vînt rece ar fi fost de ajuns ca să-l răpună.

Vîntul începu să sufle, însă un vînt călduț și înviorător ; adierea primăvăratecă a lunii mai.

Între timp, soarele se înălța pe adînca boltă albastră; razele sale, acum mai puțin orizontale, se împurpurau. Lumina sa se transformă în căldură. Ea îl învălui pe Gilliatt.

Gilliatt nici nu mișcă. Dacă mai respira, o făcea cu răsuflarea aceea gata să se stingă, care abia dac-ar fi aburit o oglindă.

Soarele continua să se înalțe pe cer, razele sale căzînd din ce în ce mai puțin pieziș peste Gilliatt. Vîntul, care la început nu fusese decît căldicel, era acuma cald.

Corpul acela țeapăn și gol nu făcea încă nici o mișcare; totuși, pielea părea mai puțin vînătă.

Soarele, cu cît se apropia mai mult de zenit, cu atît razele-i cădeau mai perpendicular pe platoul Douvres. Din înaltul cerului se revărsa o ploaie de lumină ; vasta răsfrîngere a luminii de către marea albastră se uni cu căldura soarelui ; stînca începu să se încingă și încălzi omul.

Un suspin adînc săltă pieptul lui Gilliatt.

Trăia.

Soarele continua să-l învăluie în razele sale mîngîietoare, acum aproape fierbinți. Vîntul, vînt de amiază și aproape vînt de vară, se apropie de Gilliatt ca o gură, suflînd ușor.

Gilliatt începu să miște.

Pacea mării era de nedescris... Murmura ca o doică lîngă pruncul ei. Valurile păreau că leagănă reciful.

Păsările de mare, care-l cunoșteau bine pe Giliatt, zburau deasupra lui, neliniștite. Nu cu neliniștea lor sălbatică de odinioară, ci o neliniște duioasă. Scoteau strigăte scurte. Păreau că-l cheamă. Un pescăruș, care-l îndrăgise pesemne, merse cu familiaritatea pînă acolo, încît veni aproape de tot. Începu să-i vorbească. Se părea că Gilliatt nu-l aude. Pescărușul îi sări pe umăr și-i ciuguli ușurel buzele.

Gilliatt deschise ochii.

Păsările, bucuroase și speriate în același timp, își luară zborul.

Gilliatt se ridică în picioare, se întinse, așa cum face leul cînd se trezește din somn, alergă pe marginea platformei și privi dedesubtul lui defileul îngust dintre cele două Douvres.

„Burduful" era la locul său, nevătămat. Tamponul rezistase ; se vede că marea nu-l maltratase din cale-afară.

Totul era salvat.

Lui Gilliatt îi trecuse oboseala. Forțele i se refăcuseră. Leșinul în care căzuse fusese un somn adînc, odihnitor.

Goli „burduful", deșertă toată apa din cală și spărtura ieși la suprafață, se îmbrăcă, bău, mîncă și se simți plin de voioșie.

Spărtura, studiată la lumina zilei, cerea mult mai multă osteneală decît își închipuise Gilliatt la început. Era o avarie destul de gravă. Abia dacă-i ajunse ziua întreagă pentru a o repara.

A doua zi, în zori, după ce desfăcu barajul și deschise din nou intrarea defileului, îmbrăcat în zdrențele cu care reușise să astupe spărtura, avînd asupra lui cingătoarea lui Clubin și cei șaptezeci și cinci de mii de franci, în picioare pe „burduful" reparat, lîngă mașina pe care o salvase, pe o mare admirabilă și bucurîndu-se de un vînt prielnic, Gilliatt ieși din reciful Douvres.

Porni spre Guernesey.

În momentul în care se îndepărta de recif, dac-ar fi fost acolo cineva, l-ar fi putut auzi fredonînd aria „Bonny Dundee".

Partea a treia

*

DÉRUCHETTE

NOAPTE ȘI LUNĂ

Clopotul din port

Astăzi Saint-Sampson e aproape un oraș ; acum patruzeci de ani Saint-Sampson era aproape un sat.

Cînd venea primăvara și clăcile de iarnă luau sfîrșit, locuitorii scurtau serile și se culcau de cum se înnopta. Saint-Sampson era una din vechile parohii în care clopotele anunțau stingerea și care păstrase obiceiul de-a sufla în lumînare foarte devreme. Oamenii se culcau și se sculau o dată cu găinile.

Trebuie să mai adăugăm că locuitorii din Saint-Sampson sînt, cu excepția cîtorva familii de burghezi înstăriți, în marea lor majoritate, cioplitori de piatră și tîmplari. Portul e un port pentru reparatul vaselor. Cît e ziua de mare se scot pietre din cariere și se fabrică scînduri groase pentru vapoare ; ici cazmaua, colo ciocanul. Fără întrerupere se lucrează la prelucrarea lemnului de stejar și a granitului. Seara, muncitorii cad frînți de oboseală și somnul lor e ca de plumb. Munca istovitoare face somnul greu.

Într-o seară de pe la începutul lunii mai, după ce se uitase cîteva clipe la cornul lunii ce se strecura printre arbori și ascultase pașii Déruchettei care se plimba singură în răcoarea nopții prin grădina „Neînfricatelor", mess Lethierry intrase în camera sa așezată cu fața spre port și se culcă. Douce și Grace se culcaseră și ele. În afară de Déruchette, toată lumea din casă dormea. Toată lumea dormea de asemenea și în Saint-Sampson. Ușile și ferestrele erau pretutindeni închise. Pe străzi, nici o mișcare. Ici-colo, rare lumini pîlpîind ca sclipirea ochilor gata să se închidă împurpurau ferestruiele din acoperișuri, semn că se culcau și servitorii. Trecuse cîtva timp de cînd bătuse orele nouă în străvechea clopotniță romană, acoperită de iederă, care împarte cu biserica Saint-Brelade din Jersey ciudățenia de-a purta o dată formată

din patru de unu : 1111 ; ceea ce înseamnă anul una mie o sută unsprezece.

Popularitatea lui mess Lethierry la Saint-Sampson se datora succesului său. Succesul dispărînd, în juru-i se crease golul. Îţi vine să crezi că ghinionul e molipsitor şi că oamenii fără noroc sînt ciumaţi, atît e de rapidă punerea lor în carantină. Tinerii din „familiile bune" o ocoleau pe Déruchette. Izolarea din jurul casei „Neînfricatelor" era atît de mare, încît nici nu se aflase acolo despre micul eveniment de mare importanţă locală, care pusese în fierbere tot portul Saint-Sampson, în ziua aceea. Rectorul parohiei, reverendul Joë Ebenezer Cuadray, devenise om bogat. Unchiul său, ilustrul decan din Saint-Asaph, îşi dăduse sfîrşitul la Londra. Ştirea fusese adusă de corabia poştală *Cashemere*, care sosise din Anglia chiar în dimineaţa aceea şi al cărei catarg se zărea în rada portului Saint-Pierre. *Cashemere* urma să plece a doua zi la amiază la Southampton şi, după cum se spunea, avea să ia la bord şi pe reverendul rector, rechemat în mare grabă în Anglia pentru deschiderea oficială a testamentului, fără să mai menţionăm celelalte chestiuni urgente legate de primirea unei mari moşteniri. De dimineaţă pînă seara, lumea din Saint-Sampson a răstălmăcit în fel şi chip evenimentul. *Cashemere*, reverendul Ebenezer, unchiul său decedat, bogăţia sa, plecarea lui, posibila avansare în viitor, toate acestea au format fondul freamătului... O singură casă, unde nu se aflase nimic, rămăsese tăcută, casa „Neînfricatelor".

Mess Lethierry se trîntise în hamac, aşa îmbrăcat cum era. De cînd cu catastrofa Durandei, a sta în hamac era pentru el o alinare. A sta lungit pe patul lui de mizerie este leacul pe care-l încearcă orice prizonier, şi mess Lethierry era prizonierul propriei sale mîhniri. Se culca ; era doar un răgaz, o pauză pentru a-şi recăpăta forţele şi a-şi alunga gîndurile negre. Dormea el oare ? Nu. Veghea el oare ? Nu. La drept vorbind, de două luni şi jumătate — căci trecuseră de atunci două luni şi jumătate — mess Lethierry trăia într-o stare de somnambulism. Nu-şi venise complet în fire. Era în starea aceea tulbure şi confuză pe care-o cunosc toţi cei copleşiţi de o mare deznădejde. Ideile care-i pluteau prin minte nu erau propriu-zis gîndire, somnul său nu era propriu-zis odihnă. Ziua nu era un om treaz, noaptea nu era un om adormit.

Era în picioare, apoi culcat, atît şi nimic mai mult. Cînd stătea lungit în hamacul său, uita un pic de toate şi el numea asta somn ; deasupra lui pluteau vedenii, iar înăuntrul lui un nor nocturn, plin de feţe nedesluşite, îi învăluia creierul ; împăratul Napoleon îi dicta memoriile, avea mai multe Déruchette, păsări bizare stăteau cocoţate pe arbori, străzile din Lons-le-Saulnier se transformau în şerpi. Coşmarul era răstimpul de odihnă al deznădejdii. Îşi petrecea nopţile visînd şi zilele dus pe gînduri.

Stătea uneori cîte o după-amiază întreagă încremenit la fereastra camerei sale care, vă reamintiţi, dădea spre port, cu ochii în jos, cu capul între mîini, cu coatele sprijinite de pervazul de piatră, nepăsător faţă de tot ce se petrecea în jurul său, privind ţintă la vechiul inel de fier fixat în zidul casei sale, la o mică distanţă de fereastră, unde odinioară acosta Durande. Se uita la rugina care se aşternea peste inelul acesta.

Viaţa lui mess Lethierry se reducea la o înşiruire de acte mecanice.

Mess Lethierry medita tot timpul — dacă faptul de-a fi absorbit de gînduri se poate numi meditaţie — prăbuşit într-un fel de prăpastie tulbure. De multe ori lăsa să-i scape vorbe pline de amărăciune, ca acestea : „Nu-mi mai rămîne decît să-mi cer de la Cel de Sus foaia de drum".

Trebuie notată o contradicţie în firea lui Lethierry, tot atît de complexă ca şi acea a mării, al cărei produs, ca să spunem aşa, era : mess Lethierry nu se ruga niciodată.

Nu exista pentru el, în starea sufletească în care se găsea, decît o singură imagine clară : surîsul Déruchettei. Dincolo de surîsul acesta, totul era cufundat în întuneric.

De cîtva timp, fără îndoială dn cauza pierderii Durandei, a cărei lovitură o resimţea şi ea, fermecătorul surîs al Déruchettei era din ce în ce mai rar. Părea frămîntată de gînduri. Micile ei gingăşii de păsărică şi de copil dispăruseră. N-o mai vedeai dimineaţa, cînd lovitura de tun anunţa ivirea aurorei, făcînd o plecăciune şi spunînd soarelui care răsărea : „Bon... jour. Intraţi, vă rog". Avea uneori o înfăţişare foarte serioasă, lucru trist la o făptură atît de drăgălaşă. Îşi dădea totuşi toată silinţa să rîdă şi să-l distreze pe mess Lethierry, dar veselia ei se întuneca pe zi ce trecea şi se prăfuia, ca aripile unui fluture străpuns de un ac. Să mai adăugăm că, fie din cauza mîhnirii

pe care o resimțea pentru mîhnirea unchiului ei, căci există dureri care se răsfrîng de la o persoană la alta, fie din alte cauze, ea părea să aibă acum o mare înclinație pentru religie. Pe vremea fostului rector, domnul Jaquemein Hérode, ea nu se ducea, se știe, decît de patru ori pe an la biserică. Acuma, însă, mergea foarte des. Nu lipsea de la nici o slujbă, nici duminica, nici joia.

Seara, ori de cîte ori era vreme frumoasă, ea se plimba o oră sau două prin grădina „Neînfricatelor". Se plimba întotdeauna singură și era aproape tot atît de îngîndurată ca și mess Lethierry. Déruchette se culca întotdeauna cea din urmă.

Mess Lethierry, din cauza vălului care i se așternuse deasupra minții, nu băgă de seamă aceste mici schimbări în obiceiurile Déruchettei. De altfel, el nu avea nimic din firea plictisitoare a unei guvernante bătrîne. Nu băgase de seamă nici măcar cît de regulat se ducea Déruchette la biserică. Dîrz în prejudecățile sale împotriva a tot ceea ce ține de biserică — lucruri și oameni — el n-ar fi privit cu ochi buni regularitatea cu care frecventa Déruchette biserica.

Asta nu însemna că starea lui sufletească nu era pe punctul de a se schimba și ea. Mîhnirea — asemenea unui nor — își schimbă mereu forma.

Oamenii dintr-o bucată, am mai spus-o, sînt cîteodată, cînd vin nenorocirile peste ei, puternic zdruncinați, dar nu doborîți. Oamenii căliți sufletește, de felul lui Lethierry, reacționează după un anumit timp.

În momentul în care-l întîlnim din nou, toropeala în care căzuse în primul moment al desperării sale începuse, de aproape o săptămînă, să se risipească ; fără a fi mai puțin trist, Lethierry vădea ceva mai multă vlagă, era mereu întunecat, dar nu mai era morocănos ; începea să-și dea din nou seama, într-o oarecare măsură, de faptele și evenimentele din jur ; și începea să resimtă ceva din acel fenomen care s-ar putea numi reintrarea în viața reală.

Astfel, în timpul zilei, pe cînd stătea în camera joasă, el nu asculta cuvintele oamenilor, dar le auzea. Într-o dimineață, Grace veni triumfătoare să anunțe Déruchettei că mess Lethierry desfăcuse banderola unui ziar.

Ceea ce l-a readus pe mess Lethierry la simțul realității a fost o întîmplare care l-a zguduit puternic.

Să povestim ce anume îl zguduise.

Într-o după-amiază, între 15 și 20 aprilie, se auziră în ușa sălii joase din casa „Neînfricatelor" cele două lovituri care anunță sosirea factorului poștal. Douce deschise ușa. Era într-adevăr o scrisoare.

Scrisoarea fusese expediată de pe mare. Era adresată lui mess Lethierry. Purta ștampila *Lisboa* [1].

Douce duse scrisoarea lui mess Lethierry, care era închis în camera lui. El luă scrisoarea, o puse în mod mecanic pe masă și nici nu se uită măcar la ea.

Scrisoarea rămase pe masă o săptămînă întreagă, fără să fie deschisă.

Se întîmplă totuși ca într-o dimineață Douce să spună lui mess Lethierry :

— Domnule, pot șterge praful care s-a așternut peste scrisoarea dumitale ?

Lethierry păru că se trezește.

[1] Lisboa — numele portughez al Lisabonei, capitala Portugaliei.

— E adevărat — spuse el.
Și deschise scrisoarea.
Citi următoarele :
„Pe mare, 10 martie.
Lui mess Lethierry din Saint-Sampson.
Veți citi cu plăcere știrile mele. Mă aflu pe *Tamaulipas*, în drum spre Țara Urmelor Pierdute. Printre oamenii din echipaj se găsește un marinar pe nume Ahier-Tostevin din Guernesey, care, spre deosebire de mine, se va reîntoarce și va avea multe lucruri de povestit. Mă folosesc de întîlnirea cu vasul *Hernan Cortéz*, care se îndreaptă spre Lisabona, pentru a vă trimite această scrisoare. Oricît v-ar surprinde acest lucru, trebuie să știți că sînt un om cinstit.
Cel puțin tot atît de cinstit ca și sieur Clubin.
Nădăjduiesc că știți cele ce s-au întîmplat ; totuși, socot că nu e de prisos să vi le comunic și eu.
Iată faptele :
V-am restituit banii.
Am împrumutat de la dumneavoastră, este drept, într-un fel cam necinstit, cincizeci de mii de franci. Înainte de-a părăsi Saint-Malo, am încredințat omului dumneavoastră de încredere, sieur Clubin, spre a vă fi remise, trei bancnote de cîte o mie de lire sterline fiecare, ceea ce echivalează cu șaptezeci și cinci de mii de franci. Sper că veți găsi această restituire satisfăcătoare.
Sieur Clubin a luat apărarea intereselor dumneavoastră și a încasat banii dumneavoastră cu energie. Mi s-a părut chiar foarte zelos ; aceasta e și cauza pentru care vă informez despre cele petrecute.
Celălalt om de încredere al dumneavoastră,

Rantaine

Post-scriptum. Sieur Clubin avea un revolver și acesta-i motivul pentru care nu am chitanță."
Atingeți peștele-torpilă, atingeți o butelie de Leyda încărcată, veți simți ceea ce a simțit mess Lethierry citind această scrisoare.
Cele cuprinse în plicul acesta, pe această foaie de hîrtie împăturită și căreia în primul moment îi dăduse atît de puțină atenție, erau de natură să provoace o adevărată comoție.

Recunoscu scrisul, recunoscu semnătura. Cît privește faptul despre care era vorba în scrisoare, la început el nu înțelese nimic.

Zguduirea fu atît de puternică, încît își veni complet în fire.

Relatarea uimitoare cu privire la cei șaptezeci și cinci de mii de franci încredințați de Rantaine lui Clubin fiind o enigmă, ea constituia latura utilă a șocului, întrucît forța creierul lui Lethierry să lucreze. A face o presupunere, asta înseamnă pentru creier o îndeletnicire sănătoasă. Rațiunea se deșteaptă, logica e chemată în ajutor.

De cîtva timp, opinia publică din Guernesey începuse să reconsidere cazul lui Clubin, omul cinstit care fusese ani de-a rîndul admis în mod unanim în sanctuarul stimei. Lumea își punea întrebări, unii începură să se îndoiască, se făceau rămășaguri pentru și contra. Fapte ciudate începură să iasă la iveală. Purtările lui Clubin începură să apară în adevărata lor lumină, adică deveneau negre.

O anchetă judiciară se deschisese la Saint-Malo, pentru a se ști ce se întîmplase cu grănicerul 619. Justiția îndreptă cercetările ei pe un făgaș greșit, ceea ce i se întîmplă deseori. Ea pornise de la presupunerea că grănicerul de coastă trebuie să fi fost ademenit de Zuela și îmbarcat pe *Tamaulipas*, în drum spre Chile. Această ipoteză ingenioasă atrase după sine o serie de alte concluzii greșite. Miopia justiției nici nu-l zărise măcar pe Rantaine. Dar, în cursul cercetărilor, magistrații instructori descoperiră și alte urme. Întunecata afacere se complicase. Clubin își făcuse intrarea în misterul care învăluia cazul. Se stabilise o coincidență, poate o legătură între plecarea lui *Tamaulipas* și pierderea Durandei. În cîrciuma de la poarta Dinan, unde Clubin credea că nu-l cunoaște nimeni, fusese recunoscut ; patronul cîrciumii își spusese cuvîntul : Clubin cumpărase o sticlă de rachiu. Pentru cine ? Armurierul de pe strada Saint-Vincent de asemenea vorbise ; Clubin cumpărase un revolver. Pentru a-l folosi împotriva cui ? Hangiul de la Hanul lui Jean vorbise : Clubin lipsise fără nici un motiv de mai multe ori de la han. Căpitanul Gertrais-Gaboureau vorbise : Clubin se încăpățînase cu tot dinadinsul să plece, deși fusese prevenit și deși știa foarte bine că avea de luptat cu ceața. Echipajul Durandei vorbise. De fapt,

încărcătura vasului fusese făcută la voia întîmplării și marfa aruncată de-a valma în cala vasului, neglijență ușor de înțeles atunci cînd căpitanul are de gînd să scufunde vaporul. Pasagerul din Guernesey vorbise : Clubin crezuse că vaporul eșuase pe stîncile Hanois. Locuitorii din Torteval vorbiseră : cu cîteva zile înainte de naufragiul Durandei, Clubin venise acolo și se plimbase pe drumul ce duce la Plainmont, care se învecinează cu stîncile Hanois. Avea cu el un sac-valiză. „Plecase cu el și se întorsese fără". Căutătorii de cuiburi vorbiseră ; se părea că povestea lor putea fi pusă în legătură cu dispariția lui Clubin, cu singura condiție ca strigoii să fie înlocuiți cu contrabandiștii. În sfîrșit, „casa cu stafii" din Plainmont vorbise și ea : oamenii hotărîți să lămurească misterul escaladaseră zidul și ce găsiră înăuntru ? Tocmai sacul-valiză al lui Clubin. Judecătoria din Torteval puse mîna pe valiză și dispuse să fie deschisă. Conținea provizii alimentare, un ochean, un cronometru, îmbrăcăminte bărbătească și rufărie purtînd inițialele lui Clubin. În discuțiile care avură loc la Saint-Malo și Guernesey, toate aceste fapte, înlănțuite între ele, duceau la concluzia că Clubin voise să comită un act de baraterie [1]. Se făcea legătura între tot felul de indicii confuze, se constata un dispreț ciudat față de sfaturile primite, o acceptare a riscurilor ceții, o neglijență care da de bănuit în ceea ce privea încărcătura vasului, o sticlă de rachiu, un timonier beat, înlocuirea timonierului cu căpitanul, o manevră a cîrmei despre care, în cazul cel mai bun, putea fi socotită neîndemînatică. Eroismul de a rămîne pe epavă se transforma în ticăloșie. Clubin, de altminteri, se înșelase asupra stîncilor. Intenția de baraterie, odată admisă, era lesne de înțeles de ce alesese Clubin tocmai stîncile Hanois, de unde se putea ajunge cu ușurință la țărm înot, și odată ajuns la țărm, ar fi rămas cîtva timp în „casa cu stafii", așteptînd ocazia de a fugi. Sacul-valiză, proviziile acestea pentru cazuri neprevăzute constituiau proba probelor. Ce legătură exista între această aven-

---

[1] Baraterie — fraudă comisă de un căpitan în dauna încărcăturilor.

tură și cealaltă întîmplare, aceea a dispariției grănicerului de coastă, era un lucru pe care nu-l înțelegea nimeni. Se bănuia că există o legătură între ele ; dar atît și nimic mai mult. Se întrevedea, cu privire la grănicerul de coastă nr. 619, o întreagă tragedie. Clubin putea să nu fi jucat nici un rol, dar îl zăreai între culise.

Barateria nu explica însă totul. Mai rămînea un revolver fără de nici o întrebuințare. Acest revolver își avea, probabil, rolul în cealaltă afacere.

Oamenii din popor știu să adulmece și nu dau niciodată greș. Instinctul public e foarte priceput în restabilirea adevărului, bizuindu-se numai pe întîmplări neînsemnate și pe crîmpeie. Numai că faptele acestea din care se desprindea probabilitatea existenței unui act de baraterie dădeau naștere la serioase îndoieli.

Faptele se legau strîns între ele, totul concorda ; lipsea însă baza.

Nu scufunzi un vapor pentru plăcerea de a-l scufunda. Nu te expui unei serii întregi de primejdii ca ceața, reciful, înotul, ascunzătoarea și fuga, fără nici un scop anumit. Ce scop a urmărit oare Clubin ?

I se vedea fapta, dar nu i se vedea încă motivul.

De aici, îndoiala din mintea multora. Unde nu există motiv, se pare că nu există nici faptă.

Lacuna era serioasă.

Or, scrisoarea lui Rantaine venea să umple această lacună.

Această scrisoare dezvăluia motivul lui Clubin. O pradă de șaptezeci și cinci de mii de franci.

Rantaine era *deux ex machina* [1]. El cobora din nori cu lumînarea în mînă.

Scrisoarea lui arunca lumină deplină asupra acestui caz.

Ea explica totul și, fără să mai fie nevoie, anunța și o mărturie, aceea a lui Ahier-Tostevin.

Și, fapt hotărît, ea explica și felul în care fusese folosit revolverul.

---

[1] Deus ex machina — zeul din mașină (expresie latină).

Fără îndoială că Rantaine era extrem de bine informat. Scrisoarea lui te făcea să vezi cît se poate de clar cele întîmplate.

Nici o circumstanță atenuantă pentru ticăloșia lui Clubin. El pusese la cale naufragiul ; dovada acestei premeditări o formau proviziile adăpostite în „casa cu stafii". Și, chiar presupunînd că ar fi fost nevinovat și admițînd că naufragiul era o simplă întîmplare, n-ar fi trebuit el oare, în ultimul moment, cînd se hotărîse să se sacrifice pe epavă, să încredințeze cei șaptezeci și cinci de mii de franci ai lui mess Lethierry oamenilor care se salvau pe șalupă ? Adevărul sărea în ochi. Dar ce se întîmplase după aceea cu Clubin ? Fusese, probabil, victima propriei sale greșeli. Fără îndoială că pierise pe reciful Douvres.

Acest eșafodaj de presupuneri, foarte conforme, după cum se vede, cu realitatea, preocupă timp de mai multe zile spiritul lui mess Lethierry. Scrisoarea lui Rantaine îi făcu serviciul de a-l obliga să gîndească. După cea dintîi zguduire a surprizei, el făcu efortul de a începe să gîndească. Apoi făcu și celălalt efort, mai greu încă, acela de a se informa. Fu obligat să primească și chiar să caute oameni cu care să poată sta de vorbă. După opt zile redevenise, pînă la un anumit punct, un om practic, putea să-și concentreze gîndurile și era aproape vindecat. Ieșise din starea tulbure în care se aflase pînă atunci.

Scrisoarea lui Rantaine, admițînd că mess Lethierry ar fi putut nutri oarecare speranță în ceea ce privește restituirea banilor furați, făcu să i se risipească și această ultimă iluzie.

La catastrofa Durandei ea avea să adauge un nou naufragiu, acela al celor șaptezeci și cinci de mii de franci. Ea îl repuse pe Lethierry în posesia acestei sume doar atîta timp cît îi trebui ca să-și dea seama că a pierdut-o. Această scrisoare îi dezvălui cît era de ruinat.

Din această cauză, el resimți o durere nouă și foarte puternică, despre care am amintit adineauri. Începu, lucru pe care nu-l mai făcuse de două luni, să se pre-

ocupe de casă, de ceea ce se va întîmpla cu ea, de schimbările pe care va trebui să i le aducă. Supărări mici care te împungeau cu mii de ace, aproape mai rele decît deznădejdea. Să fii lovit de o nenorocire în rate, să lupţi pas cu pas ca să recucereşti terenul pe care faptul împlinit ţi l-a răpit, e ceva îngrozitor. Cu nenorocirea care vine ca o avalanşă te mai împaci, cu aceea care vine picătură cu picătură — niciodată. Nenorocirea care te loveşte dintr-o dată te copleşeşte, dar amănuntul te tortureazǎ. Adineauri, catastrofa te fulgera, acuma ea te hărţuieşte.

E umilirea care vine să agraveze prăbuşirea. E o a doua nimicire, care se adaugă celei dintîi şi-i dezgustătoare. Cobori încă o treaptă în neant. După linţoliu, vin zdrenţele.

Să reflectezi la decăderea ta. Nu există gînd mai ucigător.

Să fii ruinat pare nimica toată. Lovitură violentă ; brutalitatea soartei ; o catastrofă care te loveşte o dată pentru totdeauna. Fie. O accepţi. Totul s-a sfîrşit. Eşti ruinat. Bine, ai murit. Dar nu. Eşti viu. Chiar de-a doua zi îţi dai seama de asta. Cum ? Prin mii de înţepături. Cutare trecător nu te mai salută, facturile negustorilor încep să curgă. Iată un duşman care rîde de ultimul joc de cuvinte al lui Arnal, dar asta n-are importanţă, jocul de cuvinte îi pare atît de amuzant tocmai din cauză că te vede că eşti ruinat. Citeşti decăderea ta chiar şi în privirile celor indiferenţi ; cei care luau masa la tine găsesc că făceai prea mare risipă servind trei feluri de bucate la prînz ; cusururile tale sar în ochi tuturor ; nerecunoştinţa, nemaiaşteptînd nimic din partea ta, îşi dă arama pe faţă ; toţi imbecilii au prevăzut ceea ce ţi se întîmplă acum ; cei răi te sfîşie, iar cei şi mai răi te deplîng. Şi-apoi, sute de nimicuri josnice. Greaţa urmează lacrimilor. Pînă acum beai vin, vei bea de acum înainte cidru. Două servitoare ! ? Una e de prisos ! Va trebui s-o dai afară pe una şi s-o împovărezi peste măsură pe cealaltă. Sînd prea multe flori în grădină, ai să sădeşti în locul lor cartofi. Dăruiai fructele prietenilor, acum le vei vinde

în piață. La masă toată lumea tace. Ți se pare că toți cei din jur îți poartă pică. Chipurile celor dragi sînt îngrijorate. Iată ce înseamnă să decazi. Nu mori o singură dată, ci mori în fiecare zi. Să cazi nu înseamnă nimic, e cuptorul cel mare încins. Să decazi înseamnă moarte lentă, la flacără mică.

În seara despre care am vorbit și care era una dintre cele dintîi seri de mai, Lethierry, lăsînd-o pe Déruchette să se plimbe în grădină sub clar de lună, se culcase mai trist ca oricînd.

Toate aceste amănunte meschine și dezgustătoare, complicații ale averilor pierdute, toate aceste preocupări de puțină importanță, care încep prin a fi plictisitoare și sfîrșesc prin a fi jalnice, se îmbulzeau în capul lui. Mohorîtă îngrămădire de necazuri de tot felul. Mess Lethierry își simțea prăbușirea definitivă. Ce aveau să se facă ? Ce avea să se întîmple cu ei ? Ce sacrificii va trebui să impună Déruchettei ? Pe care s-o concedieze, pe Douce sau pe Grace ? Vor fi siliți oare să vîndă casa „Neînfricatelor" ? Nu vor trebui oare să părăsească insula ? Să nu fi nimic acolo unde ai fost totul, e o decădere pe care n-o poate suporta nimeni.

Și cînd te gîndești că totul s-a sfîrșit ! Și cum era oare posibil să nu-ți reamintești de cursele acelea care legau Franța cu arhipelagul, de plecările acelea de marți și reîntoarcerile de vineri, de mulțimea aceea de pe chei, de marile încărcături, de activitatea aceea febrilă, de bogățiile acelea, de navigația aceea directă și curajoasă, de mașina aceea, căreia omul îi imprimă voința sa, de căldarea aceea atotputernică, de fumul acela, de viața aceea ?! Vaporul e completarea busolei ; busola indică drumul cel bun, aburul o urmează. Una propune, cealaltă execută. Unde se găsea oare acum Durande a lui, această minunată și maiestuoasă Durande, această stăpînă a mării, această regină care-l încoronase rege ? ! După ce-ai fost în țara ta omul de idei, omul de succes, omul care revoluționează, să renunți ! Să abdici ! Să nu mai fi nimic ! Să stîrnești rîsul ! Să fii un sac în care-a fost cîndva ceva ! Să fii trecutul, după ce-ai fost viitorul !

Să ajungi să te compătimească cu un aer protector toţi idioţii! Să vezi cum triumfă rutina, încăpăţînarea, deprinderile învechite, egoismul, ignoranţa! Să vezi cum îşi reîncep stupidele lor curse cuterele acelea demodate, aruncate de colo pînă colo pe valuri! Să vezi întinerind toate vechiturile! Să-ţi vezi ratată întreaga viaţă! După ce-ai fost însăşi lumina, să dispari în umbră! Ah! Ce minunat era să vezi pe valurile mării acel roş mîndru, acel cilindru uriaş, acea coloană cu capitel de fum, acea columnă mai semeaţă decît coloana Vendôme [1], căci pe aceasta din urmă nu-i decît un om, pe cînd pe cealaltă e însuşi progresul! Oceanul era dedesubt. Era certitudinea plutind în largul mării. Şi toate acestea au putut fi văzute pe insula asta mică, în acest mic port, în acest mic Saint-Sampson. Da, toate acestea au fost văzute! Da, au fost văzute, şi nu vor mai fi văzute niciodată de-acum înainte.

Toată obsesia asta a părerilor de rău îl tortura pe Lethierry. Gîndurile par uneori că plîng în hohote. Niciodată poate nu resimţise cu mai multă amărăciune pierderea suferită. O anumită stare de toropeală urmează acestor accese acute. Sub povara acestei tristeţi, el aţipi.

Rămase aproape două ore cu ochii închişi, mai şi adormi puţin, dar gîndi mult, cu minte înfierbîntată. Toropeala ascunde o adîncă activitate a creierului, foarte obositoare. Mai tîrziu, către ora douăsprezece, poate puţin mai devreme sau puţin mai tîrziu se smulse din somnolenţă. Se deşteptă, deschise ochii şi pe fereastra care se afla în faţa hamacului văzu un lucru extraordinar. În faţa ferestrei se contura o siluetă. O siluetă nemaipomenită. Coşul unui vapor cu aburi.

Mess Lethierry se ridică brusc. Hamacul se legănă, ca zguduit de furtună. Lethierry privi cu atenţie. În faţa ferestrei era o vedenie. Portul, inundat de lumina lunii, se încadra între tocurile ferestrei, şi-n această lumină, foarte aproape de casă, se contura, dreaptă, rotundă şi neagră, o siluetă superbă.

---

[1] Coloana Vendôme — coloană înălţată în Piaţa Vendôme din Paris, în amintirea victoriilor militare ale lui Napoleon.

În fața ochilor săi se afla coșul unei mașini.

Lethierry sări jos din hamac, alergă la fereastră, o deschise, se aplecă în afară și-o recunoscu. Coșul Durandei stătea în fața lui. Era la locul său obișnuit.

Cele patru lanțuri ale sale îl țineau legat de marginile unui vas, înăuntru căruia, sub coș, se distingea o masă cu o formă foarte complicată.

Lethierry se dădu înapoi, se întoarse cu spatele la fereastră și căzu iarăși în hamac.

Se întoarse și văzu din nou arătarea.

Un moment mai tîrziu, cît ai clipi din ochi, fu pe chei, ținînd în mînă un felinar.

De vechiul inel de acostare al Durandei era legată o barcă în care, la pupa ei, se găsea un bloc masiv de unde ieșea coșul drept, care se înălța în fața ferestrei casei „Neînfricatelor". Partea dinainte a vasului trecea dincolo de colțul casei, fiind la nivel cu cheiul.

În vas nu era nimeni.

Vasul avea o formă caracteristică, pe care întregul Guernesey ar fi putut-o descrie. Era „burduful".

Lethierry sări înăuntru. Alergă la masa care se vedea dincolo de catarg. Era mașina.

Era acolo, întreagă, completă, neatinsă, așezată cu grijă pe postamentul ei de fontă ; căldarea era și ea intactă ; arborele roților stătea drept în picioare și era legat alături de căldare ; pompa aspiratoare era la locul ei ; nu lipsea nimic.

Lethierry examină mașina.

Luna și felinarul se ajutau reciproc spre a o lumina.

Cercetă cu de-amănuntul întregul mecanism. Văzu cele două lăzi care se găseau alături. Privi arborele roților.

Merse în cabină. Era goală.

Reveni lîngă mașină și o atinse cu mîna. Își vîrî capul în căldare. Îngenunche pentru a-i cerceta interiorul.

Puse felinarul în cuptor și razele lui luminau întreaga mașină, dînd impresia înșelătoare a unei mașini în care arde focul.

Apoi izbucni într-un hohot de rîs și, ridicîndu-se în picioare, cu ochii ațintiți asupra mașinii, cu brațele ridicate spre coșul vaporului, strigă : „Ajutor !"

Clopotul portului se afla pe chei doar la cîțiva pași ; el alergă spre el, apucă lanțul cu putere și trase clopotul cu violență.

Iarăși clopotul din port

Gilliatt, într-adevăr, după o traversare fără incident, dar cam înceată din cauza greutății încărcăturii „burdufului", ajunsese la Saint-Sampson pe înnoptate, mai aproape de ora zece decît de ora nouă.

Gilliatt calculase timpul sosirii. Fluxul atingea jumătate din înălțimea sa maximă. Era o noapte cu lună și apa era adîncă ; se putea intra în port.

Micul port era adormit. Doar cîteva vase ancorate, cu velele înfășurate, cu gabia și cruceta [1] capelate [2] și cu felinarele stinse. În depărtare se zăreau cîteva nave în reparație, în bazinul de carenaj, golite de apă.

Gilliatt, imediat ce trecu de intrarea strîmtă din fața portului, examină portul și cheiul. Nu se vedea nicăieri lumină, nici în casa „Neînfricatelor", nici în altă parte. Nu se vedea nici un trecător, în afară de unul singur poate, un bărbat, care intrase în locuința portului sau ieșise de acolo. Și nici nu puteai fi sigur dacă era într-adevăr cineva, căci noaptea imaginile sînt înșelătoare, iar razele lunii țes numai obiecte nedeslușite. Depărtarea se adăuga întunericului. Casa preotului se afla situată în acea vreme de cealaltă parte a portului, într-un loc unde se află azi un bazin de carenaj descoperit.

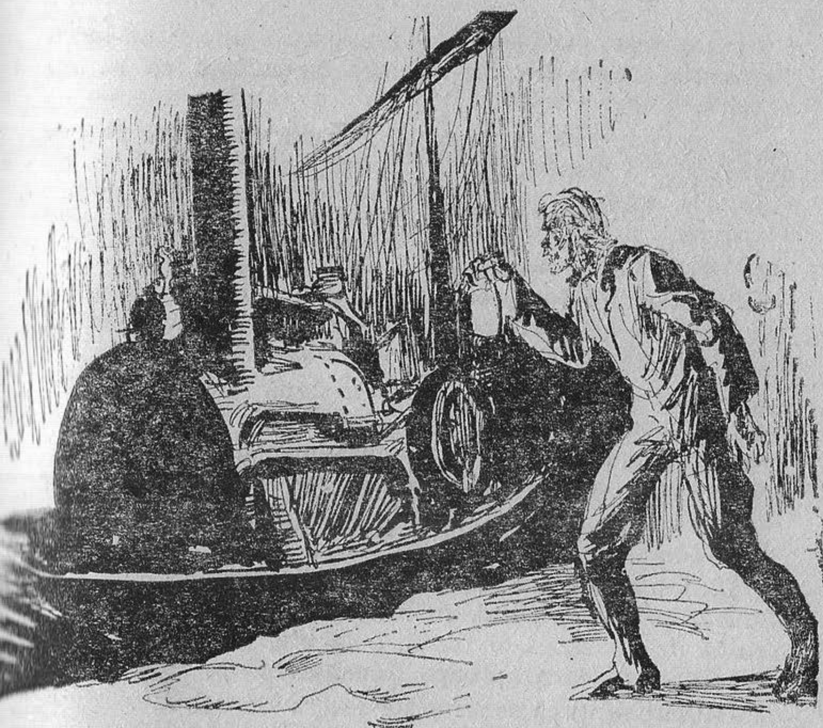
Gilliatt trase la țărm fără zgomot, în dreptul „Neînfricatelor", și legă „burduful" de inelul Durandei, sub fereastra lui mess Lethierry.

Sări apoi din barcă și puse piciorul pe uscat. Lăsînd în urma lui „burduful" tras la chei, ocoli casa, apucă pe o stradelă, apoi pe alta, nici nu privi măcar răscrucea

---

[1] Cruceta — platformă fixată pe arborele gabier.

[2] A capela — a lega o manevră de un arbore.

de unde pornea poteca ce ducea spre „Casa de la capătul drumului" și, după cîteva minute, se opri în ungherul acela al zidului unde creșteau ilice, o nalbă sălbatică, în iunie cu flori roze, iederă și urzici. De acolo, ascuns după mărăcini, șezînd pe o piatră, de atîtea ori în zilele de vară, ore și luni întregi, privise, dus pe gînduri, peste creasta zidului, atît de scund că te îmbia să-l sari, grădina „Neînfricatelor", iar printre ramurile copacilor două ferestre ale unei camere din acea casă. Își regăsi piatra, mărăcinii, zidul tot așa de scund, ungherul, tot atît de întunecos și, ca o sălbăticiune care se reîntoarce în viziunea sa, strecurîndu-se mai mult decît mergînd, el se piti acolo. Din acel moment, nu mai făcu nici o mișcare. Privi. Revăzu grădina, aleile, tufișurile, straturile de flori, casa, cele două ferestre ale camerei. Luna

îi lumina acest vis. Nevoia de a respira e uneori un lucru îngrozitor. Făcea tot ce-i stătea în putință ca să nu respire.

Avea impresia că vede un paradis fantomă. Îi era teamă să nu dispară totul. Era aproape cu neputință ca lucrurile astea să se găsească aievea în fața ochilor lui. O adiere, și totul s-ar putea risipi. Gilliatt se cutremură la gîndul acesta.

Aproape, foarte aproape de el, în grădină, la marginea unei alei, se găsea o bancă de lemn vopsită în verde. Vă reamintiți de această bancă.

Gilliatt nu slăbea din ochi cele două ferestre. Se gîndea la somnul unei anumite făpturi din acea cameră. Dincolo de peretele acela, cineva dormea. Ar fi vrut să nu fie acolo unde era. Dar ar fi preferat să moară decît să plece.

Deodată, o văzu chiar pe ea.

Dintr-un tufiș ale cărui ramuri se îndesiseră o dată cu venirea primăverii, ieși, cu o încetineală spectrală și cerească de nedescris, o ființă, o rochie, un chip divin, o făptură care părea aproape transparentă în razele lunii.

Gilliatt simți că se sfîrșește — era Déruchette.

Déruchette se apropie. Se opri. Făcu cîțiva pași cu intenția de a se îndepărta, se opri din nou, apoi reveni și se așeză pe banca de lemn. Luna strălucea printre arbori, cîțiva nori rătăceau printre stele pale, marea vorbea cu întunericul în șoaptă, orașul dormea, dinspre orizont se înălța ceața, melancolia serii era profundă, gînditoare. Déruchette își plecă fruntea cu privirea pierdută în gol. Penumbra îi modela mîinile ei de statuie, rochia ei avea una din acele nuanțe care în timpul nopții par albe, ramurile fremătau înfiorate parcă de vraja pe care o răspîndea în jurul ei ; genele ei plecate și ușor contractate păreau că vor să rețină o lacrimă sau să alunge un gînd ; brațele ei aveau nesiguranța fermecătoare a mîinilor care n-au de ce se sprijini, gesturile ei aveau ceva diafan în ele, ființa ei părea mai mult o licărire decît o lumină. Era atît de aproape de el, încît el se îngrozi. Gilliatt îi auzea respirația.

Emoția pe care-o resimțea nu se poate exprima prin cuvinte ; sentimentul e veșnic nou, iar cuvîntul a fost întrebuințat mereu, de unde neputința de a reda o emoție prin cuvinte. Poți fi copleșit de sentimentul unei admirații nemărginite. S-o vezi pe Déruchette, s-o vezi în carne și oase, să-i vezi rochia, boneta, panglica pe care o înfășoară în jurul degetului, era oare cu putință un asemenea lucru ? Să fii atît de aproape de ea, e oare cu putință ? S-o vezi respirînd, ea respiră deci ! Atunci și aștrii respiră ! Gilliatt tremura de emoție. Era cel mai nefericit și cel mai îmbătat dintre oameni. Nu știa ce să facă. Bucuria negrăită de a o vedea îl paraliza. Cum ? Ea era cea care stătea acolo, și el era cel de-aici ! ?

Să se scoale, să sară zidul, să se apropie de ea și să-i spună : „Iată-mă !" Să vorbească cu Déruchette, acest gînd nici nu-i trecea prin minte. Și dacă i-ar fi trecut, ar fi luat-o la fugă. Singurul lucru asemănător unui gînd care reușea să încolțească în mintea sa era doar că Déruchette e acolo, că el nu mai avea nevoie de nimic altceva și că începea veșnicia.

Un zgomot îi trezi pe amîndoi, pe ea din visare, pe el din extazul în care căzuse.

Cineva umbla prin grădină. Nu se vedea cine, din cauza copacilor. Erau pași de bărbat.

Déruchette își ridică privirea.

Pașii se apropiară, apoi nu se mai auzi nimic. Persoana care mergea se oprise. Trebuia să fie foarte aproape. Poteca pe care se găsea banca se pierdea între două tufișuri. Acolo trebuie să se fi oprit persoana aceea, între tufișuri, la cîțiva pași de bancă.

Întîmplarea făcuse ca ramurile să fie în așa fel îndreptate, încît Déruchette s-o poată vedea, însă Gilliatt nu.

Luna așternea pe pămînt, de la marginea tufișului pînă la bancă, o umbră.

Gilliatt vedea această umbră. El o privi pe Déruchette.

Era foarte palidă. Pe buzele ei întredeschise se ivise un strigăt de mirare. Se ridicase pe jumătate de pe bancă, apoi recăzuse iarăși ; în atitudinea ei se amesteca dorința de a fugi și sentimentul de vrajă care-o copleșise. Uimirea ei era o încîntare plină de teamă. Avea pe buze aproape strălucirea surîsului, iar în ochi licărirea lacri-

milor. Prezența acelei persoane părea c-o transfigurează. Se părea că ființa pe care-o vedea nu aparținea pămîntului.

Ființa care nu era pentru Gilliatt decît o umbră vorbi. O voce mai dulce decît glasul unei femei se auzi din tufiș. Era o voce de bărbat totuși. Gilliatt auzi aceste cuvinte :

— Domnișoară, te văd în fiecare duminică și în fiecare joi ; mi s-a spus că altădată nu veneai atît de des. Îți cer iertare, dar lucrul acesta a fost observat. N-am vorbit niciodată cu dumneata, căci nu era de datoria mea ; astăzi îți vorbesc, căci e de datoria mea. În primul rînd, trebuie să mă adresez dumitale. *Cashmere* pleacă mîine. Și de aceea am venit. Te plimbi în fiecare seară prin grădină. Ar fi urît din partea mea să-ți cunosc obiceiurile, dacă n-aș nutri pentru dumneata anumite gînduri. Domnișoară, ești săracă ; de azi-dimineață eu sînt bogat. Vrei să te căsătorești cu mine ?

Déruchette își împreună mîinile, ca pentru o rugă fierbinte, și se uită la cel care-i vorbea, tăcută, cu privirea fixă, tremurînd din cap pînă-n picioare.

Vocea continuă :

— Te iubesc. Dumnezeu n-a făcut inima omului pentru ca ea să tacă. Pentru mine nu există decît o singură femeie pe pămînt, dumneata. Credința mea este în Dumnezeu și speranța mea este în dumneata. Ești viața mea și ai început să fii cerul meu.

— Domnule — zise Déruchette — nu e nimeni în casă care să vă poată da un răspuns.

Vocea se ridică din nou :

— Te iubesc cu pasiune, domnișoară. Ești nevinovăția personificată. Știu bine că e ora cînd toată lumea doarme, dar nu puteam alege alt moment. Reverendul Hérode îmi spunea : „Trebuie să te însori cu o femeie bogată". I-am răspuns : „Nu, mie îmi trebuie o femeie săracă". Domnișoară, îți vorbesc fără să mă apropii de dumneata, și sînt gata să mă dau înapoi dacă nu vrei ca umbra mea să-ți atingă picioarele. Dumneata ești aceea care vei hotărî : vei veni cu mine numai dacă vrei. Iubesc și aștept. Dumneata ești întruchiparea vie a binecuvîntării.

— Domnule — îngînă Déruchette — nu știam că sînt băgată în seamă duminica și joia.

Vocea continuă :

— Dumnezeu a vrut să-şi manifeste intenţiile sale creînd florile, aurora, primăvara, şi voinţa sa este să iubeşti. În întunericul misterios al nopţii eşti atît de frumoasă ! Această grădină a fost îngrijită de dumneata şi în parfumul florilor ei e ceva şi din respiraţia dumitale. Domnişoară, întîlnirea dintre două inimi e independentă de voinţa lor. Nu este vina noastră. Dumneata veneai la slujbă, nimic mai mult ; eu eram acolo, nimic mai mult. Uneori am ridicat ochii asupra dumitale. Am greşit, dar ce puteam face ? Totul s-a întîmplat astfel fiindcă te-am privit. E un lucru care nu poate fi împiedicat. Inima e cel dintîi dintre temple. Fie ca făptura dumitale să-mi împodobească locuinţa, acesta e paradisul terestru spre care năzuiesc ; consimţi la asta ? Cît timp am fost sărac, nu ţi-am spus nimic. Ştiu vîrsta dumitale. Dumneata ai douăzeci şi unu de ani, eu am douăzeci şi şase. Plec mîine ; dacă mă respingi, nu mă mai întorc niciodată. Vrei să fii logodnica mea ? Ochii mei, de nenumărate ori, şi fără voia mea, i-au întrebat pe-ai dumitale. Te iubesc, răspunde-mi ! Voi vorbi cu unchiul dumitale de îndată ce mă va putea primi, dar în primul rînd mă îndrept spre dumneata. Afară doar dacă nu mă iubeşti.

Déruchette îşi plecă fruntea şi murmură :

— Ah ! Îl ador !

Spuse totul atît de încet, încît numai Gilliatt auzi.

Ea rămase cu fruntea plecată, vrînd parcă să-şi ascundă gîndurile.

Urmă un răstimp de tăcere. Frunzele copacilor nu mai foşneau. Era acea clipă gravă şi liniştită, cînd somnul lucrurilor sporeşte somnul vieţuitoarelor şi cînd noaptea pare că ascultă bătăile inimii naturii. În această atmosferă de reculegere se înălţa, ca o armonie care completează tăcerea, vuietul imens al mării.

Vocea reluă :

— Domnişoară...

Déruchette tresări.

Vocea continuă :

— Vai ! Aştept...

— Ce aşteptaţi ?

— Răspunsul dumitale.

— Dumnezeu l-a auzit — spuse Déruchette.

În clipa aceea glasul deveni aproape sonor și în același timp mai dulce ca oricînd. Cuvintele acestea se desprinseră dintre arbori ca dintr-un tufiș în flăcări :

— Ești logodnica mea. Ridică-te și vino. Fie ca albastrul adînc unde strălucesc aștrii să fie martorul primirii sufletului meu de către sufletul tău și ca prima noastră sărutare să se contopească cu cerul.

Déruchette se ridică și rămase o clipă nemișcată, cu privirea ațintită drept înainte, fără îndoială asupra unei alte priviri. Apoi, cu pași înceți, cu capul sus, cu brațele lăsate în jos și cu degetele mîinilor răsfirate, ca atunci cînd te bizui pe un sprijin nevăzut, ea se îndreptă spre tufiș și dispăru îndărătul lui.

O clipă mai tîrziu, în locul unei singure umbre, pe nisip, erau două, care se contopeau, și Gilliatt vedea la picioarele lui îmbrățișarea celor două umbre.

Timpul curge din noi ca dintr-un ceasornic cu nisip, dar noi nu simţim fuga asta, mai ales în unele clipe supreme. Această pereche pe de o parte, care ignora prezenţa acestui martor şi nu-l vedea, de cealaltă parte martorul care nu vedea perechea, dar care o ştia acolo, cîte minute vor fi rămas ei aşa, în această suspensie misterioasă ? Cu neputinţă de spus. Deodată, un zgomot bubui în depărtare, o voce strigă : „Ajutor !" şi clopotul din port începu să sune. Probabil că cei doi îndrăgostiţi, care trăiau clipele unei fericiri divine, n-au auzit nimic.

Clopotul continua să sune. Dacă cineva l-ar fi căutat pe Gilliatt în ascunzişul său din ungherul zidului, nu l-ar mai fi găsit acolo.

Cartea a doua

RECUNOŞTINŢĂ ÎN PLIN DESPOTISM

Bucuria şi suferinţa

Mess Lethierry trăgea clopotul cu furie. Deodată se opri. Un om cotise de după colţul cheiului. Era Gilliatt.

Mess Lethierry începu să alerge spre el sau mai bine-zis se năpusti asupra lui, îi luă mîna între mîinile sale şi îl privi un moment drept în ochi, fără un cuvînt, una din acele tăceri care sînt exploziile ce nu-şi găsesc loc pe unde să răbufnească.

Apoi, mai mult cu forţa, zgîlţîindu-l şi trăgîndu-l după el şi strîngîndu-l în braţe, îl făcu pe Gilliatt să intre în sala cea joasă a casei „Neînfricatelor", împinse cu piciorul uşa care rămăsese întredeschisă, se aşeză, sau mai bine-zis căzu pe un scaun de lîngă o masă mare, luminată de lună, ale cărei raze aruncau o slabă licărire pe faţa lui Gilliatt, şi, cu un glas în care se amestecau hohote de rîs cu sughiţuri de plîns, strigă :

— Ah ! Fiul meu ! Omul cu cimpoiul ! Gilliatt ! Știam eu bine că tu erai acela ! „Burduful", drace ! Povestește-mi tot. Așadar, ai fost acolo ! Acum o sută de ani ai fi fost ars pe rug. E curată vrăjitorie. Nu lipsește nici o serpentină. Nu lipsește nici un tub. Tubul prizei de apă nici n-a fost mișcat din loc. E de necrezut cum de-a scăpat mașina asta fără nici o stricăciune. Trebuie unsă doar cu puțin ulei. Dar cum ai reușit să faci una ca asta ? Și cînd te gîndești că Durande va naviga din nou ! Arborele roților a fost demontat ca de mîna unui ceasornicar. Dă-mi cuvîntul tău de onoare că nu sînt nebun.

Se sculă în picioare, respiră adînc și continuă :

— Jură-mi numaidecît asta ! Ce revoluție ! Mă ciupesc și-mi dau seama că nu visez. Ești copilul meu, ești băiatul meu, ești bunul Dumnezeu. Ah, fiule ! Cînd te gîndești că s-a dus să-mi caute afurisita mea de mașină ! În largul mării ! În capcana aceea a recifului ! Am văzut multe drăcii în viața mea, dar una ca asta nu mi-a fost dat să văd. Am văzut parizienii, care-s diavoli adevărați. Te asigur că n-ar reuși să facă un asemenea lucru ! E mai grozav ca Bastilia. Am văzut gauchos [1] arînd pămîntul în pampas cu cracă de-un cot în loc de plug și cu o legătură de mărăcini trasă de-o curea în loc de grapă. Și cu astea ei recoltează boabe de grîu mari cît alunele. Dar e un fleac față de ceea ce ai făcut tu. Ai făcut o adevărată minune, ce mai una alta ! Ah ! Ticălosule ! Vino să-mi sări de gît. Tot ținutul îți va fi recunoscător. Ce-au să mai mîrîie cei din Saint-Sampson ! Mă pun numaidecît pe lucru și-mi refac luntrișoara. E uimitor cum de-a scăpat chiar și biela teafără. Domnilor, el a fost la Douvres. Repet, Douvres. Și-a fost acolo singur. Douvres ! Nu există stîncă mai rea ca asta. Ai aflat ? Nu ți-a spus nimeni ? Acuma-i sigur, totul a fost pus la cale, Clubin a scufundat Durande ca să-mi șterpelească banii pe care trebuia să mi-i aducă. L-a îmbătat pe Tangrouille. E-o poveste lungă, am să-ți povestesc altă dată toată tîlhăria. Și eu, dobitoc stupid, am avut încredere în Clubin. Dar el și-a săpat singur groapa, căci n-a mai ieșit de acolo.

---

[1] Gauchos — crescători de vite și cultivatori din Argentina.

Există un Dumnezeu, canalie! Vezi tu, Gilliatt, trebuie să ne punem numaidecît pe lucru, și repede-repede, să refacem Durande. Și încă cu douăzeci de picioare mai lungă. Vapoarele se construiesc azi mai lungi ca altădată. Voi cumpăra lemn de la Danzig și Brema. Acum, că am mașina, îmi vor da ei și pe datorie și creditul îmi va renaște.

Mess Lethierry, ducîndu-și degetul mijlociu de la mîna dreaptă la frunte, semn că în mintea lui încolțise un plan, spuse :

— În orice caz, pentru ca să reîncep totul pe o scară mai largă, ceva numerar mi-ar fi prins de minune. Ah ! Dacă aș avea cele trei bancnote, cei șaptezeci și cinci de mii de franci pe care tîlharul de Rantaine mi i-a restituit și pe care tîlharul de Clubin mi i-a furat !

Gilliatt, fără a rosti un cuvînt, căută ceva în buzunar, scoase un obiect și-l puse în fața lui. Era cingătoarea de piele pe care-o adusese cu sine. Desfăcu și întinse pe masă această cingătoare, în interiorul căreia lumina lăsa să se citească cuvîntul : Clubin ; scoase din buzunarul cingătoarei o cutie, și din cutie trei hîrtii împăturite, pe care le desfăcu și le întinse lui mess Lethierry.

Mess Lethierry examină cele trei hîrtii. Era destulă lumină pentru ca cifra 1000 și cuvîntul thousand[1] să poată fi limpede văzute. Luă cele trei bancnote, le puse pe masă una lîngă alta, se uită la ele, se uită la Gilliatt, rămase un moment năucit, apoi fu ceva ca o erupție după o explozie :

— Și asta ! Ești formidabil ! Bancnotele mele, toate trei ! De cîte o mie fiecare ! Cei șaptezeci și cinci de mii de franci ai mei ! Ai coborît deci pînă-n infern. E cingătoarea lui Clubin. Drace ! Citesc înăuntru scîrnăvia lui de nume. Gilliatt aduce înapoi mașina și pe deasupra mai aduce și banii ! E de dat la ziar, nu alta ! Voi cumpăra lemn de cea mai bună calitate. Pricep acum, i-ai găsit scheletul, Clubin putrezit în cine știe ce colț ! Vom cumpăra lemnul de brad de la Danzig și cel de stejar de la Brema, vom face un bordaj minunat, vom pune stejar

[1] Thousand — o mie (în limba engleză în text).

în interior și brad pe dinafară. Altădată navele se construiau mai puțin bine și țineau mai mult ; asta pentru că lemnul era mai bine ales, fiindcă nu se construia așa de mult ca acuma. Poate ar fi mai bine să facem corpul vasului din ulm. Lemnul de ulm e minunat pentru părțile care stau în apă ; zvîntat și muiat tot mereu, asta-l putrezește ; ulmul are nevoie să stea tot timpul în apă, el se hrănește cu apă. Ce minunată Durande vom construi ! Nu mi se va impune nici o condiție. Nu mai am nevoie de credit. Am bănișorii mei. S-a mai văzut vreodată un om ca Gilliatt ? ! Eram la pămînt, strivit, mort. Și el mă pune din nou pe picioare ! Și eu care nici nu mă mai gîndeam la el ! Îmi ieșise cu totul din minte. Acum îmi reamintesc totul perfect de bine. Bietul băiat ! Ah ! Uitasem, știi, ai să te însori cu Déruchette !

Gilliatt se sprijini de perete, ca unul care abia se mai ține pe picioare, și cu vocea slabă, dar foarte lămurită, spuse :

— Nu.

Mess Lethierry avu o tresărire bruscă :

— Cum asta, nu ?

Gilliatt răspunse :

— N-o iubesc.

Mess Lethierry se duse la fereastră, o deschise și o închise la loc, se întoarse la masă, luă cele trei bancnote, le împături, puse deasupra cutia de fier, se scărpină în cap, luă cingătoarea lui Clubin, o aruncă cu violență de perete și zise :

— E ceva la mijloc. Își înfundă mîinile în cele două buzunare și continuă : N-o iubești pe Déruchette ! Atunci pentru mine cîntai tu din cimpoi ? !

Gilliatt, care continua să stea rezemat de perete, păli ca un om care peste cîteva clipe va înceta să mai respire. Pe măsură ce el se îngălbenea, Lethierry se înroșea.

— Iată un adevărat imbecil ! N-o iubește pe Déruchette ! Ei bine, fă ce-ai face și s-o iubești, căci nu se va mărita decît cu tine. Ce poveste vii să-mi îndrugi mie aici ? Și tu îți închipui că eu te cred ! Ești bolnav poate ? Foarte bine, trimite după doctor, dar nu vorbi prăpăstii. Nu-i cu putință să fi avut timpul să vă certați și să te

superi pe ea. E drept că îndrăgostiţii sînt aşa de proşti ! Ai poate vreun motiv serios ? Dacă ai, spune-mi-l şi mie ! Nu face cineva pe prostul aşa, fără nici un motiv. Şi-apoi, eu am vată în urechi, poate n-am auzit bine, repetă ce-ai spus.

Gilliatt răspunse :

— Am zis nu.

— Va să zică, ai zis nu. Se încăpăţînează, dobitocul ! Fără îndoială că e ceva la mijloc ! Ai zis nu ! Iată o prostie care le-ntrece pe toate. Li se fac duşuri reci unora pentru mai puţin lucru decît atîta. Ah ! N-o iubeşti pe Déruchette ! Atunci de dragul bătrînelului ai făcut tu tot ce-ai făcut ? Pentru ochii frumoşi ai tăticului te-ai dus tu la Douvres, ai îndurat frigul, ai îndurat căldura, ai crăpat de foame şi de sete, te-ai hrănit cu vermina stîncilor şi-ai avut ceaţa, ploaia şi vîntul drept adăpost, şi te-ai trudit să-mi readuci maşina, aşa cum se aduce unei femei frumoase canarul care-a scăpat din colivie ! Şi furtuna de acum trei zile ! Îţi închipui că eu nu-mi dau seama de ce-a însemnat acest lucru ! Trebuie să fi avut straşnic de furcă. De dragul căpăţînii mele bătrîne ai tăiat tu piatra şi lemnul, ai strunjit, te-ai învîrtit în toate părţile, ai cărat greutăţi, ai pilit, ai tăiat cu ferăstrăul, ai cioplit lemnul, ai născocit, ai sfărîmat şi ai făcut, de unul singur, mai multe minuni decît toţi sfinţii din paradis la un loc ? Ah, idiotul ! Şi cît m-ai plictisit, totuşi, cu cimpoiul tău ! În Bretagne i se zicea biniou. Şi mereu aceeaşi melodie, animalul ! Şi zi aşa, n-o iubeşti pe Déruchette ! Habar n-am ce-i cu tine. Îmi amintesc foarte bine cum s-au petrecut lucrurile. Stăteam în ungherul ăsta şi Déruchette a spus : „Mă voi mărita cu el". Şi se va mărita cu tine ! Şi zici că n-o iubeşti ! Oricît m-aş căzni să pricep, nu pricep nimic. Sau tu eşti nebun, sau eu. Şi-acum priviţi-l cum a amuţit. Nu-i îngăduit să faci tot ceea ce-ai făcut, şi-apoi să spui : „N-o iubesc pe Déruchette." Nu faci cuiva un serviciu, ca să-l înfurii pe urmă să-şi iasă din minţi. Ei bine, dacă nu te însori cu ea, nu se va mărita niciodată. În primul rînd, eu sînt acela care am nevoie de tine. Vei fi pilotul Durandei. Te înşeli, băiete, dacă-ţi închipui c-am să te las

să pleci așa, cu una, cu două! A! Nu! Asta nu, inimioara mea; nu-ți mai dau drumul acuma. Te țin, nici nu vreau s-aud ce-mi spui. Unde mai găsesc eu un marinar ca tine! Tu ești omul de care am nevoie. Dar vorbește odată!

Între timp, clopotul trezise toată lumea din casă și de prin vecini. Douce și Grace se sculaseră și intraseră tocmai în sala cea joasă, buimăcite și neputînd rosti un singur cuvînt. Grace ținea în mînă o lumînare. Mai mulți vecini, burghezi, marinari și țărani, care ieșiseră în grabă, stăteau pe chei privind înlemniți coșul Durandei, care se afla în „burduf". Cîțiva, auzind glasul lui mess Lethierry în sala cea joasă, începură să se strecoare în tăcere prin ușa întredeschisă. Între chipurile a două cumetre se vedea ieșind capul lui sieur Landoys, care avea norocul să se găsească întotdeauna acolo unde ar fi regretat dacă nu ar fi fost.

Marile bucurii nu cer decît să aibă public. Punctul de sprijin, puțin cam nestabil, pe care li-l oferă mulțimea, le place; de acolo, ele pornesc mai departe. Mess Lethierry băgă deodată de seamă că în jurul lui se adunase lume multă. Și fu mulțumit de auditoriu.

— Ah! Iată-vă și pe voi. Foarte bine c-ați venit. Știți noutatea! Omul acesta a fost acolo și s-a întors cu ceea ce-ați văzut. Bună ziua, sieur Landoys. Adineauri cînd m-am trezit am văzut coșul. Era chiar sub fereastra mea, nu-i lipsește mașinăriei nici un singur cui. Se fac gravuri cu Napoleon; ei bine, mie-mi place mai mult isprava asta decît bătălia de la Austerlitz. Abia ați ieșit din pat, oameni buni, Durande vi s-a întors înapoi pe cînd dormeați. În timp ce voi vă puneți scufele pe cap și stingeți lumînările, există oameni care fac acte de eroism. Nu sîntem decît o ceată de lași și de trîntori, nu facem altceva decît să ne încălzim reumatismele, dar din fericire asta nu împiedică să existe și spirite înfierbîntate. Ei merg acolo unde trebuie și fac ceea ce trebuie. Omul din „Casa de la capătul drumului" vine de pe stîncile Douvres. El a pescuit Durande din fundul mării, a pescuit banii din buzunarul lui Clubin, o văgăună și mai adîncă. Dar cum ai reușit să faci toate astea? Tot iadul era împotriva ta,

vîntul și mareea, mareea și vîntul. Nu se poate să nu fi vrăjitor. Cei ce spun asta nu-s chiar atît de proști. Durande s-a reîntors ! Furtunile pot fi ele și crîncene, Durande își rîde de ele. Prieteni, vă anunț că de azi înainte nu mai există naufragii. Am inspectat mașina. E ca și nouă, întreagă, ce mai tura-vura ! Sertarele de vapori funcționează perfect ! S-ar zice c-abia ieri a ieșit din fabrică. Știți că apa care se scurge din vapor iese printr-un tub, așezat în alt tub prin care intră, și toate astea pentru a se folosi căldura ; ei bine, amîndouă tuburile sînt neatinse ! Ca toată mașina, de altfel ! Și roțile de asemeni ! Ah ! Ai să te-nsori cu ea !

— Cu cine ? Cu mașina ? întrebă sieur Landoys.

— Nu, cu fata. Ba da, cu mașina. Cu amîndouă. Îmi va fi de două ori ginere. Va fi căpitanul. *Good-bye*, căpitane Gilliatt. O să fie strașnică Durande ! Ce afaceri vom mai face, și ce curse, ce negoț, ce transporturi de boi și oi ! N-aș schimba Saint-Sampson pentru toată Londra. Și iată cine-i autorul. Vă spun că e ceva care iese din comun. Vom citi despre asta sîmbătă în gazeta lui moș Mauger. Gilliatt cel isteț e într-adevăr isteț. Dar ce-i cu ludovicii ăștia de aur ?

Mess Lethierry zărise tocmai, prin crăpătura capacului, că în cutia așezată peste bancnote se găseau mai multe monede de aur. Luă cutia, o deschise, deșertă conținutul în palmă și puse apoi pumnul de guinee pe masă.

— Pentru săraci, sieur Landoys, dă banii ăștia din partea mea contabilului din Saint-Sampson. Cunoașteți scrisoarea lui Rantaine ! V-am arătat-o ; ei bine, am și bancnotele. Am cu ce să-mi cumpăr și stejar, și brad, și am și cu ce face lucrările de tîmplărie. Dar să lăsăm asta. Vă reamintiți de vijelia de acum trei zile ? Ce furtună și ce ploaie ! Îți făcea impresia că cerul trage cu tunul. Și Gilliatt a înfruntat toate acestea pe Douvres. Asta nu l-a împiedicat însă să scoată epava, așa cum îmi scot eu ceasul din buzunar. Datorită lui, eu devin din nou cineva. Vaporul bătrînului Lethierry își va relua serviciul, doamnelor și domnilor. O coajă de nucă cu două roți și cu un ciubuc de pipă, sînt nebun după asemenea invenție !

Mi-am zis întotdeauna : voi face și eu una la fel. E poveste veche ; e o idee care mi-a venit într-o zi la Paris, într-o cafenea din colțul străzilor Christine și Dauphine, pe cînd citeam un ziar în care se vorbea despre asta. Știți voi că Gilliatt nu s-ar sfii defel să pună mașina lui Marly în buzunarul cel mic de la cingătoarea pantalonilor și să se plimbe așa cu ea ? Omul ăsta e fier forjat, oțel călit, nu alta, diamant, marinar strașnic, fierar, om de ispravă, fără pereche. Iată ceea ce numesc eu om cu adevărat deștept. Noi sîntem niște terchea-berchea. Lupi de mare, dumneata, eu, noi toți ; leul mării, însă, iată-l ! Ura, Gilliatt ! Nu știu ce-a făcut, dar e un drac și jumătate, și atunci, cum vreți să nu i-o dau pe Déruchette ?

De cîteva clipe, Déruchette se afla în sală. Nu rostise un singur cuvînt și nu făcuse nici cel mai mic zgomot. Se strecurase ca o umbră. Se așezase aproape neobservată, pe un scaun, în spatele lui mess Lethierry, care stătea în picioare și vorbea fără întrerupere, vijelios, cu voce tare, vesel, gesticulînd. La scurt timp după ea, altcineva își făcu în sală apariția, fără să scoată un cuvînt. Un bărbat îmbrăcat în negru, cu cravată albă, ținîndu-și pălăria în mînă, se oprise în pragul ușii. În grupul care devenise din ce în ce mai numeros se vedeau acum mai multe lumînări. Ele luminau dintr-o parte pe omul acesta îmbrăcat în negru ; profilul lui, de o frăgezime tinerească și fermecătoare, se desena pe fondul întunecat cu o puritate de medalie ; se sprijinea cu cotul de una din tăbliile ușii și-și ținea fruntea cu mîna stîngă, atitudine firească, plină de grație, care făcea să iasă în evidență mărimea frunții în comparație cu micimea mîinii. Se vedea o cută de adîncă neliniște în colțul buzelor sale strînse. El privea și asculta cu atenție încordată. Cei prezenți recunoscîndu-l pe reverendul Ebenezer Caudray, rectorul parohiei, se dădură în lături spre a-i face loc să treacă, dar el rămase în pragul ușii. Gesturile lui trădau oarecare șovăială, dar în privire i se vedea hotărîrea. Privirea lui o întîlnea din cînd în cînd pe aceea a Déruchettei. Cît despre Gilliatt, fie din întîmplare, fie dinadins, stătea în umbră și chipul aproape că nu i se vedea.

Mess Lethierry nu-l zărise la început pe Domnul Ebenezer, dar o zărise pe Déruchette. Se duse la ea și o sărută cu toată înflăcărarea care poate fi cuprinsă într-o sărutare pe frunte. În același timp întinse mîinile spre ungherul întunecos unde se găsea Gilliatt.

— Déruchette — spuse el — iată-te din nou botezată și iată-ți și soțul !

Déruchette ridică fruntea și, cu priviri rătăcite, căută în întuneric.

Mess Lethierry continuă :

— Vom face nunta imediat, chiar mîine, dacă e cu putință, vom obține dispensă ; de altfel, formalitățile nu sînt complicate la noi, decanul face ceea ce vrea, te trezești căsătorit înainte de-a avea timpul să strigi „păzea", nu-i ca în Franța, unde e nevoie de strigări, de publicații, de termene, de o droaie de formalități inutile, și-ai să te poți lăuda că ești nevasta unui om de ispravă, și pe lîngă toate astea, a unui marinar în toată puterea cuvîntului, lucru pe care l-am crezut chiar din prima zi cînd l-am văzut întorcîndu-se din Herm. Acum el se întoarce de la Douvres cu averea ta și-a mea, cu averea întregului ținut ; e un om despre care se va vorbi într-o zi cum nu se poate mai bine ; tu ai zis : „Mă voi mărita cu el", și te vei mărita cu el ; și veți avea copii, și eu voi fi bunic, și tu vei avea norocul să fii o lady, lîngă acest bărbat serios, care muncește, care-i folositor, care-i uluitor, care face cît o sută, care salvează invențiile altora, care e o providență, și tu, cel puțin, tu nu te vei mărita, ca aproape toate ciumele bogate de pe-aici, cu vreun soldat sau cu vreun preot, adică ori cu un om care ucide, ori cu un om care minte. Dar ce faci în colțul tău, Gilliatt ? Nu te vede nimeni. Douce, Grace, voi toți, lumină ! Luminați-mi ginerele *a giorno* [1]. Vă logodesc, copiii mei, și iată-ți bărbatul și iată-mi ginerele, Gilliatt de la „Capătul drumului", băiatul de ispravă, marele marinar ; și eu nu voi avea alt ginere, iar tu nu vei avea alt soț, îmi dau din nou cuvîntul de onoare în fața lui Dumnezeu. Ah, iată-te

[1] A giorno — ca în plină zi (în limba italiană în text).

şi pe dumneata, domnule pastor, ai să-mi cununi pe tinerii ăştia.

Privirea lui mess Lethierry se oprise asupra reverendului Ebenezer.

Douce şi Grace îndepliniseră porunca. Două luminări aşezate pe masă îl luminau pe Gilliatt din cap pînă în picioare.

— Cît e de frumos ! exclamă Lethierry.

Gilliatt arăta îngrozitor.

Era aşa cum ieşise în dimineaţa aceea chiar, din reciful Douvres, în zdrenţe, cu coatele rupte, cu barba peste măsură de mare, cu părul zbîrlit, cu ochii injectaţi şi roşii, cu faţa jupuită, cu mîinile însîngerate, era desculţ. Cîteva din băşicile pe care i le lăsaseră ventuzele caracatiţei se mai vedeau încă pe braţele lui păroase.

Lethierry îl privea cu admiraţie.

— E adevăratul meu ginere ! Cum s-a bătut el cu marea ! E numai zdrenţe ! Şi ce umeri ! Ce palme ! Cît eşti de frumos !

Grace alergă în grabă lîngă Déruchette şi-i sprijini capul. Déruchette leşinase.

Cufărul de piele

Întregul Saint-Sampson se sculase o dată cu revărsatul zorilor, iar Saint-Pierre-Port începea şi el să sosească. Învierea Durandei stîrnise pe insulă o vîlvă asemănătoare aceleia pe care o provocase în sudul Franţei *La Salette*. Lumea se îmbulzea pe chei pentru a privi coşul Durandei, care ieşea din „burduf“. Cu toţii ar fi vrut să vadă şi să pipăie puţin maşina ; dar Lethierry, după ce făcuse din nou, şi de data asta la lumina zilei, inspecţia triumfătoare a maşinii, postase în barcă doi marinari cu sarcina de-a împiedica apropierea curioşilor. De altminteri, era destul lucru să admiri şi coşul. Lumea privea şi se minuna. Nu se vorbea decît despre Gilliatt. Se comenta şi

se sublinia porecla de „cel isteț" ; admirația se sfîrșea în mod obișnuit cu această frază : „Nu-i întotdeauna plăcut să ai pe insulă oameni în stare de asemenea isprăvi".

De afară, mess Lethierry putea fi văzut șezînd la masa sa în fața ferestrei și scriind, cu un ochi pe hîrtie și cu celălalt la mașină. Era atît de absorbit, încît nu se întrerupse decît o singură dată, ca s-o „strige" pe Douce și s-o întrebe ce face Déruchette. Douce răspunsese : „Domnișoara s-a sculat și a plecat". Mess Lethierry spusese : „Foarte bine că s-a dus să ia aer. I s-a făcut rău astănoapte din cauza căldurii. Era foarte multă lume în sală. Și-apoi, surpriza, bucuria și, pe lîngă toate astea, ferestrele închise. Ce mîndru soț are să mai aibă !" Și începu din nou să scrie. Parafase și sigilase două scrisori adresate celor mai de seamă meșteri constructori de vapoare din Brema. Tocmai terminase de lipit cea de-a treia scrisoare.

Zgomotul unei roți pe chei îl făcu să-și ridice capul. Se plecă peste pervazul ferestrei și de pe cărarea care ducea spre „Casa de la capătul drumului" văzu venind un băiat împingînd o roabă. Băiatul se îndrepta spre Saint-Pierre-Port. În roabă se găsea un cufăr de piele galbenă, bătută în cuie de aramă și de cositor.

Mess Lethierry îl întrebă :

— Unde te duci, băiete ?

Băiatul se opri și răspunse :

— La *Cashmere*.

— Ce-ai de făcut acolo ?

— Duc cufărul ăsta.

— Bine, atunci vei duce și scrisorile astea trei.

Mess Lethierry deschise sertarul mesei, luă un capăt de sfoară, legă laolaltă cele trei scrisori pe care le scrisese și aruncă pachetul băiatului, care-l prinse din zbor cu amîndouă mîinile.

— Să-i spui căpitanului de pe *Cashmere* că eu i le-am trimis și să aibă grijă de ele. Sînt pentru Germania-Brema, via Londra.

— Nu pot vorbi cu căpitanul, mess Lethierry.

— De ce ?

— *Cashmere* n-a acostat la chei.

— Ah !

— E în radă.

— Ai dreptate, din cauza mării.

— Nu pot vorbi decît cu patronul bărcii.

— Să-i spui că-s scrisorile mele.

— Da, mess Lethierry.

— La ce oră pleacă *Cashmere* ?

— La ora douăsprezece.

— La prînz, astăzi, fluxul crește. Va avea fluxul împotrivă.

— Dar are vîntul de partea lui.

— Băiete — zise mess Lethierry, întinzînd arătătorul spre coșul mașinii — vezi tu asta ? Asta își bate joc și de vînt, și de flux.

Băiatul puse scrisorile în buzunar, apucă brațele roabei și-și continuă drumul spre port. Mess Lethierry strigă :

— Douce ! Grace !

Grace întredeschise ușa :

— Ce s-a întîmplat, mess ?

— Intră și așteaptă.

Mess Lethierry luă o foaie de hîrtie și începu să scrie. Dacă Grace, care stătea la spatele lui, ar fi fost curioasă și și-ar fi întins gîtul în timp ce el scria, ea ar fi putut citi, peste umărul lui, următoarele :

„Scriu la Brema pentru lemnărie. Am toată ziua de lucru cu marangozii pentru deviz. Reconstrucția vaporului va merge repede. În ceea ce te privește, du-te la decan pentru a căpăta dispensele. Doresc ca această căsătorie să se încheie cît mai curînd posibil, chiar imediat, dacă ar fi cu putință. Eu mă ocup de Durande, tu ocupă-te de Déruchette".

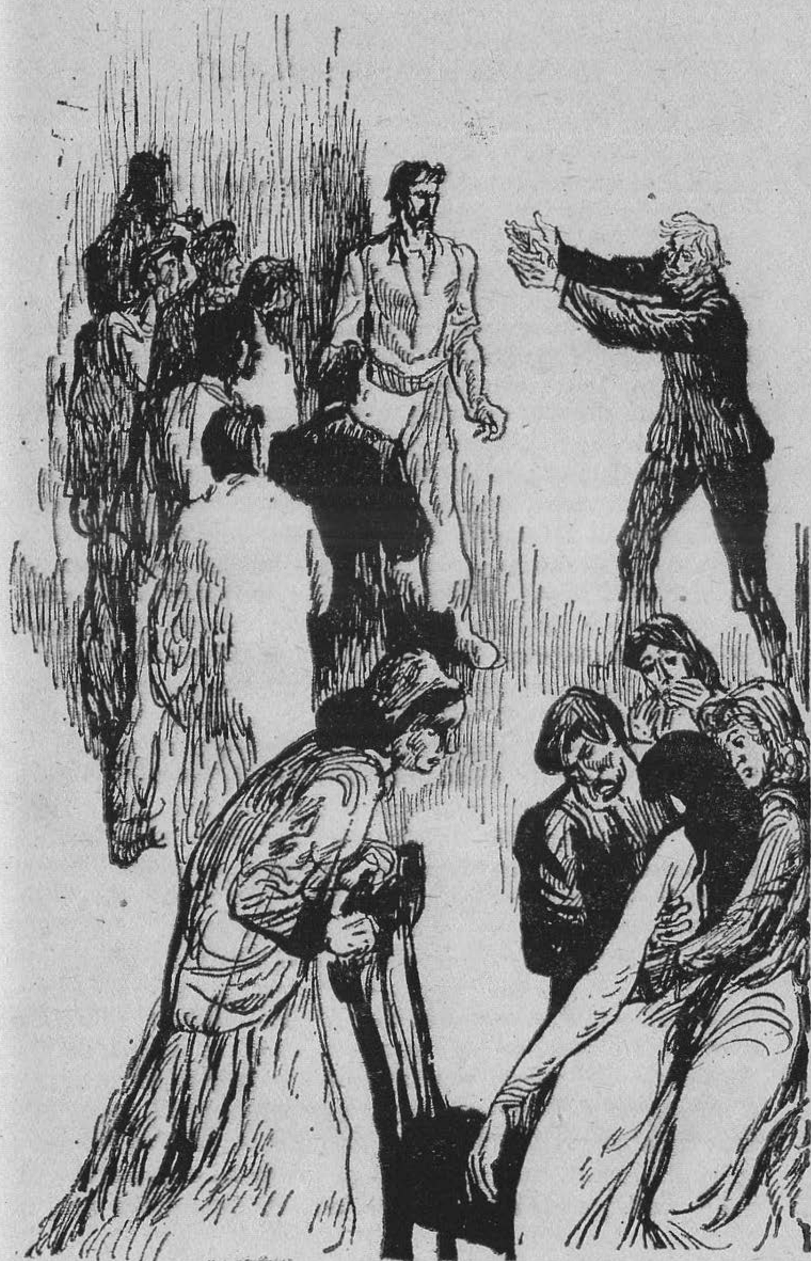
Dată scrisoarea și semnă : Lethierry.

Nu-și dădu osteneala să pună biletul în plic, îl împături și-l dădu fetei.

— Du asta lui Gilliatt.

— La „Casa de la capătul drumului" ?

— La „Casa de la capătul drumului".

Cartea a treia

PLECAREA CASHMERE-ULUI

Golfulețul din apropierea bisericii

În tîrguri și tîrgușoare știrile zboară repede. Să se ducă și să vadă coșul Durandei sub ferestrele lui mess Lethierry devenise încă în zorii zilei problema cea mai importantă a cetățenilor din Guernesey. În fața acestui eveniment, toate celelalte trecuseră pe planul doi. Nici un cuvînt despre moartea decanului din Saint-Asaph : nimeni nu mai aducea vorba nici despre reverendul Ebenezer Cuadray, nici despre îmbogățirea sa neașteptată, nici despre plecarea sa cu vasul *Cashmere*. Readucerea mașinii Durandei de pe stîncile Douvres constituia singura chestiune la ordinea zilei. Nimănui nu-i venea să creadă. Naufragiul păruse un lucru extraordinar, salvarea vaporului însă de-a dreptul cu neputință. Trebuia să se convingă cu propriii lor ochi. Orice altă preocupare era amînată. Lungi șiruri de orășeni cu întreaga lor familie, începînd cu „vecinii" și terminînd cu „mess"-ii, bărbați, femei, gentlemeni, mame cu copii și copii cu păpuși se îndreptau pe toate drumurile din Saint-Pierre-Port spre lucrul „care trebuie neapărat văzut", la casa „Neînfricatelor". Multe prăvălii din Saint-Pierre-Port erau închise; în Comercial-Arcade încetase complet orice vînzare și orice fel de comerț ; atenția tuturor era îndreptată spre Durande ; nici un negustor „nu făcuse saftea" ; în afară de-un giuvaiergiu care se minuna că vînduse o verighetă de aur „unui ins care părea foarte grăbit și care-l întrebase de locuința domnului decan". Puținele prăvălii care rămăseseră deschise se transformaseră în locuri de întîlnire unde se comenta zgomotos salvarea miraculoasă a mașinii. Pe Hyvreuse, care se cheamă astăzi, nu se știe bine pentru ce, Cambridge Park, nu se plimba nimeni ; în Hight-street, care se chema pe vremea aceea La Grand' Rue, nu se vedea țipenie de om, de asemenea nici în

Smith-street, care se numea pe atunci strada Fierarilor, şi nici în Hautville. Esplanada însăşi era deşartă. S-ar fi zis că-i dumnică. Toată tulburarea asta, provocată de un om atît de neînsemnat ca acest Gilliatt, făcea pe oamenii gravi şi persoanele corecte să ridice din umeri.

Biserica din Saint-Pierre-Port se afla pe malul mării, în fundul portului, chiar pe debarcader aproape. Această biserică constituie majuscula liniei lungi care formează faţada oraşului spre ocean.

Ea este în acelaşi timp parohia districtului din Saint-Pierre-Port şi sediul decanului întregii insule. Slujba e oficiată de locţiitorul episcopului, pastor cu depline puteri.

Portul din Saint-Pierre, foarte frumos şi foarte larg în prezent, era în acea vreme, şi chiar acum zece ani, mai puţin însemnat ca portul Saint-Sampson. Erau doar două ziduri ciclopice, în formă de semicerc, care plecau de pe ţărm, unul spre stînga şi altul spre dreapta, atingîndu-se aproape la celălalt capăt al lor, unde mai puteau fi văzute încă cele două verigi ale lanţului care, în Evul Mediu, închidea intrarea, permitea trecerea vapoarelor. Imaginaţi-vă cleştele întredeschis al unui rac şi veţi vedea portul Saint-Pierre. Acest cleşte încălca o mică suprafaţă din imensitatea mării, obligînd-o să stea liniştită. Totuşi, cînd bătea vîntul de răsărit, în dreptul deschizăturii se iscau adevărate valuri care pătrundeau apoi furioase în port, şi era mult mai înţelept să rămîi atunci în radă. Era tocmai ceea ce făcuse în acea zi şi vasul *Cashmere*. El ancorase în rada portului fără să acosteze.

Navele cu vele, atunci cînd bătea vîntul de răsărit, alegeau bucuros această soluţie care, printre altele, le economisea şi cheltuielile portuare. În acest caz, luntraşii oraşului, această tagmă de marinari curajoşi, desfiinţată o dată cu crearea noului port, veneau să ia călătorii în bărcile lor, fie la debarcader, fie în staţiile de pe plajă, transportîndu-i, pe ei şi bagajele lor, uneori pe-o mare foarte agitată ; dar întotdeauna fără accident, la vasele care urmau să plece. Vîntul de răsărit e un vînt de coastă, foarte bun pentru traversarea spre Anglia, vasele au ruliu, dar n-au tangaj.

Cînd vasul care trebuia să plece se afla în port, toată lumea se îmbarca în port ; cînd se afla în radă, atunci te

puteai îmbarca într-unul din punctele de pe coasta din apropierea locului de acostare a vasului. În toate golfulețele acestea găseai luntrași „la discreție".

Havelet era unul din aceste golfulețe. Acest mic port, deși era foarte aproape de oraș, era atît de singuratic, încît îți făcea impresia că se găsește departe de tot. Existau mai multe poteci care duceau la Havelet. Cea mai scurtă mergea de-a lungul țărmului ; partea ei bună era că te ducea în oraș și la biserică în cinci minute, iar neajunsul ei, că fluxul o acoperea de două ori pe zi. Celelalte poteci, mai mult sau mai puțin abrupte, se înfundau în văgăunile povîrnișurilor rîpoase. Havelet, chiar în toiul zilei, se afla în penumbră. Blocuri, care păreau spînzurate în aer, îl înconjurau din toate părțile. Pretutindeni se vedeau tufișuri dese de mărăcini, care aruncau o umbră plăcută asupra acestui colț, unde stîncile și valurile dădeau peisajului un aspect sălbatic ; nimic mai calm decît acest golfuleț pe vreme liniștită, nimic mai furtunos însă cînd marea era vijelioasă. Erau aici ramuri veșnic acoperite de spuma mării. Primăvara, golfulețul era plin de flori, de cuiburi, de miresme, de păsări, de fluturi și de albine. Datorită lucrărilor din ultimul timp, aceste locuri sălbatice nu mai există astăzi, frumoase linii drepte le-au luat locul ; se văd construcții, cheiuri, grădinițe ; tîrnăcopul a făcut ravagii ; frumosul a învins ciudățeniile muntelui și neregularitățile stîncilor.

Deznădejdile puse față în față

Era ceva mai devreme de ora zece dimineața ; „un sfert înainte", cum se spune la Guernesey.

Afluența, după toate aparențele, devenea din ce în ce mai mare la Saint-Sampson. Populația, arzînd de curiozitate, se îmbulzise în partea de nord a insulei, așa că Havelet, care se afla în partea de sus, era mai pustiu ca oricînd. Totuși se vedea acolo o barcă și un luntraș. În barcă se găsea o geantă de voiaj. Luntrașul părea că așteaptă pe cineva.

În rada portului se zărea ancorat *Cashmere*-ul care, urmînd să ridice ancora abia la amiază, nu făcea nici o pregătire de plecare.

Un trecător care, de pe una din potecile în formă de scară ale falezei, ar fi putut trage cu urechea, ar fi auzit un murmur de șoapte în Havelet și, dacă s-ar fi aplecat peste povîrnișurile ce străjuiau acel loc, ar fi putut vedea, la o oarecare distanță de barcă, într-un colțișor stîncos și plin de ramuri, unde nu putea răzbi privirea luntrașului, două persoane, un bărbat și o femeie : Ebenezer și Déruchette.

Aceste colțișoare ferite de pe malul mării, ce ispitesc de obicei femeile care vin acolo să se scalde, nu sînt întotdeauna atît de singuratice cum par. Ești uneori supravegheat și auzit. Cei care se ascund sau se adăpostesc acolo pot fi cu ușurință urmăriți prin desișul vegetației, datorită nenumăratelor poteci întortocheate. Granitul și arborii ce ascund pe cei care nu vor să fie văzuți și auziți pot tot atît de bine ascunde și un martor.

Déruchette și Ebenezer stăteau în picioare unul în fața celuilalt, ochi în ochi ; se țineau de mînă. Déruchette vorbea, Ebenezer tăcea. O lacrimă care i se oprise între gene stătea gata să cadă, și nu cădea.

Deznădejdea și pasiunea erau întipărite pe fruntea evlavioasă a lui Ebenezer. O resemnare sfîșietoare se adăuga acestor sentimente, resemnare potrivnică credinței, deși izvorîtă din ea. Pe fața lui, de-o seninătate îngerească pînă atunci, începeau să se ivească semnele fatalității. Acela care pînă atunci nu meditase decît asupra dogmei începea să mediteze acum asupra destinului, meditație vătămătoare pentru un preot. Meditații de felul acesta destramă credința. Nimic nu e mai tulburător decît să te încovoi sub puterea necunoscutului. Tot felul de nori întunecau spiritul lui Ebenezer.

O privea cu prea mare intensitate pe Déruchette.

Aceste două ființe se idolatrizau.

În privirea lui Ebenezer se putea citi tăcută adorația deznădejdii.

Déruchette spunea :

— Să nu pleci. N-am tăria să îndur asta. Vezi, credeam că-ți voi putea spune adio, dar mi-e cu neputință.

Nimeni nu te poate sili să poţi. De ce-ai venit ieri ? Nu trebuia să vii dacă aveai de gînd să pleci. Nu ţi-am vorbit niciodată. Te iubeam, dar nu-mi dădeam seama de acest lucru. Numai atunci, în prima zi, cînd domnul Hérode a citit povestea Rebecăi şi cînd ochii tăi i-au întîlnit pe-ai mei, numai atunci am simţit cum îmi ard obrajii şi m-am gîndit : Ah ! cum trebuie să fi roşit Rebeca ! Oricum ar fi, dacă alaltăieri mi-ar fi spus cineva : îl iubeşti pe rector, aş fi rîs. Tocmai asta a fost latura teribilă a acestei iubiri. A fost ca o trădare. Nici n-am băgat de seamă. Veneam la biserică, te vedeam, credeam că toată lumea e la fel ca mine. Nu ţi-aduc nici o învinuire, n-ai făcut nimic ca să te iubesc, nu ţi-ai dat nici cea mai mică osteneală, te uitai la mine, nu e vina ta dacă te uiţi la oameni, dar asta m-a făcut să te ador. Nici nu bănuiam măcar. Cînd luai cartea de rugăciuni în mînă, era ca o lumină ; cînd o luau ceilalţi, nu era decît o simplă carte. Uneori ridicai ochii spre mine. Vorbeai despre arhangheli, pentru mine arhanghelul erai tu. Ajungea să spui un lucru, pentru ca imediat să-l gîndesc şi eu. Pînă la tine nici nu ştiu dacă credeam în Dumnezeu. După ce te-am cunoscut, am devenit o femeie care se roagă. Îi spuneam Doucei : „Ajută-mă să mă îmbrac mai repede, ca să nu întîrzii de la slujbă". Şi alergam la biserică. Aşadar, asta înseamnă să fii îndrăgostită de-un bărbat. N-o ştiam. Îmi spuneam : „Încep să devin evlavioasă !" Tu mi-ai dezvăluit că nu mă duceam la biserică de dragul bunului Dumnezeu. Veneam acolo pentru tine, e drept. Eşti frumos, vorbeşti minunat, cînd ridicai braţele împreunate spre cer mi se părea că ţii inima mea în mîinile tale albe. Eram nebună şi nu-mi dădeam seama de asta. Vrei să-ţi spun care-a fost greşeala ta ? Că ai intrat aseară în grădină şi mi-ai vorbit. Dacă nu mi-ai fi spus nimic, eu n-aş fi ştiut nimic. Ai fi plecat, aş fi fost poate tristă, dar acum simt că voi muri. Acum, cînd ştiu că mă iubeşti, cînd ştiu că te iubesc, e cu neputinţă să mai pleci. La ce te gîndeşti ? Ai aerul că nici nu m-asculţi.

Ebenezer răspunse :

— Ai auzit doar cele ce s-au spus ieri !

— Din nefericire, da !

— Ce pot face eu atunci ?

Tăcură o clipă. Ebenezer continuă :

— Nu-mi rămîne decît un singur lucru de făcut. Să plec.

— Şi mie să mor. Ah ! Aş fi vrut să nu mai existe mare, să nu fie decît cer. Cred că asta ar soluţiona totul, am pleca împreună. N-ar fi trebuit să-mi vorbeşti. De ce mi-ai vorbit ? Dac-ai făcut-o, nu trebuie să mai pleci. Ce-are să se aleagă din mine ? Îţi repet, voi muri. Cu ce vei fi mai cîştigat cînd mă vei şti în mormînt ? Oh ! Mi-e inima sfîşiată. Sînt tare nefericită. Totuşi, unchiul meu nu-i un om rău.

Era pentru prima oară în viaţa ei cînd Déruchette spunea, vorbind despre mess Lethierry, unchiul meu. Pînă atunci ea spusese întotdeauna : tatăl meu.

Ebenezer se dădu un pas înapoi şi făcu semn luntraşului. Se auzi zgomotul căngii printre pietre şi paşii omului în barca sa.

— Nu, nu ! strigă Déruchette.

Ebenezer se apropie de ea :

— Trebuie, Déruchette.

— Nu, niciodată ! Pentru o maşină ! E oare cu putinţă ? L-ai văzut ieri pe omul acela groaznic ? Nu poţi să mă părăseşti. Eşti un om deştept, trebuie să găseşti un mijloc. Nu-i cu putinţă să-mi fi spus să vin aici azi-dimineaţă, dacă aveai de gînd să pleci. Nu ţi-am făcut nici un rău doar ! Cu ce ţi-am greşit ? Vrei să pleci cu vasul acesta ? Nu vreau. Nu trebuie să mă părăseşti. Nu deschizi cuiva cerul, numai ca să-l închizi apoi la loc. Trebuie să rămîi. De altfel, mai este încă timp. Ah ! cît te iubesc !

Şi strîngîndu-se la pieptul lui Ebenezer, îl cuprinse de după gît cu braţele, vrînd parcă să-l înlănţuiască, împreunîndu-şi în acelaşi timp mîinile ca pentru rugăciune.

El desfăcu această înlănţuire gingaşă, care rezistă cît putu mai mult.

Déruchette căzu pe muchia unei stînci acoperite cu iederă, iar mîneca rochiei i se ridică pînă la cot, lăsînd să se vadă minunatul ei braţ alb, dezgolit ; în ochii ei, aţintiţi în gol, se putea vedea o lumină difuză şi palidă. Barca se apropia.

Ebenezer îi cuprinse capul cu amîndouă mîinile ; fata avea aerul unei văduve, iar tînărul aerul unui bătrîn. Îi

atingea părul cu un fel de evlavie aproape ; o privi timp de cîteva minute, apoi o sărută pe frunte, unul din acele săruturi sub care ai impresia c-ar trebui să răsară o stea și, cu un accent în care tremura cea mai adîncă deznădejde și în care simțeai sfîșierea inimii, el rosti cuvîntul acesta, cuvîntul adîncurilor :

— Adio !

Déruchette izbucni în hohote de plîns.

În acel moment ei auziră o voce domoală și gravă care spunea :

— De ce nu vă căsătoriți ?

Ebenezer întoarse capul. Déruchette își ridică ochii.

Gilliatt era în fața lor.

Venise pe-o cărare lăturalnică.

Gilliatt nu mai era omul din ajun. Își pieptănase părul. Își potrivise barba, se încălțase, purta o cămașă albă de marinar, cu guler mare răsfrînt, îmbrăcase cele mai noi haine marinărești pe care le avea. Pe degetul său cel mic se vedea un inel de aur. Părea foarte liniștit. Fața lui dogorîtă de soare era lividă.

Un chip de bronz înfățișînd suferința, așa era figura lui.

Îl priviră uimiți. Deși nu era de recunoscut, Déruchette îl recunoscu totuși. Cuvintele rostite de el erau atît de departe de ceea ce gîndeau ei în acel moment, încît nici nu le prinseră înțelesul.

Gilliat urmă :

— Miss Déruchette are douăzeci și unu de ani. E deplin stăpînă pe soarta ei. Unchiul ei nu-i decît unchiul ei. Și apoi, vă iubiți...

Déruchette îl întrerupse cu blîndețe :

— Cum se face că ești aici ?

— Căsătoriți-vă — spuse din nou Gilliatt.

Déruchette începu să-și dea seama de ceea ce voia să spună omul acesta. Ea îngînă :

— Bietul meu unchi...

— El s-ar opune — spuse Gilliatt — dac-ar fi vorba să-și dea consimțămîntul, dar, odată lucrul făcut, n-ar mai avea nimic împotrivă. De altminteri, veți pleca. Cînd vă veți întoarce, vă va ierta. Gilliatt adăugă cu amărăciune în glas : Și-apoi, el nu se mai gîndește decît la reconstrucția vaporului. Asta îl va absorbi cu totul în timpul lipsei voastre. Își va găsi mîngîierea în Durande.

— N-aș vrea — îngînă îndurerată Déruchette, dar în vocea sa se simțea bucurie — să las în urma mea mîhnire.

— Nu va ține multă vreme — spuse Gilliat.

Ebenezer și Déruchette rămăseseră o clipă ca uluiți. Apoi își revenră. Pe măsură ce tulburarea lor descreștea, începeau și ei să înțeleagă sensul cuvintelor lui Gilliatt. Nu era totul clar, dar interesul lor era să nu opună nici un fel de rezistență. Te lași condus orbește atunci cînd e vorba să fii salvat. Obiecțiunile la intrarea în rai sînt slabe de tot. Era în atitudinea Déruchettei, ușor sprijinită de Ebenezer, ceva care făcea cauză comună cu cele spuse de Gilliatt. Cît privește misterul prezenței acestui om și al cuvintelor sale care, în mintea Déruchettei mai ales, dădeau naștere la tot felul de nedumeriri, erau chestiuni secundare. Omul acesta le spunea : „Căsătoriți-vă". Lucrul acesta era clar. Dacă exista vreo răspundere, el și-o lua asupra lui. Déruchette simțea în mod nelămurit că, din diferite motive, el avea acest drept. Ceea ce spunea el despre mess Lethierry era cu totul adevărat. Ebenezer, îngîndurat, murmură :

— Un unchi nu-i totuna cu un tată.

Suferea efectul unei schimbări fericite și neașteptate. Scrupulele pe care-ar fi putut să le aibă preotul se topeau și se dizolvau în această biată inima îndrăgostită.

Vocea lui Gilliatt deveni răspicată și tăioasă și simțeai în ea parcă pulsațiile febrei.

— Nu-i timp de pierdut. *Cashmere* pleacă peste două ceasuri. Mai aveți încă timp, dar numai timpul strict necesar. Veniți.

Ebenzer îl privea cu atenție.

Deodată el exclamă :

— Te recunosc acum ! Dumneata ești acel care mi-ai salvat viața !

Gilliatt răspunse :

— Nu cred.

— Acolo, la capul Băncilor.

— Nu cunosc acest loc.

— Asta s-a întîmplat chiar în ziua sosirii mele aici.

— Să nu pierdem timpul — spuse Gilliatt.

— Și, dacă nu mă înșel, dumneata ești omul de ieri seară.

— Poate.

— Cum te numești ?

Gilliatt ridică glasul :

— Luntraș, să ne aștepți. Ne întoarcem imediat. Miss, m-ați întrebat cum se face că sînt aici, lucrul e foarte simplu, mergeam în urma dumitale. Ai douăzeci și unu de ani. Prin părțile astea, cînd tinerii sînt majori și depind numai de ei înșiși, se pot căsători într-un sfert de oră. Să mergem pe poteca de pe marginea apei. O putem folosi cu ușurință, căci marea n-o va inunda decît la amiază. Dar repede de tot. Veniți cu mine.

Déruchette și Ebenezer păreau că se sfătuiesc din priviri. Stăteau în picioare nemișcați, unul lîngă celălalt ; erau ca beți. Se întîmplă cîteodată să ai asemenea șovăieli ciudate la marginea abisului care e fericirea. Ei înțelegeau fără să înțeleagă totuși.

— Îl cheamă Gillatt — îi șopti Déruchette lui Ebenezer.

Gilliatt reluă oarecum autoritar :

— Ce mai așteptați ? V-am spus doar să veniți după mine.

— Unde ? întrebă Ebenezer.

— Acolo.

Și Gilliatt arătă cu degetul turnul bisericii.

Ei îl urmară.

Gilliatt mergea înainte. Pasul îi era sigur. Al lor șovăia.

Pe măsură ce se apropiau de biserică, se vedea răsărind pe chipul pur și frumos al lui Ebenezer și pe cel al Déruchettei ceva ce-avea să se transforme curînd într-un zîmbet. Apropiindu-se de biserică, fața lor se lumina. În ochii duși în fundul capului ai lui Gilliatt era noapte.

S-ar fi zis un spectru conducînd două suflete spre paradis.

Ebenezer și Déruchette nu-și dădeau prea bine seama de ceea ce-avea să se întîmple. Intervenția acestui om era paiul de care se agață înecatul. Îl urmau pe Gilliatt cu supunere, așa cum urmează deznădăjduiții pe cel dintîi venit. Acela care se află în pragul morții primește cu ușurință tot ceea ce-i prelungește viața. Déruchette, mai

naivă, era mai încrezătoare. Ebenezer era îngîndurat. Déruchette era majoră. Formalitățile căsătoriei la englezi sînt foarte simple, mai ales în regiunile de sine stătătoare, unde rectorii parohiilor au o putere aproape absolută ; dar cu toate acestea decanul va consimți el oare să celebreze căsătoria, fără să se informeze măcar dacă unchiul consimte ? Asta era o problemă ? Totuși trebuia încercat. În orice caz, era o amînare.

Dar cine era omul acesta ? Și dacă el era într-adevăr acela despre care mess Lethierry declarase în ajun că-i e ginere, cum se putea explica ceea ce făcea el acum ? El, piedica, se transforma în providență. Ebenezer nu înțelegea nimic, dar acorda evenimentelor încuviințarea tacită și rapidă a omului care se simte salvat.

Poteca nu era peste tot locul la fel, în unele părți ea era noroioasă și greu de străbătut. Ebenezer, absorbit de gîndurile sale, nu dădea atenție nici băltoacelor, nici grămezilor de pietre. Din cînd în cînd Gilliatt se întorcea și-i spunea lui Ebenezer :

— Luați seama la pietre, ajutați-o pe Déruchette.

Pînă unde merge prevederea celor ce se jertfesc

În momentul în care intrau în biserică, clopotul anunța ora zece și jumătate.

Din cauza orei timpurii și a pustietății ce domnea în oraș în ziua aceea, biserica era goală.

Totuși, în fund, lîngă masa care în bisericile reformate înlocuiește altarul, se găseau trei persoane : decanul și asistentul ; apoi registratorul. Decanul, care nu era altul decît reverendul Jaquemin Hérode, ședea pe un scaun ; asistentul și registratorul stăteau în picioare.

Biblia deschisă era pe masă.

Alături, pe o mescioară, se afla o altă carte, registrul parohiei, deschis și el, și pe care un ochi atent ar fi putut

observa o pagină proaspăt scrisă de pe care cerneala nu se uscase bine încă. O pană și o călimară se aflau alături de registru.

Văzîndu-l intrînd pe reverendul Ebenezer Cuadray, reverendul Jaquemin Hérode se ridică în picioare :

— Vă aștept, spuse el. Totul e pregătit.

Decanul, într-adevăr, era în odăjdii.

Ebenezer se uită la Gilliatt.

Reverendul decan adăugă :

— Sînt la dispoziția dumitale, colega.

Și se înclină.

Salutul acesta nu se abătu nici la stînga, nici la dreapta. Urmărind direcția razei vizuale a decanului, era clar că pentru el nu exista decît Ebenezer. Ebenezer era preot și gentelmen. Decanul nu cuprinsese în salutul său nici pe Déruchette, care era alături de Ebenezer, nici pe Gilliatt, care era în spatele lui. În privirea sa era o paranteză în care nu era admis decît Ebenezer. Păstrarea acestor nuanțe face parte din buna orînduire a lucrurilor și consolidează societatea noastră !

Decanul continuă cu o amabilitate în care se simțea totuși o ușoară nuanță de trufie :

— Colega, te felicit de două ori. Unchiul dumitale a murit și te însori ; iată-te, deci, pe de o parte bogat, și pe de alta fericit. De altminteri acum, datorită vaporului care va fi reconstruit din nou, miss Lethierry e și ea bogată, lucru de care mă bucur cu deosebire. Miss Lethierry s-a născut în această parohie, am verificat data nașterii ei în registru. Miss Lethierry este majoră și nu depinde decît de ea însăși. De altminteri unchiul ei, care reprezintă întreaga ei familie, și-a dat consimțămîntul. Vreți să vă căsătoriți imediat din cauza plecării dumitale, înțeleg foarte bine ; dar, dat fiind că e vorba de căsătoria unui rector al parohiei, mi-ar fi plăcut să fie celebrată cu oarecare solemnitate. Voi scurta însă ceremonialul, ca să vă fiu pe plac. Esențialul poate fi cuprins în puține cuvinte. Actul a și fost redactat în registrul acesta și n-a mai rămas decît de completat numele. Potrivit legii și

diat după înscrierea în registru. Declarația cerută pentru obiceiurilor în vigoare, căsătoria poate fi celebrată imedispensă a fost făcută în formele legale. Iau asupra mea o mică neregulă, căci cererea de dispensă ar fi trebuit înregistrată cu șapte zile înainte de oficierea căsătoriei ; dar mă închin în fața necesității și a urgenței plecării dumitale. Fie. Am să vă căsătoresc. Asistentul meu va fi martorul mirelui ; cît privește martorul miresei...

Decanul se întoarse spre Gilliatt.

— Totuși, mai există o piedică.

Gilliatt dădu din cap afirmativ.

— E de ajuns — spuse decanul.

Ebenezer stătea nemișcat. Déruchette părea imaginea împietrită a extazului.

Decanul continuă :

Déruchette tresări.

Decanul urmă :

— Trimisul lui mess Lethierry, aici de față, care a făcut pentru dumneavoastră cererea de dispensă și a semnat declarația în registru — și cu degetul cel mic de la mîna stîngă decanul arătă spre Gilliatt, ceea ce îl scutea să pronunțe acest nume lipsit de importanță — mi-a comunicat azi-dimineață că mess Lethierry, prea ocupat pentru a asista personal la celebrarea căsătoriei, dorește ca ea să aibă loc fără întîrziere. Această dorință însă, exprimată verbal, nu-mi e de ajuns. Din cauza dispenselor pe care trebuie să le acord și a neregulei pe care trebuie să mi-o asum, n-aș putea trece așa de ușor peste acest lucru și ar trebui să mă informez la mess Lethierrry, afară doar dacă nu aveți semnătura lui. Oricît de mare-ar fi bunăvoința mea, nu mă pot mulțumi numai cu consimțămîntul verbal care mi se transmite. Mi-ar trebui ceva în scris.

— Nu trebuie să vă faceți griji din cauza asta — spuse Gilliatt.

Și-i întinse reverendului decan o hîrtie.

Decanul luă hîrtia, o parcurse într-o privire, păru că trece cu vederea cîteva rînduri, desigur fără importanță, apoi citi cu voce tare :

— „...Du-te la decan pentru a căpăta dispensele. Doresc ca această căsătorie să se facă cît mai curînd posibil, chiar imediat dac-ar fi cu putință".

Puse hîrtia pe masă și continuă :

— Semnat Lethierry. Ar fi fost mult mai respectuos, dacă scrisoarea mi-ar fi fost adresată mie. Dar, deoarece e vorba de un coleg, mă voi mulțumi și cu atîta.

Ebenezer îl privi din nou pe Gilliatt. Există și înțelegeri între suflete. Ebenezer simțea că la mijloc e o înșelătorie; dar el nu avu puterea, poate că nici nu-i trecu măcar prin minte s-o dea pe față. Să fi fost pentru că se supunea la acest eroism ascuns al jertfei, pe care-o întrevedea, să fi fost din cauza tulburării conștienței sale, produse de lovitura de trăsnet a fericirii ? Destul că el rămase mut.

Decanul luă în mînă pana și completă, ajutat de registrator, locurile albe de pe pagina scrisă în registru, apoi, îndreptîndu-și ținuta, îl invită printr-un gest pe Ebenezer și Déruchette să se apropie de masă.

Ceremonia începu.

Fu un fenomen ciudat.

Ebenezer și Déruchette stăteau unul alături de celălalt în fața preotului oficiant. Oricine-a visat că se căsătorește a simțit în vis ceea ce ei simțeau aievea în acel moment.

Gilliatt se afla la oarecare distanță, în umbra stîlpilor.

Déruchette, sculîndu-se în dimineața aceea deznădăjduită, cu gîndul doar la sicriu și la giulgiu, se îmbrăcase în alb. Gîndul acesta al morții se întîmplă să fie cît se poate de potrivit pentru nuntă. Rochia albă dă numaidecît unei fete tinere înfățișarea unei mirese.

O adevărată aureolă învăluia chipul Déruchettei. Niciodată nu fusese atît de frumoasă. Pe obraji, lacrimile nu i se uscaseră încă. Surîsul ei înflorea poate peste-o lacrimă.

Decanul, în picioare lîngă masă, puse un deget pe biblia deschisă și întrebă cu voce tare :

Nimeni nu răspunse.

— Există vreo împotrivire ?

— Amin — spuse decanul.

Ebenezer și Déruchette făcură un pas către reverendul Jaquemin Hérode.

Decanul zise :

— Joë Ebenezer Caudray, vrei să iei această femeie de nevastă ?

Ebenezer răspunse :

— Vreau.

Decanul continuă :

— Durande Déruchette Lethierry, vrei să iei acest bărbat de soț ?

Déruchette, care simțea că se sfîrșește de prea multă bucurie, asemenea unei lămpi prea pline cu untdelemn, murmură mai mult decît pronunță :

— Vreau.

Atunci, potrivit frumosului obicei al căsătoriei la anglicani, decanul privi în jurul său și adresă întunericului din biserică această întrebare solemnă :

— Cine dă această femeie acestui bărbat ?

— Eu — zise Gilliatt.

Urmă un răstimp de tăcere. Ebenezer și Déruchette simțiră adierea unei tulburări nedeslușite străbătîndu-le fericirea.

Decanul puse mîna dreaptă a Déruchettei în mîna dreaptă a lui Ebenezer, și Ebenezer spuse Déruchettei :

— Déruchette, te iau de soție, fie că vei fi mai bună sau mai rea, mai bogată sau mai săracă, bolnavă sau sănătoasă, pentru ca să te iubesc pînă la moarte, jurîndu-ți credință.

Decanul puse mîna dreaptă a lui Ebenezer în mîna dreaptă a Déruchettei și Déruchette spuse lui Ebenezer :

— Ebenezer, te iau de soț, fie că vei fi mai bun sau mai rău, mai bogat sau mai sărac, bolnav sau sănătos, pentru ca să te iubesc și să-ți dau ascultare pînă la moarte, jurîndu-ți credință.

Decanul întrebă :

— Unde e verigheta ?

Era ceva cu totul neașteptat. Ebenezer, luat fără fără veste, n-avea verighetă.

Gilliatt scoase inelul de aur pe care-l purta pe degetul cel mic și-l prezentă decanului. Era fără îndoială inelul de nuntă cumpărat în dimineața aceea de la giuvaergiul de pe Comercial-Arcade.

Decanul puse inelul pe biblie, apoi îl dădu lui Ebenezer.

Ebenezer luă micuța mînă stîngă, tremurînd toată, a Déruchettei, îi trecu inelul pe cel de-al patrulea deget și zise :

— Prin acest inel îmi devii soție.

Gilliatt, în picioare, își plecă capul.

„Pentru soția ta, cînd te vei însura"

La ieșirea lor din biserică văzură *Cashmere*-ul, care-și începuse pregătirile de plecare.

— Ajungeți la timp — spuse Gilliatt.

Și porniră din nou pe cărăruia care ducea la Havelet.

Déruchette și Ebenezer mergeau înainte. Gilliatt mergea acum în urma lor.

Erau ca doi somnambuli. Erau tot copleșiți, schimbaseră doar deznădejdea în fericire. Nu știau nici unde sînt, nici ce fac ; grăbeau pașii în mod mecanic, nu-și mai aduceau aminte de nimic, se simțeau aparținîndu-și unul altuia, dar nu puteau lega două idei între ele. Nu poți gîndi în stare de extaz, după cum nu poți înota într-un torent. Din mijlocul întunericului căzuseră brusc într-o Niagara a bucuriei. Era ca și cum ar fi intrat în paradis. Nu-și vorbeau, căci sufletele lor își spuneau destule lucruri. Déruchette se lipea de brațul lui Ebenezer.

Pașii lui Gilliatt, în urma lor, le reamintea din cînd în cînd că el se află acolo. Erau profund emoționați, dar fără să poată scoate un singur cuvînt : excesul de emoție te paralizează. Starea în care se găseau ei era plină de încîntare, dar îi copleșea. Erau căsătoriți. Amînau orice fel de

explicație, se vor revedea doar, ceea ce făcea Gilliatt era bine, acesta era principalul. În adîncul inimilor, ei îi mulțumeau fierbinte, deși sentimentul acesta era încă nelămurit. Déruchette își spunea că există unele lucruri pe care va trebui să le lămurească într-o bună zi, mai tîrziu. Deocamdată, ei primeau totul. Își dădeau seama că sînt în puterea acestui om hotărît și iute, care, forțîndu-i aproape, le dăruia fericirea. Să-i pună întrebări, să vorbească cu el, le era cu neputință. Prea multe impresii năvăleau peste ei dintr-o dată. Tăcerea le era dinainte iertată.

Să închidă ochii, să-i aducă mulțumiri în sufletul ei, să uite pămîntul și viața, să se lase condusă în cer de demonul acesta bun. Aceasta era tot ce-i rămînea de făcut. O explicație ar fi cerut prea mult timp, să-i mulțumească numai, ar fi însemnat prea puțin. Cuprinsă de dulcea moleșeală a fericirii, ea nu spunea nimic.

Le rămînea doar atîta luciditate, cît să-și poată conduce pașii. Sub apă, unele părți din burete rămîn albe. Cu puțina luciditate care le rămăsese, ei puteau deosebi marea de uscat și *Cashmere*-ul de un alt vas.

În cîteva minute ajunseră la Havelet.

Ebenezer intră cel dintîi în barcă. În momentul în care Déruchette se pregătea să-l urmeze, ea avu senzația că mîneca îi e ușurel apucată. Era Gilliatt, care-i atinsese cu un deget faldurile rochiei.

— Doamnă — spuse el — știu că nu erați pregătită pentru călătorie. M-am gîndit că veți avea poate nevoie de rochii și de lenjerie. Pe puntea *Cashmere*-ului veți găsi un cufăr în care se află obiectele necesare unei femei. Cufărul mi-a fost lăsat de mama mea. Era hărăzit femeii pe care-aș fi luat-o de nevastă. Dați-mi voie să vi-l dăruiesc.

Déruchette se trezi pe jumătate din visul ei. Se întoarse spre Gilliatt. Acesta, cu o voce scăzută și care abia putea fi auzită, continuă :

— Acuma — și nu fac asta pentru ca să vă întîrzii, dar, vedeți doamnă — trebuie să vă explic. În ziua aceea în care s-a întîmplat nenorocirea, vă aflați în sala cea joasă, ați rostit un cuvînt. Firește, nu vă mai reamintiți acest lucru. Nimeni nu-i obligat să-și reamintească toate cuvintele pe care le-a rostit. Mess Lethierry era tare mîhnit. Fără îndoială că era un vapor bun și aducea mari foloase. A intervenit naufragiul ; tot ținutul era cuprins de emoție. Sînt lucruri care, firește, au fost date uitării. Au mai fost și alte vapoare care-au pierit printre stînci. Nu te poți gîndi toată viața la un accident. Voiam numai să vă spun că, întrucît se spunea că nimeni nu se va duce, eu m-am hotărît să mă duc. Ei spuneau că e cu neputință ; altceva era cu neputință. Vă mulțumesc că mă ascultați cîteva clipe. Veți înțelege, doamnă, că dacă m-am dus acolo, n-am făcut-o ca să vă jignesc. De altfel, faptul datează de foarte multă vreme. Știu că sînteți grăbită. Dac-am avea timp mai mult, dac-am putea sta mai mult de vorbă, v-ați reaminti, dar asta nu mai folosește la nimic. Lucrul acesta s-a întîmplat într-o zi, pe cînd ningea. Și-apoi într-o altă zi, pe cînd treceam, mi s-a părut c-ați zîmbit. Așa se explică totul. Cît privește seara de ieri, n-am mai avut timp să mă duc acasă, veneam direct de la lucru, hainele mi-erau numai zdrențe, v-am speriat, v-ați simțit rău, am greșit, nu trebuie să te prezinți așa în fața oamenilor, vă rog să mă iertați. Cam asta e tot ceea ce-am avut de spus. Și acuma, veți pleca. Veți avea vreme bună. Vîntul bate de la răsărit. Adio, doamnă. Nu-i așa că nu-mi veți lua în nume de rău că v-am spus cîteva cuvinte ? Sînt ultimele clipe.

— Mă gîndesc la cufărul acesta — răspunse Déruchette. De ce nu-l păstrezi pentru soția dumitale, cînd te vei căsători ?

— Doamnă — zise Gilliatt — cu siguranță că nu mă voi căsători niciodată.

— Ar fi păcat, căci ești om bun. Îți mulțumesc.

Și Déruchette zîmbi. Gilliatt îi răspunse și el printr-un zîmbet.

Apoi îi ajută să se urce în barcă.

După mai puţin de un sfert de oră, barca în care se găseau Ebenezer şi Déruchette ajunsese în rada portului, lîngă *Cashmere*.

Mormîntul cel mare

Gilliatt merse pe marginea apei, trecu repede prin Saint-Port, apoi se îndreptă spre Saint-Sampson, de-a lungul mării, ascunzîndu-se de oameni, ocolind drumurile pline de trecători.

De multă vreme, ştiţi doar, el avea un fel al lui de a bate ţinutul în lung şi-n lat, nevăzut de nimeni. Cunoştea anumite poteci, avea drumurile lui singuratice şi şerpuitoare ; avea deprinderea trufaşă a omului care simte că nu e iubit de nimeni, deprinderea de a se însingura. Încă de copil, văzînd pe feţele oamenilor că nu le era drag, el luase obiceiul acesta, care-i intrase cu timpul în sînge, de a se ţine departe de lume.

Din cînd în cînd, întorcea capul şi se uita în urmă, în rada portului, unde *Cashmere*-ul îşi întinsese pînzele. Vîntul era slab, Gilliatt mergea mai repede decît vasul. Gilliatt mergea pe stîncile de pe marginea apei, cu capul plecat. Fluxul începea să crească.

La un moment dat se opri şi, întorcînd spatele mării, contemplă timp de cîteva minute, dincolo de stîncile care ascundeau drumul spre Valle, un pîlc de stejari. Erau stejarii de la locul numit „Casele joase". Odinioară, acolo, sub aceşti arbori, degetul Déruchettei scrisese numele său, *Gilliatt*, pe zăpadă. De cîtă vreme se topise zăpada aceea !

Îşi continuă drumul.

Ziua era minunată, cum nu fusese nici una în anul acela. Era una din acele zile de primăvară cînd luna mai se dăruieşte toată : făptura toată părea să nu aibă altă

țintă decît a se desfăta ca-n zi de sărbătoare. Murmurul pădurii, ca și cel al satului, murmurul valului, ca și cel al văzduhului, ascundeau parcă un gungurit. Întîii fluturi se așezau pe întîii trandafiri. Totul era înnoit în natură, ierburile, mușchii, frunzele, miresmele, razele soarelui. Ți se părea că soarele lumina pentru prima dată. Pietricelele erau proaspăt spălate. Cîntecul profund al pădurii era cîntat de păsări abia născute. Probabil că găoacea oului pe care-l spărseseră cu cioculețul lor mai era încă în cuib. Fîșiitul aripilor care învățau să zboare se amestecau cu foșnetul frunzelor. Cîntau primul lor cîntec, încercau primul lor zbor. Era o gingașă vorbire de pițigoi, de pupăze, de botgroși, de sticleți, de vrăbii și de ghionoi. Liliacul, lăcrămioarele, lemnul cîinesc și glicinele alcătuiau, în desișul crîngurilor, un delicat amestec de culori. O minunată lintiță de apă, cum se întîlnește des la Guerensey, acoperea bălțile cu o pînză de smarald. Codobaturile și stăncuțele, care-și clădesc cuiburi atît de gingașe, se scăldau în apa de smarald. Printre crengile crîngurilor se întrezărea albastrul cerului. Cîțiva nori galeși se fugăreau pe bolta azurie, cu unduiri de nimfă. Simțeai, trecîndu-ți parcă pe deasupra capului, sărutări trimise de guri nevăzute. Nu era zid vechi care să nu aibă, ca orice mire, buchetul său de micșunele. Porumbarul era în floare, bobițele la fel ; între hățișurile verzi vedeai mănunchiurile acelea de flori albe care străluceau și mănunchiurile acelea de flori galbene care sclipesc. Primăvara își arunca tot argintul și tot aurul în uriașa împletitură a pădurilor. Mlădițele erau de un verde proaspăt. În văzduh se încrucișau strigăte de bun sosit. Vara ospitalieră își deschidea portițele păsărilor venite de departe. Era vremea cînd sosesc rîndunelele. Piramide de măcieși împodobeau povîrnișul drumurilor desfundate, în așteptarea piramidelor de păducel. Frumusețea și gingășia trăiau în bună vecinătate ; splendoarea se completa cu grație ; ceea ce era maiestuos nu stingherea cu nimic ceea ce era firav ; nu se pierdea nici o singură notă din acest concert.

Era frumos, era lumină, era cald ; dincolo de gardurile înflorite, în curţi, se vedeau copii rîzînd. Cîţiva jucau şotron. Merii, piersicii, cireşii, perii acopereau livezile cu coroanele lor mari de flori albe sau roşiatice. Iarba era presărată toată cu ciuboţica-cucului, coada-şoricelului, pervănţele, margarete, crini de primăvară, zambile, cu toporaşi şi veronici. Flori albastre de boranţă şi stînjenei galbeni erau răspîndiţi pretutindeni, alături de acele frumoase steluţe trandafirii, care înfloresc în mănunchiuri dese, de unde le şi vine numele de „tovarăşe". Gîngănii aurii mişunau printre pietre. Urechelniţe în floare împurpurau acoperişurile de stuf. Muncitoarele din stupi erau pe afară. Albina era la lucru. Văzduhul era plin de murmurul mării şi de bîzîitul insectelor.

Cînd Gilliatt sosi la Saint-Sampson, apa nu pătrunsese încă pînă în fundul portului şi el îl putu străbate astfel cu piciorul, nevăzut de nimeni, prin spatele corpurilor de nave aflate în bazinul de carenaj. Un şirag de pietre netede, distanţate unele de altele, care se aflau în acel loc, permite această trecere.

Nimeni nu-l observă. Mulţimea se afla la capătul celălalt al portului, aproape de intrarea îngustă, lîngă casa „*Neînfricatelor*". Numele lui era pe toate buzele. Se vorbea atît de mult de el, încît nimeni nu-l luă în seamă. Gilliatt trecu, adăpostit oarecum de vîlva pe care-o stîrnise.

Văzu din depărtare „burduful" pe locul unde-l legase de ţărm, coşul maşinii între cele patru lanţuri ale sale, cîţiva marangozi trebăluind împrejurul lui, siluete nelămurite venind şi plecînd şi auzi vocea tunătoare şi voioasă a lui mess Lethierry, care dădea ordine.

Se înfundă într-un şir de ulicioare.

În dosul casei „Neînfricatelor", nu se afla nimeni, toată curiozitatea fiind concentrată asupra celor ce se petreceau în faţa ei. Gilliatt apucă pe poteca paralelă cu zidul scund al grădinii. Se opri în ungherul în care se înălţa nalba sălbatică : revăzu piatra pe care stătuse de atîtea

ori, revăzu banca pe care șezuse Déruchette. Privi aleea unde văzuse cele două umbre îmbrățișîndu-se și apoi dispărînd.

Porni din nou. Urcă colina castelului din Valle, apoi coborî și se îndreptă spre „Casa de la capătul drumului".

Houmet-paradis era pustiu.

Casa era așa cum o lăsase dimineața, după ce se îmbrăcase spre a merge la Saint-Pierre-Port.

O fereastră era deschisă. Prin ea se vedea cimpoiul agățat de un cui bătut în perete.

Pe masă se zărea mica biblie, care-i fusese dăruită drept mulțumire de un necunoscut, care nu era altul decît Ebenezer.

Cheia se afla în ușă. Gilliatt se apropie, puse mîna pe cheie, încuie ușa de două ori, vîrî cheia în buzunar și se îndepărtă.

Se îndepărtă nu în direcția uscatului, ci în direcția mării.

Străbătu grădina pieziș, apucînd pe drumul cel mai scurt, fără să mai țină seama de straturi, avînd totuși grijă să nu strivească verzele de mare, pe care le semănase deoarece îi plăceau Déruchettei.

Sări parapetul și coborî printre stînci.

Urmă, mergînd mereu drept înainte, șiragul lung și îngust de stînci care ies din mare și care leagă „Casa de la capătul drumului" de obeliscul de granit din mijlocul mării, căruia i se spunea „Cornul fiarei". Acolo era „Scaunul Gild-Holm'Ur".

Sărea de pe-o stîncă pe alta, ca un uriaș care-ar umbla pe crestele munților. Să sari pe un șir de stînci e ca și cum ai merge pe muchia unui acoperiș.

O pescăriță care umbla de colo pînă colo desculță, prin băltoacele de pe malul mării, nu departe de el, și care se întorcea la țărm, îi strigă :

— Ia seama ! Se umflă marea !

El își urmă drumul.

Cînd ajunse pe marea stîncă de la capătul șirului de stînci, pe „Cornul" ce se înălța ca un pisc din mare, se opri. Uscatul se termina acolo. Era capătul micului promontoriu.

Privi.

În larg, cîteva bărci ancorate pescuiau. Din timp în timp se vedeau pe aceste bărci șiroiri de argint în soare: apa care se scurgea din plase. *Cashmere* nu ajunsese încă în dreptul portului Saint-Sampson; vasul își desfășurase vela gabier. Se afla între Herm și Jethou.

Gilliatt ocoli stînca. Ajunse sub „Scaunul Gild-Holm'Ur", la piciorul acelei scări abrupte, unde, cu trei luni în urmă, îl ajutase pe Ebenezer să se dea jos. Se sui pe scară.

Cea mai mare parte din treptele ei le și acoperise apa. Numai două sau trei erau la suprafață. Urcă pînă în vîrf.

Aceste trepte conduceau la „Scaunul Gild'Holm'Ur". Ajuns la „scaun", îl examină o clipă, își duse mîna la ochi, făcînd-o să lunece ușor de la o sprînceană la cealaltă, gest prin care pare că alungi trecutul, apoi se așeză în scobitura stîncii, avînd înspre peretele de granit și sub picioare oceanul.

Deasupra capului lui Gilliatt, printre crăpături, cîteva flori de stîncă tremurau în vînt. Cît vedeai cu ochii, marea era albastră. În depărtare se zărea Franța ca o ceață la orizont și dunga lungă și galbenă a nisipurilor de la Carteret. Din cînd în cînd trecea cîte un fluture alb. Fluturilor le plăcea să se plimbe pe mare.

Vîntul adia slab de tot. Tot albastrul, cel de jos ca și cel de sus, era nemișcat. Nici un tremur nu tulbura șerpii aceia lungi, de un azuriu cînd mai închis, cînd mai deschis, care indică, la suprafața mării, învolburările line ale apelor de mică adîncime.

Cashmere, din cauza vîntului prea slab, își desfășurase

toate bonetele[1] pentru a-l prinde mai bine în vele. Se acoperise în întregime de pînze. Dar vîntul bătînd de-a curmezișul, bonetele îl siliră să navigheze foarte aproape de coasta Guernesey-ului. Trecuse de baliza de la Saint-Sampson. Se afla în dreptul colinei castelului din Valle. Era momentul cînd avea să treacă în fața promontoriului pe care se găsea „Casa de la capătul drumului".

Gilliatt îl privea apropiindu-se.

Văzduhul și marea ațipiseră parcă. Nivelul apei se înălța liniștit, fără zvîcnituri. Marea creștea, umflîndu-se treptat, fără valuri. Rumoarea stinsă din largul mării părea respirația unui copil.

Se auzeau, dinspre portul Saint-Sampson, mici zgomote înăbușite, cu siguranță lovituri de ciocan. Erau marangozi care așezau probabil macaralele și platforma de încărcat pentru a scoate mașina din barcă. Aceste zgomote ajungeau foarte slab pînă la Gilliatt, din cauza masei de granit de care era rezemat.

Cashmere se apropia cu o încetineală de fantomă.

Gilliatt aștepta.

Deodată, un plescăit și-o senzație de frig îl făcură să privească în jos. Valul îi atingea picioarele.

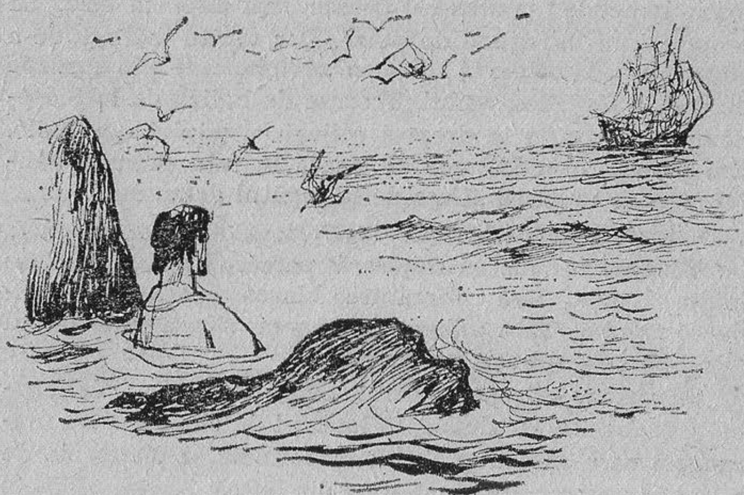
Își plecă ochii, apoi îi ridică din nou.

Cashmere era foarte aproape.

Peretele stîncos în care ploile săpaseră „Scaunul Gild-Holm'Ur" era atît de vertical și apa era atît de adîncă, încît pe vreme liniștită navele puteau, fără primejdie, să-și croiască drum la numai cîteva sute de metri de stîncă.

Cashmere apăru. Se apropia, se înălța văzînd cu ochii. Creștea parcă pe apă. S-ar fi zis o umbră ce se mărește din ce în ce mai mult. Catargele se conturară în negru pe azurul cerului, în minunata legănare a mării. Velele

[1] Bonete — vele ajutătoare care se întind numai pe vreme bună în extremitatea vergilor velelor pătrate.

lungi, interpuse la un moment dat între el și soare, se colorară în trandafiriu și căpătară o transparență de nedescris. Valurile aveau un murmur nedeslușit. Nici un zgomot nu tulbura lunecarea maiestuoasă a acestei siluete. Vedeai tot ce se petrece pe punte, ca și cînd te-ai fi aflat acolo.

Cashmere trecu chiar pe lîngă stîncă.

Timonierul era la cîrmă, un mus se cățăra pe sarturi [1], cîțiva pasageri, sprijinindu-se cu coatele de marginea vaporului, admirau albastrul cerului și al mării, căpitanul fuma.

Dar Gilliatt nu vedea nimic din toate acestea.

Era pe punte un colț inundat de soare. În direcția aceea privea el. În colțul acela însorit erau Ebenezer și Déruchette. Ei ședeau în lumina aceea, unul alături de ce-

[1] Sarturi — manevră fixă servind la legarea arboradei.

lălalt. Se ghemuiau cu gingăşie unul în altul, ca două păsărele care se încălzesc la razele soarelui de amiază. Capul Déruchettei se lăsase pe umărul lui Ebenezer, braţul lui Ebenezer înlănţuia mijlocul Déruchettei ; stăteau mînă în mînă, împletindu-şi degetele.

Era o linişte dumnezeiască.

În privirea lui Ebenezer era mulţumire şi admiraţie ; buzele Déruchettei se mişcau ; în clipa fugară în care vasul alunecă la cîţiva stînjeni doar de „Scaunul Gild-Holm'Ur", Gilliatt auzi, în liniştea aceea fermecătoare, glasul duios şi suav al Déruchettei, purtat de vîntul care adia în direcţia uscatului, spunînd :

— Priveşte ! Parc-ar fi un om pe stîncă !

Apariţia aceasta fugară trecu.

Cashmere lăsă în urmă promontoriul „Casei de la capătul drumului" şi se afundă în cutele adînci ale valurilor. În mai puţin de un sfert de oră catargele şi velele sale se transformară într-un obelisc alb în largul mării, descrescînd treptat către zare. Apa îi ajungea lui Gilliatt pînă la genunchi.

El se uita cum se îndepărtează cuterul.

Vîntul se înteţi în larg. Putu vedea cum *Cashmere*-ul îşi ridică bonetele de jos şi focurile de la prova, folosind această înteţire a vîntului. *Cashmere*-ul ieşise din apele Guernesey-ului. Gilliatt nu-l părăsea o clipă din ochi.

Fluxul creştea. Marea îi ajungea pînă la brîu. Timpul trecea.

Pescăruşii şi cormoranii zburau în jurul lui, neliniştiţi. Ai fi zis că încearcă să-i atragă atenţia. Poate că era, în stolul acela de păsări, vreun pescăruş de pe Douvre, care-l recunoştea.

Trecuse o oră.

Vîntul din larg nu se simţea încă în radă, dar *Cashmere*-ul descreştea văzînd cu ochii. Vasul era, după toate

semnele, în plină viteză. Ajunsese, aproape, în dreptul stîncilor Casquets.

Nu era nici urmă de spumă în jurul stîncii „Gild-Holm-'Ur", nici un val nu se spărgea de granitul stîncii. Marea se umflă încet-încet. Lui Gilliatt apa îi ajunsese aproape pînă la umeri.

Mai trecu încă o oră.

Cashmere era dincolo de apele Aurigny-ului. Stînca Ortach îl ascunse o clipă. El trecu prin spatele acestei stînci, apoi ieşi, ca dintr-o eclipsă. Vasul se îndreptă cu repeziciune spre nord. Naviga acum în largul mării. Nu mai era decît un punct care, din cauza soarelui, scînteia ca o lumină.

În jurul lui Gilliatt păsările se roteau, scoţînd strigăte scurte.

Nu i se mai vedea decît capul.

Marea creştea cu o încetineală sinistră.

Gilliatt, nemişcat, privea *Cashmere*-ul dispărînd la orizont.

Fluxul nu mai avea mult pînă la înălţimea sa maximă. Se însera. Îndărătul lui Gilliatt, în radă, cîteva bărci de pescari reveneau din larg.

Ochii lui Gilliatt rămîneau pironiţi în zare fără să se poată dezlipi de vas.

În privirea aceasta tragică şi liniştită se reflecta o stare cu neputinţă de exprimat prin cuvinte. În ochii lui era toată resemnarea dureroasă pe care-o lasă visul neîmplinit ; era acceptarea funerară a unei alte împliniri.

În timp ce-n jurul stîncii „Gild-Holm-'Ur" nemărginirea apei creştea necontenit, în privirile adînci ale lui Gilliatt urca neţărmurita linişte a întunericului.

Cashmere, care abia se mai zărea, devenise o pată ce se contopea cu negura. Ca să-l poţi deosebi, trebuia să ştii unde era.

Treptat-treptat, această pată, care nu mai avea nici o formă precisă, păli.

Apoi se micșoră.

Apoi se destrămă.

În clipa în care vasul se șterse de pe linia zării, capul dispăru sub apă. Și nu se mai văzu nimic decît marea.

CUPRINS

ARHIPELAGUL MÎNECII

Partea întîi

SIEUR CIUBIN

Cartea întîi

CUM SE CREEAZĂ O REPUTAȚIE PROASTĂ

Cartea a doua

MESS LETHIERRY

Cartea a treia

DURANDE ȘI DERUCHETTE

Cartea a patra

CIMPOIUL

Cartea a cincea

REVOLVERUL

Cartea a șasea

TIMONIERUL BEAT ȘI CĂPITANUL CUMPĂTAT

Cartea a șaptea

IMPRUDENȚA DE A PUNE ÎNTREBĂRI UNEI CĂRȚI

Partea a doua

GILLIAT CEL ISCUSIT

Cartea întîi

RECIFUL

Cartea a doua

MUNCĂ ISTOVITOARE

Cartea a treia

LUPTA

Cartea a patra
TAINELE RECIFULUI

Partea a treia

DÉRUCHETTE

Cartea întîi
NOAPTE ȘI LUNĂ

Cartea a doua
RECUNOȘTINȚĂ ÎN PLIN DESPOTISM

Cartea a treia
PLECAREA CASHMERE-ULUI

Lector : **DELIA DAMIRESCU**
Tehnoredactor : **ELENA-DOINIȚA NANU**

Bun de tipar : 20 martie 1989
Apărut : ed. I — 1975
Coli tipar : 24

Comanda nr. 90 059
Tiparul executat la Combinatul Poligrafic
„Casa Scînteii", Piața Scînteii nr. 1, București
Republica Socialistă România

ISBN 973-25-0118-9

Lei 20